

รายงานเสนอผลการวิจัย

สาขาศิลปการละคร

(1 ตุลาคม 2553 – 31 มีนาคม 2555)

โครงการวิจัยการวิจารณ์ศิลปะ: รอยต่อระหว่างวัฒนธรรมลายลักษณ์กับวัฒนธรรมเสมือนจริง

ภัทร ด่านอุตรา (ผู้วิจัย 1 ตุลาคม 2554 – 31 มีนาคม 2555)

อภิรักษ์ ชัยปัญหา (ผู้วิจัย 1 เมษายน 2554 – 30 กันยายน 2554)

พันพิสสา รูปเทียน (ผู้วิจัย 1 เมษายน 2554 – 30 กันยายน 2554)

ปาริชาติ จีงวิวัฒนาการณ์ (ผู้วิจัย 1 ตุลาคม 2553 – 31 มีนาคม 2554)

1. ผลการวิจัยเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของโครงการ

จากการประมวลข้อมูลที่ได้รับมาตลอดระยะเวลา 18 เดือนของโครงการ ทางสาขาศิลปการละครได้พยายามยึดวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลักและแนวทางในการดำเนินการ และพบผลการวิจัยดังนี้

1.1 ศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่ว่าด้วยลักษณะการวิจารณ์ลายลักษณ์ของไทย อันบ่งชี้ให้เห็นปัจจัยทั้งที่สนับสนุนและบั่นทอนความก้าวหน้าของการวิจารณ์

ผู้วิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับโครงการวิจัยระยะก่อนหน้า วัฒนธรรมการวิจารณ์แบบลายลักษณ์ทางสาขาศิลปการละครจากพื้นที่ในสื่อสิ่งพิมพ์มีแนวโน้มที่ยังค่อนข้างคงที่ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ แต่มีแนวโน้มที่ดีขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและความหลากหลายในสื่อเสมือนจริง แต่ก็ไม่สามารถจัดได้ว่า”เฟื่องฟู”เมื่อเทียบปริมาณโดยรวมกับการวิจารณ์ในศิลปะบางสาขาอย่างวรรณศิลป์และภาพยนตร์ โดยมีตัวบ่งชี้จากปัจจัยต่างๆดังนี้

- ปัจจัยที่สนับสนุน

- ปริมาณผลงานการแสดงและกลุ่มคนดูละครเวทีที่เพิ่มจำนวนขึ้น เห็นได้จากบางเดือนมีการแสดงละครของกลุ่มละครอิสระและจากกลุ่มสถาบันการศึกษาให้เลือกชมเกือบสัปดาห์ และเคยมีการแสดงละครขนาดใหญ่เชิงพาณิชย์ถึงสามเรื่องพร้อมกัน (ทั้งนี้ไม่นับช่วงที่เป็นเทศกาลละครเวทีกรุงเทพ) ส่งผลให้เกิดบทความและบทวิจารณ์มากขึ้นตาม นอกจากนี้แนวโน้มที่คนรุ่นใหม่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเห็นละครเวทีเป็นศิลปะทางเลือกและให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น ยังส่งผลทางบวกให้กับวัฒนธรรมการวิจารณ์ของศิลปะแขนงนี้ด้วย

- สื่อสิ่งพิมพ์หันมาจัดสรรพื้นที่ให้กับกิจกรรมทางด้านละครเวทีมากขึ้น แม้ว่าจะยังไม่จัดว่าอยู่ในปริมาณมาก และงานเขียนส่วนใหญ่อยู่ในรูปของรายงานข่าวประชาสัมพันธ์และบทความทั่วไปมากกว่าที่จะเป็นบทวิจารณ์ และส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากละครเวทีเชิงพาณิชย์ แต่ก็จัดได้ว่าเป็นฐานสนับสนุนที่จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมการวิจารณ์ที่เพิ่มขึ้นในอนาคตได้ ตัวอย่างเช่น แม้ว่าจะเกิดการหายไปของพื้นที่สำคัญในอดีตอย่างคอลัมน์นาฏกรรม ของหน้าจุดประกาย ใน นสพ.กรุงเทพธุรกิจ และคอลัมน์วิจารณ์ละครเวที ของปวิตร มหาสาริฉันท์ที่เขียนเป็นภาษาไทย ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ Biz Week แล้ว แต่ก็มีคอลัมน์วิจารณ์ละครเวทีประจำเกิดใหม่ใน นิตยสารสีสัน และนิตยสารMadame Figaro และคอลัมน์ตามวาระในนิตยสารอย่างEsquireและHamburgerขึ้นมาทดแทน

- เกิดพฤติกรรมที่น่าทึ่งวิจารณ์จากสื่อสิ่งพิมพ์ตามวาระไปเผยแพร่ซ้ำในสื่อเสมือนจริง ทำให้สามารถเกิดการตามอ่านซ้ำได้สำหรับคนที่พลาดโอกาสอ่านจากฉบับจริง ซึ่งมีการเผยแพร่ซ้ำนี้มาจากทั้งตัวเจ้าของบทความเอง(กรณีอภิรักษ์ ในเว็บpantip.com และณัฐพัชญ์ในเว็บbarkandbite.netของเขาเอง) และจากการจัดการของตัวองค์กรสื่อสิ่งพิมพ์เองและจากกระทำของคนอื่น (ในกรณีของปวิตรและอมิลา ที่ทั้งนสพ.The Nation และนสพ.Bangkok Postนำบทวิจารณ์มาลงซ้ำในเว็บและweblogที่ทางบริษัทจัดทำ และผู้อื่นนำมาเผยแพร่ซ้ำในเว็บpantip.com)

- มีนักวิจารณ์ข้ามสาขามาจากสายภาพยนตร์หันมาสนใจเขียนเกี่ยวกับละครเวทีอย่างที่เป็นกิจจะลักษณะมากขึ้น (ในกรณีของคันฉัตร ชญานิน และจิตร) ซึ่งการที่นักเขียนเหล่านี้มีพื้นฐานของการเขียนแนวลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นทางการเป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดคุณภาพในการเขียนด้วย

- ปัจจัยที่บั่นทอน

- การขาดนักวิจารณ์อาชีพที่สามารถดำรงตนได้อย่างเป็นเอกเทศจากแวดวงผู้ผลิตได้อย่างเพียงพอ และการที่วงการละครเวทียังเป็นวงการที่แคบ บ่อยครั้งที่นักวิจารณ์หลายคนมีบทบาทเคยเป็นผู้ร่วมงานกันกับศิลปินที่เขียนถึง แม้ว่าจะไม่ใช่ในงานที่บทความนั้น ๆ เขียนถึงก็

ตาม ทำให้เกิดบรรยากาศของความรู้สึกกันและความเกรงใจระหว่างกันและกันในการเขียนวิจารณ์ นอกจากนั้นยังมีประเด็นของการที่ตัวศิลปินเองให้ความสำคัญกับคำแนะนำจากคนที่ตัวศิลปินคัดสรรเองว่าน่าเชื่อถือมากกว่าคำวิจารณ์จากบทความ ซึ่งยังเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ระยะแรกของโครงการวิจัย

○ วัฒนธรรมและลักษณะเฉพาะตัวของคนละครที่ชอบสื่อสารกันในรูปแบบพฤติกรรมการพูดคุยเป็นการส่วนตัว มากกว่าผ่านกิจกรรมทางลายลักษณ์อักษร แต่ช่องทางของสื่อเสมือนจริงในfacebookก็ก่อให้เกิดการจำลองการเสวนาให้มาอยู่ในรูปแบบที่สะดวกต่อการติดต่อมากขึ้นและสามารถเก็บบันทึกได้ แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการเข้าถึง ที่ทำให้ผู้ที่เป็สมาชิกในกลุ่มเท่านั้นถึงจะสามารถตามอ่านได้

โดยสรุปแล้ว แม้ในสภาพจริงของสังคมไทยในปัจจุบันจะมีผู้หันมานิยมสื่อสารโดยใช้สื่อเสมือนจริงมากขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงกิจกรรมการวิจารณ์ของละครเวที แต่ข้อเขียนลายลักษณ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ก็ยังคงเป็นฐานที่สำคัญ จากการสัมภาษณ์ ไม่นักวิจารณ์และศิลปินท่านใดปฏิเสธบทบาทของพื้นที่ในสื่อสิ่งพิมพ์ มีเพียงแต่ตั้งข้อสังเกตถึงจำนวนที่อาจจะลดลงในอนาคต ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อความสำคัญที่ลดลงตามไปด้วย

1.2 ศึกษาโอกาสใหม่ซึ่งโลกเสมือนจริงเปิดให้แก่พัฒนาการของการวิจารณ์ รวมทั้งจุดอ่อนและจุดแข็ง

ผู้วิจัยระยะที่สองได้สรุปไว้การสำรวจงานเขียนในโลกเสมือนจริง และพบพัฒนาการบางประการของการเขียนในสื่อใหม่นี้ ที่ไม่เคยปรากฏเด่นชัดในสื่อแบบเดิมอย่างสื่อสิ่งพิมพ์มาก่อน โดยแบ่งประเด็นเป็น รูปแบบการนำเสนอบทวิจารณ์ และการใช้ภาษา และพบทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนจากพัฒนาการดังกล่าว ซึ่งมีลักษณะโดยสรุปดังนี้

1.2.1 *รูปแบบการนำเสนอบทวิจารณ์* – จากการศึกษารูปแบบการนำเสนอการวิจารณ์ในสื่อเสมือนจริง พบรูปแบบการนำเสนอ 3 ลักษณะได้แก่ บทความ กระตุ้ และคำบรรยายภาพ (ดูรายละเอียดในรายงานสรุปความก้าวหน้ารอบ 6 เดือนที่ 3 สาขาศิลปะการละคร)

ในส่วนของการนำเสนอบทความ ส่วนใหญ่นิยมเขียนไม่ยาวนักราว 1.5หน้า มีทั้งที่เขียนขึ้นใหม่โดยเฉพาะ และการนำเอาบทวิจารณ์จากสื่อลายลักษณ์มาเผยแพร่ซ้ำ ทั้งจากตัวนักวิจารณ์เจ้าของผลงานเองหรือมีผู้อื่นนำมาเผยแพร่ บทความเหล่านี้ หลายชิ้นมีมิติของการวิจารณ์ มีตั้งแต่ระดับการรายงานวัฒนธรรม ที่มีการแสดงความคิดเห็นต่อการแสดงและอาจมีการวิเคราะห์ในระดับต้น ไปจนถึงการวิจารณ์ที่มีการวิเคราะห์และการอภิปรายทางความคิดอย่างเข้มข้น แต่

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของศิลปินบางส่วนก็ตั้งคำถามถึงต่อบรรทัดฐานของการวิจารณ์ในโลกเสมือนจริง ว่าที่มีบทความเหล่านั้นออกมาสามารถจัดให้เป็นบทวิจารณ์ได้หรือไม่ เพราะบางครั้ง “บางข้อเขียนก็ไม่แน่ใจว่าเป็นบทวิจารณ์หรือบทแสดงทรรศนะความคิดเห็นกันแน่ เพราะว่าใช้ความคิดเห็นส่วนตัวเข้ามาจับมากกว่าการพูดถึงผลงานทำให้เกิดคำถามขึ้นว่าแล้วบทวิจารณ์ควรมีที่อยู่หรือที่ทางตรงไหน” (สินีนางู เกษประไพ. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554)

ในส่วนกระทู้หรือการแสดงความคิดเห็นต่อการแสดง(comment)นั้น ปรากฏในรูปแบบการเขียนข้อความนำสั้นๆ จากนั้นจะมีผู้อ่านคนอื่นๆ เข้ามาแสดงความคิดเห็นต่อ จากการศึกษาพบว่า หากเป็นการตั้งกระทู้ในเว็บ pantip.com ผู้อ่านคนอื่นๆ มักจะเข้ามาแสดงความคิดเห็นต่อการแสดงจากละครกระแสหลักมากกว่าละครเวทีนอกกระแส ซึ่งลักษณะการโต้ตอบกันนี้มีทั้งการแสดงความเห็นหักล้างเชิงอัตวิสัย ไปจนกระทั่งการแสดงความเห็นเชิงภววิสัย มีการยกหลักการทางการละคร มาสนับสนุนความคิดเห็นของตนเองด้วย ซึ่งลักษณะการโต้ตอบเช่นนี้ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมการวิจารณ์ในแบบมุขปาฐะ

ในส่วนของการเขียนวิจารณ์ในรูปแบบคำบรรยายได้ภาพ พบรูปแบบนี้ในช่องทาง facebook ที่ผู้เขียนได้เขียนคำวิจารณ์ได้ภาพโปสเตอร์ของการแสดงแต่ละเรื่อง ที่นำมาเก็บไว้ในหมวดหมู่ภาพ(photos) พบผู้เขียนที่ใช้วิธีนี้น้อยๆ 2 คน ได้แก่ Chayanin Tiangpitayagorn (ชื่อภาษาอังกฤษของชยานิน) โดยตั้งชื่ออัลบั้มรูปว่า Play, Theatre, Performances, Art, etc. 2011 และ Kr Mer (อีกนามแฝงหนึ่งของ คันฉัตร) โดยตั้งชื่ออัลบั้มรูปว่า Theatrical Experience

1.2.2 การใช้ภาษาของบทวิจารณ์ในวัฒนธรรมเสมือนจริง - จากการศึกษา

พบว่า การใช้ภาษาในข้อเขียนและบทวิจารณ์ที่ปรากฏในสื่อเสมือนจริงที่เขียนขึ้นและเผยแพร่บนพื้นที่อินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะนั้น ส่วนใหญ่ผู้เขียนมักใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ หรือภาษาตนเอง บางครั้งอาจมีการใช้ภาษาตลาด ภาษาวัยรุ่น ปนมาบ้าง มีการเขียนสะกดผิดบ้าง ทั้งที่โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ แต่บทวิจารณ์จากสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีผู้นำมาเผยแพร่ซ้ำในพื้นที่สื่อเสมือนจริง ซึ่งเป็นงานที่ต้องผ่านกระบวนการบรรณาธิการมาแล้ว มักใช้ภาษาระดับกึ่งทางการขึ้นไป มีความประณีตในด้านการใช้ภาษา ความเชื่อมโยงค่อนข้างมีเอกภาพมากกว่าการใช้ภาษาในบทวิจารณ์ประเภทอื่นในพื้นที่เสมือนจริง

1.2.3 จุดแข็งและจุดอ่อนของการวิจารณ์ในสื่อเสมือนจริง

ในหัวข้อ 3.2 ซึ่งว่าด้วยการสรุปเนื้อหาจากกิจกรรมเสวนา ได้มีการกล่าวถึงข้อดีของสื่อเสมือนจริงต่อวัฒนธรรมการวิจารณ์ละครเวทีในไทยไปแล้วหลายประการ เช่นด้านความสะดวกในการจัดเก็บและการสืบค้นข้อมูล ตลอดจนการสามารถปรับปรุงข้อมูลได้ แต่คุณูปการที่

สำคัญที่สุดที่สื่อเสมือนจริงได้ให้ก็คือพื้นที่และโอกาสแก่ปัจเจกบุคคลที่ต้องการแสดงออกทางความคิด โดยที่ไม่จำเป็นต้องมีทุนสูงและไม่จำเป็นต้องผ่านการรับรองจากเจ้าของสื่อ ผู้ที่คิดอยากจะเป็นนักวิจารณ์สามารถสร้างweblogของตัวเองได้ เปิดให้สาธารณชนเข้าไปแสดงความคิดเห็นโต้ตอบได้ ทำให้การแสดงออกซึ่งทัศนะวิจารณ์หรือแม้แต่นำบทวิจารณ์ลงในสื่อเสมือนจริงสามารถเป็นไปด้วยความฉับไว ทันต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะในด้านละครเวที ซึ่งเปิดเผยเพียงช่วงสั้นๆนั้นทำให้เกิดความได้เปรียบสื่อสิ่งพิมพ์ทั่วไปมาก เพราะละครเวทีส่วนใหญ่ในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มละครอิสระนอกกระแส มักจะมีระยะเวลาแสดงผลงานสั้น แค่อายุ 2-3 สัปดาห์ จากแต่เดิมมีแต่เพียงหนังสือพิมพ์รายวันเท่านั้นที่สามารถลงบทวิจารณ์ได้ทัน ซึ่งคุณลักษณะข้อนี้ นับได้ว่าเป็นจุดแข็งของสื่อเสมือนจริง

ส่วนจุดอ่อนก็คือความเป็นไปได้ที่จะมีการใช้เสรีภาพจากสื่อเสมือนจริงเกินขอบเขต และโอกาสที่กิจกรรมการวิจารณ์จะถูกแทรกแซงจากผู้ที่เกี่ยวข้องทางธุรกิจได้ รวมถึงการขาดความเอาใจจริงเอาใจและความสร้างสรรค์ในการใช้พื้นที่ในสื่อเสมือนจริงเพื่อกิจกรรมการวิจารณ์สืบเนื่องมาจากภาพลักษณ์ของสื่อประเภทนี้ที่มีต้นกำเนิดมาจากกิจกรรมกึ่งพักผ่อนกึ่งงานอดิเรก

1.3 ศึกษากรณีตัวอย่างของการวิจารณ์ที่เกิดขึ้นในแดนกลาง ณ จุดเชื่อมต่อระหว่างวัฒนธรรมลายลักษณ์กับวัฒนธรรมเสมือนจริง

ผู้วิจัยขออ้างอิงกรณีศึกษาละครเพลง “สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล” จากระยะที่สองของการวิจัยมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ เนื่องจากผลงานละครเวทีที่จัดแสดงมากกว่า 100 รอบเรื่องนี้สามารถก่อให้เกิดข้อเขียน บทความ บทวิจารณ์ ทั้งในพื้นที่สื่อสิ่งพิมพ์และพื้นที่เสมือนจริงได้มากที่สุดในช่วงกรอบระยะเวลาการวิจัย เช่นจากการค้นด้วยดัชนีgoogleด้วยคำค้นแบบจำกัดว่า “ละครสี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล” และ “ละครสี่แผ่นดิน the musical” ปรากฏรายการที่เกี่ยวข้องถึงจำนวน 923,000 รายการและจำนวน 102,000 รายการตามลำดับ จากการรวบรวมบทความจากสื่อสิ่งพิมพ์ของฝ่ายประชาสัมพันธ์ของบริษัท Exact&Scenario ผู้จัด พบบทความที่เกี่ยวข้อง 24 บทความ นอกจากนี้ผู้วิจัยค้นคว้าได้เพิ่มอีก 6 บทความ กระทั่งจำนวน 14 รายการจากเว็บ pantip.com และกระทั่อีกจำนวน 103 รายการจาก webboard ของทางบริษัท Exact&Scenario เอง จากการรวบรวมดังกล่าวทำให้สามารถค้นพบข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจารณ์ทางด้านศิลปะการละครที่เกิดขึ้นในแดนกลางดังนี้ [ตัวอย่างบทวิจารณ์ต่าง ๆ ของละครเรื่องนี้รวบรวมไว้ที่ภาคผนวก 8]

- มีการนำบทความที่มีต้นกำเนิดจากสื่อสิ่งพิมพ์มาเผยแพร่ซ้ำในสื่อเสมือนจริงอยู่หลายชิ้น ชิ้นที่โดดเด่นที่สุดได้แก่ “วาทกรรมคณะราษฎรจากละครเวทีสี่แผ่นดิน ร้อนแรงถึงห้าแผ่นดิน...!!?” เขียนโดยภูมิ ชื่นบุญ จากนสพ. *ประชาชาติธุรกิจ* ในเครือมติชน ซึ่งแสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยกับสาระสำคัญของละครเพลงฉบับนี้น่าเสนอ ที่กล่าวถึงความไม่พร้อมของสังคมไทยกับการปกครองระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีการนำไปเผยแพร่ซ้ำและส่งต่อตามเว็บต่างๆ อยู่จำนวนหลายสิบเว็บ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเว็บที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นทางการเมือง (แม้ว่าผลการสืบค้นในครั้งถัดมาจะลดจำนวนลง เนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นข้อความที่ปรากฏตาม webboard และ facebook ต่างๆ ซึ่งระบบการปรับปรุงและลบข้อมูลเก่าเป็นไปอย่างรวดเร็ว) [ดู <http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1323763673&grpid=09&catid&subcatid>] ซึ่งเป็นต้นทางสำคัญในการเผยแพร่บทความนี้ในโลกเสมือนจริง] ซึ่งจากกรณีนี้ อาจจะทำให้ตั้งข้อสังเกตได้ว่าน่าจะมีจำนวนคนอ่านบทความนี้ผ่านการที่นำมาลงซ้ำในพื้นที่เสมือนจริงอยู่จำนวนไม่น้อย ซึ่งหากมีการสร้างวาทกรรมกันต่อจากกลุ่มผู้อ่านบทความนี้ ก็อาจจะสามารถตั้งข้อสงสัยได้ว่าต้นทางของข้อมูลนั้นมาจากสื่อประเภทใดกันแน่ สะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันสามารถเกิดการบริโภคบทวิจารณ์ละครเวทีที่มีภาวะของการอยู่ในแดนกลางอย่างสมบูรณ์

- ในกลุ่มนักวิจารณ์ละครเวทีที่มีสื่อสิ่งพิมพ์เป็นฐานจำนวน 5 คนนั้น (ดูหัวข้อ 1.1) นอกเหนือจากกิตติศักดิ์ ที่เหลืออีกสี่คนได้ผลิตบทวิจารณ์เกี่ยวกับละครเพลงสี่แผ่นดิน มีจำนวน 3 คนที่เขียนลงสื่อสิ่งพิมพ์ประจำของตน ได้แก่ปิตร อมิธา และอภิรักษ์ ซึ่งทั้งหมดได้ถูกเผยแพร่ซ้ำในสื่อเสมือนจริงตามช่องทางต่าง ๆ ของแต่ละคน ส่วนของณัฐพัชญ์นั้น บทความ“สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล รักสถาบันเสียดายคุณเปรม” ของเขาเกิดปัญหา ทำให้ไม่ได้ตีพิมพ์ลงในนิตยสาร a day ซึ่งเป็นพื้นที่สิ่งพิมพ์ประจำของเขา แต่ได้นำไปลงในเว็บส่วนตัว [ดู <<http://www.barkandbite.net/2011/12/see-pan-din-the-musical/>>] ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักเขียนวิจารณ์ละครเวทีไทยร่วมสมัยแทบทั้งหมดล้วนมีพื้นที่ในโลกเสมือนจริงไว้เป็นช่องทางคู่ขนาน หรือช่องทางสำรองสำหรับการเผยแพร่ผลงานแทบทั้งสิ้น ซึ่งการวิเคราะห์นี้สามารถขยายต่อไปยังนักวิจารณ์ที่เหลือคนอื่นๆ ได้ด้วย เห็นได้จากจำนวนนักวิจารณ์ละครเวทีไทยร่วมสมัยคนหลักๆ ที่ผลิตผลงานสม่ำเสมอจำนวน 13 คนที่คณะผู้วิจัยได้รวบรวม มีจำนวนถึง 10 คนที่มีพื้นที่ในสื่อสิ่งพิมพ์ประจำ (คนที่ไม่มีคือพงษ์พันธ์ ศรชัย และจิตร) และมีเพียงแค่นักเขียนกิตติศักดิ์ที่ไม่ได้มีกิจกรรมการวิจารณ์ผ่านสื่อ

เสมือนจริงอย่างสมำเสมอ ทำให้ตั้งข้อสังเกตได้นักวิจารณ์ละครเวทีไทยร่วมสมัยส่วนเกือบทั้งหมดล้วนแต่อยู่ในภาวะแดนกลาง

- สืบเนื่องจากการที่ละครเพลงสี่แผ่นดินเรื่องนี้มีการวิพากษ์ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองร่วมสมัย ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ท่าทีและสำนวนภาษาในการเขียนถึงละครเรื่องนี้แตกต่างกันไปตามธรรมชาติของแต่ละสื่อ ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือมีความจงใจเลือกใช้พื้นที่สื่อเสมือนจริงสำหรับการนำเสนอประเด็นที่ร้อนแรง หรือมีการลงข้อความบางประโยคที่อาจจะไม่สามารถลงได้หากถูกเผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงการเลี่ยงไปเขียนเป็นภาษาอังกฤษน้อยเพื่อคัดกรองวุฒิภาวะของผู้อ่านบทความ ซึ่งเกิดขึ้นกับบทวิจารณ์ในพื้นที่เสมือนจริงของนักเขียนที่มาจากสายสื่อสิ่งพิมพ์ภาพยนตร์อย่างชฎานิน [ดู <<http://www.facebook.com/?sk=welcome#!/nanoguy0612>>] จากการสัมภาษณ์ ชฎานินกล่าวว่าสำหรับเขาและเพื่อนอีกคน (คือคันฉัตร ที่ถือได้ว่าเป็นนักเขียนที่อยู่ในแดนกลางทั้งคู่) แม้แต่ในช่องทางของสื่อเสมือนจริงที่ต่างกันอย่างweblogและfacebookเองก็มีการปรับถ้อยความให้ต่างกันไปด้วย ปรากฏการณ์เช่นนี้ชี้ให้เห็นว่ามีนักวิจารณ์ละครเวทีที่อยู่ในแดนกลางที่มีความเข้าใจในสื่อทั้งสองกลุ่ม คือทั้งจากโลกจริงและโลกเสมือนจริงเป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง และมีความรู้ในการที่จะเลือกใช้สอยสื่อที่อยู่ในมือให้เหมาะสมตามคุณลักษณะ

- อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างกรณีศึกษาละครเพลง”สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล”นี้เป็นเพียงภาพจำลองหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงภาวะของงานเขียน ผู้เขียน ผู้อ่าน และกิจกรรมของการวิจารณ์ละครเวทีที่ตกอยู่ในภาวะแดนกลางเท่านั้น เพราะจากคั่นคว้า ผู้วิจัยพบว่า จากจำนวนนักวิจารณ์ที่เขียนประจำสม่ำเสมอในสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหมดจำนวนห้าคนนั้น มีสี่คนที่บทวิจารณ์แทบทุกชิ้นของพวกเขา ล้วนแต่ถูกนำมาเผยแพร่ซ้ำในสื่อเสมือนจริงเกือบทั้งหมด ซึ่งได้แก่ปิวิตร อมิธา ญัฐพัชญ์ และอภิรักษ์ แต่ก็มีข้อสังเกตว่าการไหลเวียนเป็นไปในทิศทางเดียว คือจากสื่อสิ่งพิมพ์มาสู่สื่อเสมือนจริง โดยยังไม่พบงานเขียนจากที่มีต้นตอมาจากสื่อเสมือนจริงถูกนำไปเผยแพร่ซ้ำในสื่อสิ่งพิมพ์แต่อย่างใด

1.4 ให้คำปรึกษาแก่ศิลปินและนักวิจารณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในกรอบของ “คลินิกการวิจารณ์”

ทางสาขาศิลปการละครยังไม่ได้จัดกิจกรรมในส่วนนี้ มีแต่การจัดกิจกรรมเสปคัลปีเสวนาของคณะผู้วิจัยในระยะที่สองที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 3.3.2 ซึ่งยังไม่เข้าข่ายของความเป็น“คลินิกการวิจารณ์”อย่างเต็มรูปแบบ แต่ในการระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยระยะที่สามได้มีการติดต่อและทบทวนบุคคลต่างๆในวงการละครเวทีถึงความเป็นไปได้ที่จะมีกิจกรรมดังกล่าวนี้ต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะว่าควรเปิดโอกาสให้เกิดการวิจารณ์ข้ามสาขา เพราะธรรมชาติของคนในวงการละครเวทีในปัจจุบันมีลักษณะของผู้เป็นนักปฏิบัติสูง และสนใจกิจกรรมเชิงปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมเชิงลายลักษณ์

1.5 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการวิจารณ์ในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และจากการประมวลข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าสมควรใช้สื่อเสมือนจริงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาวัฒนธรรมการวิจารณ์ละครเวที เนื่องจากสถานการณ์ของปริมาณละครเวทีในเขตกรุงเทพและปริมณฑลที่ดีกว่าแต่ก่อนพอสมควร แต่ขาดช่องทางการสนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมการวิจารณ์ให้ทันกับปริมาณผลงานละครเวทีที่เกิดขึ้นอย่างเพียงพอ การหันไปหาสื่อเสมือนจริงจึงเป็นเสมือนทางออก ทั้งนี้ก็ต้องมีการพิจารณาถึงรูปแบบและการใช้และการนำเสนอที่เหมาะสม และมีประเด็นที่ละเอียดอ่อนหลายอย่างที่จะต้องคำนึงถึง เช่น ความพร้อมในการเปิดเผยตัวตนของผู้วิจารณ์ และภาวะของความเป็นส่วนตัวและความเป็นสาธารณะที่ทับซ้อนกันอยู่ในการเขียนงานวิจารณ์ในโลกเสมือนจริง ที่บางครั้งผู้เขียนอาจจะไม่ได้ตระหนักว่ากำลังเขียนสิ่งที่สามารถให้สาธารณะชนมาอ่านได้ หากมีการเปิดช่องทางการเข้าถึงรวมถึงลักษณะของสื่อใหม่ประเภทนี้ ที่มีข้อจำกัดบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะดึงความสนใจให้ผู้อ่านมีสมาธิและการคิดพินิจพิเคราะห์อย่างต่อเนื่องจากการอ่านในสื่อรูปแบบนี้ได้

2. การรวบรวมข้อมูลงานเขียน

2.1 การรวบรวมงานเขียนในพื้นที่สิ่งพิมพ์ลายลักษณ์ของในประเทศ

2.1.1 หนังสือพิมพ์และนิตยสาร

ผู้วิจัยได้พบว่ามีสิ่งพิมพ์ในประเทศที่จัดสรรพื้นที่ลายลักษณ์ให้กับบทความและบทวิจารณ์ละครเวทีอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำทั้งหมด 5 ฉบับ ดังต่อไปนี้ [ดูรายการของบทความและบทวิจารณ์เหล่านี้ที่ภาคผนวก 1]

- นสพ. The Nation: มี ปวิตร มหาสารินันท์ (Pawit Mahasarinand) เป็นนักเขียนประจำ สืบค้นได้จำนวน 181 ชิ้น จากช่วงระยะเวลา เดือนกันยายน พ.ศ. 2553 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2555 ปวิตรเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือได้ว่าเป็นนักเขียน/นักวิจารณ์ที่ผลิตผลงานมากที่สุดทั้งในแง่จำนวนและ

ความสม่ำเสมอ ซึ่งมี weblog เป็นของตัวเอง โดยนำผลงานที่ตีพิมพ์ในฉบับหนังสือพิมพ์มาลงซ้ำๆ หนึ่งเป็น on-line archive ของตัวเอง [ดู <http://blog.nationmultimedia.com/danceandtheatre>] แต่อย่างไรก็ตาม ปวิตรมีนโยบายไม่มีผลงานที่เขียนขึ้นใหม่ให้เฉพาะฉบับ on-line

- นสพ. Bangkok Post: มี อมิธา อัมระนันท์ (Amitha Amaranand) เป็นนักเขียนประจำ สืบค้นได้จำนวน 21 ชิ้น จากช่วงระยะเวลา เดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2555 อมิธาเป็นนักเขียนอิสระและอาจารย์พิเศษทางการเขียนภาษาอังกฤษ คอลัมน์วิจารณ์ละครของ Bangkok Post ย้ายจากหน้า Outlook มาอยู่ในหน้า Life ซึ่งเป็นหน้าข่าวสารคดี ปกิณกะ และศิลปวัฒนธรรม ช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 อมิธาเพิ่งเปิด website ของตนเอง [ดู <http://theatreofthestreets.wordpress.com/>] เธอเป็นนักวิจารณ์ละครเวทีผู้หญิงคนเดียวในกลุ่มนักเขียนที่มีผลงานสม่ำเสมอในขณะนี้

- นิตยสาร a day: มี ณัฐพัชญ์ วงศ์เหรียญทองเป็นนักเขียนประจำ สืบค้นได้จำนวน 6 ชิ้น จากช่วงระยะเวลา เดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2555 ณัฐพัชญ์ (เดิมชื่อ สาวิค) เป็นหนึ่งในนักเขียนวิจารณ์ละครเวทีที่ทำอย่างเป็นอาชีพไม่กี่คนในประเทศไทย และยังเป็นเจ้าของนามปากกา survivor ในเว็บ pantip.com ก่อนที่ผันมาเปิดพื้นที่ใน weblog ต่าง ๆ จนมี website เป็นของตัวเองตามลำดับ ซึ่งใช้เป็นที่โอนถ่ายข้อเขียนจากฉบับสิ่งพิมพ์แทบทั้งหมดไปเก็บ [ดู <http://www.barkandbite.net/>] นอกเหนือจากบทวิจารณ์ละครเวทีแล้ว เขายังเขียนบทวิจารณ์ภาพยนตร์ หนังสือ โฆษณา และรายการโทรทัศน์ รวมถึงบทวิจารณ์ละครเวทีไม่ได้ตีพิมพ์ในฉบับสิ่งพิมพ์ และยังมีการเชื่อมต่อช่องทาง social network อย่าง Facebook ด้วย นอกจากนี้ เขายังเปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความชอบหรือไม่ชอบและแสดงความคิดเห็นตอบกลับ ในปี พ.ศ. 2553 ณัฐพัชญ์ได้รางวัลบทวิจารณ์ มล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ จากบทวิจารณ์ละครเวที เรื่อง “แม่นาค เดอะ มิวสิคัล: การตีความใหม่ที่ยอดเยี่ยมและลึกซึ้ง”

- นิตยสาร Madame Figaro: มี อภิรักษ์ ชัยปัญหาเป็นนักเขียนประจำ สืบค้นได้จำนวน 5 ชิ้น จากช่วงระยะเวลา เดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2555 อภิรักษ์เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาและเป็นหนึ่งในทีมวิจัยระยะที่สองของโครงการ แต่ได้ยุติการเขียนบทความชั่วคราวเนื่องจากไปปรับภารกิจต่างประเทศเป็นระยะยาว โดยบทความล่าสุดที่ตีพิมพ์ คือ ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 ทั้งนี้ทางนิตยสารได้ผู้เขียนมาลัดรับช่วงเขียนต่อเป็นการชั่วคราวบ้างแล้ว แต่ยังไม่ระบุว่า

ใครจะเป็นคนรับช่วงประจำต่อแน่นอน นอกจากนี้ อภิรักษ์ยังเป็นเจ้าของนามแฝงชื่อโยคีรำพัน ที่ตั้งกระทู้และแสดงความคิดเห็นเป็นประจำในเว็บ pantip.com และเป็นผู้ที่ใช้ชื่อ facebook เพื่อแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ บ่อยครั้ง โดยใช้ชื่อว่า Yokee Apirak [ดู <<http://www.facebook.com/#!/profile.php?id=684644542>>]

- นิตยสารสีสัน: มี กิตติศักดิ์ สุวรรณโกศลเป็นนักเขียนประจำ สืบค้นได้จำนวน 6 ชิ้น จากช่วงระยะเวลา เดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2555 นิตยสารสีสันนับว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นแหล่งรวมบทความทางด้านดนตรีและภาพยนตร์ร่วมสมัยรวมถึงด้านทัศนศิลป์และวรรณศิลป์มาอย่างต่อเนื่องมากกว่า 20 ปีภายใต้การนำของบรรณาธิการอย่างทิวา สาระจุฑะ ตั้งแต่ปลายปี 2553 ทางนิตยสารได้เปิดพื้นที่ให้กับคอลัมน์บทความทางด้านศิลปะการแสดงมา จุดเด่นคือได้กิตติศักดิ์ สุวรรณโกศลนักวิจารณ์ภาพยนตร์และศิลปินวัฒนธรรมอาวุโสมาเป็นผู้เขียน ซึ่งได้เขียนต่อเนื่องมาแทบทุกฉบับ แต่เนื่องจากนิตยสารออกเป็นรายเดือนและออกไม่ค่อยตรงเวลา ทำให้ไม่สามารถครอบคลุมปริมาณผลงานละครและศิลปะการแสดงได้อย่างมีนัยสำคัญ ประกอบกับภาพลักษณ์ของหนังสือที่ดูเจาะกลุ่มคอเพลงและภาพยนตร์เป็นหลัก แม้ว่าทางนิตยสารจะมีเว็บเป็นของตัวเองแต่ก็เป็นเพียงการแนะนำรายชื่อบทความสั้น ๆ และมักไม่ค่อยปรับปรุงข้อมูล และไม่มีการเชื่อมบทความของกิตติศักดิ์มาลงในเว็บแต่อย่างใด [ดู <<http://www.seasonmagazine.net/magazine.htm>>]

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ จำนวนหนึ่งที่ตีพิมพ์บทความและบทความเกี่ยวกับละครเวทีและศิลปะการแสดงต่าง ๆ ได้แก่ นิตยสาร Art 4 D, นิตยสาร Happening, นิตยสาร Hamburger, นิตยสาร Esquire และนิตยสาร BK (นิตยสารรายสัปดาห์แจกฟรีภาษาอังกฤษ) แต่ล้วนมีเนื้อหา ขนาดของบทความ และความสม่ำเสมอในการนำเสนอค่อนข้างน้อย จึงไม่นำมาประกอบการวิจัย

นอกเหนือไปจากสิ่งพิมพ์ข้างต้นที่มีการลงบทความเกี่ยวกับละครเวทีเป็นประจำ ผู้วิจัยยังได้เพิ่มกรณีศึกษาเฉพาะ ได้แก่ กรณีศึกษาบทความและบทความที่เกี่ยวข้องกับละครเพลง “สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล” ซึ่งมีปริมาณงานเขียนจากนักเขียนที่ไม่ได้เขียนเกี่ยวกับละครเวทีโดยเฉพาะและไม่อยู่ในรายชื่อของกลุ่มสื่อสิ่งพิมพ์และนักเขียนข้างต้น

2.1.2 วารสารวิชาการ

เป็นที่น่าสนใจว่าแม้ว่าจะมีจำนวนสถาบันที่เปิดหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการละคร นาฏศิลป์ และศิลปะการแสดงอื่นทั่วประเทศมากกว่า 20 แห่ง (อาทิ คณะอักษรศาสตร์ และคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์ ม.ศิลปากร, คณะศิลปกรรมศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์, ม.ศรีนครินทรวิโรฒ, ม.บูรพา, ม.มหาสารคาม, ม.ทักษิณ และ ม.สงขลานครินทร์, คณะการสื่อสารมวลชน และคณะจิตรศิลป์ ม.เชียงใหม่, ม.ขอนแก่น รวมถึงที่อยู่ในสังกัดของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลต่าง ๆ) แต่ก็ยังไม่มีวารสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องจำเพาะโดยตรงเกี่ยวกับศาสตร์และศิลป์สาขานี้เลย ในขณะที่มีวารสารวิชาการเฉพาะที่เกี่ยวกับสาขาวรรณศิลป์อยู่บ้าง ซึ่งมีการให้พื้นที่กับบทวิจารณ์งานวรรณกรรมตามธรรมเนียมปฏิบัติสากล

ทั้งนี้จากการสืบค้นส่วนตัวของผู้วิจัยโดยไม่ได้ใช้ดัชนีช่วยค้นของห้องสมุดใดใด ปรากฏว่ามีบทความที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ด้านศิลปะการละครอยู่บ้าง ในวารสารของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และม.ศิลปากร, คณะศิลปกรรมศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ และ มรภ.สวนสุนันทา แต่ทั้งหมดเป็นบทความวิชาการโดยทั่วไป ไม่ใช่บทวิจารณ์ผลงานการแสดง

ผู้วิจัยจึงทำการรวบรวมรายชื่อวารสารวิชาการที่น่าจะเป็นพื้นที่ให้กับบทความและบทวิจารณ์ทางศิลปะการแสดงได้จำนวน 52 รายการ ซึ่งมาจากสายมนุษยศาสตร์ นิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชน และวารสาร/นิตยสารอื่น ๆ ที่เคยเปิดพื้นที่ให้กับบทความด้านศิลปะการแสดง โดยอ้างอิงฐานข้อมูลจากศูนย์การอ้างอิงดัชนีวารสารไทย (TCI) รวมถึงคัดเลือกวารสารทางเลือกอื่น ๆ ที่บทความทางด้านศิลปะการละครอาจจะไปตีพิมพ์ได้ ได้แก่ สายวัฒนธรรมศึกษา การจัดการ วัฒนธรรม ศึกษาศาสตร์ และศิลปะแขนงอื่น ๆ อย่างเช่น ดนตรี (ทั้งนี้ยังไม่นับวารสารที่ตกสำรวจจากฐานรายชื่อของ TCI อย่าง วารสารสมาคมภาษาและหนังสือ วารสารอ่าน และวารสารวิภาษา ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะตกเกณฑ์ความไม่สม่ำเสมอในการตีพิมพ์เผยแพร่) ที่ศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์กลุ่มนี้มา เพราะผู้วิจัยเห็นว่าสามารถเป็นทางเลือกในการเผยแพร่บทความที่มีมิติที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ แม้ว่าจะไม่ใช่เป็นบทความวิจารณ์ผลงานการแสดงรายชิ้นโดยตรง [ดูรายชื่อวารสารวิชาการเหล่านี้ที่ภาคผนวก2]

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่านักวิจารณ์สาขาศิลปะการแสดงต้องการใช้พื้นที่อื่นอย่างหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือสื่อเสมือนจริงในการตีพิมพ์บทความของเขามากกว่า ถึงแม้ว่าวารสารวิชาการจะให้ปริมาณพื้นที่ได้มากกว่า (อ้างอิง สัมภาษณ์ปวิตร มหาสารินันท์) อย่างไรก็ตาม วารสารวิชาการมีแนวโน้มที่จะทวีความสำคัญขึ้นในอนาคต เนื่องจากการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการจัดการการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีการกำหนดให้มีการมีวารสารวิชาการของหน่วยงานระดับมหาวิทยาลัย ระดับคณะ รวมถึงระดับหลักสูตร เป็นดัชนีในการให้คะแนนข้อหนึ่ง ทั้งนี้ยังไม่นับรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีวารสารวิชาการเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับบทความ สารนิพนธ์ และวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทางสาขาศิลปะการละครและสาขาศิลปะการแสดงที่เริ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งตอนนี้มีเปิดแล้วที่คณะอักษรศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มรภ.สวนสุนันทา ทั้งนี้ยังไม่นับหลักสูตรทางสายการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการที่ได้เปิดไปแล้วและกำลังทยอยเปิดตามสถาบันต่าง ๆ

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าจะขาดบทความวิชาการและบทวิจารณ์ทางด้านละครเวทีในวารสารวิชาการภาษาไทยให้ศึกษามากพอ แต่มีวารสารวิชาการจากต่างประเทศที่กล่าวถึงผลงานศิลปะการแสดงของไทย มีการเขียนถึงผลงานการแสดงของศิลปินการละครไทยในวารสารวิชาการต่างประเทศอยู่อย่างน้อย 6 ชิ้นที่มีมิติของการวิเคราะห์และวิจารณ์ตัวผลงานการแสดงรายชิ้น ซึ่งได้แก่

- Shakespearean-Asian Theatre Fusion: Globe-“alization” of Naked Masks (Bangkok), Shadowlight (San Francisco), and Setagaya Public Theatre (Tokyo) ใน Asian Theatre Journal ฉบับ Spring ปี 2011 เขียนโดย Kathy Foley บรรณาธิการของวารสาร ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการละครเอเชียอาคเนย์ที่สำคัญคนหนึ่ง
- Mae Naak and Company: The Shifting Duality in Female Representation on the Contemporary Thai Stage เขียนโดย Catharine Diamond ใน Asian Theatre Journal ฉบับ Spring ปี 2006
- Duen Phen: Joker Performance in the Nightclubs of Bangkok เขียนโดย Mary L. Grow ใน Asian Theatre Journal ฉบับ Autumn ปี 1995

ที่เหลืออีก 3 ชิ้นล้วนแต่เป็นงานเขียนที่กล่าวถึงการแสดงของพิเชษฐ์ กลั่นชื่นศิลปินนาฏศิลป์ร่วมสมัยไทยที่มีบทบาทโดดเด่นในเวทีการแสดงระดับนานาชาติ ทั้งหมดพูดถึงการแสดงชิ้น Pichet and Myself ที่พิเชษฐ์ กลั่นชื่น ร่วมแสดงกับศิลปินชาวฝรั่งเศส Jerome Bel

- Staging the Ethnographic of Dance History: Contemporary Dance and Its Play with Tradition เขียนโดย Yvonne Hardt ในวารสาร Dance Research Journal ฉบับ Summer ปี 2011
- Innovation Meets Tradition on Summer Dance Stages เขียนโดย Patricia Milder ในวารสาร A Journal of Performance and Art (PAJ) ฉบับ May ปี 2011
- The Contemporary Moment of Dance: Restaging Recent Classics เขียนโดย Joshua Abrams ในวารสาร A Journal of Performance and Art (PAJ) ฉบับ September ปี 2008

ในส่วนของนักวิชาการด้านศิลปะการละครของไทยมีเพียงปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์ที่มีผลงานตีพิมพ์ลงในสิ่งพิมพ์วิชาการของต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งมีผลงาน ได้แก่

- “Brechtian Theater Meets Buddhist Aesthetics: Kamron Gunatilaka’s The Revolutionist” ตีพิมพ์ใน The Brecht Yearbook / Das Brecht Jahrbuch, ฉบับ Volume 36 ปี ค.ศ. 2012 ซึ่งมีหัวข้อว่าด้วยละครของนักการละครเยอรมันในเอเชีย (Bertolt Brecht In/And Asia / Brecht In/Und Asien) โดยที่บทความชิ้นนี้นำเสนอแข่งขันวิชาการประวัติศาสตร์การเมืองไทย และการวิจารณ์ผลงานของพระจันทร์เสี้ยวเรือง “คือผู้อั้วฒน์”
- “In Contact with the Dead: Nora Rong Khru Chao Ban Ritual of Thailand” ตีพิมพ์ในวารสาร *Asian Theatre Journal* ปี ค.ศ.2006 ซึ่งไม่ได้นำเสนอเรื่องการวิจารณ์ แต่เน้นประเด็นเชิงมานุษยวิทยา
- “Contemporary Theatre in Thailand: A Profile” ตีพิมพ์ในวารสาร *SPAFA Journal* ในฉบับ 9.2 ของปี ค.ศ.1999 แม้ว่าชิ้นนี้ยังไม่ใช่งานวิจารณ์โดยตรง แต่ก็เป็น การวิเคราะห์และเสนอภาพรวมโดยกว้างของวงการละครเวทีไทย

แม้ว่าบทความวิชาการทั้งหมดดังกล่าวจะจัดอยู่ในหัวข้อผลงานจากต่างประเทศ (ยกเว้นของปาริชาติ) แต่ขอยกมาอยู่ในหัวข้อนี้ เพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าสามารถมีวิธีการเขียนบทความขนาดยาวเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ผลงานการแสดงของศิลปะการละครไทยอย่างไรได้บ้าง

2.1.3 ข้อค้นพบที่ได้

- จำนวนของสื่อสิ่งพิมพ์หลายลักษณะค่อนข้างนิ่ง ล้วนแต่เป็นหัวเก่า ไม่พบหัวใหม่ ยกเว้นนิตยสารสีสัน ไม่มีการสูญเสียพื้นที่เพิ่มขึ้นในช่วงกรอบระยะเวลาการวิจัย
- งานเขียนที่เป็นการวิจารณ์ มีแต่ผลงานของปวิตร อมิธา ณัฐพัชร์ และอภิรักษ์ ส่วนกิตติศักดิ์ มีข้อเสียเปรียบในด้านระยะเวลาของการวางแผน ทำให้บทความออกมาเป็นลักษณะให้ข้อมูลข่าวสารและให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการแสดงนั้น ๆ
- นักเขียนประจำจากสื่อสิ่งพิมพ์ล้วนแต่มีพื้นที่เป็นของตนเองในโลกเสมือนจริงรอมมาจากสื่อสิ่งพิมพ์ ยกเว้นกิตติศักดิ์อีกเช่นกัน
- นักเขียนที่ไม่ได้เขียนหัวข้อทางการละครเป็นประจำจากสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เนื้อหาเขียนส่วนใหญ่เป็นแค่การบอกเล่าข่าวสาร ประชาสัมพันธ์การแสดง มากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์
- หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษอย่าง The Nation และ Bangkok Post ได้จัดสรรพื้นที่ประจำให้กับบทความและบทวิจารณ์ละครเวทีมานานแล้วกว่าสามสิบปี โดยถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ และไม่ได้มีข้อคำนึงถึงปริมาณความต้องการของคนอ่าน ซึ่งได้รับความสำคัญเท่ากับบทวิจารณ์ทางด้านทัศนศิลป์ การจัดสรรพื้นที่ในนิตยสาร a day สืบเนื่องมาจากนโยบายของสิ่งพิมพ์ที่ให้ความสนใจกับศิลปะนอกกระแสหลัก ส่วนกรณีของนิตยสาร Madame Figaro ส่วนหนึ่งมาจากความสนใจส่วนตัวของบรรณาธิการ ที่มีความคุ้นเคยกับกิจกรรมละครเวที ในขณะที่นิตยสารสีสันนั้นเกิดจากความไว้วางใจในคุณภาพงานของกิตติศักดิ์ในฐานะเป็นนักเขียนอาวุโสของวงการ จึงพอสรุปได้ว่าการที่จะมีพื้นที่ให้กับบทวิจารณ์ละครเวทีได้นั้นขึ้นอยู่กับสองปัจจัยหลัก คือ นโยบายของสิ่งพิมพ์เอง และความสนใจส่วนตัวของบรรณาธิการ
- พื้นที่ในวารสารวิชาการเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในอนาคต และน่าจะได้รับส่งเสริม โดยเฉพาะในรูปแบบของความร่วมมือระหว่างเครือข่ายของสถาบันการศึกษาหรือองค์กรทาง

การศึกษา เนื่องด้วยข้อได้เปรียบในการให้พื้นที่ การวางแผนจำหน่ายในร้านหนังสือ และการเผยแพร่ระยะยาว จนถึงปัจจุบันได้พบหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ละครเวทีอย่างจริงจังเพียงสามเล่มเท่านั้น ซึ่งก็มาจากโครงการวิจัยการวิจารณ์ศิลปะฯ

2.2 การรวบรวมข้อมูลงานเขียนในพื้นที่โลกเสมือนจริงของในประเทศ

จากข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งสามระยะของการวิจัย ปรากฏรายการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจำนวน 109 รายการ แยกเป็นข้อมูลที่มาจากเว็บ pantip.com จำนวน 49 รายการ เว็บของคณะละครต่าง ๆ จำนวน 5 รายการ ข้อมูลที่ปรากฏในกระดานสนทนา webboard อื่น ๆ จำนวน 3 รายการ ช่องทาง social media อย่าง twitter 1 รายการ ที่เหลือเป็น website ทั่วไป weblog และ facebook ของนักวิจารณ์ประจำทั้งที่เป็นอาชีพและไม่เป็นอาชีพ [ดูรายชื่อและรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลเหล่านี้ที่ภาคผนวก 3] ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แยกประเภทตามกลุ่มของผู้เขียนหรือผู้สร้างเว็บมากกว่าที่จะจำแนกตามประเภทของเว็บเพื่อให้เห็นลักษณะที่แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมกัน ซึ่งรายการดังกล่าวได้แก่

2.2.1 เว็บ Pantip.com

เว็บไซต์พันทิพย์ <<http://www.pantip.com/>> ถือได้ว่าเป็นพื้นที่หลักพื้นที่หนึ่งที่ใช้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และข้อเขียนเชิงวิจารณ์ในโลกเสมือนจริงของแวดวงละครเวทีไทยในปัจจุบัน เว็บนี้ประกอบด้วย “เมนู” หรือรายการต่าง ๆ อยู่จำนวนมาก เมนูหนึ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการแสวงหาข้อมูลของโครงการวิจัยนี้คือ หน้า Café ซึ่งประกอบไปด้วยเว็บบอร์ด (webboards) จำนวนมากถึง 25 โต๊ะ ซึ่งแต่ละโต๊ะต่างก็มีหัวข้อของการสนทนาแยกออกมาเป็นเรื่อง ๆ อาทิ โต๊ะ “เฉลิมไทย” (ภาพยนตร์ วิทย์ โททัศน์), โต๊ะ “ห้องสมุด” (วรรณกรรม การศึกษา ความรู้ทั่วไป), โต๊ะ “หว่ากอก” (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) ไปจนถึงโต๊ะ “ไร้สังกัด” (หัวข้อเบ็ดเตล็ด) ส่วนโต๊ะที่มีการอภิปรายพูดคุยทางด้านละครเวที คือโต๊ะ “เฉลิมกรุง” ซึ่งมีหัวข้อทางด้านดนตรีและทัศนศิลป์รวมอยู่ด้วย [ดู <www.pantip.com/cafe/chalermthai/>] พื้นที่แห่งนี้เปิดโอกาสให้ผู้ที่เป็นสมาชิกของเว็บสามารถตั้งกระทู้เพื่อเปิดรับปฏิกิริยาจากสมาชิกหรือผู้อ่านท่านอื่น ๆ ลักษณะของการตั้งกระทู้ในส่วนของละครเวทีนั้นปรากฏความหลากหลายของหัวข้อ

จำนวนมาก นับตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ข่าวสารละครเวทีของมหาวิทยาลัยไปจนถึงละครเพลง กระแสหลัก (เช่น เรื่อง ฟ้ายรดทราย, คู่กรรม, คู่ฝันอันยิ่งใหญ่, ข้างหลังภาพ, แม่นาคพระโขนง, แม่นาค เตะมะวิดศีล, หงส์เหนือมังกร เป็นต้น) เป็นที่ชัดเจนว่ากระทู้ที่เกี่ยวข้องกับละครเวทีกระแสหลักนั้นมีมากกว่ากระทู้ที่เกี่ยวข้องกับละครเวทีนอกกระแสหลายเท่าตัว

ในส่วนของการแสดงความคิดเห็นนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นทัศนะเชิงวิจารณ์สั้น ๆ เพียงไม่กี่บรรทัด และเป็นการแสดงทัศนะขั้นพื้นฐาน เช่น ชอบหรือไม่ชอบการแสดงของดารารหรือนักแสดง นำ ฉาก แสงเสียง หรือการประพันธ์เพลง โดยที่การแสดงความคิดเห็นของกลุ่มที่เป็น “แฟนคลับ” ของละครกระแสหลักนั้นมีการแสดงออกในเชิงปริมาณมากกว่าการแสดงออกในเชิงสุนทรียศาสตร์ และเป็นที่น่าสังเกตว่าการวิจารณ์ละครนอกกระแสนั้นปรากฏอยู่ในปริมาณที่น้อยมาก และมักจะเป็นการแสดงทัศนะเชิงวิจารณ์มากกว่าที่จะเป็นบทวิจารณ์โดยยึดหลักการ จึงเป็นที่น่าคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ละครนอกกระแสไม่ได้รับความสนใจในเว็บไซต์นี้เท่าที่ควรจากผู้ชมและนักวิจารณ์โดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ายังปรากฏนักวิจารณ์และบทวิจารณ์เชิงสุนทรียศาสตร์ที่มีคุณภาพอยู่บ้าง ซึ่งมีทั้งที่ตั้งใจเขียนเพื่อลงในเว็บ pantip.com โดยเฉพาะ มีที่เชื่อมโยงมาจาก weblog หรือ facebook รวมบทวิจารณ์ของตนเอง มีที่เชื่อมโยงไปยังเว็บฉบับ on-line ของสิ่งพิมพ์ที่ตีพิมพ์บทวิจารณ์นั้น หรือนำข้อความจากบทวิจารณ์นั้นมาลงซ้ำทั้งบทความ แต่ส่วนใหญ่จะมาจากสมาชิกเจ้าของนามแฝงประจำ หรือเชื่อมโยงมาจากบทความของนักเขียนอาชีพที่เป็นที่รู้จัก

ข้อดีของการนำเสนอบทวิจารณ์ในเว็บนี้ ก็คือ ผู้วิจารณ์มีอิสระสูงในการวิจารณ์เพราะไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวซึ่ง ผู้ที่เข้ามาเขียนส่วนใหญ่ล้วนเลือกที่จะใช้นามแฝง (ยกเว้นคนที่เขียนเป็นประจำ ซึ่งมักจะเป็นที่รู้จักกันในวงการว่าคือใคร) ในบางกรณีบรรยากาศในการวิจารณ์นั้นเป็นไปอย่างเข้มข้นตรงไปตรงมาไม่ประนีประนอม ก่อให้เกิดการปะทะระหว่างผู้อ่านบทวิจารณ์ จนนำไปสู่การถกเถียงและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นที่เป็นพลังทางปัญญา นับเป็นการขัดเกลาการวิจารณ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

อีกทั้งพื้นที่ในการเขียนวิจารณ์ในเว็บนี้มีมากและเปิดโอกาสให้ผู้อ่านเข้ามาแสดงความคิดเห็นต่อท้ายได้ จึงทำให้งานวิจารณ์จำนวนหนึ่งมีความละเอียดครบทุกแง่มุมและบทวิจารณ์จะ

ถูกวิจารณ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อ ๆ กันมาอย่างเข้มข้น บทวิจารณ์หลายบทมีผู้วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นต่อท้ายหลายสิบข้อความนับเป็นทวิวัจน์ (dialogue) ในโลกเสมือนจริง ที่ การวิจารณ์มุขปาฐะได้เข้าไปช่วยขัดเกลาการวิจารณ์ที่เป็นลายลักษณ์ในวัฒนธรรมเสมือนจริง ตัวอย่างเช่น กระหู่ของณัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง ผ่านนามแฝงว่า survivorx ที่ตั้งว่า “บทวิจารณ์ขัด ใจกองเชียร์: แม่นาคพระโขนง เดอะมิวสิคัล หลักสูตรบริโภคนิยมของละครเวที” เมื่อพฤษภาคม พ.ศ. 2552 ที่ได้กระแสดตอบกลับถึง 117 ความคิดเห็น [ดู <<http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/05/C7898995/C7898995.html>>] และกระหู่ของนามแฝง music of the night ที่ตั้งว่า “ขอชื่นชมคุณหนูบอยที่ดีความวรรณกรรมอันล้ำค่า กลายเป็น 'ขยะ เปี้ยก' ได้” เมื่อธันวาคม พ.ศ. 2554 ที่ได้กระแสดตอบกลับถึง 90 ความคิดเห็น [ดู <<http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2011/12/C11419073/C11419073.html>>]

นอกจากนี้ ทางเจ้าของเว็บยังจัดระบบการคัดเลือกกระหู่เก่าเก็บเข้าคลัง โดยใช้วิธีเปิด โอกาสให้สมาชิกเป็นผู้คัดเลือกและลงคะแนน [ดู <<http://www.pantip.com/cafe/chalermkrung/topicstockC.php?subgroup=3>>] ซึ่งจากจำนวนกระหู่ที่อยู่ในคลังที่มากถึงกว่า 470 รายการ (โดยอันที่เก่าที่สุดมาจากปี พ.ศ. 2546) ทำให้คลังของเว็บ pantip.com กลายเป็นพื้นที่ที่มีระบบ การจัดเก็บข้อมูล (archive) บทวิจารณ์ศิลปะการละครของไทยไว้มากที่สุดอีกเว็บไซต์หนึ่งใน ประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยสามารถใช้เป็นแหล่งสืบค้นถึงความคึกคักของการใช้พื้นที่ในโลกเสมือนจริง ของผู้สนใจการแสดงทัศนะเกี่ยวกับละครเวทีได้ในระดับหนึ่ง

2.2.2 Weblog และ Facebook ของนักเขียนนักวิจารณ์ที่ไม่ได้มีพื้นที่สื่อสิ่งพิมพ์ลายลักษณ์เป็นพื้นที่หลักในการเขียนงานวิจารณ์ละครเวที

นอกเหนือไปจาก website และ weblog ของนักเขียนนักวิจารณ์ที่มีพื้นที่ในสื่อสิ่งพิมพ์ ลายลักษณ์ที่ได้กล่าวถึงไปข้างต้นแล้วในหัวข้อ 2.1.1 ปรากฏว่ามีผู้ที่สนใจเขียนวิจารณ์ผลงานการ แสดงละครเวทีเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และมีหรือสร้างพื้นที่เป็นของตัวเองในโลกเสมือนจริง ดังต่อไปนี้

- พงศพันธ์ ประภาศิริลักษณ์ – พนักงานบริษัทการตลาดและสื่อประชาสัมพันธ์ เจ้าของบล็อก King Lear และนามปากกา king lear ในเว็บ pantip.com ที่ผันตัวมาใช้พื้นที่ที่เป็นสาธารณะน้อยลงอย่าง weblog และทางfacebook และยังเป็นอดีตสมาชิกของสถาบันศิลปะเพื่อการพัฒนา (มาया) งานเขียนของเขาเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดมากกว่าเป็นงานวิจารณ์เต็มรูปแบบ โดยครอบคลุมผลงานละครเพลงและละครพูดทั้งในต่างประเทศและภายในประเทศ [ดู <<http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=kinglear>> และ <<http://www.facebook.com/nung.phongpan>>]
- ศรชัย ฉัตรวิริยะชัย – นักการละครและนักจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอิสระ วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิตที่ผันตัวมาเป็นมหาบัณฑิตทางศิลปะการละคร เจ้าของ facebook log-in ว่า sonny.chatwiriychai โดยเขาปฏิเสธที่จะใช้พื้นที่กระแสหลักในโลกของสื่อเสมือนจริงอย่าง pantip.com ปัจจุบันเขามักร่วมงานกิจกรรมละครเพื่อพัฒนากับกลุ่มละครต่าง ๆ รวมถึงเป็นผู้จัดเองด้วยบางครั้ง [ดู <<http://www.facebook.com/sonny.chatwiriychai>> และ <<http://sornchai.exteen.com/>> และ <<http://truehome.multiply.com/journal/>>]
- คันฉัตร รัชฎีกาญจน์ส่อง – นักวิจารณ์เจ้าของนามแฝง merveillesxx ใน pantip.com และเป็นเจ้าของบล็อก merveillesxx เป็นคอลัมน์นิสต์ประจำให้กับนิตยสาร Bioscope และเผยแพร่งานเขียนอีกช่องทางใน facebook fanpage ซึ่งมีจำนวนคนกดlikesติดตามอยู่ 723 คน คันฉัตรเป็นที่รู้จักในฐานะนักวิจารณ์ภาพยนตร์ที่ได้รางวัลชมเชยจากรางวัล มล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ในปี พ.ศ.2553 จากบทวิจารณ์ภาพยนตร์ “*Stealth: คน ตัวตน เพศสภาพ และชาติพันธุ์*” [ดู <<http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=merveillesxx>> และ <<http://www.facebook.com/merpage>>]
- ชญานิน เทียงพิทยากรณ์ – นักวิจารณ์เจ้าของนามแฝง nanoguy เริ่มจากเขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ลง blogging ก่อนแล้วค่อยย้ายมาที่ exteen blog ปัจจุบันเป็นนักเขียนวิจารณ์ประจำให้กับนิตยสาร Starpics และเผยแพร่งานเขียนอีกช่องทางใน facebook ชื่อ Chayanin Tiangpitayagorn ซึ่งมีจำนวน friends ติดตามอยู่ 1,042 คน [ดู <<http://nanoguy.exteen.com/>> และ <<http://www.facebook.com/nanoguy0612>>]
- จิตร โพธิ์แก้ว – นักแปลและนักวิจารณ์อิสระ เริ่มการเป็นนักวิจารณ์สมัครเล่นจากการส่งผลงานไปลงคอลัมน์พิเศษทางหนังสือพิมพ์ หรือหนังสือเกี่ยวกับภาพยนตร์นอกกระแส แต่ก็

ไม่ได้เขียนลงสื่อสิ่งพิมพ์อีกเลยนับตั้งแต่ปี 2004 ปัจจุบันเขาเขียนงานลงเฉพาะบนสื่อเสมือนจริง
เจ้าของ facebook ชื่อ Jit Phokaew ซึ่งมีจำนวน friendsติดตามอยู่ 892 คน และเจ้าของ weblog
ชื่อ Limitless Cinema จุดเด่นของจิตร คือ งานเขียนของเขาเป็นภาษาอังกฤษ [ดู <<http://www.facebook.com/jit.phokaew>> และ <<http://celinejulie.blogspot.com/>>]

ข้อสังเกตที่ได้ประการหนึ่ง ก็คือ ทั้งห้าคนนี้มีลักษณะร่วมกันอยู่ถึงสามประการด้วยกัน
ได้แก่ 1) ทุกคนได้ใช้คำใช้จ่ายส่วนตัวเป็นหลักในการติดตามชมผลงานละครเวที และเขียนบท
วิจารณ์ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการแสดงออกถึงความคิดเห็นของตนเองเป็นหลัก 2) แม้ว่าจะใช้นาม
แฝงในการเขียน แต่ก็ไม่ได้มีการปกปิดตัวตนแต่อย่างใด และยินดีปรากฏตัวในกิจกรรมของ
แวดวงละครเวทีและภาพยนตร์เป็นระยะ และ 3) แทบทั้งหมด (ยกเว้นศรัชัย) สร้างตัวตนในโลก
เสมือนจริงโดยใช้ช่องทางของ pantip.com มาก่อน และที่น่าสนใจคือสามคนหลัง ได้แก่ คันฉัตร
ชฎานิน และจิตร มีภูมิลำเนาจากการเป็นนักเขียนบทวิจารณ์หนังมาก่อน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกิจกรรม
เสวนากลุ่มย่อยเชิญทั้งห้าคนมาพูดคุยเพื่อเก็บข้อมูล (ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอยู่ในหัวข้อ 3.3.3)

2.2.3 เว็บบล็อกสิ่งพิมพ์

โดยธรรมเนียมปฏิบัติของสื่อสิ่งพิมพ์ลายลักษณ์อักษรในยุคปัจจุบัน มักจะเปิด
ช่องทางไว้สื่อสารกับคนอ่านในช่องทางของสื่อเสมือนจริงไว้เสมอ ไม่ช่องทางใดก็ช่องทางหนึ่ง (ดู
ต่อในหัวข้อถัดไป “ข้อมูลการรวบรวมงานเขียนในพื้นที่สื่อสิ่งพิมพ์ลายลักษณ์อักษรของต่างประเทศ”)
แต่ในกรณีของประเทศไทยพบว่าไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป จากการวิจัยของสาขาศิลปะการละครที่พบว่า
สื่อสิ่งพิมพ์ที่ให้พื้นที่กับบทความและบทวิจารณ์ทางด้านการละครเป็นประจำอยู่เพียง 5 รายการ
ในหมวดหมู่หนังสือพิมพ์และนิตยสาร ดังที่ได้แจ้งไปข้างต้นในหัวข้อ 2.1.1 ซึ่งมีอยู่เพียง 2 ฉบับ
เท่านั้น ที่มีข้อมูลของบทความและบทวิจารณ์ด้านละครเวทีให้สามารถสืบค้นได้ในระบบ on-line
ได้แก่ นสพ. The Nation ที่รวบรวมบทความเกี่ยวกับละครเวทีของปวิตร มหาสารินันท์ไว้ที่
<<http://blog.nationmultimedia.com/danceandtheatre>> ซึ่งเก็บบทความย้อนหลังไปถึงปีพ.ศ.
2550 และ นสพ. Bangkok Post นั้นเก็บบทความของอมิชา อัมระนันท์และนักเขียนอื่น ๆ ไว้ที่
ระบบสืบค้นของทางหนังสือพิมพ์ <<http://www.bangkokpost.com/search/>> ซึ่งสามารถค้นได้
โดยใส่ชื่อนักเขียนหรือคำสำคัญที่เกี่ยวข้อง แต่จะเก็บไว้เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งราว 2-3 เดือน

และจะตัดเก็บเข้าระบบห้องสมุด ซึ่งต้องขออนุญาตหรือสมัครเป็นสมาชิกถึงจะเปิดอ่านข้อมูลเก่าย้อนหลังเหล่านี้ได้

ส่วนนิตยสาร a day นิตยสารสีสัน และนิตยสาร Madame Figaro นั้น มีหน้าเว็บเป็นของตนเอง คือ <<http://www.daypoets.com/aday2/>>, <<http://www.seasonmagazine.net/magazine.htm>> และ <<http://www.facebook.com/pages/madameFIGAROthailand/115904605123217#!/>> ตามลำดับ ซึ่งในเว็บของทั้ง 3 ฉบับเหล่านี้ไม่มีการนำเสนอบทความฉบับเต็มมาเผยแพร่ซ้ำ มีแต่เพียงประชาสัมพันธ์ว่าในแต่ละฉบับมีบทความอะไรบ้าง ด้วยเหตุนี้ทำให้ณัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทองนำบทวิจารณ์ละครเวทีของเขามาใน a day ไปตีพิมพ์ในเว็บของตนเองที่ชื่อว่า <www.barkandbite.net> และอภิรักษ์ ชัยปัญญานำบทวิจารณ์ที่เขาเขียนมาลงซ้ำในห้องเฉลิมกรุงในเว็บ pantip.com ผ่านนามแฝง “โยคีรำพัน” ของเขาเอง ส่วนผลงานของกิตติศักดิ์ สุวรรณโภคินจากนิตยสารสีสันนั้น ไม่พบว่านำมาเผยแพร่ซ้ำในสื่อเสมือนจริงใด ๆ

2.2.4 เว็บของคนละคร

ในช่วงแรกที่สื่อเสมือนจริงเริ่มเข้ามามีบทบาทในการสื่อสารของกลุ่มคนเมืองในสังคมไทยนั้น ศิลปินและนักการละครเวทีร่วมสมัยของไทยหลายกลุ่มต่างได้สร้างพื้นที่ในโลกเสมือนจริงเป็นของตนเอง ซึ่งยังคงเหลืออยู่ในรูปแบบของwebsite และ weblog อยู่ 8 กลุ่ม ได้แก่ คณะพระจันทร์เสี้ยวการละคร คณะ 8x8 คณะ B-Floor กลุ่มหน้ากากเปลือย คณะละครมะขามป้อม คณะละคร Dream Box และโรงละครรัชดาลัย รวมถึงเว็บของเครือข่ายละครกรุงเทพ ซึ่งใช้เป็นที่เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับคณะ และประชาสัมพันธ์ผลงานการแสดงในแต่ละครั้งของตน (เสริมด้วยกันกับตั้งกระทู้แบ่งการประชาสัมพันธ์ในเว็บ pantip.com) แต่เมื่อวัฒนธรรมโลกเสมือนจริงก้าวเข้าสู่ยุค facebook ทำให้กิจกรรมในเว็บเหล่านี้ลดน้อยลง และทางคณะละครเหล่านี้ได้หันไปใช้ช่องทางทาง facebook แทน ทำให้ข้อมูลของเว็บบางเว็บเหล่านี้ขาดการปรับปรุงข้อมูลเป็นระยะเวลานาน และบางแห่งถึงกับปิดหน้าเว็บและหันไปใช้การติดต่อทาง facebook แต่เพียงอย่างเดียว เช่น คณะมรดกใหม่ และโรงละคร Democracy Theatre

โดยพื้นฐานเว็บเหล่านี้มีหน้าที่ไว้ประชาสัมพันธ์คณะมากกว่าที่จะใช้เป็นที่ในการแสดงออกถึงความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์รวมถึงการสร้างงานวิจารณ์ ยกเว้นบางกรณีเช่นบางเว็บที่

เปิดให้พื้นที่สำหรับกระดานกระทุ้ (webboard) ไว้แสดงความคิดเห็นได้ เช่น กรณีเว็บของคณะ B-Floor และของเครือข่ายละครกรุงเทพในอดีต ซึ่งได้ปิดหน้ากระดานไปแล้ว ปัจจุบันเหลือแต่เพียงกระดานกระทุ้ของโรงละครรัชดาลัยเท่านั้น [ดู <<http://www.scenario.co.th/forum/>>] และกรณีเว็บของ Pichet Klunchun Dance Company ที่มีบทความทางสุนทรียศาสตร์นาฏศิลป์ที่มีมิติเชิงวิพากษ์วิจารณ์น่าสนใจอยู่ถึง 8 บทความ [ดู <<http://www.pklifework.com/articles.html>>]

อย่างไรก็ตาม การที่ศิลปินนักแสดงละครส่วนใหญ่หันไปใช้ facebook นั้นเป็นการเปิดโอกาสให้คนอ่านที่เป็นเพื่อน (friends) ของนักแสดงละครเหล่านี้สามารถเขียนวิพากษ์วิจารณ์ผลงานการแสดง รวมถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการละครได้ นับว่าเป็นการสร้างชุมชนบนโลกเสมือนจริงที่ส่งเสริมกิจกรรมการวิจารณ์ละครเวทีได้ในระดับหนึ่ง แม้ว่าการเขียนโต้ตอบกันของบุคคลเหล่านี้จะอยู่ในรูปของการพูดคุยแบบมุขปาฐะแต่ก็มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรสามารถทบทวนการอ่านสำหรับสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มได้

2.2.5 เว็บของแฟนคลับ

เว็บเหล่านี้ทั้งหมดมาจากกลุ่มคนดูละครเพลงกระแสหลัก มีลักษณะเป็นเว็บบอร์ดของผู้ที่ชื่นชอบละคร หรือนักแสดงและทำการรวบรวมบทวิจารณ์ที่เกี่ยวข้องกับละครของคณะละครหรือนักแสดงดังกล่าวไว้ในเว็บบอร์ดของตน ซึ่งมีทั้งเว็บไซต์ส่วนตัวและเว็บไซต์แฟนคลับ เว็บไซต์เหล่านี้มีจำนวนพอสมควร ลักษณะเด่นของเว็บไซต์ประเภทนี้ คือ จะมีการแสดงทัศนะโต้ตอบต่อบทวิจารณ์ต่าง ๆ แต่จะเป็นทัศนะสั้น ๆ ตัวอย่างของเว็บไซต์เหล่านี้ คือ

- <<http://fws.cc/clashfanclub/index.php?topic=1085.0>> เว็บไซต์รวมบทวิจารณ์เรื่องหงส์เหนือมังกร เดอะมิวสิคัล (โดยแฟนคลับนักแสดง)

- <(Error! Hyperlink reference not valid.)> เว็บไซต์รวมบทวิจารณ์เรื่องเร่ขายฝัน (โดยแฟนคลับนักแสดง)

ทั้งนี้เว็บเหล่านี้มักจะมีอายุสั้นและปิดตัวหลังกระแสของละครหรือนักแสดงของละครเรื่องนั้นจางลง ซึ่งให้เห็นถึงลักษณะประการหนึ่งกลุ่มเว็บเหล่านี้ที่จะเกิดขึ้นตามกระแสนิยมชั่วคราวต่อผลงานการแสดงเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่อย่างไรก็ตาม ทางคณะละครอิสระก็ได้ใช้กลยุทธ์ที่คล้ายคลึงกัน คือ ไปสร้างหน้า Fanpage ในระบบ facebook เพื่อประชาสัมพันธ์ละครของตนเป็นครั้ง ๆ เฉพาะกิจ

ตัวอย่างเช่น fanpagec ที่ชื่อว่า “10th BTF_Reincarnate 2012 (เกิด-ดับ 2012)” ที่ทางคณะละคร 8x8 ใช้ประชาสัมพันธ์ละครเรื่อง “เกิด-ดับ” ของตนเอง [ดู <http://www.facebook.com/pages/10th-BTF_Reincarnate2012-%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%94-%E0%B8%94%E0%B8%B1%E0%B8%9A-2012/283097901701637>] อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาของเว็บเหล่านี้ไม่ได้มีมติเชิงวิจารณ์แต่อย่างใด

2.2.6 ช่องทาง social media อื่น ๆ (Twitter และ Youtube):

แม้ว่าธรรมชาติของสื่อ social media อย่าง twitter (เว็บที่ช่วยส่งข้อความสั้นทางสื่อเสมือนจริง และสามารถเชื่อมต่อไปยังระบบข้อความขนาดสั้นทางโทรศัพท์ได้) และ youtube (เว็บขนาดใหญ่ที่เปิดให้คนทั่วโลกสามารถ upload คลิปวิดีโอเพื่อเปิดให้คนอื่นเข้ามาดู และเขียนความคิดเห็นตอบกลับต่อท้ายได้) จะไม่ได้เอื้อให้การสร้างสรรค์ข้อเขียนขนาดยาวสำหรับการวิพากษ์วิจารณ์เชิงสุนทรียศาสตร์ได้ (ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการจำกัดจำนวนตัวอักษร คือ 140 ตัวอักษรสำหรับ twitter และ 200 ตัวอักษรสำหรับ youtube) แต่ก็ยังเป็นสื่อหนึ่งที่ไม่ควรละเลยที่จะศึกษา เนื่องจากเริ่มเป็นที่นิยมในการเผยแพร่ผลงาน และประชาสัมพันธ์ผลงานการแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากกลุ่มคณะละครต่าง ๆ ซึ่งปรากฏรายการ ดังนี้

สื่อ youtube จำนวน 10 รายการ: แสดงรายการนับจาก log-in ที่เข้าไปตั้งช่อง (youtube channel) เป็นของตนเอง

- <<http://www.youtube.com/user/nikomplay>> ของนิกร แซ่ตั้ง หัวหน้าคณะละคร 8x8 ปรากฏวิดีโอจำนวน 45 รายการ
- <<http://www.youtube.com/user/bfloortheatre>> ของคณะละคร B-Floor ปรากฏวิดีโอจำนวน 39 รายการ
- <<http://www.youtube.com/user/PKLifeWork>> ของคณะ Pichet Klunchun Dance Company ปรากฏวิดีโอจำนวน 4 รายการ
- <<http://www.youtube.com/user/siamdemocrazy>> ของโรงละคร Democracy Theatre ปรากฏวิดีโอจำนวน 2 รายการ

- <<http://www.youtube.com/user/makhampomcommunity>> ของคณะละคร
มะขามป้อม ปรากฏวิดีโอจำนวน 5 รายการ
- <<http://www.youtube.com/user/themoradokmai>> ของคณะละครมรดกใหม่
ปรากฏวิดีโอจำนวน 105 รายการ
- <<http://www.youtube.com/user/TuaPRADIT>> ของประดิษฐ์ ปราสาททอง
นักการละครอาวุโส ปรากฏวิดีโอจำนวน 25 รายการ
- <<http://www.youtube.com/user/tababymime>> ของนิกร แซ่ตั้ง หัวหน้าคณะ
ละคร 8x8 ปรากฏวิดีโอจำนวน 20 รายการ
- <<http://www.youtube.com/user/rachadalaitheatre>> ของโรงละครรัชดาลัย
ปรากฏวิดีโอจำนวน 119 รายการ
- <<http://www.youtube.com/user/sawet1971>> ของคณะ Dreambox Theatre
ปรากฏวิดีโอจำนวน 137 รายการ

สื่อ Twitter จำนวน 3 รายการ: แสดงรายการเฉพาะรายการที่คนติดตามเป็นจำนวนมาก

- <<http://twitter.com/#!/BoyTakonkiet>> ของถกลเกียรติ วีรวรรณ เจ้าของ บ.
Exact&Scenario และผู้ร่วมทุนเจ้าของโรงละครเมืองไทยรัชดาลัย เอ็กเซคิวทีฟที่มีคนติดตามจำนวน
92,129 ชื่อ log-in [เชิงอรรถ – ที่ใช้คำว่า log-in เพราะหนึ่งคนสามารถสมัครเป็นผู้ติดตาม
(follower) ได้มากกว่าหนึ่งชื่อ]
- <<http://twitter.com/#!/rachadalai>> ของโรงละครรัชดาลัย ซึ่งมีคนติดตาม
จำนวน 9,933 ชื่อ log-in
- <<http://twitter.com/#!/dreamboxtheatre>> ของคณะละคร Dreambox ซึ่งมีคน
ติดตามจำนวน 700 ชื่อ log-in

ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าช่องทาง youtube ถูกใช้โดยคณะละครและเจ้าของโรงละครทั้งที่มีขนาดใหญ่ดำเนินการเชิงพาณิชย์และที่เป็นขนาดเล็ก ในขณะที่ช่องทาง twitter จะถูกใช้โดยคณะละครและโรงละครขนาดใหญ่ (ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะมีมวลชนคนดูที่ติดตามผลงานเป็นจำนวนมาก) แม้ว่าลักษณะเนื้อหาของข้อความที่ส่ง (ใน twitter) หรือที่ลงโต้ตอบกัน (ใน youtube) ส่วน

ใหญ่จะเรื่องของการประชาสัมพันธ์ละคร และยังถือได้ว่ามีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับการใช้สองช่องทางนี้เพื่อการสื่อสารให้หัวข้อประเด็นอื่น ๆ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นช่องทางเลือกอีกช่องทางหนึ่งในการใช้สื่อเสมือนจริงเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ได้ ทั้งนี้หากมีการใช้สอยที่เหมาะสมก็สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปการละครที่สำคัญได้อีกแหล่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของ youtube ที่ถึงแม้ว่าทางระบบของ youtube จะจำกัดการเขียนแสดงความคิดเห็นตอบเพียงแต่ 200 ตัวอักษร แต่ก็อนุญาตให้เจ้าของคลิปสามารถเขียนอธิบายประกอบคลิปได้ถึง 500 ตัวอักษร ซึ่งเพียงพอที่จะสร้างความเข้าใจเชิงเนื้อหาในระดับพื้นฐานได้

กรณีศึกษาที่สำคัญมาจากแควตงนาฏศิลป์ไทย คือ youtube channel ของธรรมจักรพรหมพ้วย อาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ใช้ชื่อช่องว่า Thai Classical Dance ที่มีคลิปวิดีโอเก็บไว้ถึง 171 รายการ มีผู้สมัครเป็นสมาชิกติดตามถึง 444log-in และมีสถิติจำนวนการเข้าชมถึงกว่า 859,000 ครั้ง [ดู <<http://www.youtube.com/user/bobbibrown19>>] ซึ่งมีการสนทนาที่น่าสนใจต่อท้ายวิดีโออยู่จำนวนหนึ่ง ตัวอย่างเช่นการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเกี่ยวกับทางรำพลายชุมพลในคลิป <<http://www.youtube.com/watch?v=WbHwB8p7XgQ&feature=plcp>>

2.2.7 ข้อค้นพบที่ได้

- เว็บ pantip.com เป็นที่นิยมเนื่องจากประวัติศาสตร์การก่อตั้งที่เป็น webboard สาธารณะยุคแรก ๆ ของไทย ประกอบกับการมีระบบการจัดการที่ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การขยายตัวของสมาชิกในห้องละครเวทีของห้องเฉลิมกรุงส่งผลกระทบต่อกลุ่มละครขนาดเล็กหรือกลุ่มละครนอกกระแสที่เคยอาศัยพื้นที่ใน pantip.com เป็นที่ประชาสัมพันธ์หลัก และใช้เป็นสถานที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยเฉพาะการวิจารณ์ละครเรื่องต่าง ๆ กันอย่างเข้มข้น เป็นที่น่าสังเกตว่าการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มทุนละครเวที บ. Exact&Scenario และโรงละครเมืองไทยรัชดาลัย เธียเตอร์เริ่มมีการดำเนินงานด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจน เพื่อดึงดูดผู้ชมให้เข้ามาชมละครของตนให้มากที่สุด ซึ่งสื่อโลกเสมือนจริงก็เป็นอีกสื่อประเภทหนึ่งที่ทางค่ายให้ความสำคัญด้วย ทำให้เกิด “ข้อสันนิษฐาน” เกี่ยวกับกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ค่ายละครดังกล่าวเข้ามาในเว็บ pantip.com ซึ่งเป็นสังคมของ ผู้เสพละครเวทีนอกกระแสอยู่แต่เดิม กล่าวคือ มีผู้กล่าวว่ามีการระดมตั้งกระทู้เป็นจำนวนมากเพื่อสร้างกระแสนิยม ทำให้กระทู้อื่น

ๆ ถูกเบียดตกไปอย่างรวดเร็วและถ้าไม่มีการแจ้งความประสงค์ที่จะเก็บกระทู้ไว้ในคลังกระทู้เก่า กระทู้ที่เต็มไปด้วยบทวิจารณ์และการแสดงทัศนะต่าง ๆ ก็จะถูกส่งหายไปอย่างรวดเร็ว

- ผู้วิจัยพบว่าจำนวนที่เติบโตของการเขียนบทวิจารณ์หรือข้อเขียนเชิงวิจารณ์ ทางด้านศิลปการละครในสื่อเสมือนจริงเหล่านี้ นอกเหนือไปจากปัจจัยด้านจำนวนปริมาณการ แสดงที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว อีกปัจจัยหนึ่ง ก็คือ เยาวชนรุ่นใหม่ซึ่งสนใจไปชมและหันมาเขียนวิจารณ์ ผ่านสื่อเสมือนจริงกันมากขึ้น เพราะมองว่าละครเป็นศิลปะทางเลือกอันหนึ่งที่น่าสนใจ กลุ่มคนรุ่นใหม่เหล่านี้สามารถแบ่งได้อย่างหลวม ๆ เป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่

- กลุ่มที่เป็นผู้ติดตามผลงานของคณะละครเชิงพาณิชย์อย่างเป็นประจำ ทั้งของ ค่ายบริษัท Exact&Scenario ที่ผลิตผลงานละครให้โรงละครรัชดาลัย และ/หรือของคณะ Dream Box ที่ผลิตงานละครให้ป๊อปปูล่าโรงละคร M Theatre ซึ่งในจำนวนจะมีลักษณะการติดตามผลงาน ของแต่ละค่ายหรือทั้งสองค่ายอย่างเป็นประจำ รวมถึงมีลักษณะเป็นกลุ่มแฟนประจำของนักแสดง ที่มาจากธุรกิจบันเทิงกระแสหลักที่มาร่วมแสดงละครของค่ายเหล่านี้ด้วย ข้อเขียนจากกลุ่มนี้ส่วน หนึ่งมีลักษณะเป็นฐานคะแนนของคณะละครหรือนักแสดงที่ตนเองชื่นชอบ แต่ก็มิได้มีลักษณะของการ วิจัยอย่างเข้มข้นผสมอยู่บ้าง โดยเฉพาะกับผลงานละครสี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล (ดูเพิ่มเติมใน หัวข้อถัดไป ที่ว่าด้วยกรณีศึกษาละครเพลงเรื่องนี้)

- กลุ่มที่เป็นนักศึกษาที่ศึกษาสาขาศิลปการแสดง หรือเคยและกำลังเข้าร่วม กิจกรรมการแสดง ข้อเขียนของกลุ่มเหล่านี้ ส่วนหนึ่งมีลักษณะเข้ามาประชาสัมพันธ์ผลงานใน กลุ่มหรือเครือข่ายของตนเอง แต่ก็มีอีกส่วนหนึ่งที่ตั้งประเด็นได้อย่างน่าสนใจ

- กลุ่มที่มีพื้นฐานมาจากเป็นนักชมภาพยนตร์ และต้องการแสวงหาสื่ออื่น ๆ ที่เป็น ทางเลือกเพิ่มเติมในการเสพ ซึ่งถือได้ว่ามีแนวทางในการเขียนวิจารณ์ได้อย่างน่าสนใจ แม้ว่า อาจจะยังขาดทักษะความเข้าใจในศาสตร์และศิลป์ของละครเวทีอยู่บ้าง ที่ดูน่าค้นคว้าต่อมาก ก็ คือ พัฒนาการการเขียนของคนที่มีพื้นฐานของการเป็นนักวิจารณ์หนังอาชีพหรือกึ่งอาชีพมาก่อน และได้หันมาสนใจงานละคร

- เห็นได้ว่ากลุ่มละครเวทีนอกกระแสพยายามชวนขยายที่จะใช้ช่องทางทางสื่อ เสมือนจริงต่าง ๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์ผลงานของตนเอง เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย จาก เริ่มแรกที่อาศัยช่องทางในเว็บ pantip.com จนถึงการจัดเว็บและ weblog เอง จนถึงการใช้ facebook ที่เป็นช่องทางที่แพร่หลายที่สุดในปัจจุบัน ตามด้วยการใช้ social media อย่าง

youtube ที่กำลังเริ่มมีบทบาท แต่ด้วยขีดจำกัดทางศักยภาพในการจัดการและการประชาสัมพันธ์ จึงไม่สามารถแข่งขันได้กับละครจากค่ายใหญ่ที่มีทีมงานทำงานด้านนี้เป็นของตนเอง แต่ทั้งหมดยังเป็นไปเพื่อการประชาสัมพันธ์ ไม่ค่อยปรากฏพื้นที่ของการวิจารณ์มากนัก ยกเว้นการสนทนาส่วนตัวใน facebook

2.3 การรวบรวมงานเขียนในพื้นที่สิ่งพิมพ์ลายลักษณ์ของต่างประเทศ

เนื่องจากผู้วิจัยมีกรอบระยะเวลาและศักยภาพจำกัด จึงต้องกำหนดกรอบของข้อมูลที่จะเลือกมาศึกษา การที่จะลงไปศึกษาแหล่งงานเขียนที่มีลักษณะเฉพาะบุคคล โดยเฉพาะสิ่งที่มาจากสื่อ social media อย่าง facebook หรือ twitter ของต่างประเทศนั้นเป็นเรื่องยาก จึงตั้งต้นการศึกษาจากสื่อลายลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักในระดับสากล หรือในระดับประเทศนั้น ๆ ก่อน ผู้วิจัยได้พบว่าแทบทั้งหมดของสื่อสิ่งพิมพ์ลายลักษณ์จากต่างประเทศที่ศึกษาล้วนแต่มี website รวมถึงมีช่องทางเชื่อมโยงไปสู่สื่อ social media อื่น ๆ เป็นของตนเอง เพื่อใช้เป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลอีกทาง ทั้งนี้ทั้งประเภทที่นำบทความเกือบทั้งหมดจากฉบับสิ่งพิมพ์มาลงซ้ำ และประเภทที่คัดมาเฉพาะบางบทความ รวมถึงมีทั้งประเภทที่มีงานเขียนเพิ่มเติมเสริมเฉพาะฉบับ on-line และที่ไม่มี และใช้ฐานข้อมูลกลุ่มนี้เป็นฐานตั้งต้นในการศึกษา

เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาลักษณะเฉพาะของสื่อลายลักษณ์จากต่างประเทศที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษา จึงขอแยกการจำแนกข้อมูลออกมาตามกลุ่มประเภทของสื่อต่าง ๆ ออกมาทั้งหมด 4 กลุ่ม สองกลุ่มแรกจะเป็นสื่อที่มาจากฐานการเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ลายลักษณ์สาธารณะกระแสหลักที่มีชื่อเสียง มีคนจำนวนมากอ่านมาอย่างยาวนาน และเป็นสื่อที่มีเนื้อหาหัวข้อหลากหลายรวมอยู่ด้วยกัน ไม่ได้จำกัดเฉพาะด้านศิลปการละครแต่เพียงอย่างเดียว โดยแบ่งเป็นกลุ่มหนังสือพิมพ์รายวันและกลุ่มนิตยสารรายสัปดาห์ ในขณะที่สองกลุ่มหลังเป็นสิ่งพิมพ์เฉพาะกลุ่มทางด้านสาขาศิลปะการละคร เพื่อเป็นกรณีศึกษาว่าในแวดวงเฉพาะของศิลปะสาขานี้ในต่างประเทศให้ความสำคัญกับการมีสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งรวมถึงข้อมูลทางด้านการวิจารณ์อย่างไร โดยแบ่งเป็นสิ่งพิมพ์จากกลุ่มวิชาชีพสาขาการละครและสิ่งพิมพ์จากสายวิชาการนักการละคร ทั้งนี้สิ่งพิมพ์ทุกฉบับที่สืบค้นได้ในที่นี้ล้วนแต่มีฉบับ on-line ทั้งสิ้น แม้ว่าอาจจะมีจำนวนบทความครบหรือ ไม่ และการจัดวางรูปแบบในบทความจะเหมือนหรือต่างกับฉบับที่ตีพิมพ์

2.3.1 หนังสือพิมพ์รายวัน

ผู้วิจัยคัดสรรสิ่งพิมพ์เฉพาะที่มีฐานมาจากสื่อหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียง จากประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนี

- สหรัฐอเมริกา

- *New York Times* – ถือได้ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของมหานครนิวยอร์กฉบับหนึ่ง และได้มีนโยบายจัดสรรพื้นที่ให้กับข่าวสารและบทวิจารณ์ทางด้านการละครเวทีมาเป็นระยะยาวนาน โดยนำเสนอกิจกรรมการละครของนิวยอร์กเป็นหลัก และมี Ben Brantley เป็นนักวิจารณ์ละครประจำมาต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 และถือได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลในวงการคนหนึ่ง ทาง *New York Times* มีเว็บเป็นของตนเอง และนำเสนอบทความและบทวิจารณ์ทางด้านละครเวทีไปลงซ้ำด้วย แต่มีการเพิ่มส่วนการแสดงความคิดเห็น (comment) ของผู้อ่านในส่วนของเมนู readers' review ซึ่งนอกจากจะเขียนเป็นข้อความสั้น ๆ แล้ว แล้วยังสามารถแสดงความชอบโดยการให้ดาวได้ด้วย (ด้วยคะแนนเต็ม 5 ดาว) นอกจากนี้ ยังสามารถนำเอาบทวิจารณ์เหล่านี้ไป “แบ่งปัน” ต่อใน facebook หรือ twitter รวมถึงส่งต่อทาง e-mail ได้ทันทีอีกด้วย บทวิจารณ์ในเว็บไซต่นี้ ไม่ได้มีเพียงแค่ตัวอักษรหรือภาพถ่าย แต่ยังเพิ่มส่วนของคลิปวิดีโอที่ตัดตอนมาจากบางส่วนของละคร และหากผู้อ่านสนใจที่จะไปชม ก็สามารถดูรอบการแสดง แล้วติดต่อไปยังเว็บไซต์หรือเบอร์โทรศัพท์เพื่อจองตั๋วได้ทันที [ดู <<http://www.nytimes.com/pages/theater/reviews/>> และ <<http://theater.nytimes.com/pages/theater/index.html>>]

- อังกฤษ : ถือได้ว่ามีปริมาณและความเคลื่อนไหวของบทความและบทวิจารณ์ด้านการละครค่อนข้างมาก ในฉบับ on-line มีลูกเล่นเพื่อดึงความสนใจของผู้อ่าน รวมถึงมีการต่อยอดทางธุรกิจด้วยการขายตัวอีกด้วย

- *The Daily Telegraph* - เป็นสิ่งพิมพ์ที่ได้ชื่อว่าสนับสนุนแนวคิดอนุรักษ์นิยม ในฉบับ on-line ใช้ชื่อว่า Telegraph ซึ่งรวบรวมบทความจากทั้งฉบับรายวันและรายสุดสัปดาห์ (Sunday Telegraph) มีหมวดหมู่ย่อย Theatre อยู่ในหมวดหมู่หลัก Culture ควบคู่ไปกับหมวดหมู่ที่ใกล้เคียงอย่าง Dance Opera และ Comedy ปรากฏบทวิจารณ์ละครเวทีอยู่อย่างมากมาย แต่มักจะเป็นบทความขนาดสั้นถึงปานกลาง เขียนโดยนักเขียนประจำ มีการให้ระดับคะแนนดาวห้าดาว แต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้อ่านสามารถแสดงความคิดเห็นตอบกลับสั้น ๆ ได้ แต่ต้อง

สมัครเป็นสมาชิกเสียก่อนถึงจะเขียนได้ เท่าที่สำรวจมีการแสดงความคิดเห็นได้กลับค่อนข้างน้อย [ดู <<http://www.telegraph.co.uk/culture/theatre/>>] ที่น่าสนใจคือมีการเสริมบริการ vdo clip ของเบื้องหลังการแสดงที่เกี่ยวข้อง (Stage VDO) และตัวอย่างการแสดง (Theatre Trailer) ให้ชม รวมถึงมี link ต่อยอดธุรกิจเสริมในการขายตั๋วละครเป็นของตนเองด้วย [ดู<<http://boxoffice.telegraph.co.uk/>>] นอกจากนี้ ยังมีหัวข้อย่อยเฉพาะให้กับการรวบรวมบทความของ Charles Spencer และ Dominic Cavendish สองนักวิจารณ์ประจำด้วย

○ The Guardian - เป็นสิ่งพิมพ์ที่ได้ชื่อว่าสนับสนุนแนวคิดแบบเสรีนิยม มีลักษณะหลายอย่างที่คล้ายกับ The Daily Telegraph คือ มีการรวบรวมบทความข่าวและบทวิจารณ์ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นตอบกลับได้เฉพาะผู้ที่สมัคร log-in ในการเขียน มี link ไปยังช่องธุรกิจในการขายตั๋วเป็นของตนเอง และนอกจากจะมี vdo clip และภาพนิ่งจากการแสดงต่าง ๆ ให้ชมแล้วยังมีหัวข้อ interactive ที่นำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่คนดูสามารถมีปฏิกริยาร่วมระหว่างการชมได้ เช่น เล่นปริศนาคำทาย เกม หรือเปิดชมข้อมูลปลีกย่อยเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ได้ [ดู<<http://www.guardian.co.uk/stage>>] อนึ่ง ใน url เดียวกันนี้ยังได้เชื่อมต่อไปยังบทความจาก The Observer ซึ่งเป็นฉบับวันอาทิตย์ของ The Guardian ด้วย ซึ่งบทความทางด้านศิลปวัฒนธรรมจะอยู่ในหมวดหมู่ new review [ดู<<http://www.guardian.co.uk/theobserver/new-review>>]

○ The Independent - เป็นสิ่งพิมพ์ที่ให้ความสำคัญกับการจัดหมวดหมู่บทความทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบมากที่สุด ในหมวดหมู่ย่อย Theatre&Dance ที่อยู่ในหมวดหมู่หลัก Arts&Entertainments นั้น ถึงกับมีหัวข้อแบ่งลงไปถึงอีกสามหัวข้อด้วยกัน ได้แก่ ข่าวสาร (news) บทความ (features) และบทวิจารณ์ (reviews) แต่แม้ว่าจะมีลูกเล่นอย่างการส่งต่อบทความทางระบบ social media อย่าง twitter และ facebook ได้ แต่บทวิจารณ์ในหนังสือพิมพ์ที่เน้นแนวคิดด้านสังคมนิยมและเฟื่องก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1986 ฉบับนี้ก็ไม่เน้นระบบการให้ดาวแต่อย่างใด [ดู <<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/theatre-dance/reviews/>>]

○ สำหรับ The Times - ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์หลักของอังกฤษอีกฉบับหนึ่งนั้นก็ควรจะได้รับการค้นคว้า แต่ไม่สามารถค้นข้อมูลได้เนื่องจากระบบการสืบค้นจำกัดเฉพาะสมาชิก เท่าที่สืบค้นได้มีหมวดหมู่ย่อย Stage อยู่ในหมวดหมู่หลัก Arts ซึ่งปรากฏคำค้นปลีกย่อยไปอีกสามกลุ่มคือ Theatre, Comedy และ Dance [ดู<<http://www.thetimes.co.uk>>]

- ฝรั่งเศส : มีปริมาณบทความและบทวิจารณ์อยู่ไม่น้อย แม้ว่าจะไม่มากเท่าของอังกฤษ ที่น่าสนใจคือครอบคลุมถึงรูปแบบการแสดงทางเลือกต่าง ๆ ไปด้วย ไม่จำกัดแต่เฉพาะละครพูดมาตรฐาน

- Le Figaro - บทความและบทวิจารณ์ด้านละครเวทีปรากฏอยู่ในหมวดหมู่ย่อยเฉพาะเป็นของตนเอง(Theatre et Scenes) ซึ่งรวมการแสดงเบ็ดเตล็ดในรูปแบบทางเลือกเข้าไว้ด้วยกัน โดยในหมวดหมู่หลักด้านศิลปวัฒนธรรม (Culture) มีปริมาณความเคลื่อนไหวของบทความมาก และมีลูกเล่นในการนำเสนอพอสมควร เปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นได้ (Reactions) และมีพื้นที่ให้กับ blogs ของนักเขียนประจำเฉพาะอีกด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานของ Armelle Heliot นักวิจารณ์ด้านการละครคนสำคัญของฝรั่งเศส [ดู<<http://www.lefigaro.fr/theatre/>>]

- Le Monde – บทความและบทวิจารณ์ด้านละครเวทีรวมถึงการแสดงรูปแบบต่าง ๆ มีหมวดหมู่ย่อยเป็นของตนเอง (Scenes) ปรากฏอยู่ในหมวดหมู่หลักด้านวัฒนธรรม (Culture) แต่ปริมาณและลูกเล่นในการนำเสนอไม่มากเท่าLe Figaro เปิดโอกาสให้ผู้อ่านให้คะแนนว่าบทความชิ้นไหนน่าอ่าน และส่งต่อให้คนอื่นอ่านได้ รวมถึงแสดงความคิดเห็นตอบกลับ (Reactions) แต่ไม่ค่อยมีคนเขียนมากนัก บางบทความมี vdo clip ประกอบแต่ก็เป็น clip ที่ดึงมาจากเว็บ youtube.com ไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลในตัวเอง [ดู<<http://www.lemonde.fr/scenes/>>]

- L'Humanite - เท่าที่สืบค้นจากฐานข้อมูลon-lineของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ไม่มีการจัดหมวดหมู่ย่อยของบทความทางด้านศิลปวัฒนธรรมใด ๆ โดยเฉพาะ มีแต่การรวมไว้ในคอลัมน์เดียวกัน ซึ่งก็ปรากฏว่ามีบทความและบทวิจารณ์ด้านการละครอยู่บ้าง แต่ไม่ค่อยมีภาพประกอบ [ดู<<http://www.humanite.fr/culture>>]

- เยอรมนี : สังเกตได้ว่ามีจำนวนปริมาณบทความและความเคลื่อนไหวของบทความและบทวิจารณ์ทางด้านการละครน้อยกว่าอังกฤษและฝรั่งเศส หนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดสรรหมวดหมู่เฉพาะให้กับบทความด้านการละคร แต่ทั้งนี้ เยอรมนีมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากประเทศตะวันตกอื่นๆ มีระบบการกระจายอำนาจทางการเมืองที่แบ่งเป็นแคว้น (Land) เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมมีความหลากหลายมาก ละคร อุปรากร และดนตรี ถือเป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาของแต่ละท้องถิ่น และเมืองต่างๆ เช่นเดียวกับสิ่งพิมพ์ซึ่งมีอยู่

มากมาย การแยกสื่อสิ่งพิมพ์ระดับชาติและระดับท้องถิ่นทำได้ยากมาก (เช่นหนังสือพิมพ์ของเมืองมิวนิคและเบอร์ลินก็จัดได้ว่ามีงานวิจารณ์ที่มีคุณภาพในระดับแนวหน้า) เมื่อความสนใจในเรื่องศิลปะการแสดงมีอยู่สูงมาก สื่อสิ่งพิมพ์ในทุกระดับจึงมีการพิมพ์งานวิจารณ์ละคร และศิลปะการแสดงอื่นๆ อยู่เป็นประจำ ไม่อาจกล่าวได้ว่าคุณภาพของงานวิจารณ์ในระดับท้องถิ่นด้อยกว่าในสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผู้คนคิดว่าเป็นสื่อ “ระดับชาติ” ผู้วิจัยไม่อยู่ในฐานะที่จะติดตามข้อมูลลงไปถึงระดับท้องถิ่นได้ จึงขอเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์อันเป็นที่รู้จักกว้างขวางไว้ดังนี้

○ Frankfurter Allgemeine Zeitung – บทความด้านละครปรากฏในหมวดหมู่รวมกันกับด้านการแสดงดนตรีเป็นหมวดหมู่ย่อย (Bühne und Konzert) เป็นส่วนหนึ่งของหมวดหมู่หลักด้านบทความปกิณกะ (Feuilleton) และปรากฏซ้ำอยู่บ้างในหน้าบทความที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในแถบภูมิภาคRhein-Main ซึ่งนอกจากจะมีการเขียนบทวิจารณ์ ยังมีการให้คะแนนโดยผู้อ่านว่าบทความชิ้นไหนน่าอ่านเป็นพิเศษ (empfohlen) และยังเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เขียนแสดงความคิดเห็นตอบกลับด้วย(Lesermeinungen) แต่ก็มีบทเขียนตอบกลับน้อยมาก [ดู <<http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buehne-und-konzert/>> และ<<http://www.faz.net/aktuell/rhein-main/kultur/>>]

○ Die Zeit - บทความด้านการละครไม่มีหมวดหมู่ย่อยเป็นของตัวเอง แต่เป็นส่วนหนึ่งของหมวดหมู่หลักด้านศิลปะ (Kultur) และมีการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านเขียนแสดงความคิดเห็นตอบกลับ (Leser-Kommentare) แต่ก็มีปริมาณค่อนข้างน้อย [ดู<<http://www.zeit.de/kultur/index>>]

2.3.2 นิติสารรายสัปดาห์

สิ่งพิมพ์ที่มีฐานมาจากสื่อนิติสารที่มีชื่อเสียง ผู้วิจัยเลือกนิติสาร Village Voice นิติสาร Time Out และนิติสารNew York เนื่องจากฉบับแรกถือได้ว่าเป็นต้นแบบของนิติสารแจกฟรีที่รวบรวมข่าวสารด้านศิลปวัฒนธรรมและเป็นตัวแทนจากฝั่งสหรัฐอเมริกา และฉบับหลังถือได้ว่าเป็นนิติสารที่มีการขยายตัวในระดับนานาชาติสูงมากและเป็นตัวแทนจากฝั่งอังกฤษ

- Village Voice – นิติสารรายสัปดาห์รูปร่างหน้าตาเหมือนหนังสือพิมพ์แบบ tabloid ประจำนครนิวยอร์กนี้ถือกำเนิดขึ้นในปี คศ.1955 และเป็นที่รู้จักในฐานะต้นแบบของสื่อสิ่งพิมพ์แจกฟรีที่รวบรวมกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมของวิถีชีวิตของชาวเมือง

ใหญ่อันหนึ่งของโลก สิ่งที่น่าสนใจ ก็คือ Village Voice มีพื้นที่ให้กับกิจกรรมละครนอกกระแสมานับตั้งแต่ช่วง ๆ แรกที่ตีพิมพ์ และบทวิจารณ์ละครของนิตยสารนี้ก็ยิ่งถือได้ว่ามีบทบาทต่อวงการละครของนิวยอร์ก ซึ่งที่ผ่านมาเคยได้นักวิชาการสายการละครมาเป็นมือเขียนบทวิจารณ์ให้อยู่หลายคน อาทิ Jonathan Kalb และ Charles McNulty จาก City University of New York ปัจจุบันแม้ว่าแนวการดำเนินธุรกิจและเนื้อหาได้มีการปรับเปลี่ยนไปจากยุคเดิมมาก เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนมือของเจ้าของและคณะกรรมการ แต่รูปแบบและการจัดการเนื้อหาของวารสารฉบับนี้ก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ควรศึกษา [ดู <<http://www.villagevoice.com/theater/>> และ ดู <http://www.villagevoice.com/2009-08-11/theater/theater-criticism-reconfigured/>> ที่เขียนโดย Michael Feingold นักวิจารณ์ละครเจ้าของรางวัล Pulitzer ซึ่งเขียนว่าด้วยบทบาทของนักวิจารณ์ละครเวทีที่ต้องทบทวน และมีประเด็นที่ว่าด้วยบทบาทของสื่อเสมือนจริงรวมอยู่ด้วย]

- Time Out – นิตยสารรายสัปดาห์อายุกว่า 44 ปีที่โดดเด่นในด้านการรวบรวมข้อมูลของกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและ lifestyle ของคนเมือง และมีบทบาทอิทธิพลในแวดวงสิ่งพิมพ์ในระดับนานาชาติมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งที่เพิ่งบุกตลาดนอกอังกฤษประเทศที่ถือกำเนิดมาได้เพียงสิบกว่าปี ที่เด่นชัด ก็คือ Adam Feldman นักเขียนบทวิจารณ์ละครประจำนิตยสาร Time Out ฉบับ New York ได้รับเลือกเป็นนายกสมาคมนักวิจารณ์ละครนิวยอร์ก (New York Drama Critics' Circle) ปัจจุบันมีนิตยสาร Time Out ใน 24 หัวเมืองสำคัญทั่วโลก และมีหนึ่งฉบับที่ผลิตออกมาเฉพาะเป็นฉบับ digital ไม่มีฉบับตัวสิ่งพิมพ์กระดาษ (คือฉบับของเมือง Tel Aviv ที่จัดทำเป็นภาษาฮีบรู) ในภูมิภาคเอเชียออกมาแล้วที่ฮ่องกง สิงคโปร์ กัวลาลัมเปอร์ มุมไบ และนิวเดลี ในจำนวนหัวฉบับเหล่านี้มีทั้งที่มีคอลัมน์ให้กับหัวข้อละครและศิลปะการแสดงต่าง ๆ (Theatre) โดยเฉพาะ และที่ต้องไปอยู่ในหมวดหมู่วัฒนธรรมทั่วไป (Culture) ประเด็นที่น่าสนใจ ก็คือ การที่ประเทศเพื่อนบ้านสามารถมีนิตยสารหัวนี้ได้ อย่างสิงคโปร์ (ซึ่งมีหัวข้อหลัก Performance ในฉบับ on-line) [ดู<<http://www.timeoutsingapore.com/performance>>] และมาเลเซีย (ซึ่งมีหัวข้อย่อย Performance อยู่ในหัวข้อหลัก Art ในฉบับ on-line) [ดู <<http://www.timeoutkl.com/performance>>] ซึ่งแสดงได้ถึงศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยของสองประเทศนี้ได้ในระดับหนึ่ง (ดูหัวข้อ 1.2.2.3)

- New York – เป็นนิตยสารที่ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2511 เพื่อให้เป็นวารสารรายสัปดาห์ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิต ทัศนคติ และกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวนครนิวยอร์ก และเพื่อคาน

บทบาทของนิตยสาร The New Yorker ที่มีรูปแบบอนุรักษ์นิยม และมีการจัดสรรพื้นที่ให้กับบทความและบทวิจารณ์ละครเวที ซึ่งมีการนำไปลงซ้ำในฉบับเว็บด้วย โดยใช้ชื่อหัวเว็บว่า New York Theatre [ดู <<http://nymag.com/arts/theater/>>] ซึ่งบทความเหล่านี้ผู้อ่านสามารถเข้าไปแสดงความคิดเห็นตลอดจนนำมา “แบ่งปัน” ใน facebook หรือ twitter และส่งต่อ e-mail ได้นอกจากนี้ ยังมีส่วนของหน้า Vulture ซึ่งเป็นนิตยสารย่อยที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ที่มีบทสัมภาษณ์ คลิปวิดีโอ ข่าวสาร ประวัตินักแสดงและบทวิจารณ์ ในหลากหลายหมวดหมู่ทั้งภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ ละครเวที และศิลปะ สิ่งที่ Vulture แตกต่างจากส่วน New York Theater คือ การมีหลายหมวดหมู่และมีสื่อต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ในขณะที่ New York Theater จะเน้นไปที่บทความและบทวิจารณ์เป็นหลัก จึงทำให้ดูมีบรรยากาศเป็นวิชาการมากกว่าที่น่าสนใจคือเมนู “Critics’ Pick” ซึ่งเป็นพื้นที่รวบรวมบทวิจารณ์และเป็นการเลือกของนักวิจารณ์ที่จะให้การสนับสนุนหรือชมเชยผลงานละครเวทีเป็นเพียงบางเรื่อง โดยที่ผู้อ่านบทวิจารณ์สามารถที่จะเข้าไปเขียนแสดงความคิดเห็นตอบโต้และแบ่งปันหรือส่งต่อด้วยกลวิธีเดียวกันกับข้างต้น

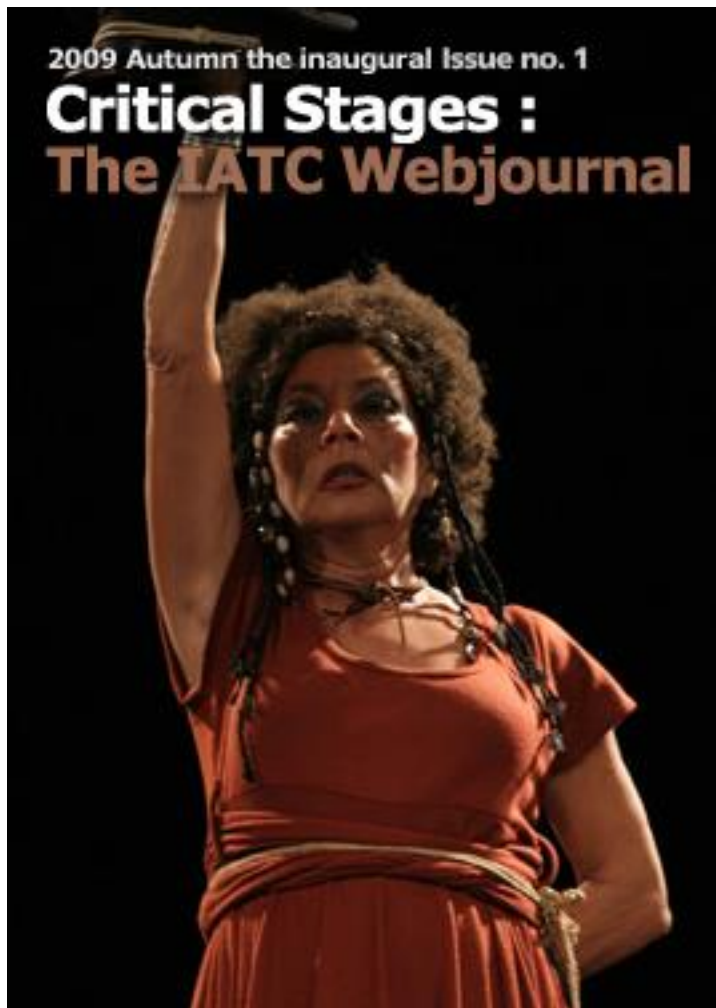
2.3.3 วารสารเฉพาะกลุ่มวิชาชีพ

สิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยกลุ่มวิชาชีพที่สำคัญมีอยู่สองฉบับจากสององค์กร ได้แก่ วารสาร American Theatre ของกลุ่ม Theatre Communication Group และวารสาร Critical Stages ของสมาคมนักวิจารณ์ละครนานาชาติ International Association of Theatre Critics สิ่งพิมพ์ทั้งสองฉบับมี on-line ให้อ่านได้ฟรี การสืบค้นข้อมูลอ้างอิงจากฐานข้อมูลทางสื่อเสมือนจริงของทั้งสองฉบับ

- วารสาร American Theatre นั้นจะคัดมาเพียงบางบทความเพื่อมาลงฉบับ on-line และเน้นข่าวสารกิจกรรมของแวดวงละครในสหรัฐอเมริกามากกว่าบทวิจารณ์ เนื่องจากวัตถุประสงค์หนึ่งของวารสารเป็นไปเพื่อกระจายกระแสของวัฒนธรรมการละครของอเมริกาให้ เป็นไปอย่างทั่วถึงทุกภูมิภาคของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศขนาดใหญ่ แต่บทความที่ลงก็มีมิติของการวิพากษ์วิจารณ์ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในวงการและธุรกิจการละครเวทีอยู่ด้วย องค์กร Theatre Communication Group เจ้าของวารสารเป็นองค์กรทางการละครของสหรัฐอเมริกาที่มีขนาดใหญ่ มีโรงละครกว่า 450 โรงจากทั่วประเทศเป็นสมาชิก และมีสมาชิกรายบุคคลกว่า 17,000 คน วารสาร American Theatre เป็นช่องทางของกิจกรรมหนึ่งขององค์กรที่วางจำหน่ายให้สาธารณชน

ค้นหาได้ และยังมีสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ ในเครือจำหน่ายอีกด้วย อย่างจดหมายข่าว Artsearch ที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานอาชีพด้านการละคร และบทละครต่าง ๆ [ดู <www.tcg.org/index.cfm>]

- วารสาร Critical Stages ได้นำฉบับย้อนหลังนับจากปี 2009 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มตีพิมพ์เป็นต้นมา มา upload ให้อ่านได้ฟรีทั้งหมดในระบบ on-line ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมบทความทั้งหมด download มาศึกษา และพบว่ามีความน่าสนใจหลายประการ นอกเหนือไปจากบทวิจารณ์การแสดงจากทั่วโลกแล้ว ยังมีข่าวสารของกิจกรรมของสมาคมนักวิจารณ์ละครนานาชาติ International Association of Theatre Critics (IATC) เจ้าของวารสาร และบทความที่ว่าด้วยประเด็นต่าง ๆ ที่อยู่ในกระแสที่นักวิจารณ์ร่วมสมัยต้องประสบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อประเด็นบทบาทของนักวิจารณ์ที่ปรับเปลี่ยนไปในยุคปัจจุบัน บรรณาธิการวารสาร Critical Stages เป็นคนเดียวกับประธานสมาคมนักวิจารณ์ละครนานาชาติ คือ Yun-Cheol Kim นักวิชาการด้านการละครชาวเกาหลี จาก School of Drama Korean National University of Arts องค์การ AICT ที่ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1956 นี้ ปัจจุบันมีสมาชิกเป็นนักวิจารณ์และผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกทุกทวีป และมีนโยบายสำคัญในการผลักดันให้เกิดนักวิจารณ์รุ่นใหม่ [ดู <<http://www.criticalstages.org/>> และ <<http://www.aict-iatc.org/index.html>>]

[ภาพหน้าปกวารสาร Critical Stages ฉบับแรก ของปีค.ศ.2009]

2.3.4 วารสารวิชาการ

ผู้วิจัยเน้นวารสารวิชาการฉบับสำคัญที่สามารถสืบค้นได้ on-line จากการค้นผ่านระบบฐานข้อมูล JSTOR และระบบฐานข้อมูล Muse Project ที่ถือว่าเป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมบทความในวารสารวิชาการนานาชาติที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษที่ใหญ่และใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุด ในแวดวงวิชาการมนุษยศาสตร์ จากการใช้คำสืบค้นแบบจำกัดผลว่า “theatre review” ปรากฏผล 1081 รายการในระบบของ JSTOR และ 33,593 รายการในระบบของ Muse Project และจากการใช้คำสืบค้นว่า “drama review” ปรากฏผล 2963 รายการ และ 24,552 รายการตามลำดับ (แต่ยังไม่ได้คัดกรอง บางรายการอาจจะเป็น book review ของหนังสือสาขากการแสดงก็ได้) แทบทั้งหมดมาจากวารสาร 5 ฉบับสำคัญ ดังต่อไปนี้

- The Drama Review: TDR (รวมหัวชื่อเก่า The Tulane Drama Review) ตีพิมพ์โดย MIT Press มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1955 โดยมี Robert W. Corrigan เป็นคนก่อตั้ง และมี Richard Schechner เป็นคนสืบทอด ออกปีละ 4 ฉบับเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่บทความที่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงร่วมสมัยต่าง ๆ ไม่จำกัดประเภท [ดู <<http://www.mitpressjournals.org/loi/dram>>]
- PAJ: A Journal of Performance and Art ที่ตีพิมพ์โดย MIT Press มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1976 ออกปีละ 3 ฉบับเพื่อเผยแพร่บทความเกี่ยวกับศิลปะการแสดงรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงดนตรีและทัศนศิลป์ที่มีมิติทางการแสดงด้วย [ดู <<http://www.mitpressjournals.org/loi/pajj>>]
- Theatre Journal ที่ตีพิมพ์โดย Johns Hopkins University Press มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1949 และมีสมาพันธ์เพื่อการละครในระดับอุดมศึกษา (Association for Theatre in Higher Education) เป็นเจ้าของ ออกปีละ 4 ฉบับ [ดู <http://www.press.jhu.edu/journals/theatre_journal/>]
- Dance Research Journal ตีพิมพ์โดย University of Illinois Press มาตั้งแต่ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1906 เป็นขององค์กร Congress on Research in Dance ออกปีละ 2 ฉบับ เพื่อเผยแพร่บทความเกี่ยวกับการศึกษานาฏศิลป์ร่วมสมัยต่าง ๆ [ดู <<http://www.cordance.org/danceresearchjournal>>]
- Asian Theatre Journal ตีพิมพ์โดย University of Hawaii University Press มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1984 ก่อตั้งโดย James R. Brandon นักวิชาการที่บุกเบิกละครเอเชียศึกษาคนสำคัญ ออกปีละ 2 ฉบับเพื่อให้เป็นวารสารรองรับสมาพันธ์เพื่อศิลปะการแสดงเอเชีย (Association for Asian Performance) ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสมาพันธ์เพื่อการละครในระดับอุดมศึกษา [ดู <<http://www.uhpress.hawaii.edu/t-asian-theatre-journal.aspx>>]

ซึ่งทั้ง 5 ฉบับถือได้ว่าเป็นเสาหลักของแวดวงวิชาการศิลปะการแสดงศึกษาในระดับนานาชาติ โดยที่ท้ายเล่มของทั้งสามฉบับก็จะปรากฏบทวิจารณ์การแสดงที่สำคัญ ๆ ไว้ด้วย แต่ไม่ปรากฏว่ามีบทวิจารณ์การแสดงใด ๆ จากนักวิชาการไทย (นอกเหนือไปจากบทความจากนักวิชาการต่างประเทศที่เขียนถึงผลงานของศิลปินไทยที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว) มีเพียงแต่บทความทั่วไปเพียงสองบทความในวารสาร Asian Theatre Journal จาก สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (บทความ

Theatre in Thailand Today ในฉบับ Spring ปี ค.ศ.1990) และปาริชาติ จิ่งวิวัฒน์ภรณ์ (บทความ In Contact with the Dead: Nora Rong Khru Chao Ban Ritual of Thailand ในฉบับ Fall ปี ค.ศ.2006) ซึ่งถือได้ว่าเป็นปริมาณที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณงานจากนักวิชาการจากประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน

นอกจากนี้ ยังมีวารสาร Theatre Magazine ของ Yale School of Drama อีกฉบับที่สำคัญ ซึ่งมีบทความจากฉบับตีพิมพ์ให้อ่านฟรีในเว็บเพียงบางบทความเท่านั้น หากต้องการอ่านฉบับเต็ม ต้องอ่านผ่านเครือข่ายระบบฐานข้อมูลของ Duke University Press ที่เป็นผู้พิมพ์ตีพิมพ์วารสารฉบับนี้มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1968 [ดู <<http://theatermagazine.yale.edu/>>]

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับวารสารวิชาการด้านการละครและศิลปะการแสดงเหล่านี้ ก็คือ มีบางฉบับที่ใช้ระบบตัวบรรณาธิการเป็นหลักในการพิจารณาบทความอยู่ อาจจะมีระบบการหมุนเวียนสับเปลี่ยนให้อยู่ในกลุ่มคณะอยู่บ้างเพื่อให้เกิดความหลากหลายของหัวข้อ แต่ก็ไม่ได้ใช้ระบบ peer review ที่ให้คณะผู้เชี่ยวชาญมาเป็นคนตรวจสอบคุณภาพของบทความตามมาตรฐานวารสารวิชาการโดยทั่วไป วารสารวิชาการเหล่านี้ล้วนมีฉบับ on-line ให้สืบค้นได้ แต่ต้องสมัครเป็นสมาชิกของระบบฐานข้อมูลที่แต่ละฉบับเก็บอยู่เสียก่อน ซึ่งมหาวิทยาลัยบางแห่งของไทยก็ได้เป็นสมาชิกประจำอยู่แล้วเพื่อส่งเสริมการวิจัยค้นคว้า

หนึ่ง วารสารที่ยกมาทั้งหมดข้างต้นล้วนมาจากฝั่งสหรัฐอเมริกา เหตุผลประการหนึ่งเป็นเพราะอายุที่ยาวนานและการยอมรับในแวดวงวิชาการการศึกษาสายศิลปะการละครระดับนานาชาติของวารสารเหล่านี้ และสามารถสืบค้นได้สะดวกหากเป็นสมาชิกของระบบสืบค้นดังกล่าว แม้ว่าจะมีวารสารวิชาการสาขาการละครและศิลปะการแสดงจากฝั่งอังกฤษอยู่บ้าง แต่ก็มีอายุวารสารที่ยังไม่ยาวนานเท่า และจำกัดการเข้าถึงการสืบค้น ทำให้สิ้นเปลืองค่า download ค่าเอกสารมาศึกษามากกว่า แต่ก็ยังเป็นพื้นที่การวิจัยที่น่าสนใจ โดยเฉพาะสาขาทางด้านการละครเพื่อการศึกษาและการพัฒนา และสาขานาฏศิลป์ร่วมสมัย รวมถึงวารสารใหม่ ๆ ที่ทางสำนักพิมพ์ Routledge และสำนักพิมพ์ Intellect ซึ่งเป็นยักษ์ใหญ่ทางธุรกิจสิ่งพิมพ์หนังสือภาษาอังกฤษทางด้านศิลปะการแสดงในระดับโลกได้ส่งเสริมการจัดจำหน่ายในช่วงระยะกว่าสิบปีที่ผ่านมา

2.3.5 ข้อค้นพบที่ได้

- การดำรงอยู่ของบทความและบทวิจารณ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ของต่างประเทศเป็นผลมาจากการมีรากฐานทางวัฒนธรรมการละคร และวัฒนธรรมการวิจารณ์ผ่านสื่อลายลักษณ์ที่ถูกลูกปลุกฝังมาเป็นระยะเวลายาวนาน อย่างไรก็ตาม สื่อเหล่านี้ได้มีการปรับตัวโดยเปลี่ยนเป็นรูปลักษณะในฉบับ on-line ทั้งหมด เพื่อสู้กับสื่อใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในโลกเสมือนจริง แต่ก่อนการเข้าอ่านสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านี้ในฉบับ on-line ส่วนใหญ่ต้องสมัครสมาชิก แต่ในปัจจุบันแทบทุกฉบับเปิดให้อ่านฟรีเกือบทุกคอลัมน์และเกือบทุกบทความ นอกจากนี้ การที่เปิดให้คนอ่านมีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหา ถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดและการบริหารงบประมาณอีกทางหนึ่ง ที่สามารถเพิ่มเนื้อหาได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

- ผู้วิจัยพบว่าในฉบับ on-line การแสดงความคิดเห็นตอบกลับ หรือการเขียนบทวิจารณ์คู่ขนานไปกับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์นั้น ส่วนใหญ่จะต้องสมัครเป็นสมาชิกเสียก่อน ซึ่งมักจะใช้นามแฝงในการเขียน และจำกัดสถานะของตนเป็นเพียงนักเขียนมือสมัครเล่นจากที่บ้าน

- วารสารวิชาการและวารสารจากกลุ่มวิชาชีพของต่างประเทศ สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ แต่อาจจะต้องมีการกลั่นกรองและพิจารณาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการดำเนินการ แม้ยังไม่ปรากฏว่ามีวารสารวิชาการเฉพาะสาขาการละคร แต่วงการละครเวทีไทยนั้นเคยมีวารสารจากกลุ่มวิชาชีพมาแล้ว คือ จุลสารของกลุ่มละคร Dass Entertainment และกลุ่มละครมรดกใหม่ แต่ได้ปิดตัวลงไป นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2553 ทางกลุ่มของปวิตร มหาสารินันท์ก็เคยทำจุลสารออกเฉพาะกิจเกี่ยวกับละครเวทีออกมาแต่ก็ได้ปิดตัวลงไปเนื่องจากขาดผู้สนับสนุน ในปัจจุบันทางโรงละครเมืองไทยรัชดาลัย เธียเตอร์ได้ตีพิมพ์จุลสาร Ratchadalai Magazine ออกมาทุกเดือน แต่ก็มีเนื้อหาไปในทางประชาสัมพันธ์ผลงานละครในเครือเป็นหลัก [สามารถสืบค้นได้ที่ <<http://www.rachadalai.com/magazine.html>>]

2.4 การรวบรวมข้อมูลงานเขียนในพื้นที่สื่อเสมือนจริงของต่างประเทศ

- ผู้วิจัยจากทั้งสามระยะสามารถค้นได้ข้อมูลได้รวมทั้งสิ้น 59 รายการ โดยในจำนวนนี้รวมถึงเว็บที่เป็นฉบับ on-line ของสื่อสิ่งพิมพ์ลายลักษณ์ที่ได้แสดงไว้ในหัวข้อ 1.3 ด้วย ซึ่งสามารถจัดกลุ่มเว็บที่คัดสรรที่เหลื้อออกมาได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้ (รายละเอียดเกี่ยวกับเว็บ

ต่าง ๆ เหล่านี้ ดูภาคผนวกที่ 4 และมีอยู่ 1 เว็บไซต์ที่ไม่เข้าพวก คือเว็บขอสมาคมนักวิจารณ์ละครนานาชาติ <<http://www.aict-iatc.org/index.html>>)

2.4.1 เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการละครในเมืองนิวยอร์กและลอนดอน

มีจำนวนทั้งสิ้น 28 รายการ เหตุที่จัดกลุ่มนี้ขึ้นมาเนื่องจากทั้งสองเมืองได้ชื่อว่าเป็นจุดศูนย์กลางการละครเวทีเชิงพาณิชย์ของโลกในปัจจุบัน ข้อสังเกตที่ได้ คือ

- เว็บของกลุ่มนี้จัดได้ว่ามีจำนวนมากกว่ากลุ่มอื่น สะท้อนปริมาณและความหลากหลายของกิจกรรมการละครที่เกิดขึ้นทั้งสองเมือง เว็บเหล่านี้มีการดำเนินการทั้งที่อยู่ในรูปแบบของการแสวงหาผลกำไร และเว็บที่เน้นการเผยแพร่ข้อมูลโดยไม่แสวงหาผลกำไร (เช่น <www.nytheatre.com>)

- รายได้และแหล่งทุนสนับสนุนของเว็บเหล่านี้มีทั้งจากโฆษณา และ/หรือการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน รวมถึงการทำธุรกิจเสริมประกอบซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นการขายตั๋วละครระบบ on-line (โดยมีการจูงใจว่าเป็นราคาที่ลดลงจากหน้าตั๋ว) มีบ้างบางเว็บที่มีการขายเป็นลักษณะโปรแกรมการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบรวมที่พัก (tour package) โดยบรรจุการชมละครเป็นรายการหลัก (ได้แก่ <www.show-and-stay.co.uk/magazine/category/reviews/>)

- หน้าที่พื้นฐานของเว็บเหล่านี้ คือ การให้ข้อมูลเบื้องต้น ว่าละครเล่นที่ไหน เมื่อไหร่ มีศิลปินอะไรบ้าง เรื่องย่อ และกระแสดอบบับ โดยที่เน้นหน้าที่เหมือนเป็นคู่มือผู้บริโภค มีอยู่บางเว็บที่ทำหน้าที่รวบรวมบทวิจารณ์จากแหล่งต่าง ๆ (เช่น <www.didhelikeit.com>) และมีอยู่หลายเว็บที่ใช้วิธีสื่อสารถึงคุณภาพของละครด้วยระบบการให้คะแนนเป็นดาว (เช่น <www.westendtheatre.com>) หรือเป็นเกรดเป็นหลัก (เช่น <www.stagegrade.com>) ซึ่งใช้เป็นจุดดึงดูดหลักของหน้าเว็บก่อนที่จะดึงให้ผู้เปิดอ่านเข้าไปดูเนื้อหาข้างใน รวมถึงมีบางเว็บที่มีบริการระบบwebboard (เช่น <www.dresscircle.co.uk/forum/category-view.asp>)

- รูปร่างหน้าตาของเว็บที่มีลักษณะเชิงพาณิชย์มักจะมีภาพประกอบเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นภาพโปสเตอร์ ภาพนิ่ง และตัวอย่างภาพเคลื่อนไหว (trailer) ที่มาจากการแสดงของละครเรื่องดัง เพื่อสร้างแรงดึงดูดผู้อ่าน รวมถึงมีลูกเล่นต่าง ๆ เช่น มีการเชื่อมต่อไปยัง

ระบบ social media อื่น ๆ อย่าง facebook tweeter และ lindkle ทำให้รูปแบบของเว็บกลุ่มนี้มีหน้าตาแทบไม่ต่างไปจากเว็บที่เป็นที่นิยมของทางสาขาภาพยนตร์

- ในกลุ่มนี้มีบางเว็บที่มาจากการจัดการรายบุคคล เช่น จากนักวิจารณ์ (เช่น <westendwhingers.wordpress.com/> ของสองนักวิจารณ์อังกฤษอิสระที่ใช้ชื่อแฝงว่า Phil และ Andrew) และผู้อำนวยการสร้าง (ได้แก่ <www.theproducersperspective.com/my_weblog> ของ Ken Davenport ผู้อำนวยการสร้างละคร Broadway) รวมถึงจากกลุ่มคนที่มีรสนิยมละครเฉพาะกลุ่ม (เช่น <blog.indietheaternow.com> ของกลุ่มที่ติดตามละครอิสระในสหรัฐอเมริกา)
- นอกจากเว็บที่เชื่อมโยงมาจากกลุ่มหนังสือพิมพ์กระแสหลักแล้ว เว็บอื่น ๆ โดยทั่วไปมักจะเขียนบทวิจารณ์ด้วยภาษาที่ไม่ซับซ้อน และเขียนด้วยข้อความสั้น ๆ

2.4.2 เว็บที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์และกิจกรรมการละครทั่วไปในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และสหภาพยุโรป

มีจำนวนทั้งสิ้น 14 รายการ ผู้วิจัยจัดกลุ่มนี้ขึ้นมาเพื่อให้เห็นภาพรวมของการละครในระดับประเทศของประเทศตะวันตกที่มีรากฐานของวัฒนธรรมละครเวที ข้อสังเกตที่ได้ คือ มีรูปแบบที่ไม่มีสีสันมากเท่าของเว็บกลุ่มแรกและช่วยสร้างสมดุลกับวงการละครในเมืองใหญ่ อย่างนิวยอร์กและลอนดอน ตัวอย่างของเว็บกลุ่มนี้ ได้แก่ <www.uktheatre.net/magazine.html> กับ <www.reviewsgate.com/> ของอังกฤษ และ <www.talkinbroadway.com> กับ <www.americantheatre critics.org> ของอเมริกา

เว็บที่น่าสนใจที่สุดในกลุ่มนี้ คือ <<http://www.curtainup.com/johnsimonbook.html>> ซึ่งนิยามตัวเองว่าเป็นนิตยสารทางอินเทอร์เน็ต ที่เป็นแหล่งรวบรวมบทความ บทวิจารณ์ และข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับละครเวทีในสหรัฐอเมริกา ยุโรป โดยเฉพาะในอังกฤษ นับตั้งแต่ พ.ศ.2539 โดยเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมบทความของนักวิจารณ์จากเมืองใหญ่ ๆ ทั่วโลก และแบ่งสัดส่วนเมนูของหน้าการวิจารณ์ ให้ประกอบไปด้วย บทวิจารณ์จาก London, Berkshires, Connecticut, Philadelphia, California, Washington DC, New Jersey, สถานที่ที่มีการจัดแสดงละคร Broadway เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรวบรวมรายการภาพยนตร์และโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์หรือศิลปละครเวที

2.4.3 เว็บไซต์ของประเทศในกลุ่มอาเซียนและประเทศในภูมิภาคใกล้เคียง

มีจำนวนทั้งสิ้น 16 รายการ ประเทศดังกล่าว ได้แก่ สิงคโปร์ ฮองกง มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ รวมถึงอีกหนึ่งเว็บที่พยายามจะนำเสนอข่าวสารการละครเอเชีย ที่จัดกลุ่มนี้ขึ้นมาเพื่อให้เห็นภาพรวมของการวิจารณ์และการให้ข้อมูลข่าวสารของกิจกรรมละครเวทีของประเทศเพื่อนบ้านและใกล้เคียงที่อยู่ในภูมิภาคเอเชีย เพื่อเป็นประโยชน์ในการมองกลับมาถึงบริบทของประเทศไทย ข้อสังเกตที่ผู้วิจัยได้จากเว็บกลุ่มนี้ คือ

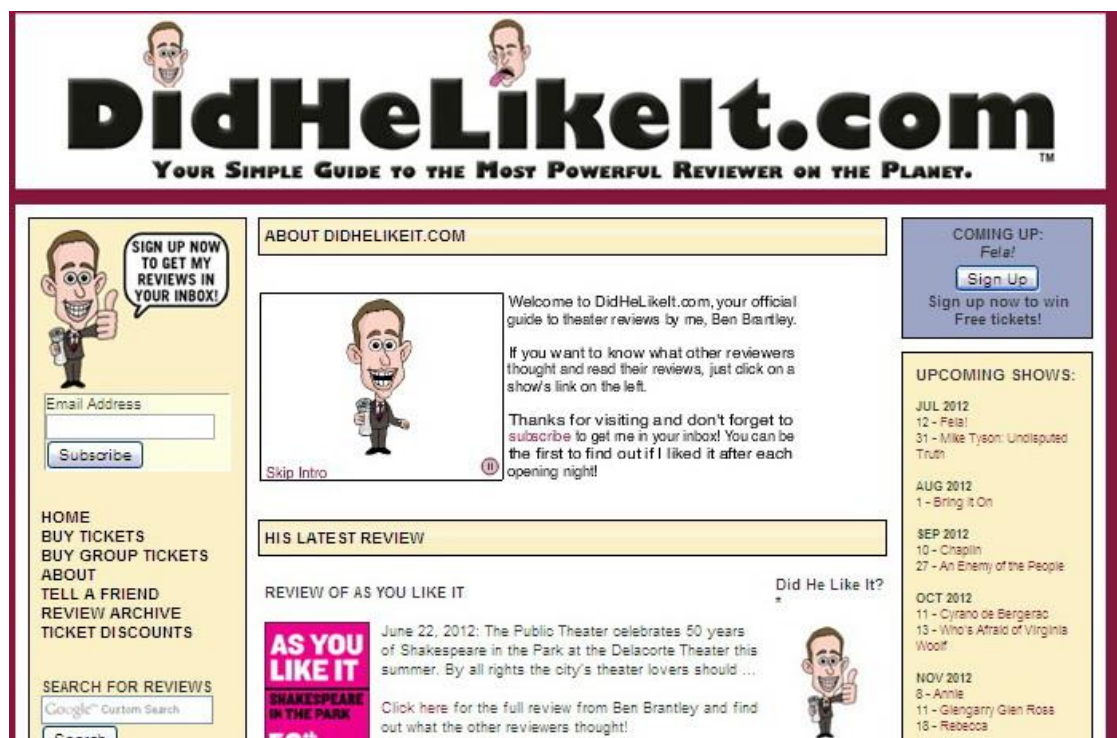
- เว็บเหล่านี้สะท้อนภาพรวมของกิจกรรมละครในประเทศนั้น ๆ เว็บจากสิงคโปร์และฮองกงดูจะมีความหลากหลายและใช้ลูกเล่นทางสื่อเสมือนจริงได้อย่างเต็มรูปแบบมากที่สุดเป็นผลจากการที่มีกิจกรรมทางการละครมากในเมืองใหญ่ที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมคล้ายโลกตะวันตกทั้งสองเมือง นอกเหนือไปจาก นสพ.ภาษาอังกฤษหัวหลักของทั้งสองประเทศอย่าง The Straits Times และ South China Morning Post แล้ว ยังมีนิตยสาร Time Out ที่ได้รับอิทธิพลมาจากโลกตะวันตกที่เป็นแหล่งรวมบทความและบทวิจารณ์ โดยที่ฉบับ on-line ของนิตยสารทั้งสองก็มีหมวดหมู่เฉพาะให้กับศิลปะการแสดงทางละครเวทีและการแสดงรูปแบบต่าง ๆ (ดู <www.timeoutsingapore.com/performance> และ <<http://www.timeout.com.hk/stage/>>)

- วัฒนธรรมการวิจารณ์ละครเวทีมาเลเซียกำลังดำเนินรอยตามสิงคโปร์และฮองกงด้วยความที่มีบริบทและความเจริญของสังคมที่ใกล้เคียงกัน จากการสังเกตข่าวสารและบทวิจารณ์ที่ลงใน นสพ. New Strait Times ของมาเลเซีย (ดู <<http://www.nst.com.my/life-times/showbiz>>) สิ่งพิมพ์ที่สำคัญอีกฉบับ คือ วารสาร Living Arts Malaysia ที่จัดพิมพ์โดยองค์กร The Actors Studio ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ The Kuala Lumpur Performing Arts Centre วารสารแจกฟรีฉบับนี้มีให้ download ฟรีทาง internet เน้นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของวงการละครเวที แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีบทวิจารณ์มาตรฐาน (ดู <http://www.theactorsstudio.com.my/?page_id=53>) ในขณะที่ฟิลิปปินส์ก็จะเน้นหนักละครเพลงตามแนว Broadway และสะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของวัฒนธรรมละครพูดแบบตะวันตกที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่สมัยเป็นประเทศอาณานิคมจักรวรรดิตะวันตก (ดู <philippines.broadwayworld.com/>)

อนึ่ง การจัดประเภทกลุ่มของข้อมูลเป็น 3 กลุ่มดังกล่าวยึดตามสถานที่ทางภูมิศาสตร์ของข้อมูลเป็นหลัก โดยที่ผู้วิจัยได้พยายามรวบรวมมาอย่างมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ผ่านระบบสืบค้น

google แต่ยังคงขาดการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคคลที่อยู่ในแวดวงของละครและศิลปการแสดงของประเทศเหล่านี้จึงอาจจะทำให้ข้อมูลที่ได้ยังคงขาดความรอบด้าน อย่างไรก็ตามจากรายชื่อ website และ weblog ที่รวบรวมมา มีการศึกษาที่น่าสนใจเป็นพิเศษ ดังนี้

- <<http://www.didhelikeit.com>> : เป็นเว็บรวบรวมผลงานบทความที่ย่อขอบทวิจารณ์ละครเวทีในนครนิวยอร์กจากสิ่งพิมพ์ที่มีชื่อต่าง ๆ เช่น The New York Post, USA Today และ Variety โดยเน้นนักเขียนของ Ben Brantley นักวิจารณ์ดังของ นสพ. New York Times ที่ทรงอิทธิพลคนหนึ่งในแวดวงละคร Broadway และ Off-Broadway จุดเด่นของเว็บนี้คือการอ้างว่าสามารถย่อขอบทความดั้งเดิมที่อ่านยากซึ่งเต็มไปด้วยสำนวนคำให้อ่านได้สั้น ๆ เข้าใจง่าย ๆ โดยให้เหตุผลว่าคนทั่วไปต้องการอ่านบทวิจารณ์ละครเพียงเพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะซื้อตั๋วชมละครดีหรือไม่เท่านั้น ไม่ได้ต้องการเสพวรรณกรรมภาษาจากบทความใด ๆ จากจุดยืนนี้ทางเว็บถึงกับพาดหัวเว็บนี้เป็น Your Simple Guide to the Most Powerful Reviewer on the Planet อย่างไรก็ตาม ก็ยังมี link เชื่อมไปยังบทความดั้งเดิมให้ด้วย

[ตัวอย่างภาพจากหน้าเว็บของ <<http://www.didhelikeit.com>>]

- <<http://www.scene4.com/>> : เว็บไซต์ที่มีฐานการผลิตในอเมริกาที่รวบรวมบทความและบทวิจารณ์ด้านศิลปะการแสดงและ media art ต่าง ๆ ซึ่งฐานข้อมูลย้อนหลังสืบค้นได้ไปจนถึงฉบับปีแรกที่เผยแพร่ในปี ค.ศ.2000 มีการขยายกิจกรรมไปสู่การเป็นสำนักพิมพ์หนังสือทางด้านศิลปะการแสดง เป็นตัวแทนธุรกิจ และเป็นเว็บ portal site ที่เป็นแหล่งรวบรวม links ของข้อมูลเกี่ยวกับการละคร on-line แม้ว่าการออกแบบเว็บและคุณภาพบทความอาจจะจัดได้ว่ายังไม่ได้มาตรฐานในระดับสูงแต่ก็แสดงถึงความพยายามในการเป็นฐานกลางของการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านศิลปะได้ดี ที่น่าสนใจ คือ มี จานีน ยาสอว์น (Janine Yasovant) เป็นนักเขียนคนไทยที่เขียนบทวิจารณ์ประจำอยู่ที่เชียงใหม่และมีสำนวนภาษาไทยประกอบบทความภาษาอังกฤษที่เธอเขียนให้อ่านอีกด้วย

[ตัวอย่างภาพจากหน้าเว็บของ <<http://www.scene4.com/>>]

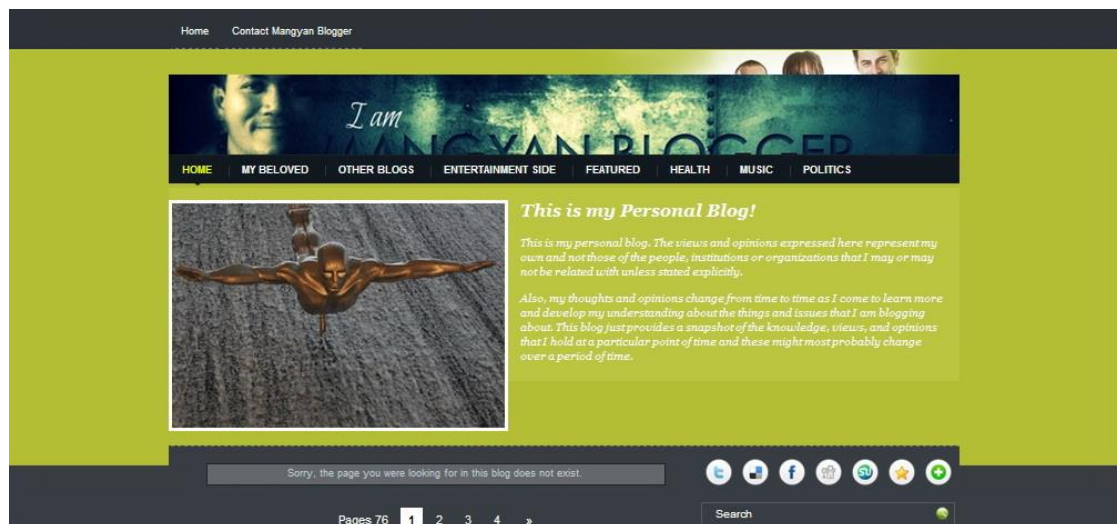
- <<http://www.inkpotreviews.com/>> : เว็บของสิงคโปร์ที่มีอายุมาได้กว่า 15 ปี และเผยแพร่บทวิจารณ์กว่า 800 ผ่านสื่อเสมือนจริงแห่งนี้เป็นแหล่งที่รวบรวมบทวิจารณ์งานด้านละครเวทีและนาฏศิลป์ร่วมสมัย โดยนักวิจารณ์รุ่นใหม่มักจะมาจากสายเครือข่ายกลุ่ม Substation ที่บุกเบิกการละครและศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยในสิงคโปร์ มีการให้ดาวด้วยระบบคะแนนเต็มห้า

นักเขียนจากเว็บนี้บางคนได้รับการทาบทามเชิญไปเขียนต่อให้กับ The Straits Times ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์หลักของสิงคโปร์ จวบจนปัจจุบันเว็บนี้ยังคงนโยบายที่จะเป็นแหล่งสนับสนุนนักเขียนบทวิจารณ์รุ่นใหม่ แต่ก็ต้องปฏิบัติตามกติกาที่ตั้งไว้ เช่น เขียนไม่น้อยกว่า 500 คำ และห้ามมีส่วนเกี่ยวข้องกับละครที่กำลังเขียนถึง โดยที่หลังจากผ่านการเขียนทดลองส่งให้พิจารณามาแล้ว 3 ชิ้น ก็มีสิทธิที่จะได้รับพิจารณาเป็นนักเขียนประจำได้

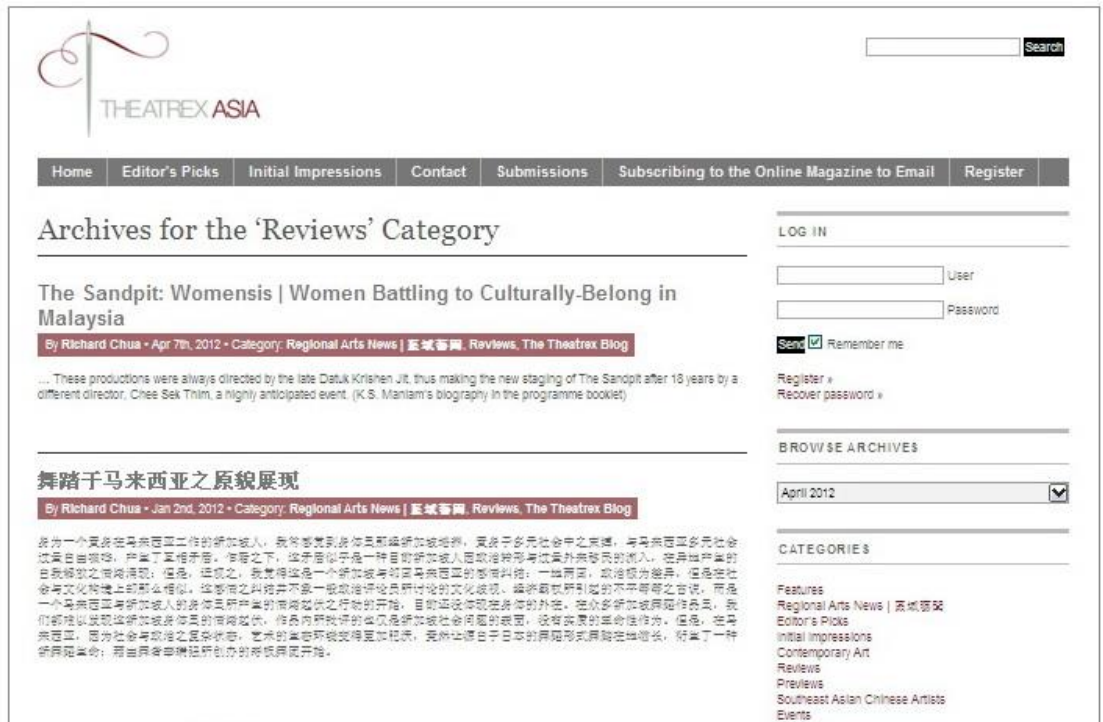
[ตัวอย่างภาพจากหน้าเว็บของ <<http://www.inkpotreviews.com/>>]

- <<http://adventuresofalionheart.blogspot.com/>> : เป็น weblog ส่วนตัวที่รวบรวมบทความเบ็ดเตล็ดจากนักวิจารณ์การละครที่ใช้นามว่า Mc Richard Paglicawan ซึ่งมีบทวิจารณ์ผลงานละครเวทีของฟิลิปปินส์ของเขาอย่างต่อเนื่อง นอกเหนือไปจาก blog นี้แล้วเขายังมี blog อื่น ๆ อีก นับเป็นตัวอย่างของปัจเจกบุคคลที่พยายามสร้างพื้นที่ในโลกของสื่อเสมือนจริงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

[ตัวอย่างภาพจากหน้าเว็บของ <<http://adventuresofalionheart.blogspot.com/>>]

- <<http://www.theatrex.asia/?cat=8>> : เป็นเว็บสองภาษา (อังกฤษและจีน) ที่พยายามรวบรวมข้อมูลและบทวิจารณ์ของละครร่วมสมัยในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศที่มีการใช้ภาษาจีน นอกเหนือไปจากข้อมูลที่เน้นไปทางสิงคโปร์ที่เป็นประเทศของฐานการทำเว็บแล้ว มีข้อมูลจากมาเลเซียและไต้หวัน แม้ว่าบทความเกือบทั้งหมดจะมาจาก Richard Chua นักการละครชาวสิงคโปร์ก็ตาม แต่ถือได้ว่าเป็นความพยายามที่น่าสนใจที่จะสร้างเครือข่ายของแวดวงละครในระดับภูมิภาคขึ้นมา

[ตัวอย่างภาพจากหน้าเว็บของ <<http://www.theatrex.asia/?cat=8>>]

2.4.4 ข้อค้นพบที่ได้

จากการศึกษาเว็บของต่างประเทศที่ได้รวบรวมมาทั้งหมด ข้อสังเกตที่ผู้วิจัยคัดออกมาจากการสำรวจเว็บของต่างประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่

- ในเมืองใหญ่อย่างนิวยอร์กและลอนดอนจะมีเว็บรูปแบบเชิงพาณิชย์ที่แฝงมาด้วยกันกับระบบธุรกิจขายตั๋ว มีทางที่เว็บขายตั๋ว on-line ของไทยอย่าง Thaiticket Major และ Banana Booking อาจจะพัฒนาไปสู่รูปแบบนี้ได้หรือไม่ เท่าที่ปรากฏอยู่นี้ เว็บของ Thaiticket Major ก็มีความพยายามปรับปรุงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับละครและการแสดงอื่น ๆ ที่จัดจำหน่ายอยู่ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ทำให้มีปริมาณและความหลากหลายของเว็บวิจารณ์ละครที่แฝงธุรกิจขายตั๋วมาด้วยดังกล่าวดังกล่าวอาจเป็นผลมาจากระบบการมีค่านายหน้าในการขายตั๋วที่มีมาอย่างยาวนานในธุรกิจละครเวทีของเมืองทั้งสอง

- ในปัจจุบันการปรับตัวของเว็บที่มีพื้นฐานมาจากสื่อสิ่งพิมพ์เจ้าใหญ่ของต่างประเทศที่เปิดให้อ่านได้ฟรีหมด หลังจากยุคหนึ่งบางเว็บต้องสมัครเป็นสมาชิก โดยเฉพาะใน

กรณีของ นสพ. New York Times ที่มีพัฒนาการถึงขั้นมีช่องทางให้ผู้อ่านได้วิจารณ์ไปพร้อม ๆ กับนักวิจารณ์ประจำ (ดู <<http://www.nytimes.com/pages/theater/index.html>>) จึงอาจจะเป็นอุปสรรคสำหรับผู้ที่ต้องการทำเว็บวิจารณ์ละครแบบอิสระได้ เนื่องจากไม่มีทุนพอที่จะสร้างสีสันและลูกเล่นให้เท่ากับเว็บที่มาจากสื่อสิ่งพิมพ์ได้

[ตัวอย่างภาพจากหน้าเว็บของ

<<http://www.nytimes.com/pages/theater/index.html>>]

- จากการสืบค้นข้อมูลภาษาอังกฤษของประเทศเพื่อนบ้านและใกล้เคียง สิงคโปร์ เป็นประเทศที่มีรูปแบบวัฒนธรรมของการใช้สื่อเสมือนจริงเพื่อกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับโลกตะวันตกมากที่สุด รองลงมา คือ ฮองกงและมาเลเซีย ดัชนีตัวหนึ่งที่ชี้วัดได้ดีคือการมีนิตยสาร Time Out ที่เป็นสิ่งพิมพ์ที่รวบรวมรายการกิจกรรมกินเที่ยว รวมถึงบทวิพากษ์ทางด้านศิลปะ รวมถึงการมีฉบับ on-line ด้วย ที่น่าสนใจและมีประโยชน์มาก ก็คือ เว็บที่มีลักษณะเป็นแหล่งที่นักวิจารณ์มารวมตัวกัน(ในรูปแบบ critic consortium) อย่างกรณี inkpot ของสิงคโปร์ ซึ่งอาจจะใช้เป็นกรณีศึกษาในการพัฒนาเว็บลักษณะเดียวกันของไทยได้บ้าง

3. การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และกิจกรรมต่าง ๆ

3.1 การสัมภาษณ์

ในระยะเวลาที่สองของโครงการ ได้มีการสัมภาษณ์บุคคลดังต่อไปนี้

- พงศ์พันธ์ ประภาศิริลักษณ์ (สัมภาษณ์. 16 พฤศจิกายน 2554)
- ศรชัย ฉัตรวิริยะชัย (สัมภาษณ์. 17 พฤศจิกายน 2554)
- สินีนาฏ เกษประไพ (สัมภาษณ์. 17 พฤศจิกายน 2554)
- อมิธา อัมระนันท์ (สัมภาษณ์. 17 พฤศจิกายน 2554)

การสัมภาษณ์บุคคลเหล่านี้ได้ดำเนินการในช่วงระยะที่ 2 ของการวิจัย ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่ได้ดังนี้

- ทั้งพงศ์พันธ์และศรชัยตั้งข้อสงสัยถึงความคิดเห็นหรือข้อวิจารณ์ต่างๆที่ปรากฏในเว็บไซต์ pantip.com ว่าเป็นเสียงบริสุทธิ์หรือไม่ และพวกเขา รู้สึกว่าสื่อ facebook สามารถตอบโจทย์ประสิทธิภาพในการสื่อสารกับผู้อ่านได้ดีกว่าเนื่องจากรู้ว่าผู้อ่านเป็นใคร และสามารถสร้างความสัมพันธ์จากปฏิกริยาโต้ตอบกันได้อย่างต่อเนื่อง พงศ์พันธ์นั้นยังเขียนลงเว็บ pantip.com บ้างเป็นครั้งคราว แต่ศรชัยนั้นปฏิเสธที่จะไม่เขียน
- สินีนาฏบอกเล่าถึงการคณะละครพระจันทร์เสี้ยวที่เธอเป็นหัวหน้ากลุ่มไว้ว่า ที่ทางกลุ่มยังคงให้ความสำคัญกับช่องทาง weblog (<http://crescentmoontheatre.blogspot.com> และ <http://crescentmoonspace.blogspot.com>) โดยที่นำเอาบทวิจารณ์จากแหล่งต่างๆที่เขียนถึงผลงานของคณะเธอ และที่มาจัดแสดงที่โรงละครเล็ก Crescent Moon Space ของคณะเธอไว้ว่า

...เราเห็นว่ามันสำคัญบทวิจารณ์เป็นเสียงสะท้อนเกี่ยวกับงานที่เราทำออกไปเราได้เสียงสะท้อนจากบทวิจารณ์ไม่ว่าจะด้านบวกหรือด้านลบและเป็นอีกสื่อหนึ่งที่เป็นกระบอกเสียงให้คนทั่วไปรู้จักเรามากขึ้นและยังช่วยให้คนอ่านหรือคนดูทั่วไปได้เห็นแง่มุมของผลงานเรามากขึ้น อีกอย่างบทวิจารณ์เป็นสิ่งแสดงตัวหรือการยืนยันว่าเราได้สร้างงานนั้นออกไปจริงเหมือนเป็นเครื่องบันทึกและอยู่นานกว่าตัวผลงานที่เราได้แสดงออกไป...

3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

ตลอดระยะเวลาวิจัยทั้งสามช่วง มีการเข้าร่วมกิจกรรมดัง ต่อไปนี้

3.2.1 การเข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะสาขาศิลปะการละคร:

○ “การเสวนาการวิจารณ์ละครเวทีเรื่อง “แมคเบธ” ในวันเสาร์ที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2554 เวลา 17.15 -18.15 น. ณ ศูนย์ศิลปะการละคร สดใส พันธุมโกมล เข้าร่วมโดย ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์ หัวหน้าโครงการ ในฐานะผู้ร่วมเสวนา

○ การเสวนา “ขึ้นเขียง” ที่ทางเครือข่ายละครกรุงเทพจัดเป็นประจำทุกเดือนในวันเสาร์ใดวันเสาร์หนึ่ง เวลา 15.00-17.00 น. ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงตุลาคม พ.ศ. 2554 เป็นจำนวน 9 ครั้ง จัด ณ ห้อง 501 หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เข้าร่วมโดย อภิรักษ์ ชัยปัญญา ผู้วิจัยสาขาศิลปะการละครระยะที่สอง

○ การเสวนา “มุมมองนักวิชาการละคร กับ 10 ปี เทศกาลละครกรุงเทพ” วันอาทิตย์ที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 เวลา 15.00-17.00 น. จัด ณ ลานต้นโพธิ์ สวนสันติชัยปราการ กรุงเทพฯ เข้าร่วมโดย ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์ หัวหน้าโครงการ ในฐานะผู้ร่วมเสวนา

3.2.2 การเข้าร่วมกิจกรรมต่างสาขา: การเสวนาโต้เถียงเรื่องการวิจารณ์ศิลปะ ในหัวข้อ “ปลุกผี...การวิจารณ์: ทำไม อย่างไร” วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2555 เวลา 9.00-12.00 น. ณ The Jim Thompson Art Center เข้าร่วมโดย ธัญญานันท์ คุณนุพงศ์ ผู้ช่วยผู้วิจัยสาขาศิลปะการละคร

3.3 การจัดกิจกรรมในสาขา

มีทั้งหมดสามกิจกรรม รวมห้าครั้ง ได้แก่

3.3.1 กิจกรรมการประชุมระดมสมอง – ผู้วิจัยสาขาศิลปะการละครระยะที่หนึ่งได้ร่วมประชุมระดมสมองขึ้นในวันเสาร์ที่ 12 มี.ค. พ.ศ. 2554 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 22 ท่าน

3.3.2 กิจกรรมเสปคัลปีเสวนา – คณะผู้วิจัยระยะที่สองได้เชิญนักวิจารณ์ 8 คน ทั้งจากสื่อลายลักษณ์และสื่อเสมือนจริงมาร่วมชมละคร Flu-Fool ของกลุ่มละคร B-Floor บีฟลอร์ ในวันพุธที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 รอบ 20.00 น. และมีการเสวนาหลังการแสดง และให้นักวิจารณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรม มีเวลาในการเขียนบทวิจารณ์เผยแพร่ภายใน 2 สัปดาห์ ซึ่งณัฐพัชญ์

วงศ์เหรียญทอง และอมิธา อัมระนันท์ได้เขียนบทวิจารณ์ในพื้นที่สื่อสิ่งพิมพ์ประจำของตนเอง และมีพงศ์พันธ์ ประกาศิรัลลักษณ์เขียนบทวิจารณ์ในพื้นที่เสมือนจริงประจำของตนเอง โดยมีผู้ร่วมฟังการเสวนา 1 คน คือ Teranit Jiarapatanakom Num เขียนบทวิจารณ์ขึ้นตามคำเชิญชวนของคณะผู้วิจัย และได้เผยแพร่ในเว็บ fanpage ของโครงการ (รายละเอียดดูรายงานสรุปความก้าวหน้ารอบ 6 เดือนที่ 2 ของสาขาศิลปการละคร)

3.3.3 กิจกรรมเสวนากลุ่มย่อย – จัดขึ้นโดยคณะผู้วิจัยระยะที่สาม จำนวน 3 ครั้ง โดยจัดกิจกรรมการเสวนากลุ่มย่อยในลักษณะที่เรียกตามศัพท์การวิจัยเชิงคุณภาพว่าเป็น focus group ขึ้นมาทั้งหมดสามครั้งในช่วงระยะเวลาที่สามของการวิจัย โดยกำหนดคณะวิทยากรให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันในแต่ละครั้ง เพื่อสะดวกต่อการตั้งคำถามและเพื่อให้เกิดบรรยากาศของการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ กิจกรรมทั้งสามครั้งสามารถเชิญผู้เชี่ยวชาญมาเกือบครบทุกคนตามที่ได้ตั้งใจไว้ ยกเว้นบางท่านที่อยู่ต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดโดยคร่าวดังต่อไปนี้ (รายละเอียดทั้งหมดดูได้ในรายงานสรุปความก้าวหน้ารอบ 6 เดือนที่ 3 ของสาขาศิลปการละคร)

[ภาพจากการจัดกิจกรรมเสวนากลุ่มย่อยครั้งที่ 3]

หัวข้อ “งานวิจารณ์บนโลกไซเบอร์: พื้นที่ทางเลือกแห่งการวิจารณ์ละคร”]

ครั้งที่1: รอบนักวิชาการสาขาการละครและนาฏศิลป์

(จัดที่ร้านกาแฟ True Coffee สาขาอาคารมหาจักรีสิรินธร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วงบ่ายวันเสาร์ที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2555 โดยคณะผู้วิจัยระยะที่สามทั้งสามคนเป็นผู้ร่วมนำเสนอ) [ดูเนื้อหาการเสวนาที่ภาคผนวก 5]

รอบการเสวนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความรู้และข้อคิดเห็นจากกลุ่มนักวิชาการรุ่นใหม่จากสาขาการละคร สื่อสารมวลชน และนาฏศิลป์ โดยทั้งหมดมีอายุน้อยกว่า 40 ปี เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ในการใช้สื่อเสมือนจริงในระดับดี และล้วนมีประสบการณ์ในฐานะเป็นศิลปินผลิตงานแสดง

ผู้ร่วมเสวนาประกอบไปด้วย

- บิทร มหาสารินันท์ – อาจารย์ภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นนักวิจารณ์ประจำที่ นสพ. The Nation ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อข้างต้น (ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ร่วมเสวนาแสดงแล้วในหัวข้อที่ 1.1.1)

- ดร. จิรยุทธ์ สินธุพันธ์ – อาจารย์ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ที่เชี่ยวชาญทั้งทางด้านการละครและสื่อสารมวลชน

- ธรรมจักร พรหมพวย – อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ ม.รามคำแหง อาจารย์สาขานาฏศิลป์ไทยที่เชี่ยวชาญในการใช้สื่อเสมือนจริงในการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านการแสดง งานเขียน และเอกสารต่าง ๆ ทั้งของตัวเองและของผู้อื่น รวมถึงจากผลงานและเอกสารเก่าหาดูยาก ซึ่งเป็นที่ติดตามกันอย่างมากในกลุ่มคนนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย เจ้าของ weblog <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=somdej&date=27-08-2007&group=6&gblog=1> และfacebook <<http://www.facebook.com/thummachuk>>

ประเด็นที่เสวนา

- สภาพการณ์ของการวิจารณ์ละครเวที: ซึ่งได้บทสรุปว่าสื่อสิ่งพิมพ์จะถูกลดบทบาทลง โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งส่งผลกับวัฒนธรรมการเขียนบทวิจารณ์ ทั้งนี้เป็นไปตามปัจจัยทางอุปสงค์ที่มีมวลชนคนต้องการอ่านบทวิจารณ์ทางด้านละครเวทีน้อย มีแนวโน้มว่าจะมีคนรุ่นใหม่สนใจเขียนบทวิจารณ์มากขึ้นตามปริมาณงานละครเวทีที่เพิ่มมากขึ้น แต่จะหันไปใช้สื่อเสมือนจริงที่ต้นทุนถูกกว่าแทน

- ลักษณะเฉพาะและจุดอ่อนจุดแข็งของบทวิจารณ์ในพื้นที่สื่อเสมือนจริง : ผู้ร่วมเสวนาทั้งสามท่านให้ข้อสังเกตว่าข้อเขียนในสื่อเสมือนจริงอาจจะต้องการเกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างไปจากสื่อลายลักษณ์ตามขนบเดิม เนื่องจากการสื่อสารในสื่อเสมือนจริงมีลักษณะเฉพาะ เช่น เน้นการแสดงความคิดเห็นขนาดสั้นบ้าง เป็นการโต้ตอบระหว่างกันบ้าง เป็นการแสดงออกในเชิงจิตพิสัยเพียงแค่ว่าชอบหรือไม่ชอบบ้าง แต่ทั้งสามคนก็ยอมรับบทวิจารณ์ที่เขียนตามขนบเดิมยังคงความสำคัญอยู่ เพียงแต่วัฒนธรรมการวิจารณ์ในสื่อเสมือนจริงก็มีจุดเด่นที่สามารถกระตุ้นให้เกิดภาวะการมีความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ (critical thinking)

- ข้อดีของสื่อเสมือนจริงต่อการวิจารณ์ศิลปะ: ได้แก่ 1) การเปิดโอกาสให้คนทั่วไปเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ 2) การเปิดโอกาสให้โต้ตอบระหว่างผู้เขียนบทวิจารณ์และผู้อ่าน 3) ระบบinternetยังเอื้อต่อการสืบค้นและการเข้าถึงได้ง่ายกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ และ 4) สื่อ internet เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้คนที่ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นแสดงออกได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นการดียิ่งขึ้นไปอีกถ้าสามารถส่งเสริมให้พวกเขาสามารถรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นได้ด้วย ซึ่งเป็นการช่วยสร้างรากฐานของการเป็นสังคมประชาธิปไตย

ครั้งที่ 2: รอบนักวิจารณ์ภาพยนตร์ที่หันมาสนใจเขียนวิจารณ์ละครเวที

(จัดที่ร้านกาแฟ หอศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพ ปทุมวัน ช่วงสัปดาห์เสาร์ที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 โดยมีวิทยุญานันท์ คุณนุพงศ์ผู้ช่วยวิจัยระยะที่สามเป็นผู้นำเสวนา) [ดูเนื้อหาการเสวนาที่ภาคผนวก6]

ผู้ร่วมเสวนาประกอบไปด้วย คันฉัตร รัชชีกาญจน์สอง ชญานิน เทียงพิทยาภรณ์ และจิตร โพธิ์แก้ว (ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ร่วมเสวนาแสดงแล้วในหัวข้อที่ 1.2.2)

ประเด็นที่เสวนา

- แนวทางการเขียนงานวิจารณ์: ทั้งสามคนยอมรับว่าใช้ฐานรสนิยมของตนเองเป็นหลักในการประเมินคุณค่าทั้งงานภาพยนตร์และละครเวที โดยอ้างว่าไม่ว่าจะเอาทฤษฎีอะไรมาเป็นตัวตั้งต้น แต่จุดเริ่มต้นในการประเมินคุณค่าก็มาจากมุมมองเชิงจิตวิสัย ในส่วนของกลวิธีการเขียนวิจารณ์ ได้มีการแบ่งรูปแบบการเขียนของพวกเขาออกเป็นสองแบบคือ ‘การเขียนแบบทางการ’ กับ ‘การเขียนแบบความคิดเห็นส่วนตัว’ ซึ่งปัจจัยที่กำหนดว่าจะใช้รูปแบบไหนขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวผลงานและความรู้สึกของตัวผู้เขียนเองที่มีต่อผลงานชิ้นนั้น

- แนวทางการใช้สื่อเสมือนจริง: ในตอนแรกทั้งสามคนใช้ weblog เป็นหลัก และหันมาใช้สื่อ social media อย่าง facebook ที่ได้รับความนิยมมากกว่าแทน แต่ทั้งสามก็ยังคงปรับปรุงข้อมูลของ weblog ของตัวเองอยู่ ซึ่งแต่ละคนจะมีแนวทางการปรับแต่งข้อความที่เขียนวิจารณ์ให้เหมาะกับธรรมชาติของช่องทางสื่อ เช่น บทความฉบับเต็มจะลงไว้ใน facebook ในขณะที่ข้อความที่ลงใน weblog จะสั้นกว่า และเขียนเพื่อสร้างความสนใจให้กับคนโดยทั่วไป และวาง link ของ facebook มาสำหรับคนที่อยากอ่านสำนวนเต็ม ทั้งนี้ทั้งสามคนเปิดโอกาสให้คนทั่วไปสามารถเข้าไปอ่าน facebook ของตนเองได้ โดยไม่มีการจำกัดคนอ่าน

- ข้อดีของการเขียนบทวิจารณ์ลงบนพื้นที่เสมือนจริง: ได้แก่ 1) สื่อเสมือนจริงสามารถเก็บบันทึกข้อมูลมหาศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการที่สามารถสืบค้นกลับไปกลับมาได้ง่าย 2) สื่อเสมือนจริงสามารถนำการแสดงความคิดเห็นแบบมุขปาฐะมาบันทึกไว้ได้เพื่อไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลา แม้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์แบบเดิมสามารถบันทึกได้ แต่ก็ไม่มีคุณลักษณะอย่าง internet คือ การสามารถแก้ไขได้ในภายหลัง 3) สื่อเสมือนจริงสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้เร็วกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการเขียนบทวิจารณ์ละครเวทีในไทยที่มีรอบการแสดงจำกัด ซึ่งถ้ารอบวิจารณ์ลงสื่อสิ่งพิมพ์บางประเภทอย่างนิตยสาร กว่าจะได้รับการตีพิมพ์ละครก็เล่นเสร็จไปแล้ว และ 4) สื่อเสมือนจริงช่วยให้นักเขียนสามารถเผยแพร่ผลงานการเขียนของตัวเองได้อย่างมีอิสระเต็มที่ อย่างในกรณีของ weblog และ facebook ที่ผู้เขียนสามารถเป็นเจ้าของพื้นที่ได้เองร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเซ็นเซอร์จากตัวบรรณาธิการหรือจากนโยบายของเจ้าของสื่อสิ่งพิมพ์ แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสามคนก็ยังมองเห็นว่าระบบบรรณาธิการก็ยังมีความสำคัญอยู่สำหรับการเขียนอย่างเป็นทางการในสื่อสิ่งพิมพ์

- มุมมองต่อวัฒนธรรมการวิจารณ์ในโลกเสมือนจริง: ทั้งสามคนมองว่าคนไทยยังมีพฤติกรรมการใช้ internet อย่างเป็นกิจกรรมงานอดิเรกและเป็นมิติของการเล่นอยู่กับสิ่งที่เป็ผลพวงของนวัตกรรมเทคโนโลยีอยู่ ซึ่งพฤติกรรมแบบนี้มีผลกระทบต่อคุณภาพในการอ่านบทวิจารณ์ในสื่อเสมือนจริง โดยที่ชฎานินให้ความเห็นว่าสังคมไทยยังไม่ได้มองสื่อเสมือนจริงในฐานะที่เป็นสื่อแหล่งรวมข้อมูลเชิงลายลักษณ์อักษรในรูปแบบใหม่ แต่เป็นเพียงแค่การอ่านข้อเขียนที่ปะปนไปด้วยข้อคิดเห็นประหนึ่งการพูดคุยกัน สังคมไทยเลยไม่คิดว่าจะต้องอ่านข้อความที่ปรากฏในสื่อเสมือนจริงอย่างจริงจังเอาจัง ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ยังติดภาพอยู่ว่าการอ่านข้อเขียนอะไรก็ตามในสื่อเสมือนจริงเหมือนกันกับการอ่านความคิดเห็นสั้น ๆ ใน webboard แม้กับตัวเขาเองที่เป็นนักวิจารณ์ที่ใช้ชีวิตกับสื่อเสมือนจริงอยู่ไม่น้อยในแต่ละวันถึงกับรู้สึกว่บางครั้งเขาอุตส่าห์เขียนบทวิจารณ์ของเขาที่ลงในสื่อเสมือนจริงอย่างจริงจัง แต่คนอ่านกลับไม่ได้อ่านอย่างจริงจังตามไปด้วย

- ความแตกต่างระหว่างสื่อภาพยนตร์กับสื่อละครเวที: ทั้งสามคนยอมรับว่าการที่สื่ภาพยนตร์เป็นสื่อหลักมีผลต่อการมองผลงานละครเวทีของพวกเขา และยอมรับว่าเนื่องจากการที่ไม่ได้เรียนละครเวทีมาโดยตรง ทั้งสามจึงไม่ได้ตะะบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และศิลป์เฉพาะของละครเวที และอาจไม่สามารถนำเสนอความคิดเห็นถึงละครเวทีในแบบที่นักวิจารณ์ที่เรียนละครเวทีมาสายตรงเขียนได้ อย่างเช่น ประเด็นเรื่องการจัดแสง การวางblocking ของนักแสดง และเทคนิคการแสดงต่าง ๆ คันฉัตรและชฎานินกล่าวว่าบทวิจารณ์ละครเวทีของพวกเขา มักจะเน้น ‘สาร’ ที่ละครต้องการสื่อมากกว่า เป็นการวิจารณ์แบบดูบริบททางสังคม (social context) มากกว่าที่จะมองวิเคราะห์ด้านตัวบทเป็นหลัก (textual analysis) อย่างไรก็ดี แม้ว่าทั้งสามคนยอมรับว่าตัวเองไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญด้านละครเวที แต่ก็กล่าวว่าการเป็นนักวิจารณ์สายหนึ่งที่ไม่ได้เรียนละครมาโดยตรงอาจจะทำให้วิจารณ์ได้อย่างมีอิสระมากขึ้นเพราะไม่ได้ยึดติดเรื่องรูปแบบ (form)

ครั้งที่ 3: รอบนักวิจารณ์ที่เน้นพนักงานละครและใช้พื้นที่ในสื่อเสมือนจริงในการเผยแพร่ผลงาน

(จัดที่โรงละครสมมุติ เพลย์เฮาส์ ชั้นสองของร้านอาหารสังคมนิยม ถ.พระอาทิตย์ ช่วงบ่ายวันเสาร์ที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 ซึ่งร่วมมือกันจัดกับคณะผู้จัดเทศกาลละครกรุงเทพ ครั้งที่ 10 ถือเป็นกิจกรรมเสวนารายการหนึ่งของเทศกาล โดยใช้ชื่อหัวข้อ “งานวิจารณ์บนโลกไซเบอร์: พื้นที่

ทางเลือกแห่งการวิจารณ์ละคร” โดยมี อ.วชิรภรณ์ อาจคุ้มวงศ์ ผู้ช่วยวิจัยระยะที่สามเป็นผู้ดำเนินรายการ) [ดูเนื้อหาการเสวนาที่ภาคผนวก7]

รอบการเสวนานี้เชิญนักเขียนสามท่านที่ถือได้ว่ามีงานเขียนเกี่ยวกับหัวข้อทางการละครเผยแพร่ทางสื่อเสมือนจริงอยู่อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบงานวิจารณ์และงานรูปแบบอื่น ๆ โดยที่ทั้งหมดมีประสบการณ์ในฐานะเป็นนักปฏิบัติและแวะเวียนอยู่ในวงการละครเวทีของไทยมาเป็นเวลาอย่างน้อยประมาณสิบปี

ผู้ร่วมเสวนา ประกอบไปด้วย ณัฐพัชญ์ วงศ์เหรียญทอง พงศ์พันธ์ ประภาศิริลักษณ์ และ ศรชัย ฉัตรวิริยะชัย (ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ร่วมเสวนาแสดงแล้วในหัวข้อที่ 1.2.2)

ประเด็นที่เสวนา

- ข้อดีข้อเสียจากการที่สื่อเสมือนจริงสามารถเปิดพื้นที่การเผยแพร่งานวิจารณ์เพิ่มและหลากหลายมากขึ้น: จากการที่มีปริมาณงานแสดงละครเวทีเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน สื่อเสมือนจริงได้เข้ามาช่วยตอบสนองความต้องการในการสร้างพื้นที่เผยแพร่งานวิจารณ์ให้เป็นไปอย่างถูกสะดวก และรวดเร็วมากขึ้น แต่ได้มีการตั้งคำถามว่าได้มีคนรับฟังหรือพยายามให้ความสำคัญกับงานเหล่านี้มากขึ้นตามไปด้วยหรือไม่

- ความแตกต่างระหว่างสื่อเสมือนจริงกับสื่อสิ่งพิมพ์: โดยเบื้องต้นทั้งสองสื่อมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งในด้านพฤติกรรมการณ์อ่านและประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ได้รับ ซึ่งผู้ร่วมเสวนาได้ยกไว้สองประเด็นว่า 1) ความยาวของข้อความ ซึ่งในสื่อเสมือนจริงส่วนใหญ่มักไม่สามารถเขียนอะไรยาว ๆ ได้มากนักเหมือนกับสื่อสิ่งพิมพ์ และ 2) เสรีภาพในการเขียน ซึ่งในขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์จะมีความยาวของหน้ากระดาษที่ได้รับ และบรรณาธิการที่คอยปรับแต่ง รวมถึงเซ็นเซอร์ข้อความต่าง ๆ แต่บนสื่อเสมือนจริงผู้เขียนสามารถเขียนอะไรก็ได้ รวมไปถึงการจัดแต่งรูปร่างหน้าตาบทความโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปช่วย แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะเขียนบนสื่อเสมือนจริงเหมือนกัน แต่หากเป็นการเขียนบนคนละช่องทาง ก็ยังต้องมีวิธีการปรับแต่งเนื้อหาและภาษาสำนวนให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่อีกด้วย เช่น บนพื้นที่สาธารณะอย่าง pantip.com ผู้เขียนก็ต้องเลือกประเด็นและคำที่จำกัดบ้าง ในขณะที่สามารถเขียนได้อย่างที่ใจต้องการมากกว่าบนพื้นที่ที่มี

ความเป็นส่วนตัวบ้างอย่าง facebook ซึ่งพงศ์พันธุ์ใช้คำอธิบายสิ่งนี้ว่า “เป็นบรรณาธิการให้กับตัวเอง”

- ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมการเขียน-อ่านบทวิจารณ์ทางสื่อเสมือนจริง: ณัฐพัชญ์ แสดงความกังวลสองประการ คือ 1) เขามองว่าสื่อเสมือนจริงกำลังกลายเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมความรุนแรงที่สั่งสมขึ้นในสังคมยุคปัจจุบัน เนื่องจากผู้ที่เข้ามาเขียนสามารถดำรงสถานะความเป็นนิรนามได้ จึงกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเชิงลบด้วยถ้อยคำที่รุนแรงได้ และเกิดปรากฏการณ์ที่ว่ามีคนอื่นเข้ามาร่วมวงตามกันเป็นกลุ่มใหญ่โดยไม่ได้ใช้เหตุผลในการอภิปราย แม้ว่าในวัฒนธรรมการใช้สื่อเสมือนจริงของต่างประเทศก็มีพฤติกรรมเหล่านี้ด้วยเหมือนกัน แต่ก็อยู่ในระดับจำกัด และมีการกลั่นกรองมากกว่า และ 2) การแสดงความคิดเห็นทางสื่อเสมือนจริงได้สูญเสียข้อดีที่เป็นช่องทางในการแสดงพลังบริสุทธิ์ของผู้บริโภคไป เนื่องจากทางผู้ประกอบการทางธุรกิจกำลังพยายามเจาะช่องทางนี้ให้เป็นยุทธศาสตร์ทางการตลาดแฝง โดยมีการทาบทามจ้างให้นักวิจารณ์ on-line ที่มีชื่อเสียงเขียนสนับสนุนภาพยนตร์บางเรื่องผ่าน website ทั้งที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวและที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ซึ่งตัวณัฐพัชญ์เองเคยมีประสบการณ์กับกรณีดังกล่าวด้วยตัวเอง ประเด็นทั้งสองทำให้ณัฐพัชญ์ถึงกับตั้งคำถามว่าสังคมไทยมีวุฒิภาวะแค่ไหนและมีมาตรการอะไรบ้างในการควบคุมดูแลพฤติกรรมการใช้สื่อเสมือนจริงของคนไทยด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม พงศ์พันธุ์ได้ยกตัวอย่างในแง่บวกมาสร้างความสมดุล โดยเล่าว่าเขาเคยมีคนอ่านบทวิจารณ์ละครเวทีของเขาทางสื่อเสมือนจริง แล้วเข้ามาพูดคุยกันต่อ และพัฒนามาเป็นกลุ่มร่วมกันพบปะทำกิจกรรมอื่นต่อไปในภายหลัง

- อนาคตการเขียนงานวิจารณ์: ทั้งสามท่านต่างให้ข้อคิดว่าตัวผู้เขียน ตัวศิลปิน รวมถึงตัวผู้บริโภค ต่างก็ต้องเรียนรู้วิธีที่จะใช้สอยและบริโภคงานวิจารณ์ในยุคใหม่นี้ด้วย ท่ามกลางปริมาณงานวิจารณ์ละครเวทีและศิลปะการแสดงอื่น ๆ ที่มีมากขึ้น และรูปแบบสื่อที่มีความหลากหลายมากขึ้น และแฝงด้วยความซับซ้อนที่มากขึ้น โดยที่ณัฐพัชญ์ได้ให้คำแนะนำไว้ว่าสื่อเสมือนจริงก็เหมือนเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เป็นเพียงแค่พาหนะ จะขับไปส่งที่ไหน ดีปลอดภัยหรือไม่อย่างไรขึ้นอยู่กับผู้ขับ ในขณะที่พงศ์พันธุ์มองว่าสื่องานวิจารณ์ในยุคใหม่มีหน้าที่ทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวตนผู้เขียนได้ง่ายขึ้น ในทางกลับกันตัวงานก็จะฟ้องตัวตนของผู้เขียนเองได้ง่ายขึ้นอีกเช่นกัน ใครที่ไม่ตั้งใจเขียนหรือไม่มีความจริงใจในการเขียนก็จะไม่ได้รับความน่าเชื่อถืออย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

3.4 การเผยแพร่บทวิจารณ์ในสาขา

สาขาศิลปะการละครได้ทำการคัดสรรบทวิจารณ์ทั้งที่เคยตีพิมพ์มาก่อนในสื่อสิ่งพิมพ์และที่ไม่เคย โดยนำมาเผยแพร่ในเว็บ thaicritic.com ของทางโครงการ โดยมีรายการดังนี้

- “ถึงอย่างไร ก็ไม่เหมือนเดิม : หนึ่งในดวงใจ สุนทราภรณ์ เดอะมิวสิคัล” โดย เจตนา นาควัชร
- “สร้างแล้วจึงรื้อ : รามเกียรติ์ไทยในมหรหรรรมารามายณะนานาชาติเฉลิมพระเกียรติฯ” โดย เจตนา นาควัชร (ตีพิมพ์ครั้งแรกในหน้าจุดประกาย นสพ. กรุงเทพธุรกิจ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555)
- “เกิด-ดับ: เมื่ออภิปรายสื่อได้ด้วยละคร” โดย เจตนา นาควัชร (ตีพิมพ์ครั้งแรกในฉบับย่อยกรุงเทพธุรกิจ เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2555)
- พบรัก : บางช่วงเวลา..เราก็ “หิว” ความโหยหวน” โดย อภิรักษ์ ชัยปัญญา (ตีพิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์ Reporter Theatre นิตยสาร Madame Figaor ฉบับเดือนตุลาคม พ.ศ.2554)
- “Betrayal : หรือมีอะไรอยู่เบื้องหลังการทรยศ” โดย อภิรักษ์ ชัยปัญญา (ตีพิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์ Reporter Theatre นิตยสาร Madame Figaor ฉบับเดือนกันยายน พ.ศ. 2554)
- “สู่ฝันอันยิ่งใหญ่ : บทวิจารณ์โดย เจตนา นาควัชร และ คำอธิบายตอบกลับโดยผู้กำกับ ยุทธนา มุกดาสนิท”
- “I Sea : เวลา-ผู้หญิง-การมอง-ทะเล” โดย อภิรักษ์ ชัยปัญญา (ตีพิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์ Reporter Theatre นิตยสาร Madame Figaor ฉบับเดือนสิงหาคม พ.ศ.2554)
- “The Return of Wanthong : เมื่อวันทองตาย..ทำไมต้องกลายเป็นเปรต” อภิรักษ์ ชัยปัญญา (ตีพิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์ Reporter Theatre นิตยสาร Madame Figaor ฉบับเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2554)
- “แมคเบธ ครั้งเดียวในรอบสี่สิบปี” โดย กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน
- “fin : ความยั่งยืนของศิลปินแนวทดลอง” โดย อภิรักษ์ ชัยปัญญา (ตีพิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์ Reporter Theatre นิตยสาร Madame Figaor ฉบับเดือนมิถุนายน พ.ศ.2554)
- “ทีนทีก 3...มากกว่าแค่ “ซ้ำๆ” โดย อภิรักษ์ ชัยปัญญา (ตีพิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์ Reporter Theatre นิตยสาร Madame Figaor ฉบับเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2554)

- “สุนทรภรณ์ เดอะมิวสิคัล : ความปรารถนาดีของคนขาดรักและรักขาด” โดย เจตนา นาควัชระ
- “i SO late ละครที่ผมได้ชมในเทศกาลละครกรุงเทพ” โดย จักรนาท นาคทอง
- “Flu-Fool คือความเจ็บ ที่พูดไม่ได้” โดย วศิณี เตชะพานนท์ นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- “วิจารณ์ละครเวที : Flu-Fool” โดย พัสตราภรณ์ บุญชู นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- “วิจารณ์ละครเวทีเรื่อง Flu-Fool” โดย ธิญรภัทร์ อริยกรวิจิตร นักศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3.5 ข้อค้นพบร่วมที่ได้จากการเข้าร่วมและการจัดกิจกรรมต่างๆ

เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมข้างนอกและกิจกรรมต่างสาขาเป็นจำนวนน้อยครั้ง ข้อค้นพบที่ได้เกือบทั้งหมดจะมีจากการจัดกิจกรรมภายในสาขา ซึ่งมีข้อค้นพบร่วมที่พบบ่อยจากกิจกรรมที่จัดขึ้นมากกว่าหนึ่งครั้ง ดังต่อไปนี้

- ธรรมชาติข้อหนึ่งของสื่อเสมือนจริง ก็คือ มักจะเป็นการสื่อสารผ่านข้อความที่ไม่ยาวมากนัก ไม่เช่นนั้นอาจจะไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้ ซึ่งธรรมชาติข้อนี้อาจจะติดมาจากที่ว่าคนไทยยังมองว่าการใช้สื่อเสมือนจริงเป็นเรื่องของการประกอบกิจกรรมงานอดิเรกเพื่อการพักผ่อน ไม่ใช่เรื่องของการมาแสวงหาสาระเป็นสำคัญ โดยเฉพาะกับสิ่งที่ซับซ้อนทางความคิด อย่างการวิจารณ์ศิลปะ แต่อย่างไรก็ตาม ก็สามารถใช้คุณลักษณะข้อนี้มาเป็นตัวดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้หันมาสนใจสิ่งที่ยาก (อย่างการวิจารณ์งานศิลปะ) ก่อนได้ แล้วค่อยโยงไปสู่กิจกรรมการวิจารณ์ภายหลังได้ (เช่น อาจจะเขียนข้อความสั้น ๆ ง่าย ๆ แต่ดึงดูดความสนใจก่อน แล้วค่อยวาง links เชื่อมโยงไปยังบทวิจารณ์ฉบับสมบูรณ์อีกที)
- จุดเด่นของสื่อเสมือนจริงที่สื่อแบบเก่าไม่มี ก็คือ การเปิดโอกาสให้มีการโต้ตอบกันระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน และระหว่างผู้อ่านด้วยกัน อย่างรวดเร็วทันทีทันใด และมีลักษณะเหมือนกับเป็นเครื่องมือบันทึกการแสดงความคิดเห็นในรูปแบบของมุขปาฐะให้มาอยู่ในรูปแบบของลายลักษณ์ได้
- กลุ่มเสวนากลุ่มย่อยทั้งสามกลุ่มมองสื่อเสมือนจริงว่าเป็นนวัตกรรมของยุคสมัย ซึ่งมีทั้งข้อดีข้อเสีย

○ ข้อดี ได้แก่ รวดเร็ว เข้าถึงได้ง่าย เปิดโอกาสให้ผู้อ่านสามารถมีปฏิสัมพันธ์ได้ เปิดพื้นที่ใหม่ให้กับนักเขียนหน้าใหม่ ให้อิสระกับนักเขียนโดยที่ไม่ต้องถูกระบบบรรณาธิการมาเซ็นเซอร์ สามารถกลับไปปรับปรุงข้อมูล ต้นทุนต่ำ เก็บไว้ได้นานและสืบค้นภายหลังได้สะดวก กระตุ้นให้คนที่อายุมากกล้าแสดงความคิดเห็นได้ และสามารถใช้เป็นตัวช่วยในสร้างกิจกรรมเสริมต่อเนื่อง

○ ข้อเสีย ได้แก่ อาจจะมีการใช้เสรีภาพเกินขอบเขต และอาจถูกแทรกแซงจากผู้ที่หวังประโยชน์ทางธุรกิจได้

- แม้ว่าข้อเขียนที่มีมิติของการวิจารณ์ที่อยู่ตามสื่อเสมือนจริงต่าง ๆ อาจจะมีข้อได้เปรียบในด้านคุณภาพและมาตรฐาน แต่สื่อใหม่ประเภทนี้ก็มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการที่จะช่วยกระตุ้นให้คนอ่านข้อเขียนเข้าสู่บันไดขั้นแรกของภาวะการมีความคิดความอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ ซึ่งแม้ว่าอาจจะไม่นำไปสู่รูปของงานเขียนหรือการฝังตัวอ่านบทวิจารณ์ที่มีความลึกซึ้งได้ในท้ายที่สุด แต่ก็ยังเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างทักษะวิพากษ์วิจารณ์ในกระบวนการคิดได้เป็นอย่างดี ซึ่งนั่นเป็นเป้าหมายของบทวิจารณ์ที่ดีที่ควรจะต้องพึงเป็น

- ผู้ร่วมเสวนาที่เป็นนักวิจารณ์ที่ร่วมเสวนาเกือบทุกคนเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการเสพย์และการใช้สื่อเสมือนจริงเป็นอย่างดี และทั้งหมดยอมรับว่าบางที่มีการปรับรูปร่างหน้าตาของข้อเขียนวิจารณ์ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของช่องทางของสื่อแต่ละประเภท เช่น ถ้าเขียนลงสื่อสิ่งพิมพ์หรือเว็บที่มีคนอ่านจำนวนมากก็จะใช้สำนวนภาษาอย่างเป็นทางการ และอาจมีความยาวพอสมควรได้ และถ้าจะเอาข้อเขียนนั้นมาลงในสื่อเสมือนจริงก็อาจจะต้องมีการปรับสำนวนภาษาและเนื้อหาบางจุด และมองว่าแม้ว่าข้อดีของสื่อเสมือนจริงคือเสรีภาพในการเขียน แต่บางครั้งบางสถานการณ์ การมีการกลั่นกรองก็เป็นเรื่องดี

- อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าผู้เข้าร่วมเสวนาเองก็ยังมีพฤติกรรมและมีขอบเขตการใช้สื่อเสมือนจริงที่แตกต่างกัน บางคนยินดีที่จะใช้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลให้คนทั่วไปเข้ามาอ่านและแสวงหาประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ถึงแม้ว่าตัวเขาจะมีภาระในการลงทุนค้นคว้าข้อมูลและยินดีเปิดรับการเข้ามาของผู้อ่านหน้าใหม่ ๆ ที่จะมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วย (กรณีของธรรมจักร) ในขณะที่บางคนจะจำกัดขอบเขตที่จะสื่อสารกับผู้อ่าน รวมถึงจำกัดลักษณะของบทความที่จะลงด้วย (กรณีของปวีตร)

4. ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

สามารถแยกเป็นข้อๆได้ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยยังไม่สามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของนักวิจารณ์ละครเวทีได้ แต่ข้อสังเกตประการหนึ่งที่ได้คือศิลปินละครไทยร่วมสมัยของไทยยังมีธรรมชาติที่คล้ายกันกับศิลปินสายนาฏศิลป์ คือการให้ความสำคัญกับคำวิจารณ์จากผู้อาวุโส แม้ในกิจกรรมเสวนาหลังละครเล็กที่เริ่มกลับมาจัดบ่อยครั้งขึ้นในช่วงระยะเวลาของการวิจัย ก็มักจะเชิญนักการละคร นักวิจารณ์ หรือนักวิชาการอาวุโส อย่างไรก็ตามได้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความหลากหลายมากขึ้น โดยเริ่มมีการเชิญผู้ร่วมเสวนาที่เป็นนักวิชาการหรือคนรุ่นใหม่มาจากสาขาอื่น รวมถึงคนในวงการละครเวทีในรุ่นเดียวกันด้วยตนเอง ซึ่งเนื้อหาของกิจกรรมเสวนาเหล่านี้มีหัวข้อที่เปิดโอกาสให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์องค์ประกอบการนำเสนอของผลงานละครเวทีด้วยมุมมองเชิงสุนทรีย์โดยตรง แต่เนื่องจากเป็นกิจกรรมในที่สาธารณะ ทำให้เกิดบรรยากาศความเกรงใจผู้จัด ส่งผลให้ขาดการอภิปรายในเชิงลึก นอกเสียจากถ้าเนื้อหาของละครเรื่องนั้น ๆ เกี่ยวข้องกับปัญหาที่สังคมร่วมสมัยเผชิญ บรรยากาศของการอภิปรายจะมีมิติของการวิพากษ์วิจารณ์สูงขึ้น ท่ามกลางกิจกรรมเสวนาเหล่านี้ กิจกรรม”ขึ้นเสียง”ของกลุ่มเครือข่ายละครกรุงเทพนับเป็นอีกกิจกรรมที่น่าสนใจ เพราะมีการจัดการให้นักวิจารณ์มาร่วมเวทีเสวนาเดียวกันกับศิลปิน

4.2 ลักษณะเฉพาะของคนในสาขาศิลปะการละครประการหนึ่ง ที่อาจจะแตกต่างจากศิลปะแขนงอื่น เว้นสาขาคันตรีและภาพยนตร์ คือมีวัฒนธรรมของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ ทำให้มีบรรยากาศของการวิพากษ์วิจารณ์แฝงอยู่ในกระบวนการผลิตงาน รวมถึงกระบวนการฝึกฝนและการเรียนการสอนด้วย ขนบของการรับฟังคำชี้แนะจากครูผู้อบรมจึงยังมีรากอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากยุคสมัยที่ละครเวทีเริ่มกลับมาฟื้นตัวในสถาบันการศึกษาในยุคทศวรรษพ.ศ. 2510 ถึงพ.ศ. 2520 แต่ในปัจจุบันเริ่มมีกรณีที่แตกต่างกัน โดยเริ่มมีคณะละครนอกกระแสหลายกลุ่มที่เกิดจากการทำงานร่วมกันของคนในรุ่นเดียวกัน ทำให้เกิดบรรยากาศของการสื่อสารหลายทิศทาง มีการสลับกันเป็นผู้กำกับหรือผู้ดูแลคณะ ซึ่งบรรยากาศแบบนี้เริ่มสะท้อนออกมาในโลกเสมือนจริงของการสื่อสารของกลุ่มภายในfacebookของคนละครกลุ่มต่างๆ โดยเริ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ในกลุ่มคนในสาขาด้วยกัน แต่ทั้งนี้พฤติกรรมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นยังอยู่บนฐานของการสื่อสารแบบมุขปาฐะ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจหากมีการ

ผลักดันให้นักวิชาการในวงการละครเวทีหันมาสนใจในวัฒนธรรมลายลักษณ์มากขึ้น ตัวอย่างที่โดดเด่น ณ ปัจจุบันนี้ คือ พิเชษฐ กลั่นชื่น ที่ได้เขียนบทความเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่น่าสนใจในเว็บของคณะละครของเขา [ดู <<http://www.pklifework.com/articles.html> >]

4.3 สภาพการณ์ของวงการละครเวทีร่วมสมัยของไทยตอนนี้เกิดกระแสแตกออกเป็นสองสาย คือสายกลุ่มละครเชิงพาณิชย์ กับสายกลุ่มละครขนาดเล็กอิสระ(ที่เรียกกันมาก่อนหน้านี้ว่าเป็นกลุ่มละครผอม) ซึ่งทั้งสองกลุ่มต่างมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน สำหรับกลุ่มแรกจะเน้นการเสพยาเพื่อความบันเทิง องค์ประกอบทางด้านความตระการตาและความสามารถในการเข้าถึงอารมณ์ของการนำเสนอ ซึ่งมีอยู่สองคณะหลักที่เน้นการผลิตงานละครแบบนี้ออกมา ได้แก่กลุ่มบริษัท Exact&Scenario กับกลุ่มDreambox ในช่วงหนึ่งมีการวิจารณ์ถึงผลงานเหล่านี้ โดยเฉพาะกับคณะแรก ซึ่งมีการวิจารณ์ซ้อนวิจารณ์กันในระหว่างกลุ่มคนดูที่สนับสนุนผลงานของคณะนี้เป็นประจำกับกลุ่มนักวิจารณ์ทางพื้นที่ในโลกเสมือนจริง ซึ่งแม้ในกรณีละครสี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล ก็ยังปรากฏความขัดแย้งนี้อยู่ (ดูรายงานสรุปความก้าวหน้ารอบ6เดือนที่3 ของสาขาศิลปะการละคร) จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าในวัฒนธรรมเสมือนจริงของสาขาศิลปะการละครได้เกิดการวิจารณ์กันเองในกลุ่มนักวิจารณ์และผู้ชมทั่วไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้บ่อยครั้งนักในสื่อสิ่งพิมพ์

4.4 จากกรณีศึกษาละครเพลง “สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล” และจากข้อมูลอื่นๆ ผู้วิจัยพบว่า ศิลปินและผู้จัดละครเวทีเริ่มมีการใช้ช่องทางของสื่อใหม่ที่มีลักษณะการนำเสนอข้อมูลทั้งภาพและเสียงอย่าง youtube บางแล้ว แม้ว่าอาจจะไม่หลากหลายเท่ากับ ทศนศิลป์ ดนตรี และ ภาพยนตร์ และส่วนใหญ่เป็นไปในทางประชาสัมพันธ์ผลงานและคณะละคร ยังไม่เกิดบรรยากาศของการวิพากษ์วิจารณ์มากเท่ากรณีของต่างประเทศที่มีการแสดงความคิดเห็นอย่างน่าสนใจต่อทำายคลิปภาพและเสียงของการแสดงต่างๆ แต่ก็นับว่าเป็นช่องทางที่จะใช้ช่วยเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และกระตุ้นพฤติกรรมกรรมการวิจารณ์ได้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม สำหรับโครงการวิจัยนี้ ยกเว้นสาขาวรรณศิลป์แล้ว ทุกสาขาต่างก็รับรู้ร่วมกันว่า การชมผลงานศิลปะในโลกเสมือนจริงนั้นไม่อาจทดแทนการชมผลงานที่เป็นของจริงได้ ดังนั้นการวิจารณ์ก็ยังคงควรทำหน้าที่สนับสนุนให้ผู้คนสัมผัสกับงานต้นแบบ

4.5 ข้อดีประการหนึ่งของสื่อเสมือนจริงคือการเปิดพื้นที่ให้สามารถเข้าถึงข้อเขียนวิจารณ์ได้จากทั่วโลก และยังสามารถแสดงความคิดเห็นโดยตรงตอบโต้กับนักวิจารณ์ได้ด้วย แม้ว่าจะมีข้อ

ค้นพบจากการเก็บข้อมูลถึงจุดอ่อนของการเขียนวิจารณ์ในสื่อเสมือนจริงในสังคมไทยที่อาจจะส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นที่ตั้งอยู่บนฐานของอารมณ์และขาดการใช้เหตุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเขียนโดยไม่แสดงตัวตน แต่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าหากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านงานและผู้เขียนงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ย่อมสามารถขัดเกลาคุณภาพของงานวิจารณ์ได้ และสื่อเสมือนจริงน่าจะกลายเป็นช่องทางใหม่ของการสร้างสรรค์ทั้งผลงานต้นแบบและผลงานวิจารณ์

4.6 ในประเด็นเรื่องการเข้ามามีส่วนรวมในกิจกรรมการวิจารณ์ของคนจากวงการอื่น โดยธรรมชาติ ศิลปะการละครมีลักษณะของการเป็นศิลปะร่วม เป็นที่อยู่ของศิลปะหลายๆแขนง คล้ายกันกับภาพยนตร์ จึงน่าจะมีโอกาสในการพัฒนาให้นักวิจารณ์ศิลปะจากสาขาอื่น รวมถึงแนวโน้มที่เกิดการผลิตผลงานที่ไม่ได้มาจากวรรณกรรมต่างประเทศเหมือนในอดีต และหันมาจับประเด็นร่วมสมัยของสังคมมากขึ้น จึงน่าจะมีโอกาสที่คนจากศาสตร์สาขาอื่นๆเข้ามาร่วมกิจกรรมการวิจารณ์ได้ง่ายขึ้น คล้ายกันกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับสาขาทัศนศิลป์ การก่อตัวของกลุ่มนักวิจารณ์ 3 คน (คันฉัตร ชญานิน และจิตร) ที่มาจากสายภาพยนตร์ และหันมาเขียนวิจารณ์ละครเวทีอย่างสม่ำเสมอ นับเป็นกรณีที่น่าสนใจ

4.7 สื่อเสมือนจริงและละครเวทีได้มีลักษณะร่วมประการหนึ่ง คือเป็นสื่อของคนเมืองรุ่นใหม่ ในขณะที่กลุ่มคนเหล่านี้รับสารทั่วไปในชีวิตประจำวันผ่านสื่อเสมือนจริงมากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ ละครเวทีที่กำลังกลายเป็นที่สนใจของคนกลุ่มนี้จำนวนหนึ่งในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมกลุ่มย่อย (niche urban culture) ที่มีความแปลกใหม่น่าสนใจ แม้ว่าปริมาณการบริโภคงานแสดงละครเวทีจะยังไม่มากเท่าศิลปะสาขาอื่นอย่างวรรณศิลป์และภาพยนตร์ แต่จำนวนการดูที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้คณะละครเวทีหลายคณะสามารถจัดกิจกรรมการแสดงอย่างต่อเนื่องและมีความอยู่รอดทางธุรกิจได้ ทั้งในระดับละครเชิงพาณิชย์และในระดับละครอิสระกลุ่มย่อยนอกกระแส

4.8 จากการสำรวจพบว่าแม้ว่าจะมีเว็บที่เกี่ยวกับละครเวทีในประเทศจำนวนมากเกิดขึ้น หากไม่นับเว็บที่มาจากคณะละครเวทีเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่อย่างของบริษัท Exact&Scenario และของกลุ่ม Dreambox แล้ว แทบทั้งหมดมาจากการจัดการโดยส่วนตัวของบุคคลแต่ละคน มีแต่เพียงเว็บของกลุ่มเครือข่ายละครกรุงเทพ <<http://www.bangkoktheatrenetwork.com/site/>> เท่านั้นที่มีลักษณะการจัดการในลักษณะของกลุ่มวิชาชีพ แต่ก็มีมีการปรับปรุงข้อมูลค่อนข้างน้อย เว้นแต่ในช่วงของเทศกาลละครกรุงเทพเท่านั้น ซึ่งให้เห็นว่ายังขาดเว็บที่มีลักษณะเป็นจุดศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสาร และการวิจารณ์ทางละครเวทีอย่างแท้จริง

4.9 จากการศึกษาเว็บต่าง ๆ จากต่างประเทศ ผู้วิจัยสังเกตเห็นถึงการยอมจำนนของสื่อสิ่งพิมพ์ลายลักษณ์ต่อเทคโนโลยีของสื่อใหม่ เห็นได้จากการที่เว็บของหนังสือพิมพ์และนิตยสารฉบับสำคัญแทบทั้งหมดยอมให้ผู้อ่านสามารถอ่านและค้นคว้าได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเจ้าของสื่อใหญ่เหล่านี้สามารถพัฒนาระบบธุรกิจให้แสวงหากำไรจากการนำเสนอในรูปแบบนี้ได้ ซึ่งเห็นได้ว่าหลายสื่อสามารถพัฒนาได้ไปจนถึงระดับที่สร้างรายได้ต่อยอดด้วยการขายตัวละครเวที จากการมีกรอบโฆษณาการแสดงอยู่ข้าง ๆ บทวิจารณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นถึงการพัฒนารูปแบบธุรกิจที่หลากหลายอื่น ๆ จากเว็บที่รวบรวมวิจารณ์ที่ไม่ได้เชื่อมโยงมาจากสื่อสิ่งพิมพ์ด้วย เช่นการขายรายการเที่ยวพักผ่อนพร้อมดูละครเวที เหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นว่า ในสังคมที่การละครพัฒนาจนถึงขีดสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหานครอย่างนิวยอร์กและลอนดอน สามารถเกิดการสร้างสรรค์และพัฒนาพื้นที่การวิจารณ์ละครในโลกเสมือนจริงได้ไปพร้อมกับความอยู่รอดทางธุรกิจ สำหรับการปรับใช้กับกรณีของประเทศไทยนั้น ผู้วิจัยพบว่ากรณีศึกษาของประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งของสิงคโปร์และมาเลเซียดูจะเป็นกรณีศึกษาที่เทียบเคียงที่เหมาะสมเนื่องจากมีบริบททางวัฒนธรรม และสภาพสังคมเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน

บรรณานุกรม

ณัฐพัชญ์ วงศ์เหรียญทอง. “สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล รักสถาบันเสียดายคุณเปรม”.

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.barkandbite.net/2011/12/see-pan-din-the-musical/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 15 มีนาคม 2555).

ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์และคณะ. เอกสารประกอบที่ 1 รายงานสรุปความก้าวหน้าการวิจัยในรอบ 6 เดือนที่ 1 (1 ต.ค. 2553 – 31 มีนาคม 2554) โครงการวิจัยเรื่อง “การวิจารณ์ศิลปะ : รอยต่อระหว่างวัฒนธรรมลัทธิกับวัฒนธรรมสมัยนิยมจริง”. (อัตสำเนา).

พันพิศสา ฐปเทียน และอภิรักษ์ ชัยปัญญา. รายงานสรุปความก้าวหน้าการวิจัยในรอบ 6 เดือนที่ 2 สาขาศิลปะการละคร (1 เม.ย. 2554 – 30 ก.ย. 2554) โครงการวิจัย เรื่อง “การวิจารณ์ศิลปะ : รอยต่อวัฒนธรรมลายลักษณ์กับวัฒนธรรมสมัยนิยมจริง”. (อัตสำเนา).

พงศ์พันธ์ ประภาศิริลักษณ์. สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2554.

ภัทร ด่านอุตรา. รายงานสรุปความก้าวหน้าการวิจัยในรอบ 6 เดือนที่ 3 สาขาศิลปะการละคร (1 ต.ค. 2554 – 31 มี.ค. 2555) โครงการวิจัย เรื่อง “การวิจารณ์ศิลปะ : รอยต่อวัฒนธรรมลายลักษณ์กับวัฒนธรรมสมัยนิยมจริง”. (อัตสำเนา).

ศรัชัย ฉัตรวิชัยชัย. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554.

สินีนางู เกษประไพ. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554.

อมิธา อัมระนันท์. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2554

Abrams, Joshua. “The Contemporary Moment of Dance: Restaging Recent Classics”

PAJ: A Journal of Performance and Art. 30(3) : 41 – 51 : September 2008.

Diamond, Catharine. “Mae Naak and Company: The Shifting Duality in Female

Representation on the Contemporary Thai Stage” **Asian Theatre Journal.** 23(1) : 111 - 148 : Spring 2006.

Grow, Mary L. “Duen Phen: Joker Performance in the Nightclubs of Bangkok” **Asian Theatre Journal.** 12(2) : 326 – 352 : Autumn 1995.

Hardt, Yvonne. “Staging the Ethnographic of Dance History: Contemporary Dance and

Its Play with Tradition” **Dance Research Journal**. 43(01) : 27 – 42 : Summer 2011.

Jungwiwattanaporn, Parichat. “Brechtian Theater Meets Buddhist Aesthetics: Kamron

Gunatilaka’s The Revolutionist” **The Brecht Yearbook / Das Brecht Jahrbuch**. 36 : 211 -224 : 2012.

Jungwiwattanaporn, Parichat. “In Contact with the Dead: Nora Rong Khru Chao Ban

Ritual of Thailand” **Asian Theatre Journal**. 23(2) : 374 – 395 : Fall 2006.

Jungwiwattanaporn, Parichat. “Contemporary Theatre in Thailand: A Profile” **SPAFA**

Journal. 9(2) : 7 – 16 : 1999.

Milder, Patricia. “Innovation Meets Tradition on Summer Dance Stages” **PAJ: A Journal**

of Performance and Art. 33(2) : 51 – 57 : May 2011.

music of the night. “ขอชื่นชมคุณหนูบอยที่ดีความวรรณกรรมอันล้ำค่า กลายเป็น 'ขยะ

เปียก' ได้”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2011/12/C11419073/C11419073.html>. (วันที่ค้นข้อมูล : 15 มีนาคม 2555).

surviorx. “บทวิจารณ์จิตใจของเชียร์: แม่นาคพระโขนง เดอะมิวสิคัล

หลักสูตรบริโภคนิยมของละครเวที”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/05/C7898995/C7898995.html>. (วันที่ค้นข้อมูล : 15 มีนาคม 2555),

ภาคผนวก 1

รายการรวบรวมงานเขียนใน

พื้นที่สิ่งพิมพ์ลายลักษณ์อักษรในประเทศ

ข้อมูลสื่อลายลักษณ์ตามสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ละครเวทีในประเทศ

กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน. "เทศกาลการแสดงและดนตรีนานาชาติ" : **สีสัน**. 23(2) ; 85 – 86 ;

ตุลาคม

2554.

_____. "เทศกาลละครกรุงเทพ" : **สีสัน**. 23(7) ; 87 – 88 ; มีนาคม 2555.

_____. "ละครดีที่ดำบรรพ์" : **สีสัน**. 23(5) ; 87 – 88 ; มกราคม 2555.

_____. "ละครสู้ Flood" : **สีสัน**. 23(4) ; 85 – 86 ; ธันวาคม 2554.

_____. "ศิลปินแห่งชาติ 2555" : **สีสัน**. 23(6) ; 87 – 88 ; กุมภาพันธ์ 2555.

_____. "หายไปกับสายน้ำ" : **สีสัน**. 23(3) ; 85 – 86 ; พฤศจิกายน 2554.

ณัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง. "Plays : เกิด-ดับ 2011: กล้าจะก้าวออกจากวัฏจักร" **a day**. 13(138) ; 213 ;

กุมภาพันธ์ 2555.

_____. "Plays : คาฟคาและผม กับความชื่นชมในประเทศประชาธิปไตยนิยมที่สังคมใกล้ล่มสลาย" **a**

day. 12(134) : 234 ; ตุลาคม 2554.

_____. "Plays : เจ้ามัจจุราช: ข้าเลื่องมอความตาย" **a day**. 13(139) ; 168 ; มีนาคม 2555.

_____. "Plays : แม่ค้าสงคราม on sale" **a day**. 13(137) ; 162 ; มกราคม 2555.

_____. "Plays : อัลลัม...จากเจ้าหญิงเสียงเศร้าแห่งดาวดวงที่4" **a day**. 12(135) ; 258 ;

พฤศจิกายน

2554.

_____. "Plays : Damage Joy: หัวเราะร่าน้ำตาริน" **a day**. 13(136) ; 177 ; ธันวาคม 2554.

อภิรักษ์ ชัยปัญหา. "เทศกาลละครกรุงเทพ ครั้งที่ 10 : มาช้า ยังดีกว่าไม่มา" : **Madame Figaro**.

103 ; 72

; กุมภาพันธ์ 2555.

_____. "โปรแกรมเด็ดเทศกาลละครกรุงเทพ ปีที่ 10" : **Madame Figaro**. 100 ; 88 ;
พฤศจิกายน

2554.

_____. "เพราะทุกทีคือเวทีการแสดง" : **Madame Figaro**. 101 ; 70 ; ธันวาคม 2554.

_____. "พบรัก : บางช่วงเวลา...เราก็หิวความไหวห้วน" : **Madame Figaro**. 99 ; 86 ; ตุลาคม
2554.

_____. "สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล : สี่แผ่นดิน ฉบับย่อง่าย" : **Madame Figaro**. 102 ; 72 ;
มกราคม

2555.

Amaranand, Amitha. "Life : A bad soap opera". **Bangkok Post**. 7 December
2011. page L7.

_____. "Life : A casualty of flood". **Bangkok Post**. 2 January 2012. page L8.

_____. "Life : A Decade of Development". **Bangkok Post**. 7 March 2012. page L6.

_____. "Life : Artists do their bit". **Bangkok Post**. 3 November 2011. page L3.

_____. "Life : Co-authoring, not performing". **Bangkok Post**. 16 February 2012. page
L5.

_____. "Life : Courageous convictions". **Bangkok Post**. 19 January 2012. page L5.

_____. "Life : Creating a cohesive community". **Bangkok Post**. 26 October
2011. page L7.

_____. "Life : Entertainment's highs & lows in 2011". **Bangkok Post**. 28 December
2011. page L1.

_____. "Life : Furniture comes alive". **Bangkok Post**. 1 February 2012. page L6.

_____. "Life : Going over the wall". **Bangkok Post**. 1 December 2011. page L5.

_____. "Life : Misunderstanding Women and Men". **Bangkok Post**. 26 October 2011.

page

L6.

_____. "Life : More royalist than thou". **Bangkok Post**. 22 December 2011. page L5.

_____. "Life : Poetry in motion". **Bangkok Post**. 1 March 2012. Page L5.

_____. "Life : Reunion, Exchange and Theatre". **Bangkok Post**. 19 October 2011.

page L1.

_____. "Life : Southern storyteller". **Bangkok Post**. 20 October 2011. page L5.

_____. "Life : Steadily Forward". **Bangkok Post**. 15 February 2012. page L1.

_____. "Life : The show must go on". **Bangkok Post**. 15 December 2011. page L5.

_____. "Life : Theatre as a mirror". **Bangkok Post**. 2 February 2012. page L5.

_____. "Life : Theatre of (losing) control". **Bangkok Post**. 8 February 2012. page L6.

_____. "Life : Therapy as art, and vice versa". **Bangkok Post**. 25 January 2012. page

L6.

_____. "Life : Troupes on Display". **Bangkok Post**. 15 February 2012. page L6.

Mahasarinand, Pawit. **A Battle Won And Lost**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/life/A-BATTLE-WON-AND-LOST-](http://www.nationmultimedia.com/life/A-BATTLE-WON-AND-LOST-30161675.html)

30161675.html. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **A context all your own**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/A-context-all-your-own-30157478.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **A cow stretches in Singapore**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/life/A-cow-stretches-in-Singapore-](http://www.nationmultimedia.com/life/A-cow-stretches-in-Singapore-30156252.html)

30156252.html. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **A few 'Fantastick' moments.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/A-few-Fantastick-moments-30140784.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **A fun finale for Fringe from Israel.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/A-fun-finale-for-Fringe-from-Israel-30152171.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **A furious pursuit of peace.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/A-furious-pursuit-of-peace-30166772.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **A happening at the Pridi.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/A-happening-at-the-Pridi-30145498.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **A Let-down and a Triumph.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/A-Let-down-and-a-Triumph-30150534.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **A musical for the real world.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/A-musical-for-the-real-world-30160586.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **A swan that doesn't soar.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/-A-swan-that-doesn-t-soar-30140030.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **A very different Giselle.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.nationmultimedia.com/life/A-very-different-Giselle-30141780.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **A weekend of monkey business.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/A-weekend-of-monkey-business-30144147.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Addicted to mime.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Addicted-to-mime-30158587.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **After The Crisis, The Stage.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/AFTER-THE-CRISIS-THE-STAGE-30171273.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **All the charm of Chet Samian.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/All-the-charm-of-Chet-Samian-30145350.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **An ugly bag become a swan.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/An-ugly-bag-becomes-a-swan-30174089.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **And so the curtain closes.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/And-so-the-curtain-closes-30172459.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Another lesson from Japan on how to educate arts audiences.** [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก : <http://www.nationmultimedia.com/opinion/Another-lesson-from-Japan-on-how-to-educate-arts-a-30144568.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Another side of the schizophrenia.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Another-side-of-schizophrenia-30170059.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Avignon, mon amour.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Avignon-mon-amour-30161474.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Babymime Goes Ghostbusting.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/BABYMIME-GOES-GHOSTBUSTING-30150862.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Bangkok's authors get literary.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Bangkok-s-authors-get-literary-30158098.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Bangkok's 'Wonder Boys'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Bangkoks-Wonder-Boys-30174706.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Bard To The Bone.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/BARD-TO-THE-BONE-30163984.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Behold the garden's power.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Behold-the-gardens-power-30151635.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Behold the liveliest of arts.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Behold-the-liveliest-of-arts-30139529.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **'Black and White' triumph.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Black-and-White-triumph-30168418.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Born again theatre.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Born-again-theatre-30172667.html>. (วันที่
ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Caligula with Caesar Salad.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/CALIGULA-WITH-CAESAR-SALAD-30152995.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Care in need of revival.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Care-in-need-of-revival-30158457.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Cheater's tale told backwards.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Cheater-s-tale-told-backwards-30160828.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Cinderella's Steamy Side.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/CINDERELLA-S-STEAMY-SIDE-30152490.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Co-stars at the last minute.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Co-stars-at-the-last-minute-30174590.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Compressed for full impact.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Compressed-for-full-impact-30170809.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Condemned but not forgotten.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Condemned-but-not-forgotten-30156313.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Contemporary gifts.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Contemporary-gifts-30144623.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Crowd-pleasing curtain raisers.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Crowd-pleasing-curtain-raisers--30165355.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Dancing to paradise.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Dancing-to-paradise-30144328.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Daring young men.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Daring-young-men-30170066.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Dealing With Death.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/DEALING-WITH-DEATH-30174497.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Death on the prowl again.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ lifestyle/Death-on-the-prowl-again-30139089.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Dee done proud.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Dee-done-proud-30170379.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Depth in the differences.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Depth-in-the-differences-30154944.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Diamonds, slightly flawed.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Diamonds-slightly-flawed-30145497.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Double the fun.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Double-the-fun-30166168.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Drama's other flavours.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Dramas-other-flavours-30151190.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Drink deep from 'Melody Cup'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Drink-deep-from-Melody-Cup-30141969.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Enchantment on the Wild.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Enchantment-on-the-Wind-30161918.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Even walking, Brazilians dance.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Even-walking-Brazilians-dance-30139638.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **'Fame'& fortune.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Fame-&-fortune-30165269.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **'Fantastical' In Chiang Mai.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/FANTASTICAL-IN-CHIANG-MAI-30151442.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Festival has a flight of fancy.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Festival-has-a-flight-of-fancy-30166907.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Finally, FIAO.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Finally-FIAO-30176526.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **First In Our Hearts.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/FIRST-IN-OUR-HEARTS-30155489.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Flamenco's new blood.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Flamenco-s-new-blood-30138594.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Flipping through a dance legacy.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Flipping-through-a-dance-legacy-30157715.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Floating through life.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Floating-through-life-30177321.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Fools Suffered Gladly.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/FOOLS-SUFFERED-GLADLY-30162263.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Footlights and spotlights.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/ life/Footlights-and-spotlights-30148380.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **'Four Reigns' falls hard.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/ life/Four-Reigns-falls-hard-30171197.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Fringe fest gets 'Dizzy'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/ lifestyle/Fringe-fest-gets-Dizzy-](http://www.nationmultimedia.com/ lifestyle/Fringe-fest-gets-Dizzy-30148850.html)

[30148850.html](http://www.nationmultimedia.com/ lifestyle/Fringe-fest-gets-Dizzy-30148850.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Funny Habits.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/FUNNY-HABITS-30176076.html>. (วันที่ค้น

ข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Genies and demons.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/ life/Genies-and-demons-30178289.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Good Laughs in London.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/ life/Good-laughs-in-London-30160215.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Gotta sing, gotta dance.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/ life/Gotta-sing-gotta-dance!-30178638.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Grab hold of 'Myself'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Grab-hold-of-Myself-30176085.html>. (วันที่

ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Great viewing from Japan.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Great-viewing-from-Japan-30141092.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Having faith and more.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Having-faith-and-more-30165850.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Hide Your High Heels.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/HIDE-YOUR-HIGH-HEELS-30151981.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Hit that 'Like' button.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Hit-that-Like-button-30161311.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Home is where the art is.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Home-is-where-the-art-is-30153549.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Hopping Pichet gets plugged in.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Hopping-Pichet-gets-plugged-in-30161980.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **How we bend the rivers.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/How-we-bend-the-rivers-30171885.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **In a Giddy State of Mime.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/In-a-Giddy-State-of-Mime-30150530.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **In lust and war.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/In-lust-and-war-30142285.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Inspired by Huayi.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Inspired-by-Huayi-30174345.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Is Bangkok on the contemporary performing arts map yet?.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.nationmultimedia.com/opinion/Is-Bangkok-on-the-contemporary-performing-arts-map-30142572.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **It's dry on the Fringe.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Its-dry-on-the-Fringe-30169587.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Floating through life.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Floating-through-life-30177321.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Kahlo catches a cold.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Kahlo-catches-a-cold-30165889.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **La Fete A grand (and predictable) finale .** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[http://www.nationmultimedia.com/life/LA-FETE-A-grand-\(and-predictable\)-finale-30152651.html](http://www.nationmultimedia.com/life/LA-FETE-A-grand-(and-predictable)-finale-30152651.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **La Fete a perfect fit.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/La-Fete-a-perfect-fit-30173859.html>. (วันที่
ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **La Fete in fine form.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/La-Fete-in-fine-form-30146872.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **La Fete teases, thrills, satisfies.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/La-Fete-teases-thrills-satisfies-30149993.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Latin Spirit Hits 'The Festival'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/LATIN-SPIRIT-HITS-THE-FESTIVAL-30165091.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Left standing at the 'Crossroads'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Left-standing-at-the-Crossroads-30143201.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Let's get together on this.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Lets-get-together-on-this-30164553.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Life after the deluge – and beyond.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Life-after-the-deluge--and-beyond-30171692.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Life's frozen moments.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Lifes-frozen-moments-30149176.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Life's not that simple.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Lifes-not-that-simple-30145140.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Love In Simpler Times.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/LOVE-IN-SIMPLER-TIMES-30162828.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Macbeth's forgotten cousin.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Macbeths-forgotten-cousin-30157906.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Macbeth's ghost lively as ever.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Macbeths-ghost-lively-as-ever-30153630.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Magic In The Mundane.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/MAGIC-IN-THE-MUNDANE-30174991.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Magnetic Mariinsky.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Magnetic-Mariinsky-30166044.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Making the world go round.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Making-the-world-go-round-30141299.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **May we have the next da:ns.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/May-we-have-the-next-dans-30170680.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Memorable Mariinsky**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Memorable-Mariinsky-30166358.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **'Millimetre accuracy'**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/-Millimetre-accuracy--30140567.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **More gags than Gore**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/More-gags-than-Gore-30152271.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **More than just a Dragon dance**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/More-than-just-a-Dragon-dance-30174793.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **More than thrills**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/More-than-thrills-30175314.html>. (วันที่ค้น
ข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **More 'Tuen Tuek' Tales**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/More-Tuen-Tuek-tales-30150598.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Mouthwatering Theatre**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Mouthwatering-theatre-30150282.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Music and painting as happy couple**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Music-and-painting-as-happy-couple-30176792.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Music in every uh and um.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Music-in-every-uh-and-um-30163036.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **'Nijinsky Siam' is home at last.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Nijinsky-Siam-is-home-at-last-30163624.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Ninart's weekend parables.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Ninarts-weekend-parables-30171440.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **No one closer than a stranger.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/No-one-closer-than-a-stranger-30172426.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **No Time to be battling Mum.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/No-time-to-be-battling-Mum-30162572.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Off to an amusing start.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Off-to-an-amusing-start-30147888.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Off to see the Wild Boar.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Off-to-see-the-Wild-Boar-30173695.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Once the applause is over.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Once-the-applause-is-over-30168073.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Onstage with Sylvie Guillem.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Onstage-with-Sylvie-Guillem-30170811.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Parts that make the whole.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Parts-that-make-the-whole-30147879.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Phantom of the Paragon.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Phantom-of-The-Paragon-30170130.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **'Political Mother' Rocks.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Political-Mother-Rocks-30167298.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Precision mingling of movement.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Precision-mingling-of-movement-30156826.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Predicting The Unpredictable .** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/PREDICTING-THE-UNPREDICTABLE-30172192.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Primetime Mime Time.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/PRIMETIME-MIME-TIME-30149761.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Ravenous for change.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Ravenous-for-change-30139383.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Roast suckling Pygmalion.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Roast-suckling-Pygmalion-30164734.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Sands across borders.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Sands-across-borders-30173563.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **See the fragments dance.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ lifestyle/See-the-fragments-dance-30154605.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Seven weekends in the country.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Seven-weekends-in-the-country-30143029.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Sex And How You Dig It.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/SEX-AND-HOW-YOU-DIG-IT-30171935.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Sharing The Angst.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Sharing-The-Angst-30173130.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Sheer jolts of youth power.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Sheer-jolts-of-youth-power-30173189.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Showtime for students.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Showtime-for-students-30146873.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Singapore does that da:ns.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Singapore-does-that-dans-30168937.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Singapore scores twice over.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Singapore-scores-twice-over-30166491.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Smart staging in the SAR.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Smart-staging-in-the-SAR-30152720.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Some delightful deja vu.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Some-delightful-deja-vu-30164250.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Speed Travelling Is Hilarious.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/SPEED-TRAVELLING-IS-HILARIOUS-30176473.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Sympathy for Wanthong.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Sympathy-for-Wanthong-30156903.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Taipei taps top talent.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ lifestyle/Taipei-taps-top-talent-30149512.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Take a ride with 'Starman'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ lifestyle/Take-a-ride-with-Starman--30140382.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Taking calculated risks.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/Taking-calculated-risks-30145007.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Tax money wasted on grandiose but useless infrastructure.** [ออนไลน์]. เข้าถึง
ได้จาก : [http://www.nationmultimedia.com/opinion/Tax-money-wasted-on-](http://www.nationmultimedia.com/opinion/Tax-money-wasted-on-grandiose-but-useless-infrastr-30146833.html)
[grandiose-but-useless-infrastr-30146833.html](http://www.nationmultimedia.com/opinion/Tax-money-wasted-on-grandiose-but-useless-infrastr-30146833.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **The Balance sheet of emotions.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[http://www.nationmultimedia.com /life/The-Balance-sheet-of-emotions-](http://www.nationmultimedia.com /life/The-Balance-sheet-of-emotions-30146769.html)
[30146769.html](http://www.nationmultimedia.com /life/The-Balance-sheet-of-emotions-30146769.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **The best of East and West.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[http://www.nationmultimedia.com/ life/The-best-of-East-and-West-](http://www.nationmultimedia.com/ life/The-best-of-East-and-West-30149175.html)
[30149175.html](http://www.nationmultimedia.com/ life/The-best-of-East-and-West-30149175.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **The case simply stated.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/ life/The-case-simply-stated-30140129.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **The child and the clothes hanger.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[http://www.nationmultimedia. com/ lifestyle/The-child-and-the-clothes-hanger-](http://www.nationmultimedia. com/ lifestyle/The-child-and-the-clothes-hanger-30142097.html)
[30142097.html](http://www.nationmultimedia. com/ lifestyle/The-child-and-the-clothes-hanger-30142097.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **The Curtain Rises At Last.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[http://www.nationmultimedia.com/ life/THE-CURTAIN-RISES-AT-LAST-](http://www.nationmultimedia.com/ life/THE-CURTAIN-RISES-AT-LAST-30175963.html)
[30175963.html](http://www.nationmultimedia.com/ life/THE-CURTAIN-RISES-AT-LAST-30175963.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **The ever-changing 'Chui Chai'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[http://www.nationmultimedia.com/ life/The-ever-changing-Chui-Chai-](http://www.nationmultimedia.com/ life/The-ever-changing-Chui-Chai-30150082.html)
[30150082.html](http://www.nationmultimedia.com/ life/The-ever-changing-Chui-Chai-30150082.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The fire's lit for Bangkok.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-fires-lit-for-Bangkok-30167749.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The flood of emotions.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-flood-of-emotions-30140566.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The fool gets the flu.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-fool-gets-the-flu-30159433.html>. (วันที่

ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The Gentle Ways Of Love.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/life/THE-GENTLE-WAYS-OF-LOVE-](http://www.nationmultimedia.com/life/THE-GENTLE-WAYS-OF-LOVE-30163381.html)

[30163381.html](http://www.nationmultimedia.com/life/THE-GENTLE-WAYS-OF-LOVE-30163381.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The Return of Mariinsky.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/The-Return-of-Mariinsky-](http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/The-Return-of-Mariinsky-30159018.html)

[30159018.html](http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/The-Return-of-Mariinsky-30159018.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The robot in its sadness.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-robot-in-its-sadness-30177783.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The machine in us all.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-machine-in-us-all-30158013.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The mobile fun of Fringe.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-mobile-fun-of-Fringe-30147398.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The present feeds on the past; why fear the death of tradition?**. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก : <http://www.nationmultimedia.com/opinion/The-present-feeds-on-the-past;-why-fear-the-death--30140215.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The smoke hangs in the air.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-smoke-hangs-in-the-air-30139006.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The things we do for Mum.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-things-we-do-for-Mum-30163168.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The woman in the bedroom.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/The-woman-in-the-bedroom-30159657.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **The women in your Life.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/The-women-in-your-life-30161386.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Theatre to thaw the mind.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Theatre-to-thaw-the-mind-30148462.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **"Therapy" we all need.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : [http](http://www.nationmultimedia.com/life/Therapy-we-all-need-30174146.html)

<http://www.nationmultimedia.com/life/Therapy-we-all-need-30174146.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **These thieves of power.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/These-thieves-of-power-30148461.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **This human condition.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/ life/This-human-condition-30142628.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **There is much life yet to live.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/ life/There-is-much-life-yet-to-live-](http://www.nationmultimedia.com/ life/There-is-much-life-yet-to-live-30139884.html)

[30139884.html](http://www.nationmultimedia.com/ life/There-is-much-life-yet-to-live-30139884.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **This place we call 'Home'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/This-place-we-call-Home-30177780.html>.

(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Tokyo proves the possible.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/ life/Tokyo-proves-the-possible-](http://www.nationmultimedia.com/ life/Tokyo-proves-the-possible-30146368.html)

[30146368.html](http://www.nationmultimedia.com/ life/Tokyo-proves-the-possible-30146368.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Toward A 'Resurrection'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/ life/TOWARD-A-RESURRECTION-](http://www.nationmultimedia.com/ life/TOWARD-A-RESURRECTION-30175517.html)

[30175517.html](http://www.nationmultimedia.com/ life/TOWARD-A-RESURRECTION-30175517.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Travels of the puppet king.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/ life/Travels-of-the-puppet-king-](http://www.nationmultimedia.com/ life/Travels-of-the-puppet-king-30158872.html)

[30158872.html](http://www.nationmultimedia.com/ life/Travels-of-the-puppet-king-30158872.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Treading the boards in Bang Lamphu.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nation-multimedia.com/life/Treading-the-boards-in-Bang-Lamphu-](http://www.nation-multimedia.com/life/Treading-the-boards-in-Bang-Lamphu-30141588.html)

[30141588.html](http://www.nation-multimedia.com/life/Treading-the-boards-in-Bang-Lamphu-30141588.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Try a new way to make use of arts 'imports'.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nationmultimedia.com/opinion/Try-a-new-way-to-make-use-of-arts-](http://www.nationmultimedia.com/opinion/Try-a-new-way-to-make-use-of-arts-imports-30149551.html)

[imports-30149551.html](http://www.nationmultimedia.com/opinion/Try-a-new-way-to-make-use-of-arts-imports-30149551.html). (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

- _____. **Two Shows, non-stop laughing.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Two-shows-non-stop-laughing-30151835.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Under the Ramayana's spell.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Under-the-Ramayanas-spell-30171517.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Views From The Shoreline.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/VIEWS-FROM-THE-SHORELINE-30158260.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Waves of womanhood.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Waves-of-womanhood-30159148.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **Welcome Greeks bearing comedy.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/Welcome-Greeks-bearing-comedy-30142910.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **What haunted Macbeth.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/What-haunted-Macbeth-30156567.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **What's next for Bangkok Theatre Fest ?.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/Whats-next-for-Bangkok-Theatre-Fest-30143204.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).
- _____. **When good begets evil.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.nationmultimedia.com/life/When-good-begets-evil-30143862.html>.
(วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **When politics seizes the stage.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/lifestyle/When-politics-seizes-the-stage-30154114.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Where dance has no limits.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Where-dance-has-no-limits-30163712.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Who'll blink first in Avignon?** . [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/Who-ll-blink-first-in-Avignon--30162471.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

_____. **Why 'the woman' weeps.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nationmultimedia.com/life/-Why-the-woman-weep-30139644.html>. (วันที่ค้นข้อมูล: 15 มีนาคม 2555).

ภาคผนวก 2

ตารางวารสารวิชาการไทยสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นพื้นที่ของบท
วิจารณ์และบทความวิชาการเชิงวิจารณ์สาขาการละครได้
อ้างอิงฐานข้อมูลจากศูนย์การอ้างอิงดัชนีวารสารไทย(TCI)

**รายชื่อวารสารวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จากฐานข้อมูลของดัชนีวารสารไทย(ICT)
ตัด วารสารสาขาสังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย ประจำมหาวิทยาลัย และที่ไม่เกี่ยวข้องออก**

ลำดับ	issn	ชื่อไทย	ชื่ออังกฤษ	เจ้าของ	อยู่ใน ฐานข้อมูล	หมายเหตุ
1	1905-856x	Asian Journal of Literature, Culture and Society	Asian Journal of Literature, Culture and Society	Assumption University, Graduate School of English		
2	1905-906X	Chiang Mai University Journal of Social Sciences and Humanities	Chiang Mai University Journal of Social Sciences and Humanities	Chiang Mai University		
3	0859-9920	MANUSYA, Journal of Humanities	MANUSYA, Journal of Humanities	Chulalongkorn University		
4	1686-7831	The Journal : Journal of the Faculty of Arts	The Journal : Journal of the Faculty of Arts	Faculty of Arts, Mahidol University		
5	0857-7099	The Journal of the Siam Society	The Journal of the Siam Society	Council of the Siam Society		
6	1513-1025	Thoughts	Thoughts	Department of English, Faculty of Arts, Chulalongkorn University		

7	1513-4458	กระแสวัฒนธรรม	Cultural Approach	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม		
8	0858-6160	นิเทศศาสตร์ปริทัศน์	-	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต		
9	0125-5061	มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์	Humanities and Social Sciences	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น		
10	1513-461X	มนุษยศาสตร์สาร	Journal of Human Sciences	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		
11	1686-0101	รมยสาร	Rommayasan	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์		
12	0125-135X	รัฐศาสตร์สาร	Journal of Political Science	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
13	1513-9956	วรรณวิทัศน์	วรรณวิทัศน์	ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
14	1906-2591	วารสารการสื่อสารมวลชน	Journal of Mass Communication	คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		หยุดพิมพ์วารสาร (ออกตั้งแต่ปีที่ 1, ฉบับที่ 1(ก.ค.-ธ.ค.2550) -ปีที่ 1, ฉบับที่ 2(ก.ค.-มิ.ย.2551)

15	0125-8095	วารสารความหลากหลายทางวัฒนธรรม	Journal of Isan Studies	คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม		เดิมชื่อวารสารอีสานศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Journal of isan Studies Cultural Diversity) แก้ไข ณ วันที่ 25 ก.ค. 2554
16	1513-5462	วารสารช่อพะยอม	Chophayom Journal	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม		
17	1905-2707	วารสารดนตรีรังสิต	Rangsit music journal	วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต		
18	1686-0667	วารสารไทยคดีศึกษา	วารสารไทยคดีศึกษา	สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
19	0859-085X	วารสารนิเทศศาสตร์	Journal of Communication Arts	คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
20	1685-5477	วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์	Dhurakij Pundit Communication Arts Journal	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์		
21	1513-2226	วารสารนิเทศสยามปริทัศน์	Siam Communication Review	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม		
22	1906-0769	วารสารบัณฑิตศึกษามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	Journal of Graduate Study in Humanities and Social Sciences	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น		

23	0125-6424	วารสารภาษาและวัฒนธรรม	Journal of Language and Culture	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล		
24	1686-445X	วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	Journal of Humanities Naresuan University	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร		
25	0859-3485	วารสารมนุษยศาสตร์	Humanities Journal	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์		
26	0125-2690	วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์	Manusat Paritat : Journal of Humanities	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ		
27	0859-5992	วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม		
28	1513-4563	วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต	วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต		
29	0858-7396	วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร	Journal of Humanity and Social Sciences Naresuan University	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร		หยุดดีพิมพ์

30	1905-3959	วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ	วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ทักษิณ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ		
31	0125-300X	วารสารรามคำแหง ฉบับ มนุษยศาสตร์	Ramkhamhaeng University Journal	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง		
32	1905-2847	วารสารวิจัย มสท. สาขา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	SDU Research Journal Social Science and Humanities	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต		ชื่อเดิมคือ: วารสารวิจัย มสท. (SDU Research Journal), ระหว่างปี พ.ศ.2548-2550
33	1906-1730	วารสารวิจัยรามคำแหง ฉบับ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	Ramkhamhaeng Research Journal of Humanities and Social Sciences	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย รามคำแหง		
34	1905-1212	วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์	Journal of Humanities and Social Sciences	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยา เขตปัตตานี		
35	0858-4540	วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา	วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย บูรพา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา		

36	1513-7287	วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	Sripatum Review of humanities and social sciences	มหาวิทยาลัยศรีปทุม		
37	0125-8192	วารสารศาสตร์	วารสารศาสตร์	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
38	0859-9866	วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	Fine Arts Journal : Srinakharinwirot University	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ		
39	1906-7208	วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่	Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University Hat Yat Campus	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์		
40	1686-5596	วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	Journal of Liberal Arts Ubon Ratchathani University	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี		
41	1513-9131	วารสารศิลปศาสตร์	Journal of Liberal Arts	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
42	0859-1113	วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี		
43	1906-2044	วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ	Institute of Culture and Arts Journal	สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ		

44	1513-8429	วารสารสหศาสตร์	Journal of Sahasat	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล		
45	0125-7356	วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา	วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา	คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
46	0857-2038	วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร	วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร	คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนาม จันทร์		
47	0125-4820	วารสารอักษรศาสตร์	Bulletin of the Faculty of Arts Chulalongkorn University	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย		
48	1686-5189	ศิลปกรรมสาร	The Fine and Applied Arts Journal	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
49	0125-3654	ศิลปวัฒนธรรม	Art and Culture Magazine	บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)		
50	1905-2863	ศิลปศาสตร์ปริทัศน์	Liberal Arts Review	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียว เฉลิมพระเกียรติ		
51	0125-0531	ศิลปากร	Silpakorn Journal	กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกรม กรม ศิลปากร		
52	0857-1538	สารคดี	Sarakadee Magazine	บริษัทวิริยะธุรกิจ จำกัด		

ภาคผนวก 3

ตารางข้อมูลสื่อเสมือนจริงภายในประเทศ

ข้อมูลสื่อเสมือนจริงที่เกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ละครเวทีภายในประเทศ (รวม 109 รายการ)

ลำดับ	ปีที่ตั้ง	ชื่อ	URL	ปีของการวิจารณ์		ประเภท			ลักษณะ			ภาษา		สนับสนุนการแสดงความคิดเห็น			ประเภทของแหล่งที่มา	หมายเหตุ	
				เก่าที่สุด	ใหม่ล่าสุด	website/	Blog	facebook	บทวิจารณ์	บทโทรทัศน์	ข้อคิดเห็น	ไทย	อังกฤษ	ไม่มี	มี				
															forum	Twitter	facebook		
1. นักวิจารณ์อาชีพ																			
1	2012	อมิรา อัมระนันท์	http://theatreofthetree.ts.wordpress.com/	2012	2012		/		/			/		/				นักวิจารณ์ละครเวทีที่เขียนลงสื่อสิ่งพิมพ์	ปกติเขียนเป็นภาษาอังกฤษลง Bangkok Post แต่ในบล็อกจะเขียนเป็นแบบกึ่งทางการด้วยภาษาไทย

	2012		http://www.bangkokpost.com/search/news-and-article/?xPage=1&xAuthor=67&xAdvanceSearch=true	x	2012	/			/				/	/				นักวิจารณ์ละครเวทีที่เขียนลงสิ่งพิมพ์	รวมบทวิจารณ์ของอมิรา อัมระนันท์ที่เขียนลง Bangkok Post ในปีนี้
2	2004	คณัตร์ รัชฎาภรณ์ส่อง	http://merveillesxx.blogspot.com	2008	2012		/				/	/			/			นักวิจารณ์ละครเวทีที่มาจากสายภาพยนตร์	เป็นอาจารย์ด้านภาพยนตร์ที่ม.ธุรกิจบัณฑิต เริ่มวิจารณ์ละครเวทีอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2009 เป็นต้นมา
	2009		http://facebook.com/merveillesxx http://www.facebook.com/merpage	2009	2012			/	/	/	/	/				/		facebook ของ merveillesxx มีบทวิจารณ์ลงเช่นกัน อันที่เป็น merpage จะคัดเฉพาะอันที่เป็นภาษาทางการ	
3	2007	ปวิตร มหาสารนันท์	http://blog.nationmultimedia.com/danceandtheatre	2007	2011				/				/	/				นักวิจารณ์ละครเวทีที่เขียนลงสิ่งพิมพ์	นักวิจารณ์ละครจากหนังสือพิมพ์ The Nation เป็นบล็อกที่เป็น archive เก็บผลงานที่เคยตีพิมพ์แล้ว

4	2009	ช่างกระต๊อบโรง	chor-chang-review.blogspot.com/	2009	2012		/		/			/			/			นักวิจารณ์ละคร เวทีที่เขียนลงสื่อ สิ่งพิมพ์	เองานวิจารณ์เชิงสาย ลักษณะของตัวเองมาลง ไม่ได้อัปเดตการเอาลง ให้เป็นไปตามปัจจุบัน
5	2007	วรัญญู อินทรกำแหง	http://varanyoob.multiply.com	2007	2009		/		/		/		/		/			นักวิจารณ์ละคร เวทีที่เขียนลงสื่อ สิ่งพิมพ์, คนในวงการละคร เวที	นักแสดงละครเวทีของ b-floor
6	2007	ชฎานิน เตียงพิทยา กร	http://facebook.com/nanoguy0612	2011	2012		/		/		/		/		/			นักวิจารณ์ละคร เวทีที่มาจากสาย ภาพยนตร์	นักวิจารณ์ภาพยนตร์ จากนิตยสารสตาร์พิคส์ เขียนวิจารณ์ละครเวที ลง facebook ตัวเอง ตั้งแต่ปีที่ผ่านๆมา มักจะ ดูงานแล้วเชื่อมโยงกับ บริบทด้านการเมือง
7	2009	Don Saron	http://facebook.com/donnyhwd	2011	2011		/		/		/		/		/			นักวิจารณ์ละคร เวทีที่มาจากสาย ภาพยนตร์	เป็นคอมลันนิสต์ภาพ ยนตร์ของ FILMAX มีวิจารณ์ละครเวที 2 ชิ้น
8	2007	สรชัย ฉัตรวิริยะชัย	http://facebook.com/sonny.chatwiriychai		2012		/		/		/		/		/			คนในวงการละคร เวที	facebook ของสรชัย ฉัตรวิริยะชัย
	2008		http://sornchai.exteen.com http://truehome.multiply.com/journal	2008	2009		/		/		/		/		/			บล็อกของสรชัย นักการละคร ปัจจุบันเขาใช้ facebook แทน	

9	2009	Yokee Apirak อภิรักษ์ ไชยปัญญา	http://www.facebook.com/profile.php?id=684644542	2011	2011	/			/			/			/		นักวิจารณ์ละคร เวทีที่เขียนลงสื่อ สิ่งพิมพ์, คนในวงการละคร เวที	facebook ของอภิรักษ์ ไชยปัญญา นักการละคร จากคณะ 8x8
10	2009	เจตนา นาควัชร	http://www.facebook.com/profile.php?id=539395682		2012			/	/								นักวิชาการ	
11	2009	ณัฐพัชญ์ วงศ์เหรียญทอง	http://www.barkandbite.net	2009	2012		/		/			/		/			นักวิจารณ์ละคร เวทีที่เขียนลงสื่อ สิ่งพิมพ์	มีบทวิจารณ์จำนวนมาก และอัปเดตตัวเองตลอดเวลา ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา เริ่มมีการให้เกรต รวมถึง ถึงณัฐพัชญ์เองก็มี ผลงานวิจารณ์ลงใน pantip.com อย่างต่อเนื่อง ในนาม survivox
นักวิจารณ์จากที่บ้านที่ผลงาน อย่างต่อเนื่อง																		
12	2008	King Lear	http://kinglear.bloggan.com	2008	2012		/		/	/	/	/					นักวิจารณ์ละคร เวทีในโลกโซเชียล	มีการวิจารณ์ละครเวที อย่างต่อเนื่อง ลงบ่อย มากใน pantip ดูละคร บ่อยมากทั้งที่ไทยและ

																		ที่ต่างประเทศด้วย
	2010		http://www.facebook.com/profile.php?id=1065984894	2010	2012			/	/							/	นักวิจารณ์ละครเวทีในโลกโซเชียล	facebook ของนักวิจารณ์นามปากกาว่า King Lear ซึ่งมีผลงานวิจารณ์ละครเวทีต่อเนื่องทาง pantip
13	2004	จิตร์ โพธิ์แก้ว	http://celinejulie.blogspot.com/	2007	2012		/			/		/		/			นักวิจารณ์ละครเวทีที่มาจากสายภาพยนตร์	ชื่อจริงคือจิตร์ โพธิ์แก้ว เป็นนักวิจารณ์หนังที่มีผลงานในโลกโซเชียล ตัวการเขียนบล็อกที่มีคนติดตามจำนวนมาก ทั้งคนไทยและต่างชาติ เริ่มเขียนวิจารณ์ละครตั้งแต่ปี 2007
	2008		http://facebook.com/jit.phokaew	2008	2012												นักวิจารณ์ละครเวทีที่มาจากสายภาพยนตร์	facebook ของผู้ทำ blog limitless cinema
2. เว็บไซต์ของสถานศึกษาด้านการละครหรือกลุ่มละคร																		
14	2009	ศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์	http://theatrearts.multiply.com/journal?&show_interstit	2008	2008		/			/		/		/			เว็บไซต์ของสถาบันการศึกษา ด้านละคร	รวมบทวิจารณ์ของละครเวทีเรื่อง " เกมสมมุติ มีเรา...มีเขา

		มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนสุนันทา	ial=1&u=%2Fjournal															[ล]า"
15	2009	crescent moon theatre	http://www.oknation.net /blog/ crescentmoontheatre	2009	2012	/					/			/			เว็บไซต์ของคณะ ละคร	รวมบทวิจารณ์ละคร ของพระจันทร์เสี้ยว, b-floor
	2008		http://crescentmoonspa ce.blogspot.com	2009	2009	/		/			/			/			เว็บไซต์ของคณะ ละคร	รวมบทวิจารณ์งาน เกี่ยวกับพระจันทร์ เสี้ยว
16	2009	เครือข่ายหน้ากาก เปลือย	http://nakedmasksnetw ork.blogspot.com	2009	2012	/		/			/			/			เว็บไซต์ของคณะ ละคร	เว็บของคณะละคร เครือข่ายหน้ากาก เปลือย
17	x	8x8	http://theater8x8.com/	x	2012	/	/				/					/	เว็บไซต์ของคณะ ละคร	เว็บของคณะละคร8x8
18	x	B-Floor	http://bfloortheatre.com /	x	2012	/						/			/	/	เว็บไซต์ของคณะ ละคร	เว็บของคณะละครB- Floor
3. Web log (blog)																		
19	2007	Dekthep	http://www.oknation.ne t/blog/dekthep	2011	2012	/					/	/					บุคคลทั่วไป	เป็น blog ของคนที่ ปกติเขียนด้าน การเมือง เขียนวิจารณ์ ละคร entry เดียวคือ เรื่อง "สี่แผ่นดิน"

20	2008	Athenaz	http://mblog.manager.co.th/Athenaz/	2012	2012		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	เป็น blog ของคนที่เล่นเว็บ manager ปกติ เขียนด้านการเมือง เขียนวิจารณ์ละคร entry เดี่ยวคือเรื่อง "สี่แผ่นดิน"
21	2010	Tamabe Blog by เอ็ง	http://tamabea.blogspot.com/	2011	2011		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	เป็นผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวอิตาลี จะพูดเรื่องการไปเที่ยวอิตาลี และแฟชั่นจากมิลานเป็นหลัก มีพูดถึงละครเวที entry เดี่ยว เป็นละครอิตาลีที่เล่นในเมืองไทย
22		นิวัติ พุทธประสาท	http://niwatblog.com/tag/ละครเวที	2010	2010		/					/		/				บุคคลทั่วไป (นักเขียน)	เป็นนักเขียนมีบทวิจารณ์ชิ้นเดียวคือละครเวทีที่สร้างจากนิยายของเขาเรื่อง "ใบหน้าอื่น"
23	2007	ทรายหวาน	http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=sweetysand&group=2	2012	2912		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป (นักศึกษา)	มี entry เดี่ยวคือบอกเล่าประสบการณ์การชมละครสี่แผ่นดิน

24	2008	FuKDuK Blog	http://fukduk.com/blog/ เกมรักนักเศรษฐศาสตร์	2011	2011		/				/	/		/			บุคคลจากวงการ โทรทัศน์	มีเขียนเกี่ยวกับละคร เวที ebtry เดียว -- เป็น blog จากบริษัทผลิต รายการโทรทัศน์ของ มรว. เฉลิมชาติ ยุคล นักข่าวของสถานีได้มา ดูละคร เลยเขียนวิจารณ์ เชิงแนะนำลงในบล็อก ของบริษัท
25	2008	pijika	http://mblog.manager.co.th/pijika	2009	2009		/				/	/		/			บุคคลจากวงการ โทรทัศน์	พิธีกรของช่อง ASTV เขียนวิจารณ์อยู่ entry เดียวคือเรื่อง "สี่แผ่นดิน"
26	2010	lengyi BLOG	http://www.lengyi.in.th	2010	2010		/				/	/		/			บุคคลทั่วไป (นักศึกษา)	เป็นนิสิตม.เกษตร เขียนบทวิจารณ์ขึ้น เดียวคือ "เคลลี่กับก๊วนซี่ไลน์"
27	2010	สาวตรี แสงแก้ว	http://sangkaew55.multiply.com	2010	2010		/				/	/		/			บุคคลทั่วไป (นักศึกษา)	นักศึกษาคณะ ศึกษาศาสตร์ ด้าน มัลติมีเดีย มีบทวิจารณ์เพียงชิ้น เดียวคือเรื่อง "เพื่อน ยาก"

28	2007	นางฟ้าปากกว้าง	http://yingkwang.blogspot.com	2011	2011		/				/	/			/			บุคคลทั่วไปที่เคย ทำละคร	บล็อกของสุชนญา โพธิ์ธิดา อดีตนักแสดงของ หน้ากากเปลือย เขียน บอกเล่าประสบการณ์ ไปตูละครของตัวเอง ปัจจุบันไม่ได้เขียนแล้ว
29	2008	Athenaz	http://mblog.manager.co.th/Athenaz/	2012	2012		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	เป็น blog ของคนที่เล่น เว็บ manager ปกติ เขียนด้านการเมือง เขียนวิจารณ์ละคร entry เดียวคือเรื่อง "สี่ แผ่นดิน"
30	2006	Khajochi Blog	http://www.khajochi.com	2010	2010		/				/				/			บุคคลทั่วไป	ทำงานด้าน คอมพิวเตอร์ (แข่งแฟน พันธุ์สตาร์ จอบส์ มาแล้ว) ในบล็อกเขียน ว่าชอบดูการแสดงมาก แต่เขียนรีวิวลับมีแค่ ชิ้นเดียวเท่านั้นเองคือ เรื่อง "เนื้อคู่ 11 ฉาก"

31	2011	ศิริตะวัน ทหารแก้ว	http://siratawan42.wordpress.com	2011	2011		/			/		/		/				บุคคลทั่วไป (นักเรียน นักศึกษา)	นักศึกษา คณะ มนุษยศาสตร์ ม. หอการค้า มีการใช้ภาษาและอ้าง เหตุผลในการวิเคราะห์ ได้ดี แต่รวิวน้อยแค่ 3 เรื่อง และไม่ได้อัปเด ตแล้ว
32	2009	Onlineza	http://onlineza.bloggan.com	2009	2011		/				/	/			/			นักวิจารณ์ละคร เวทีที่มาจากสาย ภาพยนตร์	ทำเพจวิจารณ์หนัง มี follower พอสมควร เขียนจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นละคร เพลงของรัชดาวัลย์ ปัจจุบันไม่ได้อัปเดต แล้ว ไปอัปเดตเพจใน facebook แทน
33	2011	Bookmark S	http://my.dekd.com/23458888	2011	2011		/					/			/			บุคคลทั่วไป (นักเรียน นักศึกษา)	นักเรียนมัธยมปลายมี บทวิจารณ์ชิ้นเดียวคือ "สักรัก" (ละครเยาวชน ร.สวนกุหลาบ)

34	2007	อะหนึ่ง	http://www.oknation.net/blog/mindhand	2011	2011		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	น่าจะทำงานประมาณ social activist มีเขียนวิจารณ์ละคร entry เดียวคือเรื่อง Macbeth
35	2010	iSanook - พิพัฒน์	http://www.oknation.net/blog/nookkill		2012										/			นักศึกษาด้านการแสดง	เป็นนักศึกษาด้านการแสดงที่ม.บูรพา เขียนเป็นภาษากึ่งทางการ มีการให้เหตุผลที่ดี
36	2008	สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย	http://www.oknation.net/blog/sinsawade	2009	2009		/			/		/			/			บุคคลทั่วไป	ผู้อำนวยการสถาบันปริทัศน์มยงค์ มีบทวิจารณ์ละคร เพียง entry เดียวคือเรื่อง "แสงศรัทธาเหนือลำน้ำเจ้าพระยา" ถึงแม้จะเขียนลงบล็อกแต่ใช้ภาษาทางการสามารถเอาไปตีพิมพ์ได้เลย
37	2007	Pete	http://hatepink.exteen.com	2008	2008		/			/		/			/			บุคคลทั่วไป (นักเรียนนักศึกษา)	นิสิตอักษรจุฬา มีบทวิจารณ์เพียงชิ้นเดียวคือ "เจ้าหญิงซิมเซากับเจ้าคางคก" เขียนบันทึกประสบการณ์สั้นๆ

38	2010	วิจารณ์ตามจริง	http://wijarntamjing.blogspot.com/ http://wijarntamjing.exteen.com/	2011	2011		/			/		/			/			บุคคลทั่วไป(?)	น่าสนใจแต่ใน blog ทั้งหมดมี entry เดียว คือเรื่อง "ร่างก(ล)ายดี" แต่มีเขียนอย่างต่อเนื่องใน pantip ในบทวิจารณ์ที่เขียนมีการให้เหตุผลและใช้ภาษาได้ดีมาก สามารถนำไปตีพิมพ์ได้เลย
39	2004	Trufa	http://ole.bloggang.com	2007	2007		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	บอกเล่าประสบการณ์การดูละครเวที แล้วนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตของตัวเองได้ดี น่าเสียดายที่มีแค่ entry เดียว
40	2007	taiyona	http://taiyona.multiply.com	2007	2008		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตที่ได้ดูละครเวที มี 2 entry
41	2007	เหยี่ยวไฟ2550	http://firehawk2550.bloggang.com	2010	2010		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	วิจารณ์ละครเพลงที่รัชดาลัย 3 เรื่อง วิจารณ์ได้อย่างลึกซึ้ง ถึงแม้จะใช้ภาษากึ่งทางการก็ตาม
42	2009	ขรัวเต๊ะ	http://maenaak-db-review.blogspot.com	2009	2010		/			/		/			/			บุคคลทั่วไป	เอาแนวคิดทางการเมืองมาวิเคราะห์ละครได้น่าสนใจ รีวิวน้อย

																			เป็นละครของ dreambox 2 เรื่อง
43	2009	The Anis	http://the-anis.bloggang.com	2009	2010		/				/							บุคคลทั่วไป	คนเขียนทำงานอยู่ที่เมลเบิร์น วิจารณ์ละครเวทีที่นั่น โดยมากเป็น musical เขียนได้น่าอ่านดี
44	2010	littledolly	http://littledolly.multiply.com/journal/item/29	2010	2010		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	มีบทวิจารณ์เพียงชิ้นเดียว บอกความคิดเห็นสั้นๆ ตอนดูเทศกาลละครสั้น หน้ากากเปลี่ยนครั้งที่ 2
45	2008	วรา	http://wara.bloggang.com	2008	2010		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	มีงานวิจารณ์ 5 ชิ้น เน้นบอกเล่า ประสบการณ์การดูละคร และมีวิจารณ์อย่างสั้นๆ ตอนนี้ไม่ได้อัปเดตบล็อกแล้ว
46	2008	My Little Voice	http://mylittlevoice.wordpress.com	2008	2008		/				/	/			/			บุคคลทั่วไป	เขียนบอกเล่า ประสบการณ์การดูละคร man of lamancha ได้ดี เสียดยมีแค่ entry เดียว

47	2008	micro-wave	http://micro-wave.exteen.com/	2008	2008		/			/		/			/			รวมบทวิจารณ์ละคร เวทีเรื่องตลกไม่ใน แสงแดด
48	2009	Warong	http://www.jongblog.com/	2012	2012			/		/		/		/			บุคคลทั่วไป	ใช้มุมมองด้านสังคมมา มองละครได้น่าสนใจ ผู้เขียนน่าจะทำงาน ประมาณ activist มา บ้าง ในบล็อกเขียนวิจารณ์ งานศิลปะไว้มาก แขนง แต่เพิ่งมีละครเวทีแค่ ชิ้นเดียวคือเรื่อง "สหาย พายุ"
49	2007	มิสเตอร์ฮอง	http://misterhong.blogspot.com	2007	2009		/			/	/		/				บุคคลทั่วไป	รีวิวนั้นเน้นการบอกเล่า ประสบการณ์การดู musical
50	2009	น้ำค้างยามเช้า	http://namkangyamshao.blogspot.com	2009	2009		/			/	/		/				บุคคลทั่วไป	ค่อนข้างมีมาตรฐานสูง กับการวิจารณ์ ทำให้ เหมือนบทรวมคำติ แต่เขียนมีเหตุผลให้ ชวนล้อยบายตามได้ดี
51	2008	Guzzie	http://guzzie.blogspot.com	2008	2008		/			/	/		/				บุคคลทั่วไป	เซฟ อยู่ที่ยังใหม่ ชอบดูละครเพลง ใน บล็อกส่วนมากเป็นการ แนะนำสูตรทำขนม

4. จากเว็บpantip.com																			
52	2012	ระเบิดธาตุทั้ง 7	http://www.pantip.com/cafe/chalermkrung/topic/C11730025/C11730025.html	2012	2012	/												คนเล่นบอร์ด pantip.com	รีวิวสั้นๆ เกี่ยวกับการชมละครเวที west end ที่อังกฤษ เขียนเหมือน guidebook นำทัวร์
53	2009	verfremdungs	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/07/C8066733/C8066733.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	คนเขียนมีความรู้เรื่องละครเวทีดี สามารถวิเคราะห์งานแบบ textual ได้
54	2009	artemasia	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/07/C8083018/C8083018.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	รีวิวสั้นๆ เน้นการแนะนำจุดดี
55	2012	คนบ่น	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2012/01/C11613569/C11613569.html	2012	2012	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	ไปดูละครโนห์ถึงญี่ปุ่น แล้วมาเล่าให้ฟัง เป็นเหมือน guidebook การเดินทาง

56	2012	tatawife	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2012/02/C11681118/C11681118.html	2012	2012	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เขียนชมแบบมีเหตุผล เขียนละเอียดมาก
57	2012	chotiwat	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2012/01/C11606524/C11606524.html	2012	2012	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เขียนแบบมีเหตุผล เนื้อหาค้นขำยาว
58	2012	กมลกุล	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2012/02/C11708976/C11708976.html	2012	2012	/					/				/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เขียนรีวิวดูได้ง่าย มีการใช้เหตุผลที่ดี
59	2011	LOOKMOO	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2011/12/C11432719/C11432719.html	2011	2011	/					/				/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นกึ่งรีวิวกึ่งแนะนำ ด้วยการเล่าเรื่องย่อ

60	2011	กั้งซี่	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2011/12/C11445996/C11445996.html	2011	2011	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	น่าสนใจที่เอาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาวิจารณ์ละครแผ่นดิน
61	2011	sawising	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2011/11/C11395451/C11395451.html	2011	2011	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	บอกเล่าประสบการณ์การดูละครเวทีครั้งแรก
62	2011	สรวลเสเรวล	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2011/11/C11363348/C11363348.html	2011	2011	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	มีการใช้เหตุผลในการวิจารณ์ที่น่าสนใจ
63	2011	saynapuy	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2011/08/C10989709/C10989709.html	2011	2011	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นคนดูละครเวทีหน้าใหม่ที่ยากแก่เปลี่ยนเน้นการวิเคราะห์เรื่อง "ริ้ม" ของละคร
64	2011	buenos	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2010/09/C9658262/C9658262.html	2011	2011	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นภาษาพูดไม่ทางการ แต่มีเหตุผลชัดเจน

65	2011	ชีวารมย์	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/12/C8625817/C8625817.html	2011	2011	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	วิจารณ์งานของ DreamBox เป็นหลัก มีการวิเคราะห์และการให้เหตุผลที่ดี
66	2011	babelian	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/10/C8429761/C8429761.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	มีการเหตุผลในการวิจารณ์ ได้อย่างน่าสนใจ
67	2011	Akrat	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/10/C8421411/C8421411.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	มีการวิเคราะห์มุมมองทางปรัชญาได้น่าสนใจ
68	2009	paiforme	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/10/C8392825/C8392825.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	กึ่งรีวิวกึ่งแนะนำ
69	2009	ฉันจะมาเมื่อเธอจู่ดรูป	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/10/C8473513/C8473513.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	ค่อนข้างสั้น เน้นไปทางแนะนำ

70	2009	หน้าเลียบสี่ชมพู	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/10/C8421184/C8421184.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	หนักไปทางแนะนำมากกว่า
71	2009	แม่นายหัว	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/10/C8390899/C8390899.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	ค่อนข้างไปทางชมและแนะนำ
72	2009	rukchartyingcheeb	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/10/C8390704/C8390704.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	มีการตีความสารของละครได้น่าสนใจ
73	2009	เย็นสิทธิ์	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/07/C8078615/C8078615.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นคนที่ดูละครของ Dreambox หลายเรื่อง
74	2009	มองฟ้า	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/07/C8071967/C8071967.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	รีวิวละเอียด มีแง่มุม น่าสนใจแต่เขียนค่อนข้างน้อย

75	2009	spry_dragon	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/07/C8071018/C8071018.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	ก่อนไปทางไกด์นำเที่ยว M theatre แล้วก็นำละครโน้น
76	2009	สมีโกกล....คนดี	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/07/C8052859/C8052859.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เชิงแนะนำ แต่เน้นที่ความประทับใจในศิลปะของละครที่ได้ดู
77	2009	Mie mien	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/07/C8069168/C8069168.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เชิงแนะนำ มีเสริมเรื่องบรรยากาศของคนดู
78	2009	mc cannon	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/07/C8046938/C8046938.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เน้นการชื่นชมองค์ประกอบศิลป์ของตัวงาน
79	2009	doo_wop_boy	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/06/C7995832/C7995832.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	คนวิจารณ์ใช้ภาษาพูดเป็นหลัก มีความรู้ด้านการใช้เสียงวิจารณ์ถึงในระดับเทคนิคการร้อง
80	2009	Focus	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/06/C7952659/C7952659.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	มีมุมมองน่าสนใจ แต่คนเขียนมีทัศนคติ personal attack คนเกินต่าง

81	2009	มารกระบิวายูซี่เซีย	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2009/05/C7921255/C7921255.html	2009	2009	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เล่าบรรยากาศการดูแต่สิ้นไปนิด
82	2008	hereisme+	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/08/C6907065/C6907065.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	มีแง่มุมน่าสนใจ แสดงให้เห็นว่าติดตาม musical มาพอสมควร
83	2008	Laluna	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/09/C6949248/C6949248.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	มีแง่มุมน่าสนใจ เน้นไปทางวิจารณ์การแสดง
84	2008	baby	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/08/C6879491/C6879491.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	วิจารณ์ด้วยภาษาพูดเป็นหลัก มุมมองของแฟนคลับ
85	2008	ก๊ิระ	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/08/C6876112/C6876112.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	ใช้ภาษาพูด เน้นแสดงความรู้สึกส่วนตัว

86	2008	Federico Fellini	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6732145/C6732145.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เน้นไปที่การแสดง ความประทับใจต่อสาร ของละครหลังการชม
87	2008	pkabuto	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6728343/C6728343.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เน้นไปที่การแสดง ความประทับใจต่อ ความสามารถของ นักแสดง
88	2008	แก่นแก้วกายกรรม	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6710653/C6710653.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เน้นความประทับใจที่มี ต่อ the man of lamancha มีการเปรียบเทียบกัน ระหว่างเวอร์ชัน ของศรีบุญและจรัล มโนเพชรด้วย
89	2008	ม่วนหลาย	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6721776/C6721776.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นภาษาพูด แสดง ทศนคติต่อคนอื่นที่ค่อนข้าง ไปทางอติวิสัย
90	2008	'•[I]dentity•'	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6705866/C6705866.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นมุมมองของคนที่เป็นช่างแต่งหน้าที่มอง อยู่ข้างเวที

91	2008	chaosy	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6703481/C6703481.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	กระตุ้นแนะนำ มีการบอกเล่าความประทับใจ ตั้งแต่การดู the man of lamancha ตั้งแต่เวอร์ชันแรก
92	2008	bud	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6700709/C6700709.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	บอกความประทับใจ จากที่เคยเรียนการแสดง และเคยเล่น showcase เรื่อง the man of lamancha มาก่อน
93	2008	ลวะปุระ	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6700445/C6700445.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	นำเสนอบทวิจารณ์ของคนอื่นที่ตรงกับความคิดตัวเอง
94	2008	ฉันจะไป (ฉันจะไป)	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/01/C6277085/C6277085.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นคนที่มีความรู้เรื่องละครและติดตามละครเป็นอย่างดี สามารถวิจารณ์ละคร ด้วยข้อมูล ที่มากกว่าความรู้สึก
95	2008	อ.พร	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6715137/C6715137.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นคนที่รู้จักกับนักแสดงในเรื่อง The Man of Lamancha เขียนวิจารณ์โดยอิงกับประสบการณ์ส่วนตัว

96	2008	นางสาวแก้มแดง ณ เขาย้อย	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/01/C6277085/C6277085.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นคนที่ดูละครเวที ด้วยการแสดงที่ น่าสนใจ ถึงจะเขียนด้วยภาษา พูด และเป็นอติวิสัย
97	2008	ออกหน้าออกตา	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/01/C6277085/C6277085.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	มีแง่มุมเกี่ยวกับการ แสดงที่น่าสนใจ
98	2007	คิด	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2007/04/C5301782/C5301782.html	2007	2007	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	บอกเล่าประสบการณ์ การดูละคร ที่ตัวเอง ประทับใจ
99	2008	GUZZIE	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2008/06/C6702350/C6702350.html	2008	2008	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	บอกเล่าประสบการณ์ การดู Man of Lamancha ทั้งสอง เวอร์ชัน
100	2007	แบ่งศ์จุ่ง	http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2007/03/C5278317/C5278317.html	2007	2007	/					/	/			/			คนเล่นบอร์ด pantip.com	เป็นการวิจารณ์ตามจริง แต่จบลงด้วยการชมอยู่ ดี

5. Facebook																			
101	2009	ฮวงซีเนีย ไปมาดุจลมพัด	http://facebook.com/VTITITV	2012	2012			/		/		/					/	บุคคลทั่วไป (นักศึกษา)	นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบทวิจารณ์ละครเวทีขึ้นเดี่ยววิจารณ์เรื่อง "สหายพายุซ" ไข่มุมมองทางการเมืองเข้ามาจับ
102	2009	Khwan Peera	http://facebook.com/kpeeraporn http://www.facebook.com/kwanrapee (fanpage)	2012				/			/	/					/	คนในวงการละครเวที	facebook ของนักการละครชุมชน และนักแสดงลิเกจากมะขามป้อม+S69
103	2009	วีรวัฒน์ เตชะกิจจาท	http://facebook.com/weerawatt	2012	2012			/			/	/					/	คนในวงการละครเวที	นักแสดงของหน้ากากเปลือย เป็นนบ.ของสำนักพิมพ์ Mars Space

104	2009	Hoong Nuttanunt	http://facebook.com/HoongPlutogirl	2012	2012			/										คนในวงการละครเวที	facebook นักแสดงละครเวทีอิสระ บอกเล่าประสบการณ์ การชมการแสดงในงาน le fete
105	2009	รังสิมันต์ กิจชัยเจริญ	http://facebook.com/XcorZiZ	2012	2012			/		/		/					/	นักศึกษาด้านการแสดง	นิสิตคณะนิเทศศาสตร์ สาขาการแสดง จุฬา เขียนถึงทางการ มีการ ให้คะแนนเต็มสิบ
6. Twitter																			
106	2010	อริศ ธรรมรจจา	twitter - @aomtimator	2011	2011	/					/	/				/		คนในวงการละครเวที	นักแสดงจากหน้าฉาก เปลือย มีงานเขียนไม่ มากนัก ส่วนใหญ่ทวีตเรื่อง ส่วนตัว
7. General Webboard/Website																			
107	2008	วันรัก สุวรรณวัฒนา	http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1301742766&grp_id=no&catid=08	2008	2008	/			/			/		/				บุคคลทั่วไป (อาจารย์ด้าน มนุษยศาสตร์)	เขียนบทวิจารณ์โดยใช้ ทฤษฎีทางสังคมเข้ามา ช่วย
108	2011	ปรีดี หงสตัน	http://prachatai.com/journal/2011/08/36529	2011	2011	/			/			/		/				บุคคลทั่วไป (นักวิชาการ อิสระ)	เขียนบทวิจารณ์โดยใช้ มุมมองทางสังคมเข้า มาช่วย

109	2011	สุนนท์ วชิรวรการ	http://thaiacting.com/modules.php?name=article&file=article&asid=743	2011	2011	/						/			/			คนในวงการละครเวที	นักแสดงจาก พิเชษฐ์ กลั่นชื่น Dance Company เคยเขียนบทความส่งให้เว็บ Thaiacting เรื่องไปตุลละครของมรดกใหม่ไปเล่นที่อินเดีย
-----	------	------------------	---	------	------	---	--	--	--	--	--	---	--	--	---	--	--	-------------------	---

ภาคผนวก 4

ตารางข้อมูลสื่อเสมือนจริงต่างประเทศ

2			theater.nytimes.com/pages/theater/index.html	2007	2012	/					/		/		/	/	/	
3			http://blogcritics.org/culture/	2005	2008		/				/		/		/	/	/	
4			http://nymag.com/arts/theater/		2012	/					/		/		/	/	/	
5			http://www.curtainup.com/johnsimonbook.html	1996	2012	/					/		/	/				
6			http://showshowdown.blogspot.com/	2007	2012		/				/		/		/	/	/	
7		New York Drama Critics' Circle	www.dramacritics.org	1935	2012	/				/	/		/	/				webทางการของ สมาคมนักวิจารณ์ละคร นิวยอร์ก (New York Drama Critics' Circle) (ไม่แน่ใจเรื่องลักษณะ)

8		StageGrade (non-profit) LLC	www.stagegrade.com		2012	/			/	/	/		/		/	/	/	รวบรวมบทวิจารณ์ ละครพูด/ละครเพลง ในNY โดยแสดงคะแนน และแทรกธุรกิจขายตั๋ว มีให้คะแนน เป็นระดับ ABC
9		The New York Theatre Experience, Inc. (non-profit)	nytheatre.com	1997	2012	/			/			/			/	/	/	webแรกๆที่รวบรวมบทวิจารณ์ ละครพูด/ละครเพลง ในNY โดยแทรกธุรกิจขายตั๋ว และstaff ทำwebblogย่อยอีก3อัน
10		Did He Lke It	www.didhelikeit.com		2012	/			/	/		/		/	/	/	/	รวบรวมผลงานของ นักเขียนวิจารณ์ประจำ ของNY Timesชื่อดัง มีให้ Rating
11		Time Out New York Time Out magazine	newyork.timeout.com/ arts-culture/theatre		2012	/				/		/		/	/	/	/	webของหน้าTheatre ของนิตยสาร NY Time Out มีให้ Rating
12			www.theproducerpersp ective.com/ my_weblog	2000	2012		/		/	/		/		/	/	/	/	blogส่วนตัวของ producerชื่อดัง ของBroadway
13		Village Voice weekly bulletin	www.villagevoice.com/t heater/	2012	2012	/				/		/		/	/	/	/	หน้าละครของ วารสารแจกฟรี เก่าแก่ของNY
14		NY Theatre	nytheatre.com/Reviews		2012	/				/		/	/					webเชิงธุรกิจ ขายตั๋วละคร

15		Backstage.com	www.backstage.com/bs o/ reviews/ny-theatre- reviews/ off-broadway/index.jsp	2012	2012	/					/		/			/	/	webรวมข้อมูลการauditionนักแสดง ของOff-Broadway ในNY มีreviewsด้วย	
16		Best of Off Broadway	www.bestoffbroadway .com/	2008	2012	/					/		/	/				webเชิงธุรกิจขายตั๋ว ละครOff- Broadway มีreviewด้วย	
17		Off Off Online	offoffonline.com	2004	2011	/					/		/	/				รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ละครOff-off-Broadway	
	USA																		
18		American Theatre Critics Association	www.americantheatrecri tics.org	2012	2012	/					/	/		/			/	/	สมาพันธ์นักวิจารณ์ แห่งรัฐ มีlinksรวมblog ของสมาชิกมากมาย
19			blog.indietheaternow.co m	2011	2012		/				/		/		/	/	/	blogเกี่ยวกับละครอิสระ มีreviews ทั่วสหรัฐ มีให้ดาว	
20			www.bluegobo.com	1976	2012	/					/		/			/	/	webรวบรวมclipsการแสดงเด่นๆ ของUSA มีreviews	
21		Theatre Mania	www.theatermania.com	2012	2012	/					/		/		/	/	/	webรวบรวมข้อมูล เชิงธุรกิจละครเวที ทั่วUSA มีreviews	

22		Takin Broadway	www.takinbroadway.com	1999	2012	/					/		/	/				webรวบรวมทั่วไปเกี่ยวกับละครเวทีทั่วUSA
	London																	
23		Daily Telegraph newspaper	www.telegraph.co.uk/culture/	2011	2012	/				/	/		/		/	/	/	รวมข่าวสารและบทวิจารณ์หน้าละครเวที นสพDaily Telegraph มีให้ Rating ให้ดาว
24		Independent newspaper	www.independent.co.uk/arts-entertainment/theatre-dance/reviews/	2011	2012	/				/	/		/		/	/	/	รวมข่าวสารและบทวิจารณ์หน้าละครเวที นสพThe Independent
25		Guardian newspaper	www.guardian.co.uk/stage/theatre+tone/reviews	2011	2012	/				/	/		/		/	/	/	รวมข่าวสารและบทวิจารณ์หน้าละครเวที นสพThe Guardian มีให้ Rating ให้ดาว
26		The Times newspaper	www.thetimes.co.uk		2012	/												หนังสือพิมพ์The Timesของอังกฤษ (ไม่สามารถเข้าได้จำเป็นต้องเป็นสมาชิกก่อน)
27		Time Out London	www.timeout.com/london/theatre/		2012	/				/	/		/		/	/	/	รวมข่าวสารและบทวิจารณ์หน้าละครเวที นิตยสารLondon Timeout มีให้ Rating ให้ดาว

28		Theatre Guide London	www.theatreguidelondon.co.uk/	2000	2011	/					/		/	/				แหล่งรวมนักวิจารณ์ อังกฤษ
29		What's On Stage	www.whatsonstage.com/	2012	2012	/				/	/		/		/	/	/	อ้างว่าเป็นwebละคร อันดับหนึ่งของอังกฤษ
30		West End Theatre	www.westendtheatre.com	2009	2012	/				/	/		/		/	/	/	ข้อมูลละคร Westend แผงธุรกิจตัว มีให้ดาว
31		Official London Theatre	www.officiallondontheatre.co.uk/		2012	/					/		/	/				แหล่งรวมข้อมูล เกี่ยวกับละครใน Londonแผงธุรกิจเกี่ยวข้อง (มีภาษาเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น)
32		West End Whingers	westendwhingers.wordpress.com/	2012	2012		/				/		/		/	/	/	blogของนักวิจารณ์ ที่มีชื่อเสียง2คน มีให้ Rating
33			www.londontheatre.co.uk/ londontheatre/reviews/index.htm	1998	2012	/				/			/	/				webพาณิชย์ขายตัว ละครLondon แต่มีreview มีให้ Rating

[illegible]

38		Arte TV	www.arte.tv/de , www.arte.tv/fr		2012	/					/		*		/	/	/	webของบ.ร่วมทุน ฝรั่งเศส-เยอรมัน ด้านจำหน่ายDVD การแสดง มีreviewบ้าง (ภาษา ฝรั่งเศส)
39		Le Figaro	www.lefigaro.fr/theatre/	2012	2012	/					/		*		/	/	/	หนังสือพิมพ์ชั้นนำของฝรั่งเศส
40		Le Monde	www.lemonde.fr/scenes/ /	2012	2012	/				/	/		*		/	/	/	หนังสือพิมพ์ชั้นนำของฝรั่งเศส (ภาษาฝรั่งเศส)
41		L'Humanite	www.humanite.fr/culture		2012	/				/	/		*		/			หนังสือพิมพ์ชั้นนำของฝรั่งเศส (ภาษาฝรั่งเศส)
42		Frankfurter Allgemeine Zeitung	www.faz.net/aktuell/feuilleton/buehne-und-konzert/ และ www.faz.net/aktuell/rhein-main/kultur/	2011	2012	/				/	/		*		/	/	/	หนังสือพิมพ์ชั้นนำของเยอรมัน (ภาษาเยอรมัน)
43		Die Zeit	www.zeit.de/kultur/index		2012	/				/	/		*		/			หนังสือพิมพ์ชั้นนำของเยอรมัน (ภาษาเยอรมัน)

	Asia																	
44			www.theatrex.asia/?cat=8	2006	2012	/					/		*		/	/	/	รวมข้อมูลของละครสมัยใหม่เอเชีย ภาษาอังกฤษ/จีน ฐานที่สิงคโปร์
	Singapore																	
45		The Straits Times	http://www.straitstimes.com		2012	/					/		/		/	/	/	
46		Inkpot Reviews	www.inkpotreviews.com/aboutUs.html	2006	2012	/					/		/	/				แหล่งบทวิจารณ์ศิลปะ onlineสำคัญของ สิงคโปร์
47		Artzine	artzine.wordpress.com/about/	2009	2009	/					/		/		/			online art magazine กำลังย้ายไปartzinesg.com รวมสาขาการแสดง
48		Reading Singapore Theatre	readingsingaporetheatre.blogspot.com/	2010	2010		/			/	/		/		/			blogของบรรณาธิการ จากกลุ่มInkpot

49		Time Out Singapore	www.timeoutsingapore.com/performance		2012	/					/		/		/	/	/	นิตยสาร Singapore Timeout หน้าศิลปการแสดง
50		Find It. Find Out.	www.fifo.sg/post/list	2007	2012	/					/		/	/				แนะนำกิจกรรม กิน-เที่ยว รวมการแสดง มีreview
51			www.kenlyen.com/	1994	2009	/					/		/	/				นำเสนอข้อมูลแวดวง ละครเพลงในสิงคโปร์
52	2009	Just Watch Lah	www.justwatchlah.com/	2008	2012	/				/	/		/		/			พื้นที่วิจารณ์สำหรับ มือสมัครเล่น
	Malaysia																	
53		Time Out Magazine Kuala Lumpure	http://www.timeoutkl.com/performance	2012	2012	/				/	/		/		/	/	/	

54		The New Straits Times	http://www.nst.com.my/life-times/live	2012	2012	/					/		/		/	/	/	
55		The Living Arts Magazine	http://www.theactorsstudio.com.my/?page_id=53	2010	2012	/				/	/		/			/	/	
	The Philippines																	
56		Phillipines Broadway World	philippines.broadwayworld.com/	2011	2012	/					/		/		/	/	/	คอละครเพลงแนว Broadway ในฟิลิปปินส์ มีการให้คะแนน
57			http://adventuresofalionheart.blogspot.com/	2007	2012	/				/	/		*		/		/	รวมบทวิจารณ์ละครในฟิลิปปินส์ (ภาษาฟิลิปปินส์)
	Hong Kong																	
58		Tine Out Hong Kong	http://www.timeout.com.hk/stage/		2012	/					/		/		/	/	/	นิตยสาร Time Out ฉบับ Hong Kong

59		South China Morning Post	http://www.scmp.com/		2012	/				/	/		/	/				หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่มีชื่อเสียง ของฮ่องกง อยู่หน้าArt
----	--	-----------------------------	---	--	------	---	--	--	--	---	---	--	---	---	--	--	--	---

ภาคผนวก 5

เนื้อหากิจกรรมการเสวนากลุ่มย่อยครั้งที่ 1

การเสวนากลุ่มย่อยครั้งที่1 “การวิจารณ์ด้านการละครในโลกโซเชียล”

(กลุ่มนักวิชาการสายศิลปะการแสดง)

วัน : เสาร์ 21 มกราคม 2555

เวลา : 13.00 น. – 15.00 น.

สถานที่ : ร้านกาแฟ True Coffee อาคารมหาจักรีสิรินธร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ดำเนินรายการ : ภัทร ต่านอุตรา, วชิรกรณ์ อัจฉริยะ และ ธิญานันต์ คุณนุพงศ์

วิทยากรผู้ร่วมการเสวนา :

- ปวิตร มหาสารินันท์ – อาจารย์ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ฯ ซึ่งเป็นนักวิจารณ์ประจำนสพ. *The Nation*
- ดร. จิรยุทธ์ สินธุพันธ์ – อาจารย์ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ฯ ผู้ที่เชี่ยวชาญทั้งทางด้านการละครและทางด้านสื่อสารมวลชน
- ธรรมจักร พรหมพ้วย – อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ ม.รามคำแหง อาจารย์สาขานาฏศิลป์ไทยที่เชี่ยวชาญในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่ข้อมูลทางด้านการแสดง งานเขียน และเอกสารต่างๆ ทั้งของตัวเอง ของผู้อื่น รวมถึงจากผลงานและเอกสารเก่าหาดูยาก ซึ่งเป็นที่ติดตามกันอย่างมากในกลุ่มคนนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย เจ้าของ weblog <<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=somdej&date=27-08-2007&group=6&gblog=1>> และ facebook <<http://www.facebook.com/thummachuk>>

ภัทร : โครงการวิจัยการวิจารณ์ศิลปะฯ ได้เชิญอาจารย์จากสถาบันระดับอุดมศึกษาสามท่านมาร่วมในการเสวนาซึ่งหัวข้อที่นำมาพูดคุยกันในวันนี้คือการเปรียบเทียบระหว่างการวิจารณ์ในโลกของสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งก็คือลายลักษณ์อักษร และการวิจารณ์ในโลกของ

อินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเน้นไปที่เรื่องของพื้นที่ในโลกอินเทอร์เน็ตในทุกๆ รูปแบบ โดยมองความเคลื่อนไหวที่ผ่านมาย้อนหลังไปสัก 10 ปี ว่าเป็นอย่างไรบ้าง

ปวิตร : ขณะที่ความเคลื่อนไหวในโลกอินเทอร์เน็ตมีเพิ่มมากขึ้น แต่ความเคลื่อนไหวของสื่อสิ่งพิมพ์มีเท่าเดิม จำนวนของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีบทวิจารณ์การแสดงละครบนเว็بنั้น มีปริมาณเท่าเดิม ซึ่งจำนวนไม่ได้ขยับขึ้นมาเกือบ 10 ปีแล้ว ทั้งนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากช่องทางและความสนใจของสื่อมวลชนที่ให้ความสนใจเพียงเรื่องที่มีมวลชนสนใจเท่านั้น ดังจะเห็นได้ว่า บทวิจารณ์ภาพยนตร์จะมีอยู่ทุกสื่อสิ่งพิมพ์ แต่บทวิจารณ์ละครเวทีที่มีอยู่ในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์นั้นมีจำนวนน้อยมาก ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้คนมากเท่าไร ละครเวทีเรื่องใหญ่ๆ บางเรื่อง อาจจะถูกนำมาวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการละครเวทีเรื่องใหญ่ๆ ในประเทศก็มีไม่กี่เรื่อง เมื่อเทียบกับละครเรื่องเล็กๆ ที่มีแทบทุกสัปดาห์ จนอาจจะกล่าวได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์นั้นเป็นสื่อที่กำลังจะตาย

ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ในต่างประเทศอย่าง อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือญี่ปุ่น ประชากรยังคงนิยมการอ่านหนังสือพิมพ์ในรถไฟ ในรถไฟ แต่สำหรับประเทศไทยแล้ว อาจจะพบเห็นภาพเหล่านี้น้อยมาก หรืออาจจะเป็นไปได้เลย ถึงแม้ว่าจะมีการแจกหนังสือพิมพ์ฟรีหรือนิตยสารฟรีตามสถานีรถไฟต่างๆ แต่ก็มีความเป็นไปได้เล็กน้อยที่ผู้คนจะลุกขึ้นมาให้ความสนใจกับสื่อสิ่งพิมพ์อย่างจริงจัง แม้แต่ในปัจจุบันนี้สื่อสิ่งพิมพ์ก็ประสบปัญหากับการขาดทุนจึงหันมาลงทุนในอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า จึงอาจกล่าวได้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นเป็นสื่อของปัจจุบันและอนาคต

ภัทร : ถามคุณปวิตรถึงประสบการณ์เกี่ยวกับการทำสื่อสิ่งพิมพ์แจก ที่ให้ความรู้ทางด้านการละคร ผลเป็นอย่างไร

ปวิตร : ไม่สำเร็จครับทำออกมาได้เพียงเล่มเดียว เนื่องจากไม่มีผู้สนับสนุน เพราะสื่อสิ่งพิมพ์ถือเป็นสื่อที่จำเป็นต้องใช้การลงทุน แม้ปัจจุบันจะมีการผลิต free magazine แต่ก็ยังไม่สำเร็จ เพราะทุกอย่างจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่าใช้จ่ายในด้านของนักเขียน และค่าพิมพ์ สำหรับ magazine ฟรีที่เห็นแจกกันอยู่ทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่ก็จะมีผู้สนับสนุนอย่าง

จริงจัง บางเล่มมีห้างสรรพสินค้าใหญ่เป็นผู้สนับสนุน ซึ่งอ่านแล้วก็รู้ได้ทันทีเลยว่าใครคือผู้สนับสนุน

ภัทร : ถามว่ามีความสนใจที่จะหาผู้สนับสนุนในเชิงองค์กรหรือภาครัฐ อาทิเช่น สสร. (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม)

ปวิตร : ทาง สสร. ก็มีหนังสืออยู่แล้วคือ Art Square ซึ่งจะจัดพิมพ์ออกมาปีละ 4 เล่ม ซึ่งก็สร้างปรากฏการณ์ในระดับหนึ่ง ปัจจุบันทุกคนจะเห็นแล้วว่าสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านี้ไม่ค่อยได้รับความนิยม แต่สื่อที่ดีที่สุดในปัจจุบันก็คือ facebook ซึ่งนับว่าเป็นสื่อที่รวมคนที่มีความสนใจเดียวกันให้มาอยู่กลุ่มเพื่อนเดียวกัน เพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนกัน แต่ในทางกลับกัน โดยส่วนตัวแล้วมองว่ามีคนหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ละครเวทีกันมากขึ้น เพียงแต่ในการวิพากษ์วิจารณ์ละครเวทีผ่านสื่อสิ่งพิมพ์นั้นอาจจะไม่ได้รับความนิยมมากเท่าที่ควร

ภัทร : ถามว่ามีความเป็นไปได้ไหมที่สื่อสิ่งพิมพ์จะสามารถนำมาใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในลักษณะของการวิจารณ์ละครเวทีเพียงอย่างเดียว

ปวิตร : ประเด็นสำคัญคือคนไม่ยากถือสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่มี smart phone และ i-phone ด้วยแล้ว สมมติให้มีการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นมาสักชิ้นหนึ่ง สื่อสิ่งพิมพ์นั้นก็จะถูกแปลงให้อยู่ในรูปของ android application หรือ i-phone application ซึ่งช่วยให้คนสามารถเปิดอ่านได้ตลอดเวลาและสามารถอัปเดตได้ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน แบบ real time

จิรยุทธ์ : ต้องยอมรับว่าสื่อสิ่งพิมพ์กำลังจะตายโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะในเชิงวิเคราะห์ ที่จำเป็นจะต้องใช้เวลาในการอ่าน แม้กระทั่งหนังสือพิมพ์ข่าวที่มีลักษณะเป็นคลิปหรือข่าวที่ออกวันต่อวัน แต่ข่าวหรือเนื้อหาที่สามารถจะเรียกมาดูในเชิงวิเคราะห์ได้ซึ่งก็อยู่ในรูปของอินเทอร์เน็ต หรือจำพวกสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่

ภัทร : แต่ครั้งหนึ่งคุณปวิตรก็เคยทำไปแจก คณะมรดกใหม่หรือทาง Dass Entertainment เองก็ทำเป็น bulletin แจกคิดว่าไม่มีวันจะกลับไปอย่างนี้แล้วใช่ไหม

จิรยุทธ์ : ใช้ทุนสูงอีกทั้งการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้นั้น ทำได้ค่อนข้างจำเป็นจะต้องใช้ความพยายามและทุนจำนวนมาก แต่ในขณะที่ข้อมูลที่อยู่ในรูปของvirtual platform คนจะสามารถเข้าไปหาเองได้ และสามารถลืงค์ต่อๆไปได้

ภัทร : เราสามารถให้บทเรียนของต่างประเทศได้ไหม

ปวิตร : ในปัจจุบันมีสื่อตัวอย่างของต่างประเทศที่ดีมากคือเว็บ Real Time ของออสเตรเลีย ซึ่งมีทั้งสิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นรายเดือนและที่วางอยู่ตามโรงละครทั่วไป ตามหอศิลป์ และโรงภาพยนตร์ด้วย ซึ่งภายในสิ่งพิมพ์ก็จะประกอบไปด้วยเรื่องภาพยนตร์การแสดงต่างๆ รวมไปถึงละครเวที นอกจากversionที่ออกเป็นรายเดือนแล้ว ยังมีversionที่ออกมาทุกสัปดาห์ ซึ่งก็คือเหมือนกับว่า สื่ออินเทอร์เน็ตนั้นมาช่วยเสริมสื่อที่ออกเป็นรายเดือน (สื่อสิ่งพิมพ์) เพราะฉะนั้นบางบทความก็จะปรากฏอยู่ทั้งสองอย่าง (หมายถึงสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออินเทอร์เน็ต) และบางบทความก็จะเป็นอัปเดตรายอาทิตย์ พออยู่ในe-mail list ก็จะมีการอัปเดต และส่งข้อมูลมาเรื่อยๆ ทำให้จำนวนคนอ่านมีเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นหนังสือที่คนดูละคร ดูภาพยนตร์เลือกอ่านกันทั้งออสเตรเลีย

ภัทร : ถามคุณปวิตรถึงการเปรียบเทียบสื่อสิ่งพิมพ์กับสื่อประเภทอื่นๆ ในฐานะที่เคยเป็นนักวิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ The Nation และสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ว่ามีมุมมองเกี่ยวกับบทบาทของนักวิจารณ์ในโลกยุคเก่าอย่างไรบ้าง

ปวิตร : ปัจจุบันหนังสือพิมพ์มี 2 เล่มที่มีลงบทวิจารณ์ประจำ และเห็นเด่นชัดที่สุดคือ The Nation และ Bangkok Post ซึ่งเป็นฉบับภาษาอังกฤษ ซึ่งหากเปรียบกับสื่อไทยอื่นๆ ก็คงไม่มีสื่อไหนกระตือรือร้นและสนใจเท่านี้ ที่นี้Bangkok Postก็มีคนเขียนอยู่คนเดียว ก็คืออมิธา (อัมระนันท์) ตอนที่เขาไปเรียน เมื่อ 2 ปีกว่าก็เจียบมาก พอเขากลับมา ก็ไม่ได้กลับมาเป็น fulltime แล้ว คนอ่านเขาก็เดือดร้อนนะ กับการที่บทวิจารณ์หายไปจากหนังสือพิมพ์ แต่ก็คิดว่าเป็นเพราะว่าผู้อ่านที่เป็นคนต่างชาติ คนไทยที่สนใจเรื่องนี้ อาจจะเดือดร้อนบ้าง แต่ทางนายทุนพวกเขาก็เฉยๆ ยกตัวอย่างธุรกิจง่ายอย่าง จุดประกายวันพุธที่มีวางหน้าละครเวที แต่ก่อนมีบรรยายหน้าเต็ม แต่ปัจจุบันส่วนด้านหลังก็หายไปเปลี่ยนเป็นโฆษณา ซึ่งทางเจ้าของเขาก็ไม่เดือดร้อน

ปวิตร : มีความเป็นไปได้ไหมที่จำนวนคนอ่านอาจจะไม่มีนัยยะสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนอื่นๆ

จริยฤทธิ์ : หน้าที่ของสื่อมวลชนนอกจากจะตามกระแสมวลชนแล้ว ยังสามารถชี้นำมวลชนได้ แต่สำหรับสื่อมวลชนไทยไม่เป็นเช่นนั้น กล่าวคือสื่อมวลชนไม่ค่อยส่งเสริมให้คนดูหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับศิลปะทางเลือก โดยสนใจเรตติ้ง(rating)เป็นหลัก ว่ามันจะตกหรือไม่

ภัทร : ยังมีปัญหาอื่นๆ เช่น เรื่องการลดพื้นที่ หรือต้องการปรับรูปแบบใหม่

ปวิตร : ส่วนตัวแล้วไม่มีปัญหาเพราะมีพื้นที่ให้ผมตลอดเวลา โดยมีพื้นที่ให้ผมวันพฤหัสบดี ศุกร์ ซึ่งสามารถพูดคุย ถึงเรื่องที่จะเขียนได้

ภัทร : เรื่องของความยาวมีปัญหาไหม มีการกำหนดจำนวนคำหรือไม่

ปวิตร : เรื่องแบบฟอร์มมันเปลี่ยนรูปแบบใหม่ ไม่ยาวมาก ประมาณ 600-700 คำ

ภัทร : ถามคุณจริยฤทธิ์ในฐานะอาจารย์นิเทศศาสตร์ สาขาการแสดงมีการคุยกันในหมู่อาจารย์เกี่ยวกับมุมมองของสื่อสิ่งพิมพ์กับสื่ออื่นๆ โดยเฉพาะในส่วนของ การแสดงความคิดเห็น(review) ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์อะไรที่เพียงอย่างเดียว ถึงในอนาคตที่จะมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสื่อสิ่งพิมพ์ไทย โดยเฉพาะในส่วนของหน้าศิลปวัฒนธรรมอย่างไร

จริยฤทธิ์ : ปัญหาของนิเทศศาสตร์ในเมืองไทย ก็คือ ทุกคนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์หมด แม้กระทั่งภาควิชาการหนังสือพิมพ์อย่างนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ฯ ก็เปลี่ยนชื่อเป็นInformation Technology และNew Media ประเด็นสำคัญคือคนไม่สนใจที่จะทำสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งในบางส่วนของcontentมันไว้มาก เขาก็จะไม่ค่อยให้ความสนใจกับการที่จะมาแสดงความคิดเห็นกับการทำข่าวเชิงวิเคราะห์แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากที่มีกลุ่มเสื้อเหลือง เสื้อแดง สื่อมวลชนก็แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มโดยชัดเจนเลย ก็คือกลุ่มหนึ่งคือพวกชี้นำ อีกกลุ่มหนึ่งก็เป็นกลุ่มที่กลัว จึงสื่อข่าวออกมาแบบจืดๆ หรือไม่นำเสนอไปเลย

ภัทร : แล้วในต่างประเทศละ เป็นยังไง หรือว่าทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ไปเลย

จริยฤทธิ์ : ก็ไม่เชิงครับ เพราะว่าอย่างสื่อสิ่งพิมพ์ต่างประเทศ ขนาดของธุรกิจนั้นใหญ่กว่า ในขณะที่ประเทศของเราเกี่ยวกับการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ออกมาแต่ละวันนั้นน้อย เมื่อ

เทียบกับอังกฤษซึ่งมีทั้งหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และหนังสือพิมพ์ระดับชาติ อย่างนสพ. Guardian หรือ นสพ. Independent ซึ่งจริงๆคนอ่านก็คนละกลุ่ม

ภัทร : แต่ Department of Journalism ก็ยังไม่ได้เปลี่ยนชื่อแบบเรา

จิรยุทธ์ : มันไม่ค่อยมีนะ Department of Journalism ที่อังกฤษ เพราะเขาก็จะถือว่าเป็นconcept ของอเมริกา ที่อังกฤษ ใครเรียนอะไรมาก็ไปเป็นjournalistได้ สมมติว่าคนเรียนการละคร เรียนวรรณคดีมา ก็สามารถมาเป็น journalistได้

ภัทร : ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ กับสื่อใหม่ สื่ออินเทอร์เน็ตมันมีข้อเปรียบเทียบแตกต่างกันยังไง โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องของการวิจารณ์ และศิลปวัฒนธรรม

จิรยุทธ์ : ยกตัวอย่าง นสพ.Guardian ของอังกฤษ ซึ่งมีโดดเด่นในทางศิลปวัฒนธรรมมากที่สุด เนื้อหาในตัวเว็บไซต์ของเขามันจะเยอะกว่า ขนาดของส่วนฉบับสื่อสิ่งพิมพ์ มีขนาดบางลง เล็กลง และก็มีตัววิจารณ์ศิลปวัฒนธรรมอยู่เพียงแค่นำหนึ่ง ที่มีเยอะหน่อยคือฉบับวันเสาร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของบล็อกก็จะสามารถดึงดูดเรียกดูได้ สมมติว่าส่วนที่มันเป็นสื่อสิ่งพิมพ์เรื่องหนึ่งก็จะมีวิจารณ์เพียงคนเดียว แต่พออยู่ใน Guardian online ละครเรื่องหนึ่งก็จะมีวิจารณ์อยู่สี่ห้าคน

ปวิตร : เรื่องนี้ที่เคยได้ยินมาเหมือนกันว่า เมื่อ 2-3 ปีก่อน นักหนังสือพิมพ์เมืองไทย จะต้องมียูทูป ตอนนั้นทุกคนก็มีtwitter เหมือนกับ เหล่าบรรณาธิการสั่งเลยว่าคุณจะต้องtweetข่าวของตนเองตลอดเวลา ซึ่งรวมไปถึงนักข่าวโทรทัศน์ด้วยซึ่งเวลามีเหตุการณ์เกิดขึ้นก็จะถ่ายคลิป ถ่ายอะไรอย่างนี้ลงเว็บไซต์

ภัทร : สิ่งที่เราทราบดีขึ้นเหมือนเป็นอีกช่องทางที่มันขนานกันไปด้วยไปกับสื่อแบบเก่า

จิรยุทธ์ : แต่twitterกับบล็อกมันต่างกัน เพราะtwitterมันเกี่ยวกับข้อมูลที่มีเนื้อความสั้นๆ ไม่ได้มีเนื้อหา ส่วนบล็อกมันมีเนื้อหาเชิงวิเคราะห์อะไรได้มากกว่า

วชิรกรณ์: ส่วนใหญ่เท่าที่เห็น เขาก็จะโยนข้อมูลจากtwitterเข้าบล็อกตัวเอง อย่างคุณแก่ ณัฐพัชญ์ (วงศ์เหริญญทอง – นักวิจารณ์ละครเวทีและภาพยนตร์) และคนที่มาจาก

หน่วยงานอื่นๆ อย่างเช่นคุณสุกัญญา (กล้าณรงค์ – นักสิทธิสื่อ) แทบจะเอาข่าวสดtweetขึ้นทุกชั่วโมง

ภัทร : ถ้ามอาจารย์ธรรมจักร ทำไม่ถึงสนใจมาทำสื่อในโลกอินเทอร์เน็ต เป็นเรื่องเป็นราว

ธรรมจักร : สืบเนื่องมาจากการงานเก่า ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่ศูนย์วัฒนธรรมฯ อีกทั้งตัวเองก็อยู่สาขานาฏศิลป์ด้วย ก็บังเอิญเป็นสาขาที่ไม่มีเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์จริงจัง ส่วนใหญ่มันเป็นสังคมดั้งเดิม คือการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยปาก มุขปาฐะ และด้วยเหตุผลว่าจะทำงานวิจัยด้านนาฏศิลป์ได้ไหม สังคมจะยอมรับได้ไหม กับสองคือสังคมใหม่ ซึ่งตอนหลังพอมาเริ่มทำนาฏกรรมกรุงเทพ แล้วมันมีนาฏศิลป์บางส่วนที่เข้าไปปนกับงานเทศกาลละครกรุงเทพ ซึ่งไม่มีใครสนใจ เราก็รู้ว่ามันมีอยู่ในเทศกาลแต่ไม่มีใครคิดว่ามันดีหรือมันไม่ดี หรือควรค่าแก่เทศกาลละครกรุงเทพ มันก็ดูๆ ห่างๆ ขาดไป ทำไม่ไม่มีใครสนใจ เคยลองเขียนวารสาร Thai Dance magazine ซึ่งออกมาได้ 6 เล่มก็เลิก แล้วก็ไม่ได้เขียนต่อเลย

ต่อมาก็เริ่มมาเขียนในบล็อก ในบล็อกก็อาจจะมีเรื่องนั้นเรื่องนี้ ดูละคร น่องๆ มาดูมาอ่าน ก็มาแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันด้วยใครมีข้อสงสัยเราก็ตอบๆ ไป บางทีก็รวมไปถึงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ซึ่งมันเป็นของใหม่ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา และเป็นเรื่องใหม่สำหรับวงการนาฏศิลป์ แล้วก็หลังๆ มาก็มีsocial media ก็ลองมาทำดู เราก็เลือกคลิปวิดีโอที่ดีแล้วก็ยกขึ้นมาหน้าfacebookเรา ลองให้คนดูว่าเป็นแบบนี้ แล้วเอาไปเปรียบเทียบกับปัจจุบัน หรือมีโปรดัคชั่นใหม่ๆ สำหรับบ้านเมือง ว่าเกิดผลอย่างไรต่อวงการนาฏศิลป์ในบ้านเมืองในภาพรวมบ้าง มองภาพที่มันจะต้องต่อจากตัวโปรดัคชั่น มันจะมีผลกระทบอะไรบ้างไหม ที่แน่นๆ มันมีผลต่อวิถีคิดยังงัยของเด็กในวันข้างหน้า แต่ว่าพวกเขาเหล่านั้นจะไม่มีความคิดในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ในฐานะเป็นอาจารย์เอาคลิปให้เด็กดู เด็กก็จะมีแนวคิดใหม่ๆ

ภัทร : ก่อนหน้านั้น วัฒนธรรมการวิจารณ์ในแวดวงนาฏศิลป์เป็นอย่างไร จำกัดอยู่แค่ครูกับลูกศิษย์ หรืออยู่ในโลกเงียบ มีลักษณะเป็นเชิงลายลักษณ์ออกมาบ้างไหม

ธรรมจักร : ส่วนใหญ่วัฒนธรรมการวิจารณ์ในแวดวงนาฏศิลป์จะเป็นในลักษณะปากต่อปาก จึงมีน้อยมากที่ปรากฏออกมาในลักษณะเชิงลายลักษณ์อักษร ผมก็ตามโครงการนี้มา

ตั้งแต่แรก โดยเฉพาะเรื่องการวิจารณ์ อย่างเช่น ที่โครงการวิจัยการวิจารณ์เคยนำเสนอบทความวิจารณ์ละครดึกดำบรรพ์(ของ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ) แต่ปัจจุบันการวิจารณ์นาฏศิลป์มันห่างไป คนก็ไม่จับ บางคนพูดไม่รู้เลย แค่ทำให้คนดูให้เข้าใจมันก็ยากแล้ว นอกจากนั้น ในขั้นที่จะไปถึงขั้นวิพากษ์วิจารณ์ ยิ่งไปไม่ได้เลย ไปไม่ถึง ไม่มีใครชวนไปด้วยกัน ในขณะที่ละครไปถึงไหนกันแล้ว

วชิรกรณ์ : คือมันเป็นการติดความนิยมของคนในวงการ แทนที่จะเป็นการพูดการวิจารณ์ในเชิงสร้างสรรค์ มันกลายเป็นการแข่งขันกันในวงการมากกว่าหรือเปล่า

ธรรมจักร : แล้วในวงการนาฏศิลป์มันจะมีเรื่องของผิดถูกดั้งเดิมมันเป็นตัวตัดสินประเมิน เช่นผิดกับแบบเดิม มีมาตรฐานเดิมเป็นตัวกำหนด ไม่เหมือนกับงาน creation ใหม่ ๆ นาฏศิลป์มันมีเกณฑ์เหมือนขีดเส้นตรงไว้คือแม่แบบ ทุกคนก็จะวัดเทียบหรือประเมินกับแม่แบบ ไม่บรรทัดเดิม ซึ่งไม่บรรทัดมันก็มีหลายอัน ตามยุคสมัยประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ ซึ่งบางทีเขาก็ลืมนึกไปว่าไม่บรรทัดมันไม่ใช่อันเดิม

วชิรกรณ์ : แล้วมันอาจจะมีความปัญหาว่าในเมื่อใช้แม่แบบเป็นมาตรฐานกำหนดทั้งหมด แล้วเวลาคนทั่วไปมาดู เขาก็ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นขึ้นอีกอย่างหนึ่งมันอาจจะเป็นเรื่องความซ้ำซาก จำเจ ซึ่งดูก็ครั้งก็เหมือนเดิม

ธรรมจักร : ถ้าผ่านด้านความเข้าใจอันดีตอนนี้ก็นับว่ายากแล้ว ซึ่งไม่เหมือนกับอังกฤษ อย่างเช่นบัลเลต์ ซึ่งแต่ละคณะก็จะมีรูปแบบแตกต่างกันไปเป็นเอกลักษณ์ของตน ส่วนในประเทศไทยเราไม่มีการแข่งขันคณะนาฏศิลป์เพราะด้วยการที่ถูกทำให้เป็นรูปแบบเดียว

แล้วพอตนเองมาทำในรูปแบบบล็อก ก็มีคนสนใจบ้างโดยเฉพาะในอินเทอร์เน็ต ที่มีผลตอบรับดีมาก เพราะมีนักการละครเข้ามาแลกเปลี่ยน เข้ามาพูดคุยบ่อย จำนวนกำลังระหว่างคนนาฏศิลป์ด้วยและนักการละครด้วย เช่น คุณตั้ว (ประดิษฐ์ ปราสาททอง (อดีตหัวหน้าคณะละครมะขามป้อม) พิพัฒน์ ศัตย์เพ็ชรพราย (นักการละครหญิงร่วมสมัย) หรือคนในสายนาฏศิลป์ในเชิงอนุรักษ์ แต่ในเชิงใหม่ เช่น คุณพีรณธ์ (ชมธวัช ศิลปินนาฏศิลป์ และนักออกแบบพัสดราภรณ์ร่วมสมัย) ครูไก่ สุรัตน์ จงดาเปรียบเทียบกันว่านี่คืองานในศาสตร์เดิมนี่คือแนวคิดใหม่

ภัทร : เป็นสิ่งที่คาดไว้ก่อนใหม่ ว่าจะมีคนมาแชร์ ร่วมแสดงความคิดเห็น

ธรรมจักร : ไม่ได้คาดหวังไว้ครับ แต่ก็รู้สึกดีใจที่มาสนใจงานนาฏศิลป์เดิมๆของเรา

ภัทร : พอจะบอกได้ไหม ว่าตอนแรก อาจจะมองสิ่งที่ตนเองทำในfacebook เป็นเพียงแหล่งรวบรวมของเรา ชาวสาร องค์ความรู้ แต่พอเริ่มมีคนเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมมีวิจารณ์อย่างเช่นพวกการแสดงโชว์ร่วมสมัย อย่างของโชว์ภายใต้พระบรมราชินูปถัมภ์ ของสมเด็จพระนางเจ้า รู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ธรรมจักร : ผมก็ว่าดีนะ หมายความว่ามันช่วยเขย่าวงการนาฏศิลป์ ให้เห็นว่ามีคน กล้าพูดถึง ไม่ว่าทางบวกหรือทางลบ เพราะบางทีมันรู้สึกว่ามันไม่น่าพูดได้เลย ในขณะที่ใครๆก็ สรรเสริญกันทั้งประเทศเลย แต่ก็มีคนที่เข้ามาวิพากษ์วิจารณ์

ภัทร : มีการตอบกลับไปอย่างไรบ้าง

ธรรมจักร : ก็ไม่ค่อยมีการตอบกลับเพราะค่อนข้างให้เสรีภาพการการ
วิพากษ์วิจารณ์

ภัทร : มีโครงการที่จะกลับมาเขียนเป็น บทความยาวๆอีกไหม

ธรรมจักร : กำลังคิดจะเขียน แต่ก็อย่างที่บอกว่าถึงแม้จะเป็นอยู่ในรูปของสื่อในโลก อินเทอร์เน็ตแต่ว่าปัจจุบันคนไม่อ่านอะไรยาวๆ เคยทดลองเขียนเป็นโน้ตในเว็บ เกิน 3 ย่อหน้า คน ก็จะไม่ค่อยให้ความสนใจไม่อ่านไม่กด like แนนอน แต่ถ้าเรา post แค่วันละ 3 บรรทัดที่มีนัยยะ สำคัญอะไรบางอย่าง การแสดงความคิดเห็นมันก็จะยาว

ภัทร : คำถามต่อไปเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เชื่อมระหว่างโลกเก่ากับโลกใหม่ สักครูอาจารย์ธรรมจักรพูดถึงความสั้นความยาวของบทความ มันเป็นผลมาจากอะไร เป็น ผลกระทบมาจากที่ว่าบทวิจารณ์กำลังจะตาย หรือจะโยนไปสู่อะไร อาจจะไม่ใช่เรียกว่าการวิจารณ์ แต่เป็น อะไรก็ไม่รู้ ที่เป็นการแสดงความคิดเห็นในโลกอินเทอร์เน็ต มันเกิดจากพฤติกรรมที่ว่าคนอ่านหรือ คิดอะไรสั้นลง

ปวิตร : ซึ่งมีประเด็นหนึ่งที่ผมมองว่า ติดใจกับคำจำกัดความของคำว่าวิจารณ์ ของโครงการนี้ ที่แยกการเขียนวิจารณ์เป็น 3 ประเภท และจัดสิ่งที่พวกเราเขียนกันโดยทั่วไป ไม่ เรียกว่าเป็นบทวิจารณ์ แต่จะเรียกว่าเป็นรายงานทางวัฒนธรรม บทนิทัศน์ หรือการแสดงความรู้

คิดเห็นโดยการเขียนกระชู้ ซึ่งการแบ่งในลักษณะนี้มันทำให้คนมีความรู้สึกที่ไม่สามารถจะเขียนวิจารณ์ได้ ก็ได้แต่เขียนบทวิพากษ์ซึ่งที่จริงๆ แล้วคำว่าวิจารณ์ การวิจารณ์ มันมีความหมายกว้าง คือจะเอาแค่นี้ก็ได้ แต่ถ้าจะสนับสนุนการวิจารณ์มันควรจะให้ความหมายกว้าง

ภัทร : ซึ่งก็ ก็ไม่ควรผูกกับความสั้นความยาว

ปวิตร : จริงๆ สำหรับฝรั่งแล้ว การแสดงความคิดเห็น (review) กับ การวิจารณ์ (criticism) ทางวิชาการ สามารถใช้แทนกันได้ทุกกรณี แต่สำหรับคนไทยแยก แล้วก็มาบอกว่าอันนี้ไม่ใช่บทวิจารณ์ อันนี้เป็นรายงานวัฒนธรรม อันนี้เป็นบทวิพากษ์ซึ่งฝรั่งเขาก็เขียนแบบผม เขาก็เป็นนักวิจารณ์

จิรัช : จากเอกสารของทางโครงการวิจัยฯ อาจจะทำได้ก็อ่านแล้วต้องนั่งคิด แล้วคิดอีกว่าหมายถึงอะไร

ภัทร : ถ้าเกิดว่ามองในแง่หนึ่ง นัยยะหนึ่งมันอาจจะมองได้ว่าเป็นการจัดกลุ่ม รวมถึงจัดระดับทำให้ถูกมองว่ารายงานวัฒนธรรมมีคุณค่าที่ด้อยกว่าสิ่งที่เรียกว่าวิจารณ์ แต่ถ้ามองในนัยยะหนึ่งว่าเราตัดประเด็นนั้นออกไปมันจะเป็นการจัด catalog แต่อีกมุมหนึ่งอาจจะมีความหวังดีของอาจารย์รุ่นหนึ่งซึ่งอยากให้มีการเขียน การอ่าน การคิดให้เหมือนเชิงมีเหตุมีผล

ปวิตร : ถ้าคุณจะเขียนบทวิจารณ์แบบที่ว่า คุณก็จะไม่สามารถทำอาชีพนักวิจารณ์ได้ จริงๆ ถ้าให้ผมเขียนบทวิจารณ์ ผมต้องใช้เวลาเขียนประมาณ 7 วัน หนังสือพิมพ์ผมเป็นหนังสือพิมพ์รายวัน และถ้าให้ผมเขียนบทความหนึ่ง 7 วัน เดือนหนึ่งผมเขียนได้ 4 เล่ม และผมจะเอาเงินที่ไหนเติมน้ำมัน

จิรัช : การเขียนบทวิจารณ์ให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งการมีอาชีพเป็นนักวิจารณ์ มันเป็นนัยยะสัมพัทธ์ มันต้องดูตลาด บรรณาธิการ และดูพื้นที่ที่ให้ เพราะไม่ได้ถูกกำหนดด้วยนักเขียน หรือเกณฑ์ปกติของนักเขียนเพียงอย่างเดียว

ปวิตร : งานเขียนให้ได้มาตรฐานแบบนั้น เป็นผลงานทางวิชาการ ถ้าพูดถึงวารสารวิชาการ academic journal เมืองไทย ผมก็คิดไม่ออกว่ามันจะไปลงที่ไหน มันก็ยังมีวารสารตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งมันก็มีประโยชน์ เป็นสิ่งที่ใช้อ้างอิงได้ แต่ที่ผมทำแบบนั้นก็ตอน

ที่ผมจะไปประชุมสัมมนาต่างประเทศ ซึ่งมันก็จะไม่ใช่ประเด็นเรื่องการวิจารณ์ละคร มันก็จะเป็นหัวข้ออื่น อย่างเช่นเรื่องละครไทยในปัจจุบัน ไม่ได้เป็นการรวบรวมการวิจารณ์ขึ้นมาสังเคราะห์เพิ่มหรืออะไรเพิ่ม คือผมทำเป็นอาชีพ คือผมก็คิดอยู่ตลอดเวลาว่าถ้าผมไม่เขียน ผมก็ไม่มีเงิน ผมเขียนก็เพื่อได้เงินด้วย

ธรรมจักร: ผมว่าในสายงานผม ความถี่ของปริมาณงาน มันไม่ตอบรับแน่นอน พุดตามตรงเลยว่าเขียนไป เขียนในเชิงของนักวิชาการของมหาวิทยาลัยได้เท่านั้น ผมว่ามันยิ่งหนักกว่าอีกเลยนะ ไม่มีทางที่จะสร้างผลตอบรับได้เลย

ภัทร : เขียนในเชิงกึ่งวิชาการกึ่งวิจารณ์ อย่างเช่น การแสดงโขนเฉลิมพระเกียรติ 3-4 โปรดักชั่น ที่ผ่านมา

ธรรมจักร: ผมก็เขียนลงในวารสารของมหาวิทยาลัยอยู่เรื่อยๆ เรามีสื่อในมือเท่านั้นนะครับ ตอนนี้magazine ไม่ได้จับแล้ว ก็มีเพียงของตนเองเท่านั้นที่จะพูดจากับคนแฟนคลับกว่า 3000 คน

วชิรกรณ์ : ผมคิดว่า เรื่องประเด็นแยกประเภทนะครับ โดยเฉพาะบทกวีทางโครงการอาจจะอิงการใช้โมเดลของพวกวงการวรรณกรรม ที่มีแบบอ่านหนังสือแล้วชอบ แล้วก็แนะนำให้คนอื่น

ปวิตร : แต่ถ้าเป็นแบบบทวิจารณ์แบบดี ๆ แบบอันใหญ่ ๆ เขียนกัน 5-6 หน้า ถามว่าเอาไปลงที่ไหน และระหว่างที่ผมเขียน 5-6 หน้า กับผมเขียนสั้น ๆ คุณจะไม่ยอมรับว่าเป็นบทเขียนวิจารณ์หรือเปล่า

วชิรกรณ์: คือในแง่ของการเขียนอย่างนั้น ผมคิดว่ามันเป็นวิชาการมาก ๆ และกลุ่มคนอ่านก็จะน้อยด้วย ผมสังเกตเห็นว่างานพวกนั้น เมื่อมันทำเป็นค่อนข้างเป็นมหากาพย์ มันทำลึกไม่ได้ ทำเป็นเรื่อง ๆ มันต้องจัดเป็นเรื่อง ๆ เช่น เขียนถึงโขนในหลายๆฉบับสำนวนไปพร้อมๆกัน

ปวิตร : ถ้ามีเวลา หรือมีคนสนับสนุนเราก็ทำได้ ถ้าผมจะลาพักเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ เพื่อรวบรวมสิ่งที่ผมเคยดูมาตลอดเวลา 10 ปีละครเวทีไทยเป็นอย่างไรบ้าง ผมก็ทำได้

ธัญญานันต์ : อีกอย่างมันมีสิ่งพิมพ์ ที่เป็นโมเดลที่ผมสนใจมาก แต่ยังไม่แน่ใจว่าเกิดในวงการละครเวทีบ้านเราหรือเมืองนอก อย่างในเมืองนอก ข่ายหนัง ก็มีหนังสือเล่มหนึ่งที่เขียนว่า Student Filmmakers เป็นหนังสือหนึ่งสำหรับคนที่อยากทำหนัง หรืออย่างครั้งหนึ่งที่นิตยสาร Bioscope เคยออกหนังสือสำหรับคนที่อยากเป็นผู้กำกับ ในมุมมองผมนะ ถ้าหากเราวิวอย่างเดียวบางครั้งอาจจะได้เพียงกลุ่มน้อย เมื่อเทียบกับการเขียนเพื่อให้นักที่มีอุดมการณ์เหมือนกัน และแชร์กันได้

ปวิตร : สำหรับภาพยนตร์แล้วมีกลุ่มคนดูกว้างกว่า เพราะฉะนั้นเขาก็สามารถที่จะตีพิมพ์ออกมาได้ คนดูก็เยอะ คนสนใจก็เยอะ คนอยากเรียนก็เยอะ เมืองไทยก็ทำได้ แต่ทำออกมาเป็นออนไลน์ คำถามสำหรับผมก็คือ คนที่มีfacebook ขึ้นชมมากที่เขาขยันอัปเดต ที่นี้การทำแบบนี้มันใช้เวลา มันกินเวลาของชีวิตเราไป สิ่งที่เรารัก ความจริงเวลา อาจจะเอาไปทำอย่างอื่น

วชิรกรรณ : ก็เป็นข้อสังเกตหนึ่งที่อ.ปวิตรก็พูดแล้ว ตัวคุณณัฐพัชญ์เขาได้เปิดเวทีสนทนาในโลกออนไลน์แล้ว แต่ผมคิดว่าในวงการของคนที่มีคนอยากสนทนากว่าคืออาจารย์ไม่ทราบว่าอาจารย์มีความสนใจอยากจะทำแบบนี้บ้างรึเปล่า

ปวิตร : ผมมีบล็อกรวบรวมงานเขียนที่ลงในThe Nation ซึ่งบล็อกก็เป็นบทความที่เคยลงไปแล้ว โดยผมจะไม่เขียนอะไรลงบล็อก ผมไม่มีเวลา ผมมีงานเยอะมาก ถ้าอยากคุยก็อีเมลมา ถ้ามีคนที่เขาเขียนของผมไปโพสต์ลงfacebook หรือลงพันทิปแล้วมีคนมาวิจารณ์กลับ ผมจะไม่ตอบ เพราะผมคิดว่า ผมเขียนแล้วนี่คือความเห็นผม ซึ่งผมก็ชอบที่คนคิดต่าง

วชิรกรรณ : แสดงว่าสิ่งที่พยายามทำ คือพิสูจน์ให้เห็นว่า การเขียนวิจารณ์เป็นอาชีพได้

ปวิตร : แต่ก็ไม่ใช่อาชีพประจำ จริงๆ ผมก็เสียดายอยากจะเขียนวิจารณ์เป็นภาษาไทยแต่มันไม่มีพื้นที่ให้ผมลง

ภัทร : ขอลกลับมาประเด็นความสั้นความยาวและคุณภาพของบทวิจารณ์ เพื่อจะโยงกับเรื่องการเขียน วิจารณ์หรือไม่วิจารณ์ก็แล้วแต่ในอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับศิลปะการแสดง

ปวิตร : ถามอาจารย์ท่านอื่นๆ ว่า สั้นๆ มีคุณภาพได้ไหมอาจารย์ว่า

ธรรมจักร: มันได้นะ แต่ถ้าสั้นๆ มากๆ มันทำให้คนอ่านมากกว่า สำหรับการ
ใช้tweeterนะ แต่มันไม่ตอบโจทย์ มันเหมือนเป็นสิ่งที่บันทึกความคิด ณ ช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่นเรา
อยู่บนรถแล้วเราคิดได้

ภัทร : อันนี้โยงมาถึงเรื่องการออกข้อสอบเด็กเขียนตอบโจทย์ ตอนนี้อย่าง
มันเป็นเหมือน brief communication ออกโจทย์ให้เด็กมานั่งเขียนตอบ 1 ข้อ 3 ชั่วโมงคงไม่มีใคร
ทำแล้วหรือเปล่า เป็นเพราะคนยุคนี้เป็นยุคที่ทุกอย่างสั้นลง

จิรัช: อย่างเมื่อเข้าตรวจงานเด็กงานเขียนเรื่องสั้น แล้วก็จะมีแบบว่าคนอายุโตขึ้นไฟล์
มาอยู่คนหนึ่งแล้วมันเห็นงานต่างกันชัดเจน คนที่เหลือก็จะเขียนเป็นความคิดสั้นๆ แล้วเอามาต่อ
กัน ในขณะที่มันโตกว่า อายุ 30 ปลายๆ จะเขียนเป็นอีกแนวหนึ่งมีการร้อยเรียง เชื่อมโยง
ความคิดได้ เรื่องของรุ่นคนจริงๆ

วชิรกรณ์: มีเรื่องจะแชร์ การเล่นtweet มี 2 แบบ แบบแรก ทำอะไรไปแล้วมันก็จะสั้นๆ แล้ว
ข้อความมันก็จะเยอะแล้วก็tweet longer ให้ยาวขึ้น คนส่วนใหญ่ที่tweetกันนี้ tweet ผ่านมือถือ
มากกว่าtweetผ่านคอมพิวเตอร์ แล้วมันก็จะมีการapplicationบางอย่างในมือถือที่สามารถทำให้พูด
ประมาณแค่ 2-3 ประโยค ถ้ามันหมดโควตา ก็จะมีลิสต์เล็กๆไว้ให้อ่านข้อความที่จะมาต่อ เป็นพวก
uber social

ภัทร : อีกหนึ่งประเด็นหนึ่งก็คือมีประโยชน์ของการเขียนวิจารณ์ในอินเทอร์เน็ต
อย่างไร

ปวิตร : ผมว่าทำให้คนอินเทอร์เน็ตมันเป็นสื่อที่คนส่วนใหญ่ใช้ อย่างที่บอกว่าใน
เมื่อสื่อสิ่งพิมพ์มันกำลังจะตายลงไปคนส่วนใหญ่ก็ไม่รับแล้ว แต่สื่ออินเทอร์เน็ต มันเป็นสื่อที่คน
ส่วนใหญ่ใช้รับข่าว มันก็ทำให้คนรับรู้ข่าวสารมากขึ้น ทำให้สนใจ มันเป็นช่องทางที่น่าจะศึกษาว่า
เราจะใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตได้อย่างไร ประเด็นสำหรับโครงการวิจัยนี้ทั้งหมดจะไม่บรรจุ
จุดประสงค์เลยถ้าเกิดว่าเมื่อเสร็จแล้ว ไม่ทำให้มีคนสนใจในการวิจารณ์มากขึ้น ผมไม่พูดถึงศิลปิน
นะ ผมพูดถึงคนดู ตอนนี้ผมคิดว่าประเทศเราผลิตแต่ศิลปิน แต่ยังขาดการผลิตคนดู

ภัทร : ระยะต่อไปของโครงการคือจะเริ่มทำคลินิกการวิจารณ์ มีแนวคิดที่พอจะแนะนำไหมครับ ให้เกิดกิจกรรมการวิจารณ์มากขึ้น โดยใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นตัวสนับสนุน

ปวิตร : อย่างแรกผมว่าทำให้คนกลัวให้น้อยลง กลัวการแบ่งประเภท ว่าเป็นบทนิทัศน์ หรือบทวิจารณ์ จริงๆแล้วด้วยธรรมชาติของเด็กไทยเป็นคนที่ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น แต่ผมว่าอินเทอร์เน็ตมันเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้พวกเขากล้าที่จะแสดงความคิดเห็น อย่างเช่น facebook มันเป็นจุดเชื่อมต่อ คนที่จะอ่านของเราได้ จำเป็นต้องเป็นคนที่อยู่ในกลุ่มของเรา เพราะฉะนั้นเขาก็จะกล้า กล้าคิดกล้าทำ แต่ที่นี้ก็เฉพาะในกลุ่มนะ ถ้าจะมากำหนดว่าต้องยาวเท่านั้นเท่านั้นถึงจะเข้ามามาตรฐาน เขาก็จะกลับไปสู่โลกของกลุ่มเพื่อนของเขาเหมือนเดิม

มีนะ คนที่เป็นนักวิจารณ์ที่เขียนไม่เหมือนอย่างที่พูด ผมเจอมาเลย คุยหลังดูละคร ก็แบบว่าให้เกรดพอกับผม แต่เวลาที่เขียนไม่แรงเท่าที่พูด ผมทำไม่ได้ แต่เขาพูดแรง แต่ผมไม่ค่อยพูด แต่ถ้าเกิดเป็นโลกอินเทอร์เน็ต มันเป็นกลุ่มเฉพาะ facebookระดับหนึ่ง แต่ถ้าเป็นบล็อกมันจะเป็นความคิดตัวเอง เป็นระดับพึงสาธารณะ จะทำยังไงให้เยาวชนรุ่นใหม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของคนอื่น อันนี้มันประชาธิปไตยมาก คือตอนนี้ที่มันทะเลาะกันอีกอย่างก็คือว่า มันเหมือนกับ คนชอบคิด เราไปดูละครเรื่องหนึ่ง แล้วคนหนึ่งชอบ คนหนึ่งไม่ชอบ มันเป็นเพื่อนกันไม่ได้ อย่างเช่นเสื้อเหลือง เสื้อแดงที่เป็นเพื่อนกันไม่ได้ ซึ่งบ้านพวกเราหลายคน ก็มีพ่อเป็นเหลือง แม่เป็นแดง ซึ่งการวิจารณ์มันแฝงอยู่ในนี้ คือแทนที่จะคิดเป็นทางวิชาการ หรือแนวทางที่วัดชัดเจน กลับคิดเป็นศัตรูกัน แล้วสุดท้ายนี้มันโยงไปสู่ว่าการที่เขารู้สึกชอบที่จะไปดูละครเวที ทำให้คนดูมากขึ้น ผมมีความรู้สึกว่า คนที่ไม่ได้เรียนนาฏศิลป์มา ก็ดูนาฏศิลป์เป็น เราต้องการคนเป็นนี้

ธรรมจักร: ผมก็ว่ามันโอเค เด็กๆ มาอ่านบล็อก คนที่ไม่รู้มาวิจารณ์ ทุกคนชอบเราก็ดูยอดแล้วรู้เลยว่า พอโพสต์ปั๊บมีคนกด like เรา 40 like ก็แสดงว่าคนนี้น่าจะแล้ว

จิรยุทธ์ : ที่อังกฤษทุกปีจะมีการจัดอบรมการวิจารณ์ให้กับเด็กอายุ 7-13 ปี มีการอบรมแล้วก็มีมาให้เด็กไปเขียนในบทวิจารณ์แล้วก็มี แล้วมีการประกวดกันขึ้น โดยส่วนตัวแล้วผมมองว่า ดี ประการแรก คือพาเด็กมาดูละคร และทำให้เขาเขียนออกมาได้ดี ดูอย่าง

วิพากษ์วิจารณ์ เด็ก 7-8 ขวบก็ดูอย่างหนึ่ง 11 ขวบก็ดูอย่างหนึ่ง หลายครั้งที่เราอ่านบทวิจารณ์ พวกนี้ก็รู้ว่าเก่งดี เก่งกว่าเด็กเราอีก

ปวิตร : ผมว่าเด็กพวกนี้เขายังไม่มีกรอบ แต่พอโตๆขึ้นมาเริ่มมีกรอบ ฉะนั้นมาอย่างนั้นจะต้องเป็นอย่างนั้น เทศกาลละคร เขาก็จะยังมีการประกวดบทวิจารณ์

..... หากเรามองกลับมาที่สภาวะที่บ้านเรา ข้อแตกต่างของสังคมเรา ทำไมเราถึงไม่ค่อยเอื้อเหมือนที่สังคมอังกฤษทำมองสังคมไทย เราสามารถทำได้ไหม ถ้าจะถามว่าทำได้ไหม มันก็ทำได้

ธรรมจักร: มีข้อจำกัดอะไร เรายอมรับฟังกันมากน้อยแค่ไหน อย่างที่อ.ปวิตรบอก เราผลิตศิลปินเยอะ ผลิตคนที่จะพูดก็เยอะ แต่เราไม่เคยผลิตคนที่จะฟังกัน ทุกคนก็อยากแสดงความคิดเห็น แต่เราไม่ถนัดที่จะฟังความคิดเห็น

ปวิตร : ผมคิดว่า เยาวชนไทยมักจะเชื่อศิลปินรุ่นพี่ เราก็ต้องบอกนะ ว่านี่คือความคิดของเขานะ เพราะเรื่องศิลปะบางทีมันไม่มีถูกผิด มันเป็นเรื่องของประสบการณ์ของตนเองของส่วนตัว และตัวคุณคิดอย่างไร และในทางผู้ใหญ่ก็ต้องฟังเด็กด้วย

ภัทร : แล้วถ้ามองกลับ มีกลุ่มเด็กที่สนุกกับการแสดงความคิดเห็นของตนผ่านบล็อกที่ตนสร้างขึ้น แล้วมีคนติดตามกว่า 200คน และพอใจกับการที่ได้ใช้พื้นที่เหล่านี้ในการสื่อแสดงความคิดเห็นนี้ ซึ่งตอนนั้นก็มีบางแล้ว ก็แสดงความคิดเห็นอย่างมุมมองตนเองโดยที่ไม่ได้ตรวจสอบ แต่ก็สนุก มันก็ไม่ได้ผิดอะไร แต่ถ้าบางทีมันมีอะไรผิดขึ้นมา อย่างเช่นกรณีนาฏศิลป์แบบว่าให้ข้อมูลผิด ภาวิสัยผิดจริงๆ

ธรรมจักร: สำหรับผมสนับสนุนให้มีนะ ยกตัวอย่างในบล็อกของผมซึ่งจะมีกลุ่มหนึ่งกลุ่มนักประวัติศาสตร์ศิลป์ เพราะนักประวัติศาสตร์ศิลป์จะมองนาฏศิลป์อีกแบบ เขาจะวิจารณ์แยกเป็นอีกหน้าบล็อกหนึ่งเลย เพียงที่จะพูดเรื่องนาฏศิลป์ที่ไม่ใช่คนนาฏศิลป์มอง ซึ่งอันนี้ต่อขยาย ซึ่งทำให้รู้สึกดีใจ และก็ทำให้เราได้วิธีคิดใหม่ๆมาต่อขยายจากที่เราทำอันแรกๆ ซึ่งดีมาก

ปวิตร : ซึ่งดีมาก ส่วนใหญ่คนมักจะคิดว่าจะวิจารณ์หนังจำเป็นต้องทำหนังเป็นใหม่ จะวิจารณ์ละครจำเป็นต้องทำละครเป็นใหม่ ซึ่งไม่เคยเรียนละครมาก่อน มันเป็นคำถามที่ผมมองว่าไม่จำเป็น เป็นเพียงกลุ่มคนดู ดูเป็นละกัน

จิรัชฤทธิ์ : อย่างที่อ.ภัทรพูดไปก่อนหน้านี้ อย่างเขาวิจารณ์ละครแล้วมีคนตามเขาเยอะ จนวันหนึ่ง เขาคิดว่าสิ่งที่เขาคิดมันสามารถกำหนดทิศทางของความคิดของคนอื่นได้ แท้ที่จริงแล้วสิ่งที่เขาคิดมันเป็นเพียงแค่หนึ่งในหลายๆความคิด มันไม่ใช่ความแท้จริงว่า การแสดงนี้จะต้องเป็นยังไง

ปวิตร : คือสุดท้ายแล้ว การวิจารณ์มันก็คือการแสดงความคิดเห็นของคนๆเดียว ทุกคนที่อ่านก็ต้องเข้าใจ แล้วคือผมไม่เชื่อว่า คนที่เขียนบทวิจารณ์ไม่ว่าจะที่ไหนก็ตามจะสามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้ จากหน้ามือเป็นหลังมือ ไม่มีทาง

จิรัชฤทธิ์ : มาถึงตรงนี้ด้วยนะครับ อย่างเราเขาวิจารณ์แล้วคนตามเยอะ คนอาจจะเข้าใจว่าเขาเป็นหนึ่งในผู้เชี่ยวชาญด้านนี้จริง แล้วการได้ชื่อเสียงอย่างนั้นมา และการที่เขาพูดอะไรไปคนจะเชื่อหมด คราวนี้อาจจะผิดก็ได้

ปวิตร : ผมเชื่อว่าถ้าคนตามเยอะ คงไม่ผิดทั้งหมด ก็คงมีอะไรถูกบ้าง

ธรรมจักร : เชื่อว่าคนเราไม่ได้โง่ เพราะถ้าเราเห็นว่าพูดผิด เราก็จะมีวิจารณ์ญาณเองว่าอะไรที่มันถูก มันจริง มันไม่ใช่แบบนะการเมืองที่จะโน้มน้าวคนทั้งตำบลและหมู่บ้าน ให้โหวตเบอร์เดียวกันได้หมด ส่วนตัวผมคิดว่า มันอาจจะมียุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันในสังคมไทยอยู่ คือถ้าที่เวลาเราดูปัญหาของกระแสบางอย่างที่มันเกิดขึ้น เช่น คำพยากรณ์ของหลวงปู่ชาเข็ญยังดังได้ ซึ่งมันก็เป็นคำพูดที่มาจากใครไม่รู้ แล้วดังได้ แล้วมีคนมาตอบได้ว่าสิ่งที่ทำ เอามาเขียน สิ่งที่เขาทำนายว่ามันมี มันเคยเป็นบทกวีนิพนธ์ของคนที่มีมาก่อนของคนนี้ คนนี้ โดยเฉพาะคนที่ไม่เคยทำresearch หรือในอีกกรณีก็คือ อย่างเช่นมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมอะไรบางอย่าง แล้วก็มันจะมีคนบ่นๆ เป็นคนที่เชี่ยวชาญเหมือนกัน ก็จะบอกว่าคนนี้ผิด คิดต่างมาก พอเวลาพูดไปก็จะมีคนคิดว่าเขาเชี่ยวชาญ แต่ว่าคนไทยโดยส่วนใหญ่ เขาก็จะเชื่อคนที่มียุทธศาสตร์

ภัทร : การที่ให้เกิดการที่เขียนcommentโดยอิสระได้ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย แต่การเกิดนักวิจารณ์ตามสื่อonline มีแนวโน้มว่าจะนำไปสู่ภาวะที่เกิดการเลือก

เสพยาข้อมูลตามรสนิยมเป็นกลุ่มย่อยๆ แบบว่าคือฉันชอบนักวิจารณ์คนนี้ ฉันก็เลือกเสพย์แต่การวิจารณ์ของคนนี้ ซึ่งมีลักษณะการตั้งคำถามเดียวกันนี้กับพฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตอยู่แล้ว ว่า ในสมัยก่อนเป็นยุคสื่อสิ่งพิมพ์monopoly แล้วก็มีสื่อไม่กี่ฉบับ การสื่อสารก็เหมือนเป็นไปในทางเส้นเดียว แต่ในปัจจุบันมีหลายช่องทาง หลายสื่อมาก มองประเด็นนี้เป็นยังงัยบ้าง

จริยฤทธิ์ : สื่อสิ่งพิมพ์เอง หนังสือพิมพ์เอง คนแต่ละกลุ่มก็เลือกอ่านคนละฉบับอยู่ แล้ว คนอ่านGuardian ก็อ่านGuardian ก็จะไม่อ่านTimes ซึ่งก็เป็นการอ่านเฉพาะกลุ่มอยู่แล้ว reviewer อย่างละครเพลงWest Endก็จะมี review มัน แต่ในขณะที่ Times มันก็มี review เยอะหน่อย ก็จะเป็นคนดูละครคนละประเภทอยู่แล้ว

ภัทร : กลับมาถามเรื่องวัฒนธรรมการรับฟัง จะมีแนวโน้มไปในเรื่องเลือกอ่าน เลือกเข้าบล็อก เลือกเข้าfacebookของคนนั้นเป็นประจำ แล้วการที่ไปอ่านอีกชั่วโมงไม่บ่อยมาก มันจะทำให้เกิดวัฒนธรรมการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันอยู่ไหม

ปวิตร : ถ้าอย่างนั้นมันน่าจะมีอะไรที่ผูกกันเป็นสื่อกลางที่คอยรวบรวม คือมีลิงค์ไปทั้งสองข้าง ถ้าจะดูเว็บไซต์สักอันหนึ่งที่บอกว่า ตอนเย็นวันนี้มีละครเล่นที่ไหนบ้าง ยังไม่มีเลย น่าจะเข้ามาดูสำหรับคนที่อยากจะเข้ามาชม ถ้าจะไปเริ่มที่facebookใคร ก็น่าจะมาเริ่มที่อันนี้

ธรรมจักร : แสดงว่ามันยังไม่มีการเชื่อมโยง มันมีอยู่ช่องหนึ่งที่facebookเกิดใหม่ๆ แล้วก็มีคนเขียนเสร็จ แล้วมันไปเชื่อมต่อกับพันทิปได้กระทันหัน อันนี้ก็ได้อยู่ 2 มุมมอง ในขณะที่ที่เราเขียนกันในfacebook อาจจะยังไม่ตกตะกอนอยู่ แล้วยกบางcommentขึ้นไปบนพันทิปแล้ว ได้กรองอันใหม่มา แล้วพัฒนาอีกต่อหนึ่ง ก็คือ อาจจะมีคนเขียนจากพันทิปไปสรุปเป็นบล็อก เป็นบทความดี ๆ สักอันหนึ่ง มันเป็นขั้นตอน 3 ขั้นตอนที่มันง่าย ด้านหลังพอมันกระจายมาก ๆ

จริยฤทธิ์ : มันก็เลยกลับไปเป็นปัญหาที่ว่ามันเกิดการสนทนาขึ้นไม่ฟังกันอ่า เราก็อยากที่จะพูดมากกว่า ถ้าพูดไม่ถูกใครก็ไม่สนใจ ทำยที่สุดก็ตั้งสำนักใหม่

ภัทร : ประเด็นสู่สาระต่อไปคือเรื่องของอนาคต มองอนาคตของการวิจารณ์สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างไรบ้าง หรือสื่ออื่นๆ คิดว่าปริมาณมันจะเพิ่ม หรืออะไรเป็นอุปสรรคให้จำนวนมันมีอยู่แค่นี้ อะไรเป็นปัจจัยสำหรับ เพราะละครมันก็น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับ

จำนวนละครที่มีเยอะขึ้นกับสมัยก่อน แต่ปริมาณวิจารณ์ก็ยังอยู่ในปริมาณใกล้เคียงเท่าเดิมหรือไม่
เพิ่มจากเดิมมากนัก เป็นเพราะอะไร

จิรยุทธ์ : เพราะความคิดมันเยอะ และทุกอย่างมันไวไปหมด

ภัทร : หรือไม่เชื่อว่ามามีบทวิจารณ์ที่สามารถกำหนดทิศทางอะไรได้ อาจเป็น
เพราะฐานะของนักวิจารณ์ไม่มีนัยยะสำคัญในประเทศนี้

จิรยุทธ์ : ถ้ามันมีสื่อสิ่งพิมพ์เยอะๆ ถ้าในอเมริกามีหนังสือพิมพ์ที่วิจารย์งานสัก 20
เล่ม ผมก็คงเป็น 1 ใน 20 ประเด็น คือสื่อสิ่งพิมพ์ไทยนะตาย เลยกลับมาที่ว่าแล้วสื่อออนไลน์จะ
สื่อออนไลน์จะมีผลอะไรต่อหรือเปล่า

ภัทร : แล้วหน้าตาของสื่อออนไลน์ การวิจารณ์ในสื่อออนไลน์ควรไปในมุมมอง
ไหน เพราะตอนนี้ก็ยังมีลักษณะเป็นกระชู้เป็นcomment

ธรรมจักร : มองว่าเป็นกระจายนะ แต่อาจจะต้องมีหน่วยกลาง ที่จะเป็นเว็บไซต์
หรืออะไรสักอย่าง มันอาจจะไม่ใช่ทางที่ใช่ เพราะมันไม่มีให้เลือกมากนัก แต่ถ้ามีใครกล้าทำสัก
หนึ่ง มันจะมีคนตามมาสัก 45 คน ผมว่าสำหรับโลกออนไลน์ แล้วก็เป็นการประมวลให้ความคิดเห็น
มารวมกัน อาจจะมีกลุ่มนักวิชาการ นักวิจารณ์อิสระ มาทำงานด้วยกัน แล้วมันได้ส่วนกลางสักที่
เราทำได้ง่ายกว่าการมาทำสื่อสิ่งพิมพ์สักชิ้นหนึ่ง

ปวิตร : สื่ออินเทอร์เน็ต ทำอย่างไรให้มันเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง สามารถอ้างอิง
ได้ อาจารย์จิรยุทธ์อาจจะนึกถึงนสพ. The Guardian ที่มีบล็อกเพิ่มเติม เพราะอันนี้เป็นแนวทาง
หนึ่ง ที่ควรนำเสนอแก่สื่อสิ่งพิมพ์ที่มีอยู่แล้ว ถ้าจะสนับสนุนออนไลน์ให้มากขึ้นก็ควรไปเพิ่มส่วน
นั้น มันก็เป็นไปได้

ธรรมจักร : ตอนที่ใครไปทำ fanpage กด like รุ่นแรกๆ เราจะได้ข้อมูลจากตรงนั้น
ตอนนี้กลับกลายเป็นนิ่งไปเลย กลับกลายเป็นไม่มีอะไรเลย

ภัทร : ซึ่งตอนนี้ว่าควรจ้งให้มีคนมาทำตรงนี้เลยดีไหม post

ธรรมจักร : แต่สื่อออนไลน์ มันก็มี web master ในการทำ ก็ต้องใช้เงินและเวลาอยู่ดี

ภัทร : พอเข้าใจว่าเด็กต้องการหาข้อมูลมาส่งการบ้าน ก็ใช้googleไปมา เจอบทความเก่าๆอาจารย์ ก็เขียนส่ง เพราะบางทีมันอยู่ในfacebook อะไรบางอย่างยังเข้าไม่ถึง แล้วจะทำไมให้วัฒนธรรมการวิจารณ์มันยั่งยืน อาจต้องมองกลับไปว่าคนไทยต้องการดูเพื่อความบันเทิงมากกว่า คนที่อยากดูเพื่อวิจารณ์ เพราะตอนนี้นั้นแทบจะน้อย เพราะสังเกตจากตอบแบบสอบถามยังไม่อยากจะเขียนเลย

จริยฤทธิ์ : มีปัจจัยอยู่ว่า ถ้าละครมันไม่ยาวมาก และผมว่าคนมาดูละครเวที มันไม่เหมือนการดูภาพยนตร์ ที่มีต้องตั้งใจมากแล้วระดับหนึ่ง แต่บางคนถนัดพูดมากกว่า เวลาเขียนอาจจะเกร็งๆ เขียนไม่ออก

ภัทร : การวิพากษ์วิจารณ์มันมีมากกว่าการตอบแบบสอบถาม การที่จะให้แชร์ออกมา

ปวิตร : ถ้าไม่มีนักวิจารณ์มาอยู่ด้วย มันก็จะเหมือนกับว่ามีศิลปินมาพูดว่าอยากที่จะทำอะไร ซึ่งคนไทยเป็นมาก แต่ถ้าเป็นฝรั่งนี่ เวลาคุณไปดูงานของเขาแล้วคุณต้องการที่จะรู้ว่าสื่ออะไร เขาจะถามกลับว่าคุณเห็นอะไร

ปวิตร : แทนที่จะเป็นคนดูกับศิลปิน น่าจะเป็นคนดูกับนักวิจารณ์ แล้วให้ศิลปินมานั่งฟัง แล้วเขาคิดยังไง ศิลปินก็ได้เรียนรู้ด้วย คนดูก็ได้เรียนรู้ด้วย

จริยฤทธิ์ : เด็กมักจะมองหาคำตอบที่ถูก เขากลับคิดแล้วผิด

ปวิตร : นี่เป็นปัญหาสำคัญมาก ซึ่งถ้าเป็นศิลปินรุ่นโตๆ เขาจะชอบมากเลยว่าคนคิดไม่เหมือนเขา แต่ไม่ใช่ตรงกันข้าม แต่ที่แตกต่างไปนิดหน่อย

ภัทร : ตอนนี้มีใครใช้commentในอินเทอร์เน็ตไปใช้ในการเรียนการสอนบ้างครับ

ธรรมจักร : มีนิดหน่อยครับ แต่ในเชิงกระบวนการคิดก็ยังนะ สถาบันยังต้องการครูที่เป็นผู้ป้อนความรู้ และสำหรับผมยังมองในแง่ของการพัฒนาคนดูเลยว่า ให้เรียนรู้กันโดยรูปแบบการทำข้ามสาขา แบบภาพยนตร์ที่ไปไกลมากและ ละครกำลังเดินตาม แต่นาฏศิลป์อยู่ท้าย แต่

นาฏศิลป์ยังไม่เคยเข้าไปสัมผัสว่าคนทำหน้าที่ทำอย่างนี้ การละครทำอย่างนี้ นาฏศิลป์มันไม่มีเวที นอกจากจะวิจารณ์กันเอง เพราะขาดการเรียนรู้วิธีการวิจารณ์กลุ่มสาขาอื่นๆ

ภัทร : ถ้าเกิดมีการเขียนวิจารณ์เป็นลายลักษณ์อักษร แบบบทวิจารณ์ที่ไม่ใช่ บททัศนียภาพ อยากให้มันเป็นรูปร่างหน้าตาแบบไหน หรือบริบทของมันควรจะเป็นยังไง

ปวิตร : มันก็ต้องกลับมาคิดถึงว่าบทวิจารณ์มันจะให้ประโยชน์อะไรกับผู้ชม ให้ประโยชน์อะไรแก่ศิลปินหรือเปล่า ถ้าเขาอ่านไม่รู้เรื่อง แล้วคุณเขียนอะไร ถ้าเขาอ่านแล้ว เขาไปถามอีกทีว่านี่คืออะไร หรือคำนี้ภาษาอังกฤษมันว่ายังไง ทฤษฎีอะไรไม่เข้าใจ ผมคิดว่าการสื่อสารกับผู้ชมเป็นสิ่งที่สำคัญมาก นักวิจารณ์ควรสื่อสารกับทั้งสองอย่าง แต่มันก็มีช่องทาง ผมไม่เชื่อว่าหนังสือที่มันเป็นเล่มๆที่กำลังจะตาย คือมีคนทำเป็นe-book และ e-bookนี่แหละที่ถึงคนมากกว่า เก็บง่าย ยังไงก็ไม่ได้ แต่เปลี่ยนรูป

ภัทร : ถ้าไม่ได้มองว่าอยู่ในกระดาษ การเขียนที่เขาเรียกว่าบทวิจารณ์นี้ก็ยังคงคิดว่ายังมีประโยชน์อยู่หรือไม่

ปวิตร : มีประโยชน์ รวบรวมเป็นรายปีไหม เพราะพวกนี้มันต้องใช้เวลากลับกรองนาน ละครเรื่องหนึ่งมันจบไปแล้ว กลับกรองอะไรเสร็จก็อีกนานคนที่ดูก็ลืมไปแล้ว คนที่อยากจะดูก็ไม่มีโอกาสได้ดูแล้วไง ถ้ามันอยู่เป็นรายปี เราก็รวบรวมทั้งหมดทำเหมือนเป็นแนวทางทิศทางของละครเวที เป็นบทสำรวจ ทำให้เห็นพัฒนาการของละครเวทีอาจจะดีกว่า แต่ผมก็ไม่รู้ใจว่าเขาจะมีกำลังดูละครได้กี่เรื่องต่อปี

ภัทร : ถ้าปรับเป็นe-book ฐานการอ่านจะเพิ่มขึ้นหรือเปล่า

ปวิตร : มีข้อสงสัยอยู่อย่างหนึ่งคือ e-bookมันจะน่าอ่านมากขึ้น แต่ต้องยอมรับว่าคนไทยไม่อ่านภาษาอังกฤษมากเท่าไร คนที่แปลมักจะแปลเป็นอย่างเดียว แต่อาจจะไม่เข้าใจเนื้อหา คนอ่านก็เชื่อว่าเป็นอย่างเดียว ในขณะที่ละครมีหลากหลายประเภท มันแบ่งไม่ได้ หนึ่งมีหลายแนวแล้วแต่จะแบ่งตามทฤษฎีไหน ถ้าคนอ่านสามารถอ่านข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษได้ เขาอาจจะได้รับความเห็นที่แตกต่างหลากหลายมากกว่า เพราะตำราเมืองไทยส่วนใหญ่สรุปเอาเอง

ภัทร : ตอนโครงการระยะแรก ได้ออกหนังสือสรณิพนธ์รวมบทวิจารณ์ออกมา
สมมติภายในปีหน้า ทางโครงการจะออกหนังสือแบบเดียวกันอีก การเขียนวิจารณ์ละครใน
facebook ในblog คิดว่าน่าจะได้ถูกรวบรวมได้ใหม่ไว้เป็นหลักฐานเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ดูใหม่

ปวิตร : โดยส่วนตัวแล้วชอบการพิมพ์ และคิดว่าประหยัดค่าใช้จ่ายถ้าพิมพ์
ออกมาสัก5,000เล่ม แต่ก็จะมีปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ แต่ถ้าเป็นอิเล็กทรอนิกส์ มันlinkได้ ส่วน
facebookเป็นพื้นที่ส่วนตัว ออกความเห็นไม่ได้ แต่สามารถเอามาจากคำคัญมานำเสนอ เป็นภาพ
ตัวอย่างได้

ภาคผนวก 6

เนื้อหากิจกรรมการเสวนากลุ่มย่อยครั้งที่ 2

การเสวนากลุ่มย่อยครั้งที่2 “การวิจารณ์ด้านการละครบนโลกโซเชียล”

(กลุ่มนักวิจารณ์ที่มีพื้นฐานมาจากการวิจารณ์ภาพยนตร์)

วัน : เสาร์ 4 กุมภาพันธ์ 2555

เวลา : 10.00 น. – 12.00 น.

สถานที่ : ร้านกาแฟ Coffee Book ชั้น3 หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

ผู้ดำเนินรายการ : ธิญญานันต์ คุณนุพงศ์ และภัทร ด้านอุตรา

วิทยากรผู้ร่วมการเสวนา :

- คณัฏฐ์ รังสีกาญจน์ส่อง – บล็อกเกอร์วิจารณ์บันเทิงเจ้าของนามปากกา merveillesxx และอาจารย์พิเศษสาขาภาพยนตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และนักวิจารณ์ประจำนิตยสารBioscope
- จิตร โพธิ์แก้ว – บล็อกเกอร์วิจารณ์บันเทิงเจ้าของบล็อก limitless cinema
- ชญานิน เตียงพิทยากร – บล็อกเกอร์วิจารณ์บันเทิงเจ้าของนามปากกานanoguy และนักวิจารณ์ประจำนิตยสารStarpics

ธิญญานันต์ : คุณจิตรและคุณต่อแนะนำตัวก่อนเลยละกันครับ

คณัฏฐ์ : ชื่อคณัฏฐ์ รังสีกาญจน์ส่อง หรือต่อ ปัจจุบันเป็นนักเขียนอยู่Bioscope (นิตยสารภาพยนตร์) ปกติก็เขียน เรื่องภาพยนตร์เป็นหลัก แต่ก็ดูละครเวทีด้วย และก็เขียนละครเวทีบ้าง แต่ก็ไม่ได้เขียนเป็นอาชีพจริงจังอะไร

จิตร : ผมจิตร โพธิ์แก้วครับ ปัจจุบันทำงานแปลข่าว ชอบดูละครเวที

คณัฏฐ์ : เหตุผลที่เข้ามาดูละครเวทีก็เพราะพี่จิตรนั่นละครับ แต่ก่อนก็ดูแต่ภาพยนตร์นอกกระแส แต่เห็นพี่จิตรเขาดู ละครเลยตามไปดูบ้าง

ธัญญานันต์ : คุณต่อตอนแรกเป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์มาก่อน เเท่าที่ทราบมาคือเขียนลงพันทิปกับbloggang

คันฉัตร : ก็มีทั้งสื่อทางเว็บไซต์และก็สื่อสิ่งพิมพ์ แต่จุดเริ่มต้นน่าจะเริ่มจากการเขียนลงในบล็อกพันทิป

ธัญญานันต์ : ที่เริ่มเขียนเกี่ยวกับละครเวทีเป็นครั้งแรกคือปีไหนนะครับ

คันฉัตร : ผมเริ่มดูละครเวทีตอนปี 2008 ตอนแรกก็ไม่ได้เขียนวิจารณ์จริงจังมาก เพียงอยากแนะนำในบล็อกว่ามีละครแนวนี้ และอยากเชิญชวนให้ไปดูกัน ตอนนั้นก็เป็นของ B-Floor คือผมก็ไม่เคยดูละครเวทีมาก่อน ตอนนั้นเจอเรื่อง “ห้องตกกระแทกหมายเลขศูนย์” ซึ่งตกใจมากเพราะว่าผมไม่เคยเจออะไรแบบนี้มาก่อน ตอนแรกก็แค่แนะนำ แต่หลังๆก็เริ่มจะมีวิจารณ์บ้าง

ธัญญานันต์ : เรื่องแรกที่คุณคือ “ห้องตกกระแทกฯ” เลยหรือเปล่าล่ะครับ

คันฉัตร : จริงๆแล้วเรื่องแรกที่คุณคือเรื่อง “ตะลุยมืองตุ๊กตา” แต่ในตอนนั้นโรงเรียนพาไปดูซึ่งไม่นับละกันนะ

ธัญญานันต์ : เอาแบบเรื่องแรกที่ตั้งใจไปดูครับ

คันฉัตร : สำหรับละครเวทีเรื่องแรกที่ตั้งใจไปดูคือเรื่อง Mouth ของคณะแปดคูณแปด แต่วันเป็นรอบที่เล่นที่ metropolis ไม่ใช่รอบ ที่เล่นที่สามย่าน ตอนนั้นมันเป็นปี 2007 ปีที่เรียนจบ และอยากหาอะไรแปลกๆใหม่ๆ ทำให้กับชีวิต หลังเลิกเรียนก็เลยไปดูละครเรื่อง Mouth

ธัญญานันต์ : แต่ review ที่เขียนเรื่องแรกคือ

คันฉัตร : ผมไม่แน่ใจนะครับ แต่น่าจะเป็นช่วงปี 2008 พวก “ห้องตกกระแทกฯ” หรือเทศกาลละครสั้นของ หน้ากากเปลี่ยน 4 เรื่อง ที่มีเรื่อง “Control Alternate Delete” ในช่วงนั้น

ัญญานันต์ : **และอย่างคุณจิตร คือตอนแรกก็ชอบดูภาพยนตร์มาก่อนหน้านี้**

จิตร : ใช่ครับ ผมชอบดูหนังมาก่อน ถ้าจะดูละครเวทีเป็นครั้งแรกน่าจะปี 1995 อันนั้นเหมือน ไม่ได้ตั้งใจดูนะ ซึ่งเรื่องที่ดูคือ “ราโชมอน” ที่เป็นของคณะอักษร นิเทศ สถาบัน (ทั้งสามคณะมาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ทำร่วมกัน ตอนนั้นยังเรียนอยู่ที่อักษรอยู่ แล้วก็เห็นว่ามีแสดง หลังจากนั้นก็ขาดช่วงไปเลย เหมือนกับว่าไม่ได้สนใจละครเวทีจริงจัง เหมือนประมาณปี 2000 ถึง 2001 เพื่อนตัวเองที่อยู่อักษร ที่ชื่ออาจารย์ ดิยวดี ยิ่ง ทำเรื่อง Agnes of God ก็เลยไปดู แต่หลังจากนั้นก็ขาดช่วงไปอีก แล้วหลังจากนั้นก็เริ่มดูอีกก็ “หมาตอน” ของหน้ากาก เปลี่ยนปี 2004 ตอนนั้นที่ได้มาดู “หมาตอน” ก็รู้สึกติดใจและคิดว่า ละครเวทีทำไมมันดีกว่าหนังไทยมากเลย ซึ่งเมื่อเทียบกันแล้ว หนังไทยมันจะ “กะหล่ำกะหล่ำ” แต่ละครเวที ทุกคนจะตั้งใจทำมาก พอในปี 2006 ก็เริ่มดูอย่างจริงจัง

ภัทร : **แล้วเริ่มเขียนวิจารณ์ภาพยนตร์อย่างจริงจังเมื่อไหร่ ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ก่อน ก่อนที่จะใช้ อินเทอร์เน็ต**

คันฉัตร : ผมน่าจะเริ่มจากการเขียนลงบล็อกก่อน คือผมเริ่มเขียนวิจารณ์ที่เป็น หนึ่งตอนปี 2004 ตอนนั้นผมก็เรียนอยู่ประมาณปีสอง ซึ่งเป็นคนชอบเล่นบอร์ดพันทิป จึงไปโพสต์โน่นโพสต์นี่ ตอนแรกไม่คิดว่าจะเป็นวิจารณ์จริงจัง แต่ผมก็อยากจะแสดงความรู้สึกตัวเอง แต่ก็มีคนมาบอกว่า “เฮ้ยนี้ คุณวิจารณ์ดีจัง” ผมก็ “อ้อเหอ นี่คือวิจารณ์แล้วหรือเปล่า” หลังจากนั้นก็เขียนมาเรื่อยๆ ผมชอบเขียน และชอบแสดงความรู้สึกตัวเอง ตอนนั้นเรียนที่มหาลัยก็เรียนวิชาดูหนังก็เอาการบ้านตัวเองมาโพสต์ลงอินเทอร์เน็ตบ้าง สุดท้ายประมาณปลายปี 2004 พันทิปก็มีบล็อก คือก่อนหน้านี้มันจะเป็นไดอารี่ ออนไลน์ ซึ่งไม่ได้เป็นบล็อกจริงจัง แต่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่ยุคบล็อกเฟื่องฟู พันทิปก็จะมี blogganger ก็เลยเอางานตัวเองไปลงใน blogganger จากนั้นพวกพี่ๆ Bioscope เขาก็เห็น ก็เลยชวนไปเขียน ก็เลยเริ่มได้เขียน

ภัทร : **เริ่มเขียนลงBioscopeปีอะไรหะครับ**

คันฉัตร : เล่มแรกที่ลงน่าจะประมาณต้นปี 2005 (ฉบับเดือนมกราคม) จากนั้นก็เขียนมาเรื่อยๆ พอดีรู้จักกับ คุณไกรวุฒิ จุลพงศธร ซึ่งตอนนั้นเขาเป็นหัวหน้ากองบก. เผลอขอฟิสิกส์Bioscopeใกล้บ้านด้วย ซึ่งขอฟิสิกส์Bioscopeอยู่รัชดา และส่วนบ้านของผมอยู่ลาดพร้าว นั่งรถประมาณ 10 นาทีก็ถึง ก็เลยใช้บริการกันอยู่เรื่อยๆ

จิตร : สำหรับผมน่าจะมีลงเพียงครั้งเดียว ในกรุงเทพฯธุรกิจ ตอนนั้นเขียนถึง (ภาพยนตร์เรื่อง) American Beauty ส่วนใหญ่ที่ลงในกรุงเทพฯธุรกิจที่เป็นชื่อผมจะเป็นงานแปลไม่ใช่งานวิจารณ์ ตอนนั้นดู American Beauty ประมาณปี 2000 และรู้สึกชอบมาก เขียนวิจารณ์ไปด้วย จากนั้นกรุงเทพฯธุรกิจก็เอาไปลง แต่หลังจากนั้นผมก็ไม่ได้เขียนวิจารณ์อะไรอีก ก็มีแสดงความเห็นทางเว็บบอร์ดพันทิปบ้าง เว็บบอร์ดBioscopeบ้าง แต่ก็จะเป็นความเห็นเล็กๆ น้อยๆ ถ้ามีงานเขียนที่ได้รับการตีพิมพ์อีกครั้ง ก็จะมีFilm Virus 3 เหมือนจะออกมาปี 2004 และหลังจากนั้นผมก็ไม่ได้เขียนอะไรที่ได้รับการตีพิมพ์อีกเลย ก็แค่แสดงความเห็นทางบล็อกของตัวเองไปเรื่อยๆ

คันฉัตร : แต่ตรงนี้เราขอเสริมว่า การที่พีจีตรแสดงความเห็นไปเรื่อยๆ ก็จะมีประโยชน์ต่อคนดูภาพยนตร์ เพราะไม่ได้แสดงความเห็นเพียงแค่ว่า ชอบจังเลยพระเอกหล่อ อันนั้นก็จะมีเหมือนกัน แต่เขาก็จะมีเกร็ดความรู้เปรียบเทียบ คือพีจีตรจะไม่ได้เขียนในลักษณะวิชาการมากเกินไป แต่จะเป็นการแสดงความรู้สึกอะไรออกมา แต่สิ่งที่เขานำออกก็จะชวนเกร็ดความรู้ เช่น ดูภาพยนตร์เรื่องนี้แล้วนึกถึงหนังเยอรมันเรื่องนี้ มันก็จะเป็นลิสต์มา สามารถเอามาเป็นข้อมูลได้ เราก็จะตามอ่านงานพีจีตรต่อไป

ธัญญานันต์ : มีช่วงหนึ่งผมนั่งเช็กดูเลยว่าผมได้ดูอะไรตามลิสต์ไปบ้าง

คันฉัตร : มันจะมีความตลกคือ มีช่วงหนึ่งไม่ว่าเราจะเปิดgoogleภาพยนตร์เรื่องอะไร มันจะไปโผล่ใน บล็อกพีจีตรเสมอ

ภัทร : แปลว่าเขียนอัปเดตบ่อยมาก แล้วกับการเล่นfacebook นี่เริ่มกันตอนไหนครับ

จิตร : ประมาณปี 2008

คันฉัตร : ของผมเริ่ม 2009 ซึ่งช้ากว่า

ธัญญานันต์ : อย่างงานวิจารณ์จะมีอยู่ด้วยกัน 3 แบบ แบบcomment แบบreview และแบบ critic สำหรับแบบ comment คือพูดความรู้สึกอย่างเดียว อย่าง review คือ ประเมินว่าดีหรือไม่ดีด้วย อีกแบบคือ critic ก็จะเป็นในลักษณะของอย่าง ที่Bioscopeเขียน อย่างงานส่วนใหญ่จะเป็นแนวทางไหน

คันฉัตร : ผมคิดว่ามันขึ้นอยู่กับตัวงานและชีวิตในช่วงนั้นครับ คือจะมีช่วงที่ว่าจะพยายาม วิเคราะห์และศึกษาทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกใบนี้ ก็คือช่วงที่เรียนหนังสืออยู่ ไม่มี อะไรทำ ชีวิตไม่ต้องคิดอะไร ไม่ต้องคิดเรื่องทำงาน ก็จะมีไฟแรงมาก พยายาม วิเคราะห์วิจารณ์ทุกสิ่งอย่าง ตั้งคำถามกับทุกอย่าง และชีวิตก็เริ่มจะมีความสุข แต่พอตอนนี้ ต้องทำงาน มีสอนหนังสือ ซึ่งงานแต่ละงานก็แล้วแต่ว่าตัวเองตอน นั้นว่างขนาดไหน สภาพจิตดีขนาดไหน ถ้ามีแรงก็เขียน นั่นคือปัจจัยจากตัวเอง ส่วนปัจจัยจากตัวงาน ถ้างานมันมีimpactกระแทกเรามาก มันอะไรที่เราจำเป็นต้อง ได้เยอะก็ตกลงเขียนไป

จิตร : ผมก็จะเป็นคอมเมนต์ คือจะแสดงความเห็นส่วนตัวไปเรื่อยๆ ส่วนที่มีให้เกรด ไม่ได้ เป็นการตัดสินว่าดีไม่ดี เป็นแค่การบอกว่าชอบมากไม่ชอบมาก อะไรอย่าง นี้ เรื่องไหนผู้ขายหล่อก็ให้ A+ (ทุกคนหัวเราะ) เป็นแค่การแสดงความคิดเห็น ส่วนตัวเท่านั้นเอง ไม่ได้ตัดสินว่าดีไม่ดี

ธัญญานันต์ : ในมุมมองว่าอย่างสื่อที่เราเขียนวิจารณ์ลงในอินเทอร์เน็ต อย่างคุณจิตรกับคุณต่อ ก็เขียนลง facebookตลอดด้วย คุณจิตรกับคุณต่อมองว่าfacebook คือสื่อ สาธารณะหรือว่าส่วนตัวล่ะครับ

คันฉัตร : อันนี้ก็แล้วแต่ตัวเราเองว่าเราตั้งความไว้อย่างไร คืออย่างของผม แต่ก่อนผมก็มี แต่profile ยังไม่มีpage คือยังไม่มีหน้าfanpageของเรา ผมก็รู้สึกว่ามันไปแล้ว ก็ public ให้ทุกคนเห็น แต่หลังๆ ก็เริ่มมีภัยใกล้ตัว มีความดราม่าบ้างเกิดขึ้น มี ถกเถียงเรื่องภาพยนตร์หนังหรือดำเนินผลงาน อย่างในวงการนี้ก็รู้ๆกัน ผมก็เลย แยกว่า ถ้าในprofileนี่ เป็นเรื่องส่วนตัวของผม แต่ว่าผมก็ไปตั้งfanpage อันนี้คือ

public คือ fanpage นี้ผมก็ถือว่าเป็น public speaker ประมาณหนึ่ง ก็ถือว่าอันนี้เป็น public ซึ่งอันนี้มันก็เป็นปัญหา ซึ่งเราเคยคุยกับดี (ชฎานิน เตียงพิทยากร) ว่า การเขียนใน facebook และการเขียนใน profile ของผมเองนี้ ผมตั้งพื้นฐานว่า ให้ friends ของผมอ่าน ซึ่งการเขียนพวกนี้มันก็ไม่มีรูปแบบทางการ (formal) มันก็จะมีการใช้คำตลกๆ อาจจะมีคำหยาบๆ บ้าง แต่ก็เพื่อความสนุกสนานนะ ไม่ใช่คำหยาบที่แบบว่า มั่วร้าย ซึ่งมันก็มีปัญหาเหมือนกัน

ภัทร : **ปัญหานี้พอแยกตัวอย่างได้ไหม**

คันฉัตร : ก็มีเหมือนคล้ายๆ gossip drama คือแบบว่า บางทีเราเขียนไป แล้วเราวิจารณ์ในเชิงลบ เจ้าของผลงานก็พูดขอบคุณเรา แต่ว่าเราก็รู้ลึบหลังว่า เขาไม่พอใจที่เราเขียนในเชิงลบ ซึ่งจริงๆ มันก็ไม่ได้เป็นปัญหาอะไรมาก แต่รู้สึกที่เราไม่อยากจะปัญหาอะไรอย่างนี้ วงการนี้มันก็แคบ เจอหน้ากันทุกวัน หลังๆ ก็ ถ้าไม่ชอบก็อาจจะไม่ค่อยเขียนเท่าไร หรือว่าพยายามเขียนให้มันเบาบาง ประมาณนั้น

ธัญญานันต์ : **แล้วอย่างใน (กรณีของ) บทความของคุณต่อ คุณจิตรเคยเจอปัญหาแบบเดียวกันไหมครับ**

จิตร : ตอนนี้ยังไม่ออก เพราะส่วนใหญ่พี่จะเขียนถึงแต่ที่ตัวเองชอบมาก ละครเวทีที่เขียนถึงน้อยมากอยู่แล้ว เขียนถึงแต่ที่ตัวเองชอบมากอยู่แล้วด้วย เลยไม่ค่อยเจอ feedback ในทางลบอะไรกลับมา

ธัญญานันต์ : **อย่างงานของคุณจิตร จะมีการให้เกรตในตัวเอง คิดว่าเกรตสามารถเป็นแหล่งอ้างอิงของคนอื่นได้หรือไม่**

จิตร : เพื่อนถามว่าคนอื่นน่าจะเข้าใจนะว่า เขาน่าจะรู้ว่าตัวเองมีรสนิยมใกล้เคียงกับพี่มากน้อยเพียงไหน ก็คิดว่า อ้างอิงได้กับเพื่อนที่มีรสนิยมใกล้เคียงกัน สำหรับคนที่ทั่วไปน่าจะอ้างอิงอะไรไม่ได้เลย (หัวเราะ) ส่วนใหญ่รสนิยมของพี่ก็อาจจะตรงข้ามกับคนส่วนใหญ่ด้วยซ้ำไป แต่การให้เกรต มันเกิดมาจากการดูภาพยนตร์ แล้ว แล้วพบว่า หนึ่งที่ตัวเองชอบมาก คนอื่นมันไม่ชอบกันไง รู้สึกว่า “ผมต้อง

ประกาศให้โลกรู้ว่า อย่างน้อยมีเราหนึ่งคน ที่ชอบหนังเรื่องนี้อย่างสุดๆ หรือชอบละครเวทีเรื่องนี้อย่างสุดๆ” ก็เลยรู้สึกว่าเป็นการประกาศว่าเราชอบเรื่องนี้มากๆ แต่คนอื่นทั้งโลกอาจจะไม่ชอบก็เป็นได้ก็รู้สึกว่าจะไม่ใช่เกณฑ์อ้างอิงสำหรับคนอื่น

คันฉัตร : แต่เรารู้สึกว่าของพีจิตรอ้างอิงได้ประมาณหนึ่ง เพราะพีจิตรเขาก็ดูหนังดูละครเยอะเหมือนกัน ก็คือมีความรู้ในระดับหนึ่ง ก็เลยเชื่อได้ประมาณหนึ่ง อันนี้ในความรู้สึกเรานะ

ธัญญานันต์ : อย่างคุณต่อละครับ

คันฉัตร : พี หมายถึงการให้เกรดของพีซีไหม

ธัญญานันต์ : หรือวิธีการที่วิว

คันฉัตร : หมายถึงวิธีการเขียนทั้งหมดเลยใช่ไหม ก็จริงๆนะ มันก็พูดยาก ความจริง บางที่เราเขียนไป เขาเรียกเรว่านักวิจารณ์ แต่จริงๆ งานเราคนจะไม่เชื่อเราก็ได้ เราก็แค่ตั้งๆมาว่า ไม่ว่าจะเขียนประมาณไหน มันก็มีความเป็นsubjective อยู่ดี คือสิ่งที่เราเขียน มันก็คือความคิดเห็นส่วนตัวของเรา แม้ว่ามันจะพยายามอ้างทฤษฎีอะไรก็ตาม แต่ว่าสุดท้ายมันก็มาจากตัวเรา

ธัญญานันต์ : ก็เห็นอย่างบันเทิงไทยรัฐอย่างนี้ สองย่อหน้าในบันเทิงไทยรัฐนี้ มีคนบอกว่าสามารถกำหนดทิศทางหนังได้มหาศาล

คันฉัตร : ก็อาจจะเป็นกับบุคคลส่วนใหญ่ แต่ไม่ใช่ผม ถือว่า อันนั้นคงเป็นการสื่อสารกันคนละแบบ นั่นเป็น mass media มันก็ต้องแบบว่าชี้นำชัดๆไปเลย

ธัญญานันต์ : ตัวอย่างในมุมมองคุณต่อ ที่เขียนงานลงบล็อก ถือเป็นสาธารณะไหมครับ

คันฉัตร : ถ้าบล็อกก็เป็นสาธารณะ แต่ว่าบล็อกมันก็ง่ายๆ นะ มันก็ไม่ใช่แบบเว็บทางการอะไรมาก คือบล็อกมันก็มีความเป็นส่วนตัว เพราะฉะนั้น contentบล็อกของเรา บางช่วงupdateเรื่องชีวิตตัวเอง ซึ่งบางที่จริงๆ เรา สมมุติ หัวบล็อกเป็นการเขียน

วิจารณ์หนึ่ง แต่วามันก็มีเพื่อนๆ หรือคนที่รู้จักกัน พอมาอีกคอมเมนต์หนึ่ง อาจจะ เป็นการupdateชีวิต ช่วงนี้เป็นยังไงบ้าง อะไรอย่างนี้ มันก็จะเป็นแนวนั้น ไม่ได้ เป็นลักษณะที่เป็นทางการมากๆ แต่ว่า บล็อกนี้เรารู้สึกว่า ผลงานที่ลงในบล็อก ต้องมีความเป็นทางการและแบบว่าตั้งใจประมาณหนึ่ง พุดประชาสัมพันธ์ คือ ผมว่าในfacebook มันมีความเป็นอิสระมากกว่า สำหรับตัวเรานะ บางคน บล็อกก็อาจจะอัปเดต อัปเดตไปเรื่อย แต่ว่า เรายังอัปเดตบล็อกอยู่ งานจากfacebook ที่เอาไปลงบล็อกต้องเป็นงานที่แบบว่าความยาวประมาณหนึ่ง และก็มีเขียน ภาษาที่ทางการประมาณหนึ่ง เพราะบล็อกเป็นเหมือนการรวมผลงานของเรา

ธัญญานันต์ : ตามปกติแล้ว ผลงานของคุณต่อที่อยู่ในบล็อก นี่เวลาเอาไปตีพิมพ์ ก็เอาไป ตีพิมพ์ทั้งอย่างนั้นเลย

คันฉัตร : ที่เอาข้อมูลจากบล็อกของพี่ไปตีพิมพ์?

ธัญญานันต์ : อย่างงานของคิม คี ดุค ครับ

คันฉัตร : อ้อ

ธัญญานันต์ : เห็นไม่ได้แกอะไรเลยนี่นาเพราะเหมือนที่เขียนในบล็อกซึ่งก็ทางการอยู่แล้ว

คันฉัตร : ถ้ามันเป็นการเขียนวิจารณ์หนึ่ง ก็ต้องเขียนเป็นทางการหน่อย แต่ว่าถ้าเป็นบล็อก update เกี่ยวกับไปคอนเสิร์ตงานนั้นมา ซึ่งเรามันก็มีหลายหมวด สมมุติว่าเราไป คอนเสิร์ตและเรามาเล่าทางการมากจนเกินไปก็จะไม่สนุก เราก็บอกว่าเจ๋งนี้ อย่างนี้ อย่างนั้น อย่างนั้น ก็แล้วแต่หมวด แต่ก็ยังมีบางเรื่องที่เราไม่ได้เขียน อย่างเป็นทางการ สมมุติอย่าง ภาพยนตร์เรื่องATM เราจะไปซีเรียสกับมันทำไมก็ ไม่รู้ ในเนื้อหามันก็ nonsense ในตัวมันเองอยู่แล้ว ก็เลยเขียนอะไรไปฮาๆ ดีกว่า

ธัญญานันต์ : อย่างในบล็อกคุณจิตร จะมีการวิเคราะห์งานแบบAuteurismมาก ในมุมมองของผู้กำกับเป็นศูนย์กลางของงานอะไรอย่างนี้ คุณจิตรเคยเอางานตรงนี้ไปตีพิมพ์บ้างไหม

จิตร : ไม่เคยครับ ไม่เคยเอางานเหล่านี้ไปตีพิมพ์ เพราะเหมือนกับว่าไม่เคยตั้งใจเขียนมาเพื่อสิ่งนั้นอยู่แล้ว เคยแค่เขียนว่าเพื่อระบายอารมณ์เท่านั้นเอง

ธัญญานันต์ : แต่ที่เขียนวิเคราะห์งานของคุณนินาท (กลุ่มละครหน้ากากเปลือย) ก็วิเคราะห์ละเอียดมาก

จิตร : แต่นั่นก็แค่ลิสต์รายชื่อไม่ใช่เธอ ไม่ได้วิเคราะห์

ธัญญานันต์ : วิเคราะห์อย่างงานชิ้นนี้ เชื่อมโยงกับงานชิ้นก่อนหน้านี้ ซึ่งผมมองว่าเป็นวิธีวิเคราะห์ละครเวทีที่น่าสนใจมากเลยนะครับ ที่มองในมุมมองของAuteurของหนัง มาใช้กับผู้กำกับละครเวที

ภัทร : ถ้าอย่างนั้น มีความเป็นทางการอยู่ไหมครับ ในสื่อที่ใช้อินเทอร์เน็ต หรือว่าจริงๆ แล้วมันเป็น peer to peer

คันฉัตร : ผมคิดว่าขึ้นอยู่กับผู้เขียนนะว่าจะเขียนออกมาในทิศทางไหน หรืออารมณ์ของผู้เขียนอย่างไร คือผมว่า ในเน็ตมันก็action-reaction สมมุติให้ผมเขียนในลักษณะที่เป็นทางการมากๆ แต่ว่าสมมุติว่ามันมีช่อง comment และมีคนมาตอบว่า “คุณเขียนอะไรของคุณนี่” มันก็ไม่ทางการแล้ว สมมุติว่าเราคิดว่าเขียนทางการไป เขาก็ไม่จำเป็นต้องตอบอะไรทางการหรือซีเรียส หรือเป็นวิชาการกับเรา

ภัทร : ในส่วนของ public/private ละครับ การที่จะบอกว่าเป็นprivacy ได้ด้วยการกันไม่ให้คนอื่นอ่าน นี่ถือเป็นprivate หรือเปล่า แต่ถ้าเราโพสต์ลงwall นี่ถือเป็นpublic หรือเปล่า

คันฉัตร : อันนั้นก็แล้วแต่ ถ้ามองจากAuthor คนเขียนอย่างนี้ เราารู้สึกว่าขึ้นนี้เราเขียนอย่าง
 ทางการ เราอยากจะ publicให้คนดู สมมุติเราเขียนถึงหนังสือที่ชื่อ เรื่องATM ซึ่ง
 เราก็เขียนแบบฮาๆ แบบว่าเขียนอาจจะมีความหยาบคายบ้าง ซึ่งอันนี้เรารู้สึกว่าไม่
 อยากpublicไป แต่ว่าอย่างของผมนะจะแก้ปัญหาด้วยการ มีfacebook สองอันนี้
 ครับ อันprofile ก็จะเป็นส่วนตัว คุยอะไรฮาๆ สำหรับfanpageก็คือว่า อัน
 นี้public นะ ซึ่งเราpublicแล้ว เราก็ต้องยอมรับสิ่งที่มันเกิดขึ้น ว่าถ้าจะมีคนมา
 วิพากษ์หรือตำหนิ ก็แล้วแต่ไปครับผม

ธัญญานันต์ : ถ้าอย่างนี้ขอกลับเข้าเรื่องเดิมอีกรอบนะครับ ในงานที่คุณจิตรใช้ทฤษฎีAuteurใน
 การวิเคราะห์งาน คุณจิตรเคยคิดที่จะนำไปเผยแพร่อะไรอย่างนี้ไหมครับ

จิตร : คงไม่คิดจะเผยแพร่อย่างเป็นทางการหรอกครับ เพราะเท่าที่ทำอยู่ตอนนี้คือตั้ง
 ค่าทุกอย่างเป็นpublicอยู่แล้ว ก็คือให้คนทั่วไปเข้ามาอ่านได้อยู่แล้ว แต่ว่าไม่มี
 ความคิดที่จะตั้งใจเขียนอย่างจริงจังๆ อย่างแน่นอน นอกจากว่าจะเกษียณอายุ
 ไปอยู่แล้ว เพราะไม่มีเวลา และจริงๆ ตัวเองก็คงไม่มีความสามารถด้วย เพราะ
 ตัวเองไม่ได้เรียนด้านละครเวทีมาเลย รู้สึกว่า ถ้าจะทำจริงๆ ก็จะต้องไปนั่งอ่าน
 ตำรา หรือตั้งใจศึกษาจริงๆ แล้วค่อยเขียนออกมาจริงๆ ซึ่งตัวเองก็ไม่มีไฟ ไม่มี
 เวลา ไม่มีอะไรที่จะทำอย่างนี้ได้ แต่ก็อยากให้คนอื่นทำ ตัวเองคงไม่ทำ

ธัญญานันต์ : มาเรื่องนักวิจารณ์ละครเวทีตอนะครับ อย่างนักวิจารณ์ละครเวทีของไทยกลุ่ม
 หนึ่งในที่เป็นนักวิจารณ์ละครเวทีโดยตรง อย่างอ.ปวิตร ที่เขียนลง Nation อย่างคุณ
 ที่อมิตา ที่เขียนลง Bangkok Post และก็มีของนักแสดงจาก B-Floor คุณ
 วรรณภู ที่เขียนลง Esquire และก็มีอ.อภิรักษ์ ที่เขียนลงMadame Figaro และก็มี
 คุณแก้ว (ณัฐพัชญ์) ที่เขียนลง a day กับ hamburger และก็มี barkandbite ซึ่งกลุ่ม
 นี้ดูเหมือนจะเรียนด้าน production มาโดยตรง คือเรียนการทำละครเวทีมา
 โดยตรง คือเอาความรู้มาวิเคราะห์ด้วย แต่อย่างของพวกพี่ซึ่งเป็นอีกทางหนึ่ง ที่
 เป็นมุมมองของคนดู เลย คิดว่ามีข้อดีข้อเสียต่างกันไหมครับ

คันฉัตร : เาเองก็ไม่แน่ใจเหมือนกันนะ เาเองก็ไม่เคยเขียนละครเวทีเป็นเรื่องเป็นเรื่องราวเหมือนกัน ส่วนใหญ่ที่เราเขียนละครเวที เราก็เขียนเท่าความรู้ที่เรามีขอบเขตของเรา เราก็ยังไม่สามารถ เาอาจสามารถพูดเรื่องการแสดงได้บ้าง แต่เราคงไม่สามารถวิเคราะห์ทฤษฎีทางการแสดงอะไรเป็นจริงเป็นจังได้ ส่วนใหญ่ที่เราเขียนละครเวที ดูที่ “สาร” ของมันมากกว่า ซึ่งแปลว่าละครเวทีเรื่องนั้นสารมันอินกับเรา หรือว่าเรารู้เรื่อง เพราะว่าอย่างละครB-Floor บางอันก็ดูไม่รู้เรื่อง ก็ไม่รู้จะเขียนยังไง อาจจะเขียนถึงฉากได้ หรือสไตส์ได้ น่าจะได้มุมมองอีกแบบหนึ่ง มีนักวิจารณ์บางคนก็เขียนเป็น ละครสั้น ละคร มากเลยไป ซึ่งก็ เขาก็มีทางของเขา

จิตร : ก็คิดว่างานเขียนจากนักวิจารณ์มืออาชีพน่าจะดีกว่าของเราอย่างแน่นอน และเราก็จะได้ ความรู้อะไรหลายๆ อย่างจากเขาด้วย โดยเฉพาะเวลาที่พวกเขาเขียนอะไรเกี่ยวกับละครที่ไม่มีเนื้อเรื่อง รู้สึกว่าละครหลายๆ เรื่องที่เราชอบมากๆ แต่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้เลย อย่างงานของคุณธนพล วิรุฬห์กุล มันไม่มีเนื้อเรื่องเลย เาถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้ยากมาก ก็คิดว่างานเขียนของนักวิจารณ์อาชีพเป็นสิ่งที่ดีกว่าเรา และมีประโยชน์สำหรับตัวเรามากๆ ด้วย งานเขียนของเรา ของพี่ พี่คิดว่าคงเป็นแค่คนดูคนหนึ่งเท่านั้นเอง และเราก็รู้ว่าคนทำละครไม่ได้ทำละครเพื่อนักวิจารณ์ เขาก็ทำเพื่อคนดูธรรมดาด้วย อย่างเราก็เป็นคนดูธรรมดาคนหนึ่ง ที่สะท้อนออกไปให้โลกรู้ว่า มีคนดูธรรมดาอย่างน้อยหนึ่งคนนะ ที่ชอบละครของคุณมากๆ

ธัญญานันต์ : อย่างคนที่วิจารณ์ละครเวทีลงสิ่งพิมพ์ กับวิจารณ์ลงในเน็ต มันมีข้อหนึ่งที่ต่างกันแน่ๆ อย่าง ในอินเทอร์เน็ต เวลาคนอ่านมีอะไรจะสะท้อนไป ก็สะท้อนกลับไปได้ทันที แต่อย่างในสิ่งพิมพ์ ก็สะท้อนกันในหมู่เพื่อนตัวเอง ซึ่งตรงนี้คิดว่าต่างกันไหมครับ ระหว่าง feedback กลับที่คนเขียนโดยตรง กับอีกอย่างหนึ่ง

คันฉัตร : อันนี้มันทั่วไปอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเป็นการวิจารณ์หรอก คือแสดงความคิดเห็นทั่วไปลงในอินเทอร์เน็ต มันก็action-reaction ทันที ซึ่งมันก็ไม่ใช่ว่าเรื่องซับซ้อนสูงส่งอะไร มันเป็นเรื่องสัมผัสปฏิกิริยาในการรับมือ ถ้ามันมีอะไรnegativeมา เาจะรับมือกับมันอย่างไร หรือว่าอะไรที่เราคิดว่าควร take serious กับมัน อะไรที่

คิดว่าโอเค ไม่ต้องไปสนใจมันหรอก เพราะว่าถ้าเรารับมาทุกอย่าง จะเป็นบ้า คือว่าเราก็เล่นอินเทอร์เน็ต มาประมาณหนึ่ง พอสมควร เล่นพันทิปมาตั้งแต่มัธยมสาม ซึ่งนั่นก็ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้ชีวิตดีขึ้นเท่าไรหรอก แต่ว่าหมายความว่า ก็เจออะไรประมาณนี้มาเยอะ แต่ทุกวันนี้ก็ยังหงุดหงิดนะ เวลาที่เจออะไรก็โมโหที่nonsense

ธัญญานันต์ : อันนี้จะเป็นกรณีที่ไม่ดีนะ มีกรณีที่ดีไหมแบบว่า มีคนมาช่วยต่อยอดความคิดอะไรอย่างนี้

คันฉัตร : ผมก็พูดแต่เรื่องไม่ดี ลืมพูดเรื่องดี ก็คือมันก็มีสิ่งที่ดีคือ สมมุติอย่างละครเวที มันก็feedback โดยตรงใกล้ตัวมาก อย่างเราเมื่อก่อนไม่รู้จักกลุ่มB-Floor เลย เราก็ไปaddเขา แล้วเขาก็เห็น เออ มีคนชอบงานเขานะมันก็feedbackถึงผู้กำกับโดยตรง ถึงคนทำโดยตรง ซึ่งอันนี้มันก็เป็นทั้งนี้ ทั้งละครเวที หรือสื่อศิลปะใดๆก็ตาม มันก็ทำให้คนดูกับ artist ใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งมันก็มีข้อดีข้อเสียอีกนะจะว่าไป

ธัญญานันต์ : อย่างน้ำหนักฝั่งไหนคิดว่ามากกว่ากันในมุมมองของคุณต่อ

คันฉัตร : น้ำหนักฝั่งไหนหมายถึงว่า

ธัญญานันต์ : ดีหรือเสีย

คันฉัตร : พี่ก็ว่าพอๆ กันนั่นแหละ ขึ้นอยู่กับว่า เราเลือกที่จะจำหรือให้น้ำหนักอะไรมากกว่า มัน ขึ้นอยู่กับตัวเรามากกว่า แต่คือมันเป็นcommon sense ของมนุษย์ที่ว่าอะไรแย่ๆ เราจะจำได้มากกว่า เป็นบาดแผลในใจ อะไรดีๆ เราก็แบบ นะ สมมุติว่าเรา (วิจารณ์) แล้ว ผู้กำกับมาบอกว่า “ขอบคุณมากเลยนะครับ” กับมีคนมาต่อว่า “อะไรของคุณนี่” เราก็จำอันหลังได้มากกว่า อันนี้หมายถึงว่าตัวเรานะ แต่ว่ามันก็มีข้อดีด้วย คือว่ามันถึงกันโดยตรง และก็มีการแลกเปลี่ยนกันได้ทันที คือยุคนี้อะไรที่พิมพ์มันอาจจะเริ่มช้าแล้วไงโดยเฉพาะละครเวที อินเทอร์เน็ตจะดีมาก เพราะว่าละครมันจะเล่น 2 สัปดาห์ กว่าที่จะพิมพ์ กว่าอะไร เล่นจบไปแล้ว และ

ละครเวทีมันเป็นศิลปะ เราว่ามันค่อนข้างอาภัพพอควร คือโปรโมตอะไรไป คือกลุ่มคนดูมันเล็ก ไม่นับพวกรัชดาวัลย์อะไรแบบนั้นนะ ในอินเทอร์เน็ตเราก็อัพเดทได้เยอะ

ธัญญานันต์ : แล้วอย่างคุณจิตรละ คิดว่ามีข้อดีข้อเสียต่างกันอย่างไรระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์กับ

อินเทอร์เน็ต

จิตร : ถ้าสำหรับพีก็เขียนแต่ในอินเทอร์เน็ตอยู่แล้ว เพราะรู้สึกว่ามันเป็นสิ่งที่ดีมากที่ได้รับ ปฏิกริยาตอบกลับมา เหมือนกับว่าได้เห็นว่า ... ส่วนใหญ่พีเขียนถึงละครเวทีน้อยนะ ส่วนใหญ่จะเป็นถึงหนังมากกว่า ผู้กำกับก็แบบว่าดีใจ ที่เราชื่นชมผลงานของเขา ปฏิกริยาในทางลบไม่เคยเจอ ยกเว้นแค่เขียนถึงหนัง อาจจะเจอแค่ครั้งเดียว สำหรับเราคิดว่ามันมีข้อดีตรงที่ได้... เรารู้สึกมีกำลังใจเพราะมีคนอ่านเรา และก็ เหมือนกับว่าผู้กำกับก็รู้ว่าเราชื่นชมเขา และก็การส่งสารว่า “เราชื่นชมงานของคุณมากนะ” และเขาก็ได้รับสารนั้น

คันฉัตร : เราว่ามันชัด แต่อาจจะไม่ใช่ละครเวที เป็นพวกหนังสืออะไรอย่างนี้ ในปีหนึ่งเดี๋ยวนี้หนังสือมันเยอะมาก 500-600 เรื่อง และหนังสือมันแบบพื้นที่มันน้อยมากก็ถ่ายภาพไว้ที่ บ๊ีบ จบ และอย่างน้อยก็มีกลุ่มพวกเรานี้ดูหนังสือกัน ผู้กำกับก็รู้ว่ามีคนได้ดูงานของคุณนะ แต่จะชอบไม่ชอบยังไงก็ว่าไป

ธัญญานันต์ : แต่อย่างมุมมองผม ผมว่าคุณจิตรupdateข้อมูลเกี่ยวกับละครเวทีที่มากมายครับ ถ้าเทียบกับคนอื่น ๆ ขนาดพวกผมทำละครผมยังไม่ได้อัปเดตขนาดนั้นเลย อย่างในมุมมองคุณจิตร คุณจิตรมองว่า อย่างละครเวทีที่มีการเขียนลงเน็ต และมีปฏิสัมพันธ์กันทำได้ดีกว่าหนังสือ สิ่งพิมพ์หรือเปล่า

จิตร : อ้อ ไม่ได้คิดว่าดีกว่า แต่พอดีพีไม่มีประสบการณ์การเขียนลงสื่อสิ่งพิมพ์ เลยไม่รู้ว่ามันจะ เปรียบเทียบกันยังไง ก็เลยไม่รู้ว่ามันดีกว่าหรือไม่ดีกว่า แต่คิดว่าสื่อสิ่งพิมพ์มันก็คงจะ ถึงมือ ถึงตา ผู้กำกับก็คงรู้ละนะ แต่ไม่รู้ว่าผู้กำกับเขาจะreactตอบกลับมาหรือเปล่า

ชญานันท์ : และอย่างเวลาคุณจิตรเขียนลงในบล็อก หรือลงในfacebook แล้วเคยมีคนมาช่วยต่อยอดความคิดไหมครับ เช่นมันต้องไม่มองอย่างนั้นสิ ทำไมไม่มองอย่างนี้ละ มีไหมครับ

จิตร : อ้อ ไม่มี อย่างนั้นไม่มี หมายถึงถ้าในละครเวทีละนะ ก็รู้สึกว่ายังไม่มี

คันฉัตร : ก็ยังไม่มีเท่าไรเพราะรู้สึกว่าการมีคนดูมันแคบ คือละครเวทีที่เราเขียนส่วนใหญ่มันไม่ค่อย มีที่reaction แปะๆ ส่วนใหญ่จะเป็นหนัง เพราะหนังมันmassกว่า แต่ว่าละครเวทีก็มีถ้ามันpopularหน่อย อย่างเช่น ละครนักศึกษา มีปีหนึ่งเราเขียนถึงละครเรื่อง“ดาไล” ของคณะวารสารศาสตร์ เราก็ค่าของนิเทศจุฬา รุนแรงพอสมควร และก็เกิดดราม่าขึ้นมาในบล็อกเรา แต่อันนั้นคือเราตั้งใจอยู่แล้วว่าจะแรงพอสมควร เพราะอยากให้มันเกิดความสั่นสะเทือนอะไรอย่างนี้ อันนั้นเราก็ต้องยอมรับอยู่แล้วว่ามันต้องreact กลับมาแรงๆ

ชญานันท์ : สำหรับคุณจิตร ทั้งโลกเลยที่หนังสือพิมพ์ขายได้น้อยลง เลยอดต้นทุนด้วยการตัดหนังสือพิมพ์ออกไป หรือหน้าวิจารณ์ศิลปะทุกแขนงออกไปอย่างนี้ละ และยังอย่างเมืองไทย ที่ละครเวทีไม่ค่อยmassอยู่แล้ว คุณจิตรมีมุมมองหรือเคยคิดไหมครับว่า อยากให้งานวิจารณ์ได้รับการตีพิมพ์ลงสิ่งพิมพ์เยอะกว่านี้

จิตร : อยากให้งานวิจารณ์ของคนอื่นได้ดีพิมพ์ (หัวเราะ) ไม่ใช่ของตัวเอง คือตัวเองไม่อยากจะเขียน งานวิจารณ์แล้ว เพราะว่าไม่มีความสามารถ แต่ว่าอยากเห็นงานวิจารณ์เหล่านี้ได้รับการตีพิมพ์ลง Bangkok Post, The Nation และพอลงสิ่งพิมพ์แล้ว อยากให้เขาเอามาลงเน็ตด้วย เพราะตัวเองเวลาค้นข้อมูลจะได้ง่ายด้วย

ชญานันท์ : คิดว่าเน็ตมันดีตรง archive ด้วยใช่ไหมครับ

จิตร : ใช่ เน็ตดีตรงarchiveได้

คันฉัตร : แต่เมื่อกี้เราจะเสริมว่า เน็ตมีดีตรงarchive แต่ว่าในfacebook บางทีเวลา search มันจะไม่ขึ้นใน googleอะไรอย่างนี้ แล้ว facebookมันหายเร็ว มันก็ไหลๆ ลงไป หรือหาไม่เจอ คือว่ามันไม่ได้มีการเก็บเป็นระบบอะไรเป็นเรื่องราวมากอย่างนี้ เราเลยต้องตั้งเป็น album ละครเวทีนะ หนังนะ อะไรอย่างนี้

ธัญญานันต์ : และคุณต่อคิดใหม่ว่าอยากให้ทวิจารย์ละครเวทีได้ตีพิมพ์

คันฉัตร : อ้อ นี่มันเป็นทุกบททวิจารย์แหละ ไม่ใช่ละครเวทีเพียงอย่างเดียว ละครเวทีมันเป็นปัญหา ว่ามันน้อยใช้ใหม่แต่ตอนนี้จริงๆ มันก็เป็นปัญหาไปหมด แม้มกาขึ้นลองไปเปิดดูสิ บททวิจารย์ที่เป็นบททวิจารย์จริงๆ มันน้อยมาก ส่วนใหญ่ก็เป็น รีวิว อะไร เป็นฟรีวิว หรือเป็นอะไรแบบ... สมมุติทวิจารย์หนึ่ง เป็นเรื่องย่อละ 3 ใน 4 และก็มีอะไร (หมายถึงบททวิจารย์) อีกนิดหนึ่ง ซึ่งมันเป็นปัญหาอยู่ อย่างที่เราเห็นว่าละครเวทีมันก็น้อยมาก เพราะว่า ก็คือ 1. กลุ่มคนดูมันก็น้อย คือกลุ่มมันก็แคบ ก็พูดกันตรงๆ ไปดูละครเวที ก็เห็นคณะนี้ คณะนั้น “พี่หัดดีครับ พี่หัดดีครับ” อะไรทำนองนี้ แต่เรานะ ในช่วงต้นที่เริ่มดูละครเวที เราก็จะมีความรู้สึกประมาณว่า อยากเปิดเผยแพร่ความรู้ อยากให้คนแบบมาดู แม้แต่ว่ามันจะคนดูเพิ่มแค่คน สองคน อะไรอย่างนี้

คือแต่ก่อนจะมีความรู้สึกว่า... สมมุติว่าเราเขียนเชียร์แล้วคนไปดูแล้วเราก็จะดีใจใช้ใหม่ แต่ว่าพอหลังๆ ชักพัก แบบว่า.. คนไปดู แล้วก็ดูไม่รู้เรื่อง แล้วก็มาต่อว่าเราว่า “แนะนำอะไรขึ้นนี่” หลังๆ ก็เลยเริ่มแบบ... เริ่มปลง เออ แต่ก็ยังคงเขียนต่อไป แม้ว่าอาจไม่มีใครสนใจ หรือว่าดูแล้วด่ากันไป

ธัญญานันต์ : และอย่างในแง่ของการให้ลงตีพิมพ์อย่างนี้ คุณจิตรคิดว่ามีวิธีไหนใหม่ ที่จะผลักดันให้ทีมงาน วิจารณ์ ได้ลงตีพิมพ์มากขึ้น ในฐานะนักวิจารณ์อีกคนหนึ่ง

คันฉัตร : ทำให้เกิดในสิ่งพิมพ์?

ธัญญานันต์ : หมายถึงเอาให้เรื่องละครเวทีให้มีมากขึ้น

จิตร : คิดไม่ออก

คันฉัตร : อันนี้ไม่อยู่ในอำนาจของเรา

จิตร : ถ้าเรามีอำนาจ

คันฉัตร : มีเงิน

จิตร : ถ้าเราคิดวิธีออก เราคงจะทำไปแล้ว

คันฉัตร : แต่ก็เข้าใจได้ว่า สื่อสิ่งพิมพ์ตอนนี้มันก็ลำบากมาก ยิ่งแบบพวกบางเล่มที่ไม่มี... อย่างเช่นเราทำBioscopeนี้ โฆษณาก็ไม่ค่อยมี ยอดขายก็ไม่ค่อยมี (หัวเราะ) มันก็ลำบากอะไรอย่างนี้

ภัทร : แล้วอย่างชญานินมีความคิดอะไรไหมครับ

ชญานิน: ต้องมีเงิน แล้วก็พิมพ์เอาเอง

คันฉัตร : ต้องขึ้นกับนายทุน และ vision นายทุน

ธัญญานันต์ : คืออย่างคุณชญานินที่เขียนวิจารณ์หนังสือที่มี publish ลงStarpicsอยู่แล้วทุกอาทิตย์ ทุกเดือนอยู่แล้ว อย่างละครเวที คุณชญานินเคยมีผลงานตีพิมพ์ไหม

จิตร : Siam Intellegence

ชญานิน: นั้บใหม่ ขึ้นเว็บไซต์นี้้นั้บใหม่

ธัญญานันต์ : ถ้าตีพิมพ์ที่เป็นสิ่งพิมพ์

ชญานิน: เหมือนจะยังไม่มี

ธัญญานันต์ : ไม่มีละครเวที

คันฉัตร : จริงๆ เราก็ไม่เคยมี... มีเปล่าอ้อมี งานของนายท่าน (ฐานชน จันทรเรือง) ละคร ยามเช้า แต่อันนั้นเรา เขียนหนังสือ ไม่ใช่ละครเวที

ชญานิน: ซึ่งจริงๆ สมมุติว่าเราคุยกับคนทำหนังสือ (Starpics) มันก็คงอาจจะพอได้ละ แต่ ว่า บังเอิญมันก็จะเป็นคนละ target กัน

คันฉัตร : ใช่

ชญานิน: เพราะถ้าเป็นหนังสือ-ภาพยนตร์กับละครเวที มันจะใกล้เคียงๆ สมมุติถ้ามันมีละคร เวทีแหลมลงไป อันหรือสองอัน คนอ่านคนอื่นก็จะรู้สึกแบบ

คันฉัตร : อะไรของคุณ

ชญานิน: มายังไง อะไรยังงี้ละ เอะ

จิตร : ถ้าเมื่อ 20 ปีก่อน Starpics ก็จะมีวิจารณ์ละครเวทีนะ แต่ปัจจุบันไม่รู้ว่าย้ายไป
แล้วใช้ปะ

ชญานิน: เออ ปัจจุบันไม่ค่อยมี

ธัญญานันต์ : ตอนนั้น ใครเขียน พอจำได้ไหมครับ

จิตร : จำไม่ได้แล้ว แต่น่าจะเป็นพวก... ไม่แน่ใจเหมือนกัน

ชญานิน: อาจารย์แดง (กิตติศักดิ์ สุวรรณคณ) เหมอ

อ. ภัทร : เขาก็เลยเปิดพื้นที่ให้สำหรับอะไรแปลกๆ นอกเหนือจากหนังหรือเปล่า

ชญานิน: ก็ถือว่าค่อนข้างเปิด แต่รู้สึกว่าตอนนั้นเหมือนจะเหลือแค่คอลัมน์ที่ให้คนทาง
บ้านส่งอะไร เข้าไป ซึ่งบางทีเขาก็จะเขียนเรื่องอื่นที่ไม่ใช่หนัง

อ. ภัทร : แล้วยังไงเหมอครับ

คันฉัตร : เช่นมีอะไรแปลกๆ เพลงอย่างนั้นเหมอ

ชญานิน: ก็บางทีจะมีบทความแบบemotional มาเลยก็มี

คันฉัตร : ไม่ใช่เรื่องหนังเลย

ชญานิน: ไม่ใช่เรื่องหนัง

คันฉัตร : เขียนบรรยายความรู้สึกตัวเอง

ชญานิน: หรืออย่างตอนนี้ก็จะมีคอลัมน์ของอาจารย์กฤษฎา (เกิดดี)

คันฉัตร : แสดงทรรศนะ

ชญานิน: ใช่ เป็นเรื่องหนังเป็นหลัก แต่บางทีเขาก็จะเขียนอย่างอื่น บางทีเขาก็เขียนเรื่อง
บอลไทย พรีเมียร์ลีก ถ้าเบ็ดเตล็ดในStarpicsตอนนี้ ก็เหมือนจะพอมีแหละ

ธัญญานันต์ : ก็เห็นคนเคยเขียนวิจารณ์ละครวารสารกับละครเวทีลงในStarpicsนี่ที่เป็นคน
ทางบ้านส่งมา

ชญานิน: ใช่ๆ ก็จะมีบ้าง นิดหน่อย

คันฉัตร : ของไบโอฯ ก็มานานๆ ที่เคยมีคนมองหนัง (ชื่อคอลัมน์) เขียนถึง “คือผู้อาวุฒิ”
แสดง ทรรศนะในเรื่องเกี่ยวกับปรีดี แต่นั่นก็เป็นเหมือนเฉพาะกิจ คือเราจะไป
เสนอคอลัมน์ละครเวทีลงในBioscopeก็คงไม่ใช่เท่าไร

ภัทร : **เนื้อที่กระดาศเขาก็มีค่า**

คันฉัตร : ยิงตอนนี่ขึ้นเป็น 80 บาทแล้ว

ธัญญานันต์ : คือคุณชญานิน เราเห็นเวลาคุณวิจารณ์ คุณจะมีความวิจารณ์ประมาณสองลักษณะ
อย่างในอินเทอร์เน็ต มันจะมีอันที่แบบภาษาทางการมาก สามารถคัดลอกไป
ตีพิมพ์ได้เลย กับอีกแบบหนึ่งคือ

ชญานิน: บทหยาบคาย (ทุกคนหัวเราะ)

คันฉัตร : หมวดรุนแรง

ธัญญานันต์ : อย่างงานนี้ เขียนแบบนี้ อีกงานหนึ่ง เขียนแบบหนึ่ง คุณชญานินมีหลักเกณฑ์
อะไรไหม อย่างละครเวที ก็มีหมวดนี้

ชญานิน: อารมณ์ คือถ้าเกิดแบบอันไหนเราคิดแบบที่ตีพิมพ์ได้เลยเราก็เขียนแบบนั้นแหละ
ถ้าอันไหนมันออกมาเป็นอารมณ์ ความรู้สึกemotional อย่างเดียว ถ้าเกิดมีใคร
จะเอาไปพิมพ์ต้องไปปรับ ไปเพิ่มนิดนึง ให้มันเป็นภาษาเข้ารูปร่างเข้ารอย

คันฉัตร : ให้มันเป็นภาษาพิมพ์

ธัญญานันต์ : แต่คุณชญานินเคยrewriteงานตัวเอง จากemotional ให้เป็นlogicหรือเปล่า

ชญานิน: มีๆ นเรศวรใจ (ทุกคนหัวเราะ) นี่ เดี่ยวก็ต้องไปrewriteสี่แผ่นดิน

ธัญญานันต์ : แล้วอันนั้นจะเขียนลงอะไรละ

ชญานิน: ลงเว็บ

คันฉัตร : Siam Intelligence เขียนเสร็จแล้วยัง

ชญานิน: ยังไม่ได้เขียนเลย

ธัญญานันต์ : ขอดถามคุณชญานินย้อนหลัง คืออย่างในสายละครเวที จะมีครูป๊อ (อ.ปวิตร) ครูแดง (อ.กิตติศักดิ์) ที่ศึกษาด้านนี้มา แต่อย่างเราที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของคนวิจารณ์ละครเวที ที่ว่าไม่ได้เรียนละครมาโดยตรง คิดว่ากรณีนี้มีข้อดีข้อเสียต่างกันอย่างไร

คันฉัตร : ตอบกันหมดแล้ว

ชญานิน: คือผมเอง ผมก็ไม่ได้เรียนภาพยนตร์ คือมันก็จะได้มุมมองอีกแบบหนึ่ง มุมมองมันก็อาจจะต่างกับคนที่เรียนหนัง หรือเรียนด้านวิจารณ์หนังมาโดยตรง กับละครเวทีก็เหมือนกันคือพอเราไม่ได้เรียนละครโดยตรง เราก็จะได้มุมมองอีกแบบหนึ่ง เราอาจไม่ได้ติดกับเรื่องฟอร์ม เรื่องวิธีการเล่น ซึ่งละครเวทีก็จะมีลักษณะเฉพาะที่ค่อนข้างเยอะกว่าหนังด้วย ว่าแบบมันทำอย่างนี้ มันทำเพราะอะไร เพราะมันไม่ใช่แค่เรื่องสูตรหรืออะไร มันจะเป็นเรื่องศาสตร์ของการเป็นละครด้วย ซึ่งเราไม่ติดตรงนี้ เราอาจจะมองมุมอื่นได้มากขึ้น แต่ว่าข้อเสียก็คือว่าบางที่เราอาจจะไม่เข้าใจ พวกความเป็นละครหรือว่าวิธีการใช้การแสดง วิธีการใช้ฉาก ใช้ไฟอะไรของเขาที่มันจะมีลักษณะค่อนข้างเฉพาะ เราก็จะขาดตรงนี้ไป

ธัญญานันต์ : และอย่างคุณชญานินที่เขียนวิจารณ์ละครทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งก็จะมี feedback ทันที ซึ่งต่างจากสิ่งพิมพ์ ซึ่งคิดว่าตรงนี้มีข้อดีข้อเสียต่างกันอย่างไร

ชญานิน: ยังไม่ค่อยเห็นข้อดีข้อเสีย เพราะว่าfeedbackกับส่วนที่เป็นตัวละครเวทีจริงๆ ค่อนข้างไม่เยอะ

คันฉัตร : เหรอ (หัวเราะ)

ชญานิน: คือถ้าfeedbackที่มาถึงตัวเราจริงๆ

คันฉัตร : feedbackแบบofficial ใช่มั้ย

ชญานิน: จะค่อนข้างไม่เยอะ

ธัญญานันต์ : คุณจิตร อย่างนักวิจารณ์แต่ละคน ที่ผมมองแล้ว อย่างในสี่สัปดาห์ครูแดงเขียน ครูแดงเขาเหมือนจะมีเป้าหมายอย่าง อยากสนับสนุนคนทำละครหน้าใหม่ อยาก

สนับสนุนเด็กทำละครมากขึ้น อย่างครูบ๋อมก็ชัดเจนมากกว่าวิจารณ์โรงใหญ่ และ
ก็pushโรงเล็กให้มีคนดูมากขึ้น และก็โรงใหญ่ที่ใช้ระบบทุนนิยมก็...

คันฉัตร : รัชดาลัยก็โดนต่อว่าไปเรื่อยๆ

ธัญญานันต์ : โดนตำหนิข้างจริงจังอะไรอย่างจี้ๆในบทความของคุณจิตร คุณจิตรมี
propose ในการผลักดันระดับมหภาคใหม่ครบจุดประสงค์นอกจากบรรยาย
ความรู้สึกแล้ว มีวัตถุประสงค์ไปอื่นอีกไหมครับ

จิตร : ก็แค่อยากให้กำลังใจคนทำ เพราะว่าส่วนใหญ่ก็คนดูก็น้อย และถ้ามันทันเวลาก็
อยากกระตุ้นให้คนอื่นไปดูด้วยเหมือนกันในละครที่ตัวเองชอบ อย่างในปีที่แล้ว
เหมือนว่าเราเขียนไปแค่ 6 เรื่อง แล้วส่วนใหญ่ที่เขียน เพราะว่ามีคนบอกว่าช่วย
เขียนถึงอันนี้ให้หน่อยนะ เราถึงตั้งใจเขียนไป เพราะส่วนใหญ่เรื่องที่ชอบมากๆ
อย่าง Never Let Me Go เราก็ไม่ได้เขียนถึงมันเลย เราชอบมากกว่าเรื่องอื่นๆ แต่
เรากลับไปเขียนถึงบางเรื่อง เพราะมีคนบอกว่า “ผู้กำกับเขา down มาก ช่วยเขียน
ถึงเรื่องนี้ให้หน่อยสิ” เพราะเขารู้ว่าเราชอบเรื่องนั้น

คันฉัตร : ก็คล้ายๆ กันแหละ ก็ทุกวันนี้ที่ทำงานวิจารณ์ไป ก็ตกลงผมทำแล้วมีประโยชน์
อะไรกับมนุษยชาติหรือเปล่า แต่ว่า อย่างน้อยก็นอกจากว่า เห็นว่ามีคนชอบ
อยากให้คนไปดู ก็คือ มันก็คิดว่าครั้งหนึ่งเคยมีสิ่งนี้เกิดขึ้น คือบางทีมันก็ด้นะ
แบบว่า สมมุติว่ามันอยู่ในอินเทอร์เน็ตอย่างนี้ เปิดมาก็ โอเค มันเคยมีละครเรื่องนี้
เกิดขึ้น เป็นบทบันทึกไว้ว่าเกิดอะไรขึ้นในตอนนั้นปีนั้นๆ

ธัญญานันต์ : และเป้าหมาย มีเป้าหมายส่วนตัว...

คันฉัตร : คือเราก็ ไม่ได้มีอะไรเท่าไรหรอกจริงๆ เราก็แบบว่า “โห ภารกิจนักวิจารณ์ คือหนุนนี้
เพื่อมนุษยชาติ” เราอาจไม่ถึงขนาดนั้นอะไรอย่างนี้ เพราะว่าอันนี้มันก็คือเรื่อง
ชีวิตด้วยว่า เราไม่สามารถอยู่ด้วยการวิจารณ์อย่างเดียว เราต้องสอนหนังสือ เรา
ต้องรับจ๊อบขายวิญญาณ (หัวเราะ) อะไรอย่างนี้ แต่ว่า ในการวิจารณ์ เราที่ตั้งไว้
ประมาณว่า มีการตั้งกฎให้ตัวเอง มาตรฐานงานเราต้องประมาณนี้ ประมาณนี้
นะ

ัญญานันต์ : และอย่างคุณชญานินละ

คันฉัตร : มีอุดมการณ์

ชญานิน: ก็คือ อย่างละครเวที ถ้าเกิดเลือกที่จะเขียนถึงเรื่องไหนจริงจัง เรื่องนั้นมันจะเป็นที่ว่า มีมุมอะไรบางอย่างที่กระทบกับเรามากกว่า เช่นที่เขียนถึงเรื่อง “แค้น” กับเรื่อง “อิสลาม” คู่กัน ลงเว็บไซต์ ก็เพราะว่า เราารู้สึกว่ามันคล้ายๆ กัน และเรารู้สึกว่ามีอะไรที่แบบเออ มันน่าพูดถึง ก็คือเรื่องความประนีประนอมบางอย่าง ทำให้เรารู้สึกว่ามันน่าพูดถึงนะ หรือว่าอย่าง “สี่แผ่นดิน” ที่มันน่าพูดถึงเพราะว่า มันควรโดนด่าบ้าง มันควรโดนตีแผ่มุมที่ซ่อนอยู่ตรงนั้นออกมา ดีเข้าไปอะไรแบบนั้นมากกว่า เพราะเรารู้สึกว่าเราไม่มีพลังไปทำให้เกิดความรู้สึกอย่างที่แบบพูดถึงอาจารย์ป้อมเมื่อก็ได้

ัญญานันต์ : ในมุมมองเราอย่างนี้ ที่คุณชญานินอยากให้คนรับรู้ในอีกมุมหนึ่ง ที่เขียนลงในพื้นที่facebook ซึ่งค่อนข้างเป็นพื้นที่ส่วนตัว แต่สาธารณะอาจไม่ได้รับรู้หรือเปล่า

ชญานิน: ก็ใช่ๆ ในfacebookเป็นการสื่อสารระหว่าง มันเหมือนเป็นshort note ของเรามากกว่า เพราะฉะนั้นถ้ามีใครมาบอกว่าที่อยู่ในfacebook เรียกว่าบทวิจารณ์อย่างนี้ เราก็จะรู้สึกแปลกๆ เพราะเรารู้สึกว่าบางอันมันก็แบบ... มันก็ไม่ใช่นะ เพราะว่าบางอันมันก็คือแบบ เหมือนเราโน้ตสั้นๆ ไว้ว่าเราดูแล้วเรารู้สึกอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วเราค่อยมานั่งคิดละเอียดๆ กับมัน

ัญญานันต์ : คุณชญานินคิดว่าอย่างบทวิจารณ์ในfacebookของคุณ ถือว่าเป็นprivate หรือ public

ชญานิน: เราเปิดไว้เป็นpublic แต่ว่า ไม่ได้ไปบอกคนอื่นว่า “เขียนนะ”

คันฉัตร : แบบในโพสต์พันทิป... คือสุดท้ายไม่ว่าจะเปิดpublic ยังไง มันก็ยังมีความเป็น private อยู่ดี ถือว่าจำกัดวงอะไรอย่างนี้

ัญญานันต์ : แต่อย่างคุณชญานินได้อัปพวกนี้ลงblog ที่ใช้ชื่อว่าnanoguy หรือเปล่า

ชญานิน: ไม่ได้อัป

คันฉัตร : เดียวนี้บล็อกลายแล้ว แต่เรายังอัปบล็อกอยู่ ถึงแม้ว่าไม่มีคนเข้าเท่าไร

ชญานิน: ก็ยังมีอยู่ แต่ว่าน้อยมาก

คันฉัตร : ก็ไปเช็คดู ก็พบว่าบล็อกเรามีคนเข้าเป็นร้อย แต่ก็ไม่มีคอมเมนต์ การเคลื่อนไหว แต่เราก็คงอัปต่อไป เพราะรู้สึกว่ามันก็มีลักษณะpermanent มากกว่า เพราะfacebook อัปแล้ว ก็หายๆ ไป ทุกวันนี้ก็ยังอัปบล็อกอยู่

ภัทร : ตีตนิดหนึ่งว่า ที่บอกว่าfacebook ไม่ว่าเราจะopen wall ให้เป็นpublic แต่โดยเนื้อหามันยังเป็น private อยู่

คันฉัตร : อาจจะใช้คำไม่ค่อยดีเท่าไร แต่มันก็ยังมีความเป็นวงแคบอยู่

ชญานิน: คือมันขึ้นกับว่าคนเขียนเป็นใครด้วยนะ

คันฉัตร : social work ขนาดไหน

ชญานิน: สมมติว่าคนเขียนดังอย่างปราชญ์ พันแสง แม้ว่ามันจะไม่ public (เข้าใจว่าคุณชญานินพูดผิดน่าจะหมายถึงน่าจะไม่ใช่private มากกว่า)

ภัทร : อาจจะไม่แนเหมือนกัน อาจจะมีfriends หรือfollower แค่80 คน แต่อาจจะมีคนคลิกไปหาเราเป็น 10,000 คนก็ได้

ชญานิน: เราารู้สึกว่าสถานะทางfacebookมันจะไม่เป็นประมาธนั้นครับ มันจะไม่ห่างกันขนาดนั้น เพราะผมรู้สึกที่facebookมันกระตุ้นว่า ถ้าเกิดมีคนมาอ่าน คนที่อ่านต้องมาทำอะไรบางอย่างเพื่อที่จะเชื่อไว้ว่ามาอ่านนะ

ภัทร : จะไม่เป็น secret admirer

ชญานิน: จะน้อยมาก นะผมว่า อารมณ์ตรงนั้นจะค่อนข้างน้อย

คันฉัตร : จะเป็นพวก celeb มากกว่า ที่เดี๋ยวนี้มันมีระบบ subscribe ซึ่งอันนั้นมันเป็นเฉพาะคนที่ดังมากๆ

วรรณสิงห์ หรือ Andrew Marshall อะไรอย่างนั้น แต่พวกเราไม่ได้ คนsubscribe เรานิดเดียว statusเราส่วนใหญ่ไม่publicด้วยซ้ำไป เพราะว่าเราบอกแล้วว่าเรา

มีfanpageแล้วไง ซึ่งfanpage เราทุกวันนี้คนก็กดกันแค่600 คน ผมอยู่ข้างหลัง
คุณมี30,000 คนละแบบกัน คืออันนั้นก็เขาไม่ได้เขียนหนังสืออย่างเดียวกั เขา
เขียนหนังสือmass ด้วย คนละแบบกัน

ภัทร : ถ้าเกิดคนที่ทำfacebook และสามารถมีfollower ได้เกินหมื่นอย่าง Andrew
Marshall

คันฉัตร : อันนั้นมันก็สร้างimpact อย่างAndrew Marshall โพสต์ว่า“ผมไม่กลัวคุณ” อะไร
อย่างนี้ จะเกิดความรุนแรงประมาณหนึ่ง แต่อย่างพวกเราไม่ได้เป็นcelebขนาด
นั้น

ชฎานิน: ซึ่งก็จะมีเหมือนกันที่ คนที่แบบชีวิตจริงเขาไม่ได้เป็นceleb แต่ว่าในfacebookเขา
เป็นceleb เป็นลักษณะนั้น

ภัทร : เมืองไทยมีไหมครับ

ชฎานิน: หมายถึงอย่างในfacebook

คันฉัตร : หมายถึงตัวจริงไม่ได้เป็นceleb แต่ในfacebookเป็นceleb แทน

ชฎานิน: ก็มี

ธัญญานันต์ : น้องเนย

ชฎานิน: พุฒ เดชอุดม

คันฉัตร : นั่นก็คล้ายๆ นะ

ธัญญานันต์ : อย่างน้องเนย?

คันฉัตร : น้องเนย ประมาณนั้นแหละ

ชฎานิน: อย่างพวกสายการเมืองก็จะมีทั้งพวกเหลืองและแดง

คันฉัตร : ส่วนใหญ่สิ่งที่แชร์กัน และเป็นvirus stream อย่างนี้ ที่แบบตุ้ม ระเบิดอย่างนี้ มัน
จะไม่ค่อยใช้การวิจารณ์เท่าไรเงิ จะเป็นการต่อว่า หรือประชดประชันกัน
มากกว่า

ชฎานิน: แฉ ประจาน ล่าแม่มด

คันฉัตร : เออ ล่าแม่มด ด่านติราษฎรอะไรก็ว่าไป คงไม่มีใคร เขียนวิจารณ์ละครเวทีแล้ว มีคนแชร์กันสามพันคน คงเกิดขึ้นได้น้อย แชร์สามคนก็บุญแล้ว เพราะส่วนใหญ่คนเดียวก็ไม่ได้สนใจวิจารณ์มากเท่าไร เขียนไปก็ไม่มีใครอ่าน (หัวเราะ)

ชญานิน: คือ เพราะว่าบทวิจารณ์แบบที่คนจะสนใจจริงๆ คือบทวิจารณ์ที่ค่อนข้างมี agenda ผมว่าพวกนี้คนค่อนข้างสนใจ เขียนถึง “สี่แผ่นดิน” เขียนถึง “นเรศวร” เขียนถึงหนังสือที่เอช แบบนี้ คนจะสนใจ เพราะคนจะ get ก่อนได้ว่ามันมี agenda

ภัทร : **ซึ่งส่วนมากมักเป็นการโพสต์ลง**

ชญานิน: ใช่ๆ ด้วย

ภัทร : **อิงกระแสด้วยหรือเปล่าครับ**

ชญานิน: ด้วยครับ ถ้าเกิดเป็นวิจารณ์เพียงอย่างเดียว ส่วนใหญ่มันก็จะไม่กระตุ้นให้คนมาอ่าน ซึ่งถ้าเอาจริงๆ ก็จะต้องมานั่งคุยกันอีกว่าแบบ และตอนนี้ “การวิจารณ์คืออะไร” เพราะว่าเหมือนกับว่า ตอนนี้เราไม่มีพื้นที่สำหรับ บทวิจารณ์ทั้งนั้น ละครทีวี ละครเวที ที่เขียนถึงว่า มันดีไม่ดียังไง มันต้องปรับปรุงตรงไหน ในแง่ที่เป็นศิลปะ

คันฉัตร : หมายถึงสื่ออะไร สื่อสิ่งพิมพ์ หรือ อินเทอร์เน็ต

ชญานิน: ทั้งหมดๆ เพราะถ้าเอาจริงๆ แบบ เรายังและหลายๆ คนรอบๆ ตัวเรา ก็ไม่ได้มีความรู้สึกต่อการเขียนวิจารณ์ว่าเราจะเขียนแบบนั้น ว่าเรื่องนี้เมอริล สตรีฟ เล่นไม่ดีเลย การลำดับภาพก็แย่ มันจะไม่มีแบบนี้เหมือนพวกฝรั่ง ที่มันจะเขียนแบบนี้ และโดนquoteมาแปะไว้บนโปสเตอร์หนัง หรือโปสเตอร์ละคร

คันฉัตร : แต่ก็จะมีคนเขียนสายนั่นนะ แต่ไม่ค่อยpopular เท่าไร

ชญานิน: เพราะว่ามันจะดูเหมือนกันไปหมด

คันฉัตร : นั่นก็คือtextual มากๆ ซึ่งก็ไม่ได้ผิดนะ มันก็ควรจะมีอย่างนั้นเหมือนกัน

ชญานันต์ : **textual มันคืออะไร**

คันฉัตร : คือวิเคราะห์สิ่งที่อยู่ในละคร

- ชฎานิน: ในแง่ที่เป็นศิลปะ
- คันฉัตร : คืออย่างละครที่เราเขียน ส่วนใหญ่เราจะเขียนละครที่มีบริบท เป็น contextual ได้
อย่างพวก b-floor พวก b-floor เขาชัดใจว่าเขาต้องการทำประเด็นทางสังคม
อะไรอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าดีหรือไม่ดี แต่มันเชื่อมโยง กับเราได้ง่าย เพราะว่าอย่างนี้
บอก เราไม่ได้เป็นสายละครมาก ๆ อย่างสมมุติวันนั้นเจอ Oak Tree เข้าไปอย่างนี้
มันก็เขียนได้
- ชฎานิน: แต่อย่างละครOak Tree (แสดงที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ) มันก็เป็นอะไรที่แบบ
- คันฉัตร : มันก็เป็นละครอย่างแท้จริง
- ชฎานิน: ปรัชญาทฤษฎีละคร
- คันฉัตร : คือก็เอาทฤษฎีละครมาจับพวกชนบ ส่วนใหญ่เราก็วิเคราะห์ในเชิงเนื้อเรื่อง เชิง
สารของมันได้ การสะกดจิต การลี้ม การเบลอร์โลก อะไรอย่างนี้ใช่ไหม แต่จะให้
เราไปเขียนแบบว่า ทฤษฎีการแสดงหรือ ทฤษฎีการใช้method
- ชฎานิน: คือเราก็กังไม่คอยเข้าใจมันเท่าไร

ธัญญานันต์ : และอย่างคุณชฎานิน อยากเอาบทวิจารณ์ละครเวทีของตัวเองลงตีพิมพ์

อย่างเช่นคนอื่น ๆ

ชฎานิน: ก็อยาก แต่ว่าก็ต้องดูกันไป

ภัทร : พูดถึงเรื่อง textual กับ contextual การเขียนถึงหนังมันง่ายกว่า คืออันนี้ผมสรุป

เขาเอง

นะ เพราะว่าหนังมันมีบริบททางcontextual เยอะ เพราะว่ามันเป็นสื่อ mass กว่า

ละครเวที

คันฉัตร : ผมว่ามันแล้วแต่เรื่องอะ ไม่ว่าจะเป็นหนัง ละคร หรือว่าศิลปะใดๆก็จะมีทางเข้า
หาได้คนละแบบกัน เพราะว่าอย่างหนังบางเรื่องก็ไม่ว่าจะไปcontextualกับมัน
ทำไม อย่างหนังเรื่องATM ก็พอมีได้ แต่โดย senseของมันไม่ใช่ คือแต่อย่างหนังบาง
เรื่องก็เหมาะแก่การเข้าทางcontextual ผมว่าขึ้นอยู่กับตัวของมัน แล้วเราจะเลือก

วิธีอะไร หรือว่าหนังบางเรื่องมันโคตรSemiotic สัญลักษณ์มาก ก็ว่ากันไป อย่าง ATM ก็ไม่ควรไปSemioticกับมัน

ชญานิน: Semiotic ไม่มี แต่ว่ามันมีContextualได้ไง

คันฉัตร : ก็มีเรื่องพวก ต่างจังหวัด

ชญานิน: ก็เป็นอะไรแบบนั้น ซึ่งมันก็แล้วแต่เรื่องว่า เรื่องไหนโผล่ออกมาเป็นเรื่องเด่น ที่เราจะเอามาเป็นแกนกลาง หรือว่าเราจะแค่นหยิบมันมาประดับไว้ ให้มีแง่มุมอื่นๆ บ้าง

คันฉัตร : แต่เรื่องATM มันเป็นcontextual โดยที่เราวิเคราะห์มัน แต่เขาไม่ต้องการนำเสนอ ซึ่งบางทีเราวิเคราะห์ contextual ในATMนี้ จะมีสิทธิสูงมากที่เราจะจับตัว เพราะคนจะอาจจะต่อว่าว่า “คิดมากไปหรือเปล่า” แต่นี่ก็เป็นปัญหาการวิจารณ์ โดยทั่วไปอยู่แล้ว

ชญานันต์ : เคยเจอปัญหาแบบเดียวกันในละครหรือเปล่า แบบวิจารณ์ละครแล้วโดนคนพูด “คิดมากไปหรือเปล่า”

คันฉัตร : ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเพราะ อย่างที่บอกว่าละครเวทีไม่ค่อยมีใครมาfeedback ด้วย คือในวงการของเราส่วนใหญ่ก็ยังเป็นวงการหนัง

ชญานิน: ใช่ๆ แต่ว่าอีกอันหนึ่ง คือเรารู้สึกว่า “คิดมากไปหรือเปล่า” ของละครเวที จะไม่ค่อยมี เพราะว่าโดยความเห็นส่วนตัวมองนะ คนทำละครส่วนใหญ่ในบ้านเราค่อนข้างรู้สึกว่าคุณเขา “คิดมาก” อยู่แล้ว (คันฉัตรหัวเราะ) เพราะฉะนั้นเวลาเราคิดอะไรเยอะ กับละครนี้ เขาจะไม่ค่อยรู้สึกว่าคุณ “ทำไมต้องมาทำให้ละครของฉันไม่เป็นเหมือนที่ฉันบอก”

คันฉัตร : ละครที่เราดู หรือที่เราเขียน คือแบบจะเรียก “อินดี้” ได้หรือเปล่านะ ไม่ใช่ mainstream มันจะมีความ intellectual ประมาณหนึ่ง ใช่ไหม แต่สมมุติถ้าเป็นแบบรัชดาวัลย์ก็เขียนได้นะ

ชญานิน: ได้ๆ แต่คือ เมื่อกี้ที่พูดเรื่องIntellectual เราว่าใช่ เรารู้สึกว่า ถ้าไม่ใช่ละครเวทีโรงใหญ่ กลุ่มคนทำละครเวทีโรงเล็กค่อนข้างมีความเป็นIntellectual ค่อนข้างสูง

คันฉัตร : ใช่ เองง่ายๆเลย สมมุติ เจอกับเพื่อนที่สยาม เพื่อนถาม “ มาทำอะไร” สมมุติเราบอกไปดูหนัง คนจะแบบ “อืม ก็ดูหนัง” แต่สมมุติถ้าบอก “เดี๋ยวจะไปดูละครเวที” คนจะแบบ “โอ้โฮ มันดูยิ่งใหญ่มาก” อะไรอย่างนี้ มันเป็นการรับรู้ของสื่ออีกเหมือนกัน

ธัญญานันต์ : อย่างเรื่องformในการเขียน ในสิ่งพิมพ์ที่เราตีพิมพ์ในพื้นที่เฉพาะตัว อย่างเขียนในบล็อก หรือ ในเว็บเราอย่างนี้ คิดว่าการเขียนในพื้นที่บล็อก หรือเว็บ ที่ไม่มีกองบ.ก.มาตรวจ นี่ อีตระกว่าขนาดไหน หรือว่าเราสามารถสื่อในสิ่งที่ต้องการสื่อ ได้ชัดกว่าการมีการกลั่นกรองโดยบ.ก.หรือเปล่า

คันฉัตร : ก็มีข้อดีข้อเสียสำหรับเรานะคือว่า อย่างบล็อกก็จะเขียนยาวขนาดไหนก็ได้ หรือว่าจะแรง จะด่า หรือว่าเขียนแบบวิจารณ์หนักข้อ อะไรอย่างนี้ก็ได้ ในขณะที่เดียวกันการเขียนลงสื่อสิ่งพิมพ์ บางทีมันอาจเป็นข้อจำกัด แต่ว่า สมมุติถ้าบ.ก.ดี บ.ก.มีวิจารณญาณอะไรที่ดีก็จะเป็นการฝึกฝนเราไปด้วย เช่นการที่เราต้องพยายามบีบให้เหลือแค่สองหน้า ซึ่งมันก็ไม่ใช่ว่าข้อจำกัดที่เลวร้ายอะไร เพราะคนเราปกติก็ไม่อยากอ่านอะไรเกินสองหน้าใช่ไหม เราเองก็เหมือนกัน ไม่มีใครอยากอ่านหนังสือ “อ่าน” ตลอดเวลาหรอก ที่บทความหนึ่งจะมีสามสี่หน้า

ธัญญานันต์ : คือที่ผมจะถามคือ สมมุติว่าคุณต่อตุงาน แล้วคุณต่อรู้สึกมากๆ แล้วการเขียนที่มีคนกลั่นกรองหนึ่งชั้นก่อน กับการที่เขียนลงบล็อกเลย คิดว่าอย่างไรจะสามารถสื่อสิ่งที่ต้องการได้มากกว่ากัน

คันฉัตร : คือเราไม่ค่อยเจอ บ.ก.ที่เซ็นเซอร์งานเรา คือเราไม่ค่อยเจอเท่าไร

ธัญญานันต์ : คือถ้าต่อให้ไม่มีเซ็นเซอร์ ระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์กับบล็อก หรือว่าอินเทอร์เน็ต อันไหนคือสื่อที่สามารถสื่อสิ่งที่อยู่ในใจได้มากกว่ากัน

คันฉัตร : ก็คงเป็นอินเทอร์เน็ต เพราะอินเทอร์เน็ต เราเป็นเจ้าของพื้นที่

ชฎานิน : ถ้าอย่างที่เป็นอินเทอร์เน็ต ถ้าเรารู้สึกว่ามันก็จะ “ผลึก” ไปได้ไง

คันฉัตร : สื่อสิ่งพิมพ์ก็จะนั่งตีพิมพ์ พิสูจน์อักษรหนังสือออกไป เดือนหนึ่งผ่านไปแล้ว

ัญญานันต์ : อย่างคุณจิตรละครับ

จิตร : คิดว่าตัวเองชอบการเขียนบล็อกหรือfacebookมาก เพราะไม่ชอบให้ใครมาแก้ไข หรือตรวจทานอะไร ขนาดแบบว่าลงอินเทอร์เน็ต สมัยที่เขียนวิจารณ์หนึ่งเมื่อ 10 ปีก่อน ลงimdbนะ เขายังตัดบางประโยคทิ้งไปยังรู้สึกเลวร้ายเลย เพราะรู้สึก คือ ตอนแรก เราเขียนบอกว่า “เราหวังว่าชีวิตของตัวละครตัวนี้คงจะมีความสุขนะ” และเขาก็ตัดประโยคนั้นทิ้งไป

ชญานิน: นั่นเพราะว่ามันสปอยล์

จิตร : มันไม่ใช่สปอยล์เิง คือเราเขียนแล้วว่า spoiler alert เขาคงเห็นว่า “คุณนี่ว่าตัวละครตัวนี้มีชีวิตจริงหรือ” แต่ว่าวันหลัง เราอ่านนิตยสาร Film Comment ทาง Amy Thorpinเขาก็เขียนทำนองนี้ เขาบอกว่าอยากให้ชีวิตตัวละครตัวนี้นั้นเป็น ยังไงต่อไป เราก็ “เอ๊ะ ทำไม Amy Thorpinนักวิจารณ์ชื่อดังเขียนลงFilm Commentได้แต่ผมเขียนลง imdb แล้ว imdbตัด”

คันฉัตร : อ้อ เราเพิ่งรู้ว่าimdbมีอย่างนี้ด้วย

จิตร : มันมีeditorด้วย เรายื่นกว่าeditorแค่ตรวจคำผิดนะ แต่ตรวจคำผิดยังไปถึงเป็นการตัดประโยคที่เราบรรยายความรู้สึกต่อตัวละครที่เราชอบทิ้งไป เราเลยรู้สึกว่าต่อไปนี่เราเขียนลงบล็อกตัวเองจะสบายใจที่สุด หรือเขียนลงfacebookตัวเองสบายใจที่สุด

ภัทร : ในทางกลับกัน ไม่คิดว่าแบบว่า คือพอตีพิมพ์เคยทำงานกับสิ่งพิมพ์มาก่อน ก็เคยคิดแบบนี้ แต่เหมือนกับเวลาผ่านไป บางทีเราก็รู้สึกว่าอยากให้ใครมากลั่นกรองงานเรา อันนี้ไม่ได้ว่าผิดหรือถูกนะ

ชญานิน: ถ้าเกิดจะให้งานเป็นpublicมากๆ จริงๆ หรือตีพิมพ์เป็นpublicอย่างเป็นทางการ การมีการกลั่นกรองกันสักชิ้นหนึ่งมันก็ดี เพียงแต่มันต้องคุยกันให้รู้เรื่องก่อนว่าแบบกลั่นกรองนี่คือทำอะไรบ้าง

คันฉัตร : กลั่นกรองคือเซนเซอร์หรือเปล่า คือเราว่ามันก็ดี อันนี้มันขึ้นอยู่กับตัวบ.ก. คนที่ทำกับเราว่า เขาwork ทัศนคติดีไหม และว่าเชื่อมโยงกับเราได้ประมาณไหน

เพราะว่า เหมือนว่าเราเขียนบล็อกไปเรื่อย ๆ บางทีเราก็เพื่อเจอไปเรื่อย ๆ อยู่ใน
โลกของตัวเอง สมมติว่าเราทำBioscopeอย่างนี้ ซึ่งพีธิดา (ผลิตภัณฑ์การพิมพ์) ก็ชี้
จุดว่าสิ่งที่ดีมากคือตอนที่เราเขียนกับพีได้ (ไกรวุฒิ จุลพงศธร – อดีตหัวหน้ากอง
บรรณาธิการของBioscope) พีได้เขาก็จะชี้ว่า “เข้าประเด็นได้เร็วกว่านี้นะ” หรือ
ว่าอะไรอย่างนี้ คือว่าสื่อสิ่งพิมพ์มันมีกำหนดในพื้นที่space ใด มันก็ทำให้เราเห็น
ว่า “เกริ่นอะไรตั้งนาน เข้าประเด็นได้แล้วอะไรอย่างนี้” นี่มันเป็นเรื่องศิลปะการ
เขียนมากกว่า

ศัญญานันต์ : ซึ่งในมุมมองผม ซึ่งประหลาดมาก ถ้าเราอยู่กับงานเขียน มันจะมีการการ
ไตร่ตรองหนึ่งขั้นก่อนเผยแพร่

คันฉัตร : หมายถึงสื่อสิ่งพิมพ์?

ศัญญานันต์ : หมายถึงงานเขียนทุกสิ่ง ที่จะมีการกลั่นกรองในสมองหนึ่งขั้นก่อนค่อยเขียน
เพราะเผอิญการเขียนมันกลับมาตรวจทานอีกรอบได้ด้วยนะ แต่อย่างพวกพีๆ
แบบว่าการเขียนลงบล็อกดีกว่าการเขียนที่มีคนกลั่นกรองให้ เพราะว่ามันสดกว่า
อะไรอย่างนี้ ซึ่งบางทีจุดแข็งของงานเขียนคือการไม่สด คือการมีคนกรองใจครับ

คันฉัตร : มันแล้วแต่สถานการณ์ไง เพราะอย่างการเขียนบล็อกมันคือexpress ทันที แต่ว่า
แล้วแต่ขึ้นนะ เพราะว่าอย่างบล็อก ขึ้นที่เราบอกว่าเป็นformal เป็นofficial จะ
เขียนอะไรเป็นทางการ เราก็ใช้เวลาาน แต่ว่าอย่างfacebook มันก็จะมีควา
ลักษณะเป็นอิสระในการเขียนมากกว่า แต่บางทีก็ แล้วแต่เราคิดว่าเราอยากให้
งานเรามีการQCขนาดไหน บางทีเราเขียนอะไรยาวๆ ก็ร่างในnoteก่อน ร่างใน
wordก่อน ดีพิมพ์ไป ไม่ค่อยแบบว่าpostแล้วก็พิมพ์เลย

จิตร : หมายถึงว่าการมีคนกลั่นกรองก่อนมันก็มีข้อดีของมันนะ ไม่ใช่ไม่ดี อย่างสมมุติ
ซักสมัยก่อน อย่างเมื่อสิบปีก่อน เคยเขียนแบบว่าเรื่องในมุมมองต่อศาสนาอะไร
อย่างนี้ อันนั้นเราเขียนลงพันทิป และตอนหลังเราก็ลบทิ้งได้ เพราะเราได้ขอให้
เขาลบของเราทิ้งไป เพราะได้รับการตอบกลับมาอย่างรุนแรงมาก คืออันนั้นมัน
รู้สึกดีมากที่ไม่ได้รับการตีพิมพ์ออกไปเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ใจ ดีที่ลงในอินเทอร์เน็ตและ

เราสามารถขอให้เขาลบทิ้งได้ ก็คิดว่าการมีคนกลั่นกรองก็เป็นสิ่งดีเหมือนกัน และสมมุติว่าตัวเองต้องเขียนอะไรที่ผ่านบ.ก.ก่อน ตัวเองก็ต้องระมัดระวัง งานเขียนตัวนั้นก็จะออกมาดีขึ้นด้วย แต่ถ้าหากตัวเองเลือกได้ ก็คงจะเขียนแบบไม่ต้องกลั่นกรองแหละ แต่ถ้าตัวเขียนแบบกลั่นกรองมันก็จะดี งานเขียนก็จะมีคุณภาพขึ้น และก็มีข้อดีและก็ปลอดภัยขึ้น

อ. ภัทร : ถ้าอย่างเกิดว่าจะมีใครที่อยากเข้ามาเขียนบทวิจารณ์ละครเวที มีข้อแนะนำ...

คันฉัตร : (หัวเราะ) ไม่รู้จะเอาอะไรมาเป็นข้อแนะนำ

อ. ภัทร : หรืออยากแชร์อะไรพวกนี้

คันฉัตร : คืออาจพูดโดยรวมๆนะ แต่เดี๋ยวนี้อย่างมีคอนายกเป็นนักวิจารณ์อยู่หรือเปล่า (ทุกคนหัวเราะ) คืออย่างเหมือนผมสอนหนังสืออะไรอย่างนี้ ก็น้อยครับ คือเด็กที่อยากเป็น ไม่เจอเลย ส่วนใหญ่ก็อยากทำ production แต่อาจจะมียุ้งบ้าง คือเราว่ามันเป็นลักษณะโดยรวมของนักวิจารณ์มากกว่าคือต้องช่างสังเกต ช่างไขว่คว้าหาประสบการณ์ดูเยอะๆ

ภัทร : และก็ต้องอย่ากลัวคนเกลียด (ทุกคนหัวเราะ)

ชฎานิน : ไม่ อันนี้จริงๆ เกลียนะ เพราะว่าทั้งนี้ทั้งละคร ปัญหาใหญ่ของมันก็คือกลัวคนทำเกลียด ซึ่งบางทีมันเลยกลายเป็นเราไม่ซื่อสัตย์ต่อการวิจารณ์ของเรา แต่ว่า ถ้าเกิดเราตำหนิแบบไม่มีเหตุไม่มีผลอะไร อันนั้นก็ควรโดนเกลียด

จิตร : ของเราสิ่งที่อยากเห็น ทั้งในการวิจารณ์หนังหรือละครเวทีคือ คุณอย่านึกว่า สิ่งที่ไม่ดีกับคุณมันไม่ดีกับคนอื่น หรือ สิ่งที่ดีกับคุณมันดีกับคนอื่น ทั้งหมดนี้มันแค่เลวร้ายสำหรับเราแค่นั้นเอง เราจะรับงานประเภทที่แบบว่า “อันนี้ นี่เลวมาก ดูแล้วไม่มีอารมณ์ร่วมเลย เพราะฉะนั้นมันเลว” เรารู้ดีว่านั่นเป็นแค่ตัวเราคนเดียว ใจ เราก็เลยเขียนไปแบบนั้น แต่เราจะไม่อนุমানเอาเองว่า คนอื่นต้องมีปฏิกิริยาแบบเดียวกับเราด้วย เราจะเกลียดมากงานวิจารณ์ประเภทที่ หรืองานเขียน

ประเภทที่อนุมานเอาเองว่า “คนอื่นจะต้องคิดเหมือนฉัน ถ้าไม่คิดเหมือนฉันผิด” อะไรอย่างนี้ ดังนั้นเวลาเราจะบายอารมณ์หรือเขียนอะไร เราจะตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า นี่คือการรู้สึกของเราจริงๆ แต่ถ้าคุณไม่เห็นด้วย หรือว่าคุณมีปฏิกิริยาต่อสิ่งนี้ตรงข้ามกับเรา ก็เป็นเรื่องปกติธรรมดา เพราะมนุษย์ทุกคนแตกต่างกัน งานวิจารณ์ที่เราต้องการคืองานวิจารณ์ที่คนเขียน ที่แบบว่ามนุษย์ทุกคนแตกต่างกัน และจะต้องมีสเนียมปฏิกิริยาต่อทุกสิ่งทุกอย่างแตกต่างกัน

ภัทร : อยากให้งานเขียน หรือกิจกรรมการวิจารณ์ เป็นไปในเชิงมีคนเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้มีการฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันอันนี้ก็น่าจะเป็นสิ่งที่criticให้กับสังคมได้... ทีนี้หลังจากที่ได้มาลองภาคละครเวที คือว่าเห็นสื่อสองสื่อนี้ต่างกันไหมครับคือว่าอาจจะพูดในหลายๆ ประเด็นก็ได้

คันฉัตร : หมายถึงหนังกับละคร

ภัทร : ทั้งในแง่ตัวcontent ตัวtext ตัวcontext หรือบริบทคนทำ

คันฉัตร : สิ่งที่เราคิดก็คือว่า แต่อันนี้มันอาจเป็นแค่คณะเดียวนะ คือเราจะชอบงานของB-Floorมาก เพราะว่า ประเด็นทางสังคม B-Floorไว้มาก หมายความว่า คนอื่นยังไม่กล้าพูดกัน เขาทำไปแล้ว แต่อาจจะดูยาก ในขณะที่หนังสั้นทำไม่ได้ ไม่สามารถทำเรื่องพระ เหมือนอย่างตอนที่เรารับที่B-Floorทำ ยิ่งหนังmassไม่ต้องพูดถึง censorshipมันสูงมาก

ชญานิน: เรื่อง “ภิกษุสันดานกา”

คันฉัตร : เรารู้สึกว่า react ไว้มาก อาจเป็นเพราะละครเวทีมันอาจเล่นในที่เฉพาะ ค่อนข้าง exclusive หน่อย เช่นที่ Democrazy Theatre คนทั่วไปไม่รู้จักรอบๆ แต่ว่ามันจะสร้างความสั่นสะเทือนได้แค่ไหน นี่ คืออีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่า หรือหนังสั้น หลังๆ เราไม่ได้ดูหนังสั้นแล้วนะ ปีที่ผ่านมา มาไม่ค่อยได้ดู แต่ก็ไม่ค่อยมีใครพูดอะไรอย่างนี้เท่าไร แต่ว่าเพราะว่าหนังมีการถูกบันทึกเก็บไว้ ลงyoutubeเผยแพร่ได้ง่าย แต่อาจจะมีการเซนเซอร์ตัวเองอยู่แล้ว อันนี้คือสิ่งที่เราชอบในละครเวที

ชญานิน: แต่ถ้าถามว่า reactเร็วช้า เราว่ามันก็มีทั้งคู่กันนะ ก็คือหนังสั้นที่มันreactเร็ว

- คันฉัตร : เออ หลังๆ หนังสั้นมันreactเร็ว เพราะว่าด้วยปัจจัยทางการเมืองด้วย
- ชญานิน: ใช่ๆ
- คันฉัตร : การเมืองร้อนแรงแต่ว่าปีที่แล้วพอดีเราไม่ได้ดูหนังสั้นเลยไง เลยไม่รู้ว่าจะไปถึงไหนแล้ว
- ชญานิน: แต่ที่นี้มันก็อาจจะขึ้นกับเราก็คงได้นะ ว่าเราสนใจเรื่องไหนเป็นพิเศษ จริงๆ แล้วเขาอาจจะreactเร็ว แต่กลายเป็นแบบreactเรื่องที่เราไม่สนใจมันก็มี หรืออย่างตอนนี้เรื่องน้ำท่วม มันก็มีเหมือนกัน เพราะว่าเพิ่งดู “ปัญญา เรณู 2” มา หนังสั้นเพิ่งถ่ายเอง มันก็มีพูดถึงบ้าง
- คันฉัตร : แต่นอกจากเรื่องreactแล้ว เราว่าความradical หรือว่าความกล้า แต่อันนี้มันก็แค่B-Floor
- ชญานิน: แต่ว่าเรื่องradical มันก็เป็นส่วนน้อยของทุกวงการอยู่แล้ว ใครที่จะทำอะไรที่รุนแรง ซึ่งจริงๆ ถามว่าB-Floor นั้น radicalแบบสุดโต่ง จริงๆ แล้วมันก็ไม่ไ้ แต่ว่าเมื่อเทียบกับละครเวทีกลุ่มอื่นๆ ด้วยกัน เขาก็เลยกลายเป็นradical ไป
- จิตร : เท่าที่สังเกตมาเหมือนละครเวทีจะreact ได้เร็วกว่าหนังสั้นที่ได้ดู เราจะได้ดูหนังสั้นก็จะประมาณเดือนมิถุนา ซึ่งเป็นเทศกาลของทุกปี แต่ว่าละครเวที สมมุติมีข่าวอะไรปั๊บ หนึ่งสัปดาห์ต่อมา ละครเวทีก็อยู่ดีๆ แทรกประโยค
- ชญานิน: บางทีก็แทรกเรื่องอะไรเข้ามาได้
- จิตร : เขียนบทใหม่เข้ามาได้เลย หรือ react กะทันหันได้เลย ตอนนั้นฉันไปดูอะไรระ หรือแค่แบบมีรถบรรทุกแล่นผ่านเสียงดัง วรรณศักดิ์ ศิริหล้า ก็เอาเสียงรถบรรทุกนั้นเข้ามาอยู่ในละคร สดๆ เข้ามาได้เลย หรืออีกอย่างที่ชอบในละครเวที เหมือนกับว่าบางคนจะมีการดันสดด้วยซ้ำ เป็นเสน่ห์ของละครที่จะไม่เจอในหนัง แต่ว่าการดันสดก็มีทั้งข้อดีข้อเสียเหมือนกัน เพราะว่าเราเป็นคนขี้อาย ถ้าเป็นการแสดงละครเวที
- คันฉัตร : อย่างที่ต้องมีparticipation
- จิตร : หรือinteractive หรือบางอย่างของBabymime (คณะละครใบ้) เราจะไม่ไปดูเลย ก็กลัวว่ามันจะมาเล่นกับเรา แต่ถ้าเป็นละครเวทีอันอื่นๆ ที่เรารู้ว่าเขาจะไม่มาทำ

ให้เราเกิดความอับอายอะไรมา มีแค่interactive เล็กๆ น้อยๆ เราจะกล้าไปดู ถ้าเป็นBabymime เราจะไม่กล้าไปดู

ธัญญนันต์ : อย่างทั้งสามคน มีทักษะพื้นฐานในการวิจารณ์หนังมาก่อน คิดว่าอิทธิพลของหนังมีผลต่อการมองละครเวทีของเราไหม

คันฉัตร : คิดว่ามีนะ

ชฎานิน : เพราะว่าบางที่เราติดกับการวิจารณ์หนัง บางที่เราเขียนๆไปถึงละคร เรายังเขียนว่า “ในหนังเรื่องนี้” มันก็ยังมีอยู่เลย วิธีการมองหรืออะไร เพราะเรายังไม่รู้สึกรู้ว่า การมองหนังหรือละครเวทีที่จะใช้กรอบที่ต่างกันมาก ยกเว้นแต่ที่เรามาเจอบางเรื่องของละคร ทางด้านศาสตร์ของมันค่อนข้างเยอะ อันนั้นต้องเปลี่ยนวิธีมอง

คันฉัตร : คือเราก็กังวลวิธีการมอง คืออย่างตัวเรายังติดกับการมองเป็นภาพ คือเราอาจไม่ได้senseของการแสดง หรือมิติของการแสดง คือเรามองเป็นภาพ แต่โดยหลักๆ แล้วทุกอย่างเรามองเรื่องสาร เรามองเรื่องtheme เรื่องmessageของมัน นี่คือหลักๆ ของเรา

จิตร : ของเราก็กังวลมาก ก็คือเหมือนกับว่า อย่างเรื่องblocking ที่เราไม่สามารถไปวิจารณ์เรื่องของการblocking นักแสดงละครเวที หรืออย่างเรื่องการจัดแสงอะไรได้ ถนัดเลยใจ เหมือนกับว่าเรายังมองมันเป็นหนังอยู่ แต่ว่าทั้งหนังและละครเวทีของเรา เราไม่ได้ใช้หลักการอะไร คือถึงเราจะวิจารณ์หนังมาก่อน แต่เราก็วิจารณ์หนังในแง่อารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวของตัวเองเป็นหลักอยู่แล้ว เราก็จะtreatละครเวทีหรือว่างานศิลปะในแบบเดียวกัน คือว่ามองจากอารมณ์ความรู้สึกตัวเองเป็นหลัก โดยไม่ไปมองว่ามันจะดีหรือไม่ดีอะไรยังไง

ชฎานิน : ซึ่งมันน่าสนใจนะ เพราะว่าพอพวกเรามาจากสายหนังกันหมด ดูหนังกันเป็นหลักมากกว่า มันจะมีข้อสังเกตว่าแบบ คนที่ดูหนังเยอะหรือว่าชอบหนังอะไรอย่างนี้จะค่อนข้างมีความรู้สึกทางบวกกับละครของหน้ากากเปลือย เพราะว่าละครของหน้ากากเปลือยมันจะคล้ายหนัง (คุณคันฉัตรกับคุณจิตรบอกว่า ใช่ๆ) ซึ่งถ้าเกิดไปคุยกับคนในสายละครเวที ที่แบบละครเวทีจัดๆ เขาจะรู้สึกกับละครของ

หน้ากากเปลี่ยนไปอีกแบบ เพราะว่ามันดูมีศาสตร์ละครค่อนข้างน้อย ซึ่งเราว่าตรงนี้ อันนี้จะค่อนข้างชัด

คันฉัตร : หรือว่าในเรื่องหนึ่ง ในเรื่องของการแสดง คือเวลาเจอ แต่เดี๋ยวนี้อาจจะดีแล้วสมัยแรกๆ ที่ดูละครเวทีแล้วเจอเรื่องที่เล่นแบบละคร แบบโปรเจกต์เสียง

ชฎานิน: อย่างยิ่งใหญ่อ

คันฉัตร : เราก็จะแบบ “เฮ้ย อะไรเนี่ย” บางทีโรงละครก็โรงเล็ก แบบ “รู้แล้ว” แต่หลังๆ ก็

โอเค

ชฎานิน: หลังๆ ก็เริ่มเข้าใจบ้าง

คันฉัตร : อย่างล่าสุดก็เป็นอย่างไปดู “เส้นด้ายความมืด” มันก็จะเล่นละครมากไป และเราก็นั่งแบบแถวหน้าอะไรอย่างนี้ ก็แบบ... แต่พอดูเป็นละครแล้วก็โอเค ก็จูนๆ ไป

ภัทร : ไม่ทราบว่าจะเคยมีใคร หรืออย่างพวกB-Floor ชวนคุยหลังละคร พวกPlay Talk

คันฉัตร : ก็เคยชวน แต่ไม่ว่าง เลยไม่ได้คุยกัน

ภัทร : นี่ก็เลยเป็นครั้งแรกที่ได้มาคุยเรื่องละเอียดอย่างนั้น

คันฉัตร : ก็ใช่ครับ น่าจะอย่างนั้น แต่ว่าก่อนหน้านี้ คือช่วงปีสองปีมานี้ ก็จะมีคนมาสัมภาษณ์เรื่องการวิจารณ์อยู่เรื่อย

จิตร : ที่คุณภาสกร อินทุมาร

คันฉัตร : อ้อๆ ใช่ๆ อันนั้นเขาทำของเขาเอง คือในนี้มีสายของภาพยนตร์ใช้ใหม่ของพีชัน (อัญชลี ชัยวรพร) อันนั้นเขาก็มาสัมภาษณ์เรา แต่อันนั้นก็สายภาพยนตร์เิง

ภัทร : สัมภาษณ์ไปแล้ว

คันฉัตร : ตั้งแต่ปีที่แล้วแล้ว ก็มีพวกนักศึกษาทำ หรือล่าสุดที่ (นิตยสาร) Happening ก็สัมภาษณ์เรากับอาจารย์ประวิทย์ แต่งอักษร เรื่องการวิจารณ์ เหมือนช่วงนี้โดนสัมภาษณ์เยอะ แต่ว่าบางทีก็ตอบคล้ายๆ เดิมละครับ คำถามมันก็ไม่ได้... อย่างวันนี้มันอาจมีคำถามที่เป็นเชิงลึกหน่อย ทั่วๆ ไปหรือเด็กทำรายงาน ก็จะมีคำถามแบบ...

- ภัทร :** แล้วอย่างมีคนมาถามเรื่องประเด็นเรื่องอินเทอร์เน็ต
- คันฉัตร :** ส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นนั้น คือชูประเด็นนั้นเป็นหลัก ว่าการวิจารณ์ในยุคอินเทอร์เน็ต ยุคใหม่
- ชฎานิน :** เพราะว่า “ผมอยู่ข้างหลังคุณ” อยู่ระยะองเง (คันฉัตรหัวเราะ) เขาก็เลยไปตามสัมภาษณ์ยาก ก็เลยมาหาคุณแทน
- คันฉัตร :** ไม่ หลักๆ ผมกลายเป็นpublic figureทางการศึกษาไปแล้วเง ะไรอย่างนี้
- ภัทร :** **ที่นี่ คือว่า อาจารย์เจตนา (นาควัชนะ) ได้สร้างคำขึ้นมาว่า “แดนกลาง” คือเหมือนว่าอินเทอร์เน็ตนี้มันสามารถเป็นสื่อระหว่างอะไรที่เป็นเหมือนกับtext ที่มาจากโลกเก่าคือprint media และอย่างโลกใหม่ ก็คืออินเทอร์เน็ต หรือมูขปาฐะ คือคนไทยคือคนที่ชอบพูดบางที่...**
- ชฎานิน :** ไม่มีการบันทึก
- ภัทร :** **เหมือนกับการพูดหลังละครเลิก หลังหนังเลิก มองว่าสื่ออินเทอร์เน็ตมีความเป็นสื่อที่เป็น “แดนกลาง” ที่ว่าอยู่หรือเปล่า**
- คันฉัตร :** เออ เราว่ามันก็จริงนะ มันก็ เทกันไป เทกันมา อะไรที่เขียนในเน็ตก็ลงแม็กกาซีนได้ อะไรที่แม็กกาซีนก็เอามาลงเน็ตอะไรอย่างเงี หรือว่าตอนนี้ประเด็นคืออย่างวันนี้ที่คุยกับHappening ก็คุยเรื่องสื่อสิ่งพิมพ์ว่าจะอยู่กันซักกี่ปี มันก็มีความน่าสนใจตรงนี้ ในแดนกลางตรงนี้นี่สุดท้ายมัน คือสมมุติว่าสื่อสิ่งพิมพ์ตายกันหมด กลายเป็นอ่านในKindle, iPadกันหมด เป็นยังเง
- ชฎานิน :** แต่อันเมื่อก็พูดเรื่องแดนกลางผมก็ว่าน่าสนใจนะ เพราะว่าอินเทอร์เน็ตบันทึกสิ่งที่ เป็นมูขปาฐะเอาไว้
- คือบันทึกไว้ที่ปกติแล้วไอ้ที่ไม่มีเน็ต มันจะลอยๆ แล้วก็หายไป มันมาถูกบันทึกไว้ในอินเทอร์เน็ตได้ แม้ว่ามันจะอยู่ในลักษณะที่ไม่ทางการ

ชญานิน: ถ้ามีคนอัดไว้ สุดท้ายมันจะขึ้นไปอยู่ในyoutubeได้ หรือว่ามีคนกดบันทึกของอะไรออกมา ก็อยู่บนอินเทอร์เน็ตได้ ถ้าเกิดset ไว้เป็นpublic ก็จะมีคนเข้าไป search ได้ ซึ่งอินเทอร์เน็ตมีโทษ

คณัตถ : (หัวเราะ) มีโทษต่อเรา

ภัทร : สำหรับนักวิจารณ์เองหรือสังคมโดยทั่วไป

ชญานิน: พฤติกรรมการวิจารณ์ ก็คืออินเทอร์เน็ต มันดูไม่มีความซีเรียส ถ้าเอาในแง่character ของมัน อินเทอร์เน็ตไม่มีความซีเรียส ก็สมมุติ เราเขียนอะไรที่มันซีเรียสมากเลย

คณัตถ : อย่างที่พูดไป ก็จะมีคนมาตอบ “อะไรของคุณ”

ชญานิน: อะไรที่ซีเรียสมากๆ เลย จริงจังมากๆ เลย แต่ว่าคนจะtreatไม่ค่อยจริงจัง เพราะว่าเรารู้สึกว่าสำหรับคนไทยเอง คนไทยจะtreatอินเทอร์เน็ตทั้งหมดนี้ ในลักษณะที่ว่าทุกอย่างบนนั้นเป็นเว็บบอร์ด facebookเขาจะไม่มีreaction ที่ค่อนข้างซีเรียสกับอะไรที่เขาอ่าน ซึ่งส่วนใหญ่จะค่อนข้างน้อย คนที่อ่านสิ่งที่อยู่บนอินเทอร์เน็ตอย่างซีเรียส อะไรอย่างนี้ เหมือนอย่างเวลาเราพูดถึงเรื่องการอ่าน ทุกวันนี้เรายังไม่นับกันเลยว่า การอ่านบนอินเทอร์เน็ตนับเป็นการอ่าน เรายังนับการอ่านจากหน้ากระดาษหนังสือ แม็กกาซีน หนังสือพิมพ์ อะไรอย่างนี้อยู่ ซึ่งตรงนี้เป็นเรื่องของทัศนคติเกี่ยวกับการอ่าน เกี่ยวกับการรับรู้สารmessage ต่างๆ ผ่านทางสื่อ ซึ่งอินเทอร์เน็ตมันก็ยังค่อนข้างใหม่ และมันก็ยังถูกtreat ว่ามันเป็นของใหม่

ภัทร : มีใครเจอไหมครับว่าบางที่เราตั้งใจอยากให้ อุดสำหรับจริงจังเขียนขึ้นมา แต่พอมันอยู่ในสื่อเน็ต feedbackที่กลับมามันกลายเป็นเล่นๆไป

ชญานิน: ส่วนใหญ่คนไม่นึกหรอกว่าเราเขียนเล่นๆ แต่บางที่เรารู้สึกเหมือนจะว่าแบบ “คุณนะอ่านเล่นๆ” คือเขารู้ว่าเราไม่ได้เขียนเล่นๆ แต่กลายเป็นว่าคนอ่าน อ่านเล่นๆ และบางที่อาจไม่ได้เข้าใจ สิ่งที่เราเขียนจริงๆ

คันฉัตร : ไม่หรอก เราว่า คนส่วนใหญ่อาจจะมองว่า แค่การเล่นอินเทอร์เน็ต มันคืองานอดิเรก คืออย่างเวลาช่วง hobby ก็เขียนsurfing internet คงจะมีน้อยคนที่เข้าเน็ตมา เข้าบอร์ดประจำไท่ก่อนเลย เพราะว่าเราเล่นเน็ตก็มีทั้งtake serious และโหมดฟ่อนคลาย เราก็ดูคลิป ดูรายการท่องเที่ยวไทย อะไรไปอย่างเงี้ย สักพักนึงแล้วค่อย...

ภัทร : เหมือนดูทีวีกับดูหนัง เหมือนกับว่าดูหนังเราโฟกัสมากกว่า

คันฉัตร : ใช่ อันนั้นมันเป็นอาชีพ เป็นงานของเราด้วยเงี้ย ก็จะมีอีกแบบนึง

ภัทร : และคิดว่าในอนาคต คิดว่าพวกสื่อสิ่งพิมพ์ตอนนี้ ไม่ว่ามันอยู่ใน kindle หรือว่าอะไรก็ตามการเขียนจำเป็นไหมครับ ที่อาจมีความยาวสักนิด มี formality ในการเขียน

ชฎานิน : ผมว่าเรื่องformality อย่างน้อยก็ยังจำเป็นอยู่ สุดท้ายคือเรายังต้องการอะไรแบบนี้อยู่ เพียงแต่ว่าถ้าต่อไปมันจะหายไป หรืออะไรประมาณนี้ ก็เป็นเพราะว่า เมื่อสุดท้ายแล้วเราไม่สามารถเสพอะไรยาวๆ ได้

คันฉัตร : คือเรารู้สึกว่า การเขียน การตีพิมพ์ การ publish อะไรมันยังอยู่ แต่เราว่ารูปแบบมันจะเปลี่ยนไป อย่างวันนั้นที่เราคุยกับอาจารย์ประวิทย์ เราก็คิดคล้ายๆ กันว่าต่อไปนักวิจารณ์อาจต้องทำงานหนักขึ้น เพราะว่าหมายถึงว่า ในเมื่อสื่อสิ่งพิมพ์รายเดือนไม่มีแล้ว มันเป็นรายเว็บอะไรอย่างเงี้ย เราจะต้อง react ให้ไวขึ้น ดูหนังรอบสื่อมวลชนบู๊บ เขียนเลย แต่ความยาวเราว่ามันจะน้อยลง เพราะเดี๋ยวนี้Happeningเขาก็ทำ อย่างในเว็บของHappening อะไรซักอย่าง เขาก็เขียนแบบ อับเลย อับเลย แต่ก็เขียนแบบหน้าหนึ่ง หกบรรทัดอะไรอย่างเงี้ย

ภัทร : คล้ายๆ twitter

คันฉัตร : คือยุค... มันเป็นโดยรวม เราว่ามันเป็น...

ชฎานิน: ซึ่งอย่างอยู่ในเน็ต ความประเทพหน้าครึ่ง ซึ่งหน้าครึ่งมันอาจจะสั้นมาก ถ้าเกิดเอาไปตีพิมพ์ในหนังสือ มันไม่ถึงหนึ่งหน้ากระดาษของหนังสือด้วยซ้ำ แต่พออยู่ในเน็ต

คันฉัตร : มันจะดูยาว

ชฎานิน: ไม่รู้สึกยาว มันจะรู้ว่าแบบ เออ กำลังพอดี เหมือนบางที่ที่อ่านบทความที่เขียนเรื่องหนักๆ อย่างบางที่เขียนแค่หกย่อหน้า หกย่อหน้าสั้นๆ จะอยู่ในสัดส่วนประมาณนั้น

ชฎานันต์ : ถ้าแบบที่ต้องscroll มาส่ายอะมันจะดูยาวหรือเปล่านะ มันต้องเป็นอะไรที่แบบดูไม่ต้อง scrollมาส่ายอะ

คันฉัตร : ก็เป็นลักษณะการเล่นอินเตอร์เน็ต มันเหนื่อยนะ หรือว่าการเล่น facebookมันก็มีภาพdelusion คือว่าเขียนอะไรแค่ครึ่งหน้า พออยู่ในfacebookดูยาวมาก และfacebookเองมันก็จำกัดอยู่แล้วว่าพอเขียนอะไรยาวเกินแล้วมันจะโพสต์ไม่ติด ต้องไปต่อช่องcomment หรือว่าเล่นtwitter ก็มี...

ชฎานันต์ : 140 คำ

คันฉัตร : เออ ทำให้ไม่สามารถเขียนอะไรยาวๆได้

ภัทร : คุณจิตรมีประเด็นอะไร...

จิตร : สำหรับเรารู้สึกว่า (อินเตอร์เน็ต) มันเป็นเรื่องจำเป็น อย่างงานเขียนของคุณอมิธา หรือของอาจารย์ปวิตร อย่างเมื่อวานเลย นั่งทำลิสต์ ละครเวทีที่เราชอบ อย่าง Bangkok Molecule ดูสมุดบันทึกแล้ว (เราให้) A++++++++++ แต่เราทำอะไรไม่ได้เลย เราก็ต้องไปค้นในเน็ต ก็ถึงก็ไปที่ว่า มีบทความสัมภาษณ์ลง Bangkok Post หรือว่า The Nation ไว้ว่าอย่างไรบ้าง คือรู้สึกว่าการบทความวิจารณ์เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมากสำหรับเรา และเราก็อยากให้มันอยู่ตลอดไป แต่ว่าถ้าในอนาคตเราก็ไม่รู้ว่ามันเป็นอย่างไร ให้เป็นเหมือนกับว่า... อย่างบทความหนึ่งอย่างนี้ บทความที่เป็นประโยชน์กับเรามากๆ ไม่ใช่บท

วิจารณ์ที่อยู่ใน New York Times หรือว่า Village Voice อีกแล้ว แต่วามันจะเป็นบทความของเว็บไซต์ที่ทำขึ้นมาจากแฟนหนัง อย่างเว็บSenses of Cinema หรือเว็บExperimental Conversations หรือเว็บLumiere Reader มันจะเป็นบทความที่คนรักหนังทำขึ้นมา และก็จะสืบทอด สืบหน้า แต่บทความ บางคนก็เป็นเงินทุนส่วนตัว แต่บางคนก็เปิดรับบริจาคให้คนที่ชอบ donate เข้าไป ไม่รู้ละครเวทีจะทำอย่างนั้นได้หรือเปล่า แต่เรารู้สึกว่า นี่แหละคือสิ่งที่... แต่ถ้าอย่างในวงการหนัง เราชักเว็บไซต์ที่มีบทความยาวสืบทอดนี้ เราก็จะอ่านมัน และถ้าละครเวทีทำแบบนั้นได้ก็จะดี แต่ว่าอาจจะไม่สามารถพึ่งเงินจาก commercial ได้อีกต่อไปหรือเปล่า

ภัทร : ก็คำถามเหมือนกันว่า อนาคตของการใช้ net criticism มันจะไปถึงไหน ไปถึงขั้นฝรั่งเลยหรือเปล่าอะ อย่างเขาก็มีบริจาค เท่าที่รู้คือมีนักข่าว stringer บางคนที่เป็นเขาอยู่ในอาหรับ ที่แบบว่าไม่สังกัดสำนักข่าวใด แต่ก็ให้คนบริจาคเขา และก็มีคนติดตามเขาพอสมควร ได้เอกสิทธิ์ ได้ freedom อะไรบางอย่าง

คันฉัตร : คือว่าของเรายากเหมือนกันนะ บ้านเราเชื่อว่าไม่มีเว็บไซต์การวิจารณ์ มันก็มีบ้างอาจจะไม่ใช่เว็บทางการ อาจจะเป็นเว็บรวมคนรักหนัง สุดท้ายก็จะสลายกันไป

ชญานิน : คือบ้านเราไม่มีมุมมองต่อการรับศิลปะที่เป็นซีเรียสจริงจัง ปัญหาตรงนี้ทำให้สิ่งนี้มันเกิดขึ้นไม่ได้

คันฉัตร : เพราะเหมือนกับว่าเป็นปัญหาขั้นมูลฐาน

ชญานิน : อันนี้จะยาวไปอีกสามชั่วโมง (หัวเราะ) มันดูไม่มีความซีเรียสจริงจังในการรับรู้ หรือว่าการเข้าหาศิลปะ เหมือนอย่างที่เราเจอเรื่องเว็บคนรักหนังที่แบบสุดท้ายมันก็ต้องล่ม เพราะสุดท้ายแล้วนี่ พอเป็นแบบนี้ปุ๊บ ก็จะกลายเป็นว่า มันก็จะพูดถึงหนัง mass หรือหนังที่ไม่ได้ล้ำเลมมากอะไรมาก และสุดท้าย content ก็จะไม่แตกต่างอะไรมาก และก็ต้องยอมรับด้วยว่าในกลุ่มคนที่เป็น cinephile หรือที่เป็นคนดูละครเวทีหนักๆ เลยอย่างนี้ เขาก็ไม่มีเวลาหรือองค์ความรู้พอที่จะทำอะไรอย่างนี้ เราเองก็ต้องยอมรับว่าความรู้ไม่พอที่จะทำอะไรที่จริงจังซีเรียสแบบนี้ได้

คันฉัตร : เราว่ามันตลกอย่างหนึ่ง คือแบบว่า ช่วงนี้มันจะมีfanpageเกี่ยวกับหนังเยอะ เช่น popfilm หรือmoviepediaหรือfilmsicksickfilm แต่มันก็ฮา อย่างเช่นmoviepedia เป็นเพจfacebook ที่สร้างมาเพื่อคุยเรื่องหนัง แต่ข่าวที่มันเอาไปลงก็แชร์มาจาก เพจBioscope ก็เลยแบบว่า แล้วมันจะตั้งขึ้นมาทำไม ในเมื่อมันก็ไม่ได้สร้าง contentอะไรขึ้นมาใหม่

ภัทร : **ปัญหาหลักๆ ก็คือขาดcontent maker**

คันฉัตร : ใช่ๆ มันก็เหมือนกับเขาก็แชร์ๆ ข่าวก็จะวนๆ กันในนั้น แชร์กันไป ให้เครดิตบ้าง ไม่ให้เครดิตบ้างก็ว่าไป อันนี้ผมอาจจะเห็นแต่หนัง เพราะว่าอันที่เป็นละครเวทีไม่ค่อยเห็น ที่เป็นเพจ หนังก็จะเป็นแบบ contentก็จะวนไปวนมา ส่วนใหญ่ก็จะเป็นหนังmass

ภัทร : **สมมุติฐานที่ว่าfanpageนั้นทำให้ปริมาณการวิจารณ์เยอะขึ้น ก็ไม่ได้จริงเสมอไป**

ชญานิน: มันขึ้นอยู่กับว่าเราจะมองการวิจารณ์คืออะไรด้วย ก็คือบอกว่า ถ้าเกิดแค่แบบในพันทิป ถ้าเกิดเขียนยาวหน่อยก็นับแล้ว มันก็อาจจะเยอะขึ้นจริงๆ แต่ถ้าจะมาดูเรื่องคุณภาพอย่างละเอียดๆ มันก็ต้องดูกันอีกยาวว่าสรุปแล้วมันเยอะขึ้นไหม และมันทำให้เกิดcontent กว้างขวางขึ้นหรือเปล่า

ภัทร : **อันนี้คำถามรองสุดท้าย ซึ่งความยาวนี้ ตอนที่เราสัมภาษณ์พวกกลุ่มอาจารย์ ปวิตร เขาก็มองว่า comment สั้นๆ ที่มีการคัดเลือกใช้คำ ที่มีการขัดเกลาเนื้อหา สามารถถือเป็นการวิจารณ์ได้ในระดับหนึ่ง เรามีมุมมองเกี่ยวกับความสั้น ความยาวของรูปแบบหรือformalityของการเขียนยังไง จำเป็นไหมว่าสิ่งที่อยู่ในเน็ต จำเป็นต้องมีรูปแบบหรือบรรจงเขียน ถึงจะมีpower มีคุณภาพ**

ชญานิน: ผมว่าอยู่ที่ไหนก็ตาม ถ้าเกิดมันมีการบรรจงเขียน บรรจงคิด มันสามารถเกิด impactได้ทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าคุณจะมาเขียนอยู่ที่ไหน

ภัทร : **ด้วยความยาวหรือรูปแบบ**

ชฎานิน: จะยาวไม่ยาวอะไรอย่างนี้ สมมุติเขียนตีพิมพ์ลงแม็กกาซีน ยาวเพี้อยเลย 3-4 หน้า แต่ว่าไม่มีอะไรเลย สุดท้ายมันก็จะไม่มี impact อยู่ดี หรือว่า คุณเป็นใครก็ไม่รู้ มันก็จะไม่มี impact

ภัทร : คำถามสุดท้าย ก็มีถือเป็นข้อกังวลอะไรอย่างนี้ อาจจะฝากให้อภิปรายหน่อย อย่างในสื่อเน็ตก็จะทำให้เกิดการflooding of criticism ซึ่งบางที่มันก็จะไม่มีการกลั่นกรองตัวเอง หรือบางที่มันก็อาจจะอะไรที่เซนเซอร์ เซิงอารมณ์หรือเชิงส่วนตัว

คันฉัตร : ผมว่ามันก็ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของแต่ละคนนะ มันก็ไม่ควรที่จะไปเซนเซอร์ หรือไปอะไร ไม่ควรจะเป็น simsimi ที่อยู่ดีๆ จะไปแบนมันอะไรอย่างนี้ ก็คือแบบปล่อยมันไปตามอิสระ แต่ว่า มันก็ขึ้นอยู่กับคนรับสื่อแล้วว่าจะเลือกรับอะไร ยังไง

ชฎานิน: มันก็ต้องมีการเรียนรู้ ทั้งคนเขียน คนอ่านด้วย สมัยก่อน ก่อนที่เราจะมาเขียนลงหนังสือ เมื่อก่อนเราก็เป็นคนเขียนธรรมดา แบบบางอันก็ไม่มี filter อะไรเลย เขียนออกมามันก็แบบ... พอย้อนกลับไปอ่านตอนนี้ ก็คงจะแบบ “อะไรวะ” อะไรอย่างนี้ แต่ว่าจะมีข้อหนึ่งที่เราค่อนข้างติด สมมุติว่าแบบมีคนบอกว่าการเขียนวิจารณ์ไม่ควรจะเป็นอารมณ์ไม่ควรจะเป็นส่วนตัวนะ เราารู้สึกว่า “ทำไมละ” เออ เราารู้สึกว่า ต่อให้คุณเขียนโดยที่ยกทฤษฎี ยกศาสตร์ สุดท้ายมันก็เป็นมุมมองส่วนตัวของคุณอยู่ดีแหละ แล้วคุณจะทำอะไรมาแบ่งว่าแบบ “เขียนแบบนี้คือไม่ส่วนตัวนะ เขียนแบบนี้คือดีนะ เขียนแบบนี้ไม่ดีนะเพราะว่าเอาแว่นตาคนอื่นมามองนะ” ซึ่งเรารู้สึก ไม่ว่าจะเป็นมุมไหนก็ตาม จะเป็นแบบเหมือนเกรียนๆ อยู่ในเว็บบอร์ด หรือว่าจะเขียนดีๆ สุดท้ายมันก็เป็นมุมมองของคนเขียนทั้งนั้น เรารู้สึกว่าตรงนี้ไม่ควรเป็นประเด็นหลักที่จะมาบอกว่าที่ควรจะเป็นตัวกรองว่า งานชิ้นไหนจะดีหรือไม่ดี

ภัทร : เนื่องจากตอนนี้โครงการนี้กำลังเข้าสู่ช่วงสุดท้ายของครึ่งโครงการแรก ซึ่งโครงการถัดไปจะเริ่มกลางปี และก็แบบมีกิจกรรมในอยู่ในเชิงทดลอง เป็นคลินิก เป็น workshop มากขึ้น ไม่ทราบว่ามีข้อเสนอแนะอะไรต่อทางโครงการ

คันฉัตร : เกี่ยวกับการวิจารณ์?

ภัทร : ที่จะฝากถึงสายดนตรี หนึ่ง ทักษะศิลป์ หรือวรรณกรรมด้วยก็ได้ มีถึง5สาขาด้วยกัน

ชญานิน : คือเราก็จะต้องไม่ทำให้ฟอร์มของการวิจารณ์แซ่แข็งด้วย คือมันจะต้องไม่มีฟอร์มใหญ่มาว่า ต้องวิจารณ์ในลักษณะนี้ หรือวิจารณ์โดยใช้แนวคิด ประมาณนี้ ถึงจะเรียกว่าการวิจารณ์ที่ถูกต้อง คือเรารู้สึกว่าแบบ การวิจารณ์ไม่มีถูก ไม่มีผิด หรือก สุดท้ายมันก็เป็นมุมมองของผู้วิจารณ์แต่ละคน เพราะว่ามันอาจไม่ใช่แค่เรามองตัวงานไม่เหมือนกัน แต่ว่าเราอาจมองทฤษฎีที่ใช้ไม่เหมือนกันด้วยซ้ำ คนหนึ่งมองละครเวทีอีกแบบหนึ่ง อีกคนมองละครเวทีอีกแบบหนึ่ง แต่ละคนมีภาพของละครเวทีที่ดีคนละแบบกัน ใช้มุมมองของนักคิดคนละแบบกัน หรือบางทีใช้มุมมองของนักคิด นักการละครที่เป็นคนเดียวกันด้วยซ้ำ เพียงแต่ว่ามองจากคนละด้าน มันก็เป็นคนละแบบแล้ว

ภัทร : คุณจิตรมีอะไรไหมครับ อยากให้จัดอะไร...

จิตร : สิ่งที่ยากเห็นก็คืออยากอ่านงานวิจารณ์ละครเวทีเยอะๆ แหะละ คือถ้าจัดแล้วมีคนเข้าร่วม แล้วมีคนผลิตงานวิจารณ์ละครเวทีออกมาให้เราอ่านเยอะขึ้น ก็คงเป็นสิ่งที่ดี แต่ที่แน่ๆ คือตัวเองคงไม่เข้าร่วม (ทุกคนหัวเราะ) ชอบอ่านอย่างเดียว

คันฉัตร : ต้องมีการคิดเรื่องพื้นที่ บางทีมันมีการอบรมโน่นนี่ สุดท้ายก็ไม่มีพื้นที่ให้เขา พอมีเป็นองค์กรมีอำนาจทำเว็บเป็นเรื่องเป็นราว

จิตร : ใช่ๆ สมมุติทำเว็บขึ้นมาแล้วให้เราเข้าไปอ่าน

ภัทร : มาร่วมด้วยไหมครับ หรือว่าจะเล่นfacebookต่อไปอีก

จิตร : เล่น facebook ต่อไป (หัวเราะ)

ภาคผนวก 7

เนื่อหากิจกรรมการเสวนากลุ่มย่อยครั้งที่ 3

การเสวนากลุ่มย่อยครั้งที่3 “การวิจารณ์ด้านการละครบนโลกโซเชียล”

(กลุ่มนักวิจารณ์ที่เน้นพนักงานด้านละครเวที)

วัน : เสาร์ 25 กุมภาพันธ์ 2555

เวลา : 13.00 น. – 15.00 น.

สถานที่ : โรงละครสมมติ ชั้น2 ร้านสังคมนิยม ถ.พระอาทิตย์

ผู้ดำเนินรายการ : วชิรกรณ์ อาจคุ้มวงศ์

วิทยากรผู้ร่วมการเสวนา :

- ศรชัย ฉัตรวิริยะชัย – นักการละคร และเขียนเกี่ยวกับละครและกิจกรรมต่างๆในfacebook โดยใช้ชื่อ sonny.chatwiriychai
- ณัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง – เจ้าของนามแฝงว่า survivorx ในpantip.com เจ้าของเว็บวิจารณ์ภาพยนตร์/ละครเวที www.barkandbite.net
- พงศ์พันธ์ ประภาศิริลักษณ์ - เจ้าของนามแฝงว่า King Lear ในpantip.com

วชิรกรณ์: โครงการวิจัยการวิจารณ์ฯ ได้เชิญนักวิจารณ์การละครบนโลกโซเชียลสามท่านมาร่วมในการเสวนาในวันนี้ ซึ่งทั้งสามท่านที่เชิญมาร่วมในวันนี้มาสถานภาพทั้งสองด้านคือหนึ่งเป็นนักวิจารณ์และเป็นผู้ที่อยู่ในด้านการละครด้วย และให้วิทยากรแนะนำตัวเอง

ศรชัย : ตนเองเรียนจบคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่สนใจด้านการละครจึงลงเรียนด้านการละครที่คณะอักษรศาสตร์ เนื่องจากตนเองสนใจด้านละครจึงดูละครมาก และเมื่อดูละครมากจึงอยากคุยเรื่องละครกับคนอื่น เนื่องจากตนเองไม่ได้จบทางด้านละครจึงไม่สามารถที่จะคุยเรื่องละครกับคนรอบข้างได้ เนื่องจากคนรอบข้างไม่สนใจเรื่องละครเหมือนตนเอง ตนเองจึงใช้วิธีการเขียนบันทึกเรื่องละครที่ได้ดูในบล็อกnexteen.com และใน

facebook เจตนาเริ่มแรกเป็นการเขียนสิ่งที่ตนเองอยากเขียน แต่ภายหลังการเขียนนั้นเพื่อให้
ความรู้ เนื่องจากเมื่อครั้งที่ตนเองเรียนนั้นไม่เคยอ่านบทวิวิธ หรือบทวิจารณ์ เนื่องจากไม่มีสื่อใด
เขียนในเรื่องนี้ แค่มิละครให้ดูก็นับว่าดีแล้ว การเขียนงานวิจารณ์ของตนเองนั้นอย่างน้อยทำให้ผู้ที่
ได้อ่านสนใจที่จะไปชมละครเรื่องนั้นๆ และให้นักศึกษาที่ศึกษาด้านละครใช้ในการศึกษามุมมอง
ในการชมละครอีกมุมหนึ่ง

พงศ์พันธ์ ตนเองไม่ได้เรียนด้านละครมาโดยตรง เพราะจบนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย แต่ทางบ้านสนับสนุนให้ชมภาพยนตร์ ตนเองชมภาพยนตร์มากจนเมื่อเรียนคณะ
นิเทศได้เรียนวิชาภาพยนตร์ และได้ชมภาพยนตร์จากสถาบันต่าง เช่น Goethe(สถาบันวัฒนธรรม
ไทย-เยอรมัน) Alliance(สมาคมฝรั่งเศส) หอภาพยนตร์แห่งชาติ บ่อยจนได้รู้จักกับเขียนชม
ภาพยนตร์เช่นพิมพ์ในธรรม ที่ปัจจุบันเขียนให้นิตยสารBioscope และจากกลุ่มนิตยสารStarpics
ตนเองจึงได้ฝึกฝนการวิจารณ์ภาพยนตร์มาจากคนกลุ่มนี้ ส่วนในด้านการสนใจเรื่องเขียนบท
วิจารณ์มีช่วงหนึ่งdropเรียน เพราะคิดว่าสิ่งที่เรียนในมหาวิทยาลัยยังไม่พอ และเมื่อได้คุยกับคน
รอบข้างแล้ว ก็คิดว่าตนเองdropเรียนเพื่อเข้ากลุ่มละครมา เพราะบังเอิญได้ชมละครของกลุ่มนี้
ซึ่งได้เปิดโลกทัศน์ของตนเองอีกมุมหนึ่ง ตนเองอยู่กับกลุ่มละครมาหนึ่งปี และบอกกับพี่ในกลุ่ม
นี้ว่าตนเองสนใจการวิจารณ์ละคร เนื่องจาก การวิจารณ์ละครในเวลานั้นต้องให้แตกต่างจากสาย
หนัง ดังนั้นตนเองยังได้เข้ากระบวนการเรียนรู้ มอละครเป็นสื่อที่คล้ายภาพยนตร์ เพียงแต่
กระบวนการแตกต่างกันเท่านั้นเอง จึงลองทำละครกับกลุ่มพี่ๆ และพี่ได้แนะนำหนังสือการวิจารณ์
ที่ตีเล่มหนึ่งของ อ.เจตนา (นาควัชร) เป็นเรื่องทฤษฎีการละครการวิจารณ์ และหนังสือของ อ.บุญ
รัตน์ (บุญญะเขตมามา) ทำให้ตนเองสนใจการวิจารณ์และดูละครเวทีสลับกับภาพยนตร์เข้ามา
เข้ามา

ในตอนนั้นตนเองยังไม่ได้เขียนบทวิจารณ์ แต่เข้าไปทำละครเช่นการเขียนบทละคร ทำ
ละคร กำกับบ้าง จนกระทั่งตนเองไปอยู่ออสเตรเลียสองปี ซึ่งในขณะนั้น อินเทอร์เน็ตยังไม่เป็นที่
นิยมเช่นในปัจจุบัน แต่เมื่อกลับมาประเทศไทยปี 2002 เริ่มเป็นที่นิยมมาก อย่างสื่อทั้งห้องคาเฟ่
เฉลิมไทย เฉลิมกรุง ของเว็บpantip.com ตนเองจึงเริ่มเขียนเข้าไป ช่วงนั้นมีบทวิจารณ์ลงอย่าง
ต่อเนื่องในพันทิป แต่ยังไม่ได้นักวิจารณ์อาชีพ เขียนในสิ่งที่ตนเองรู้สึก ส่วนการวิจารณ์ใน

สิ่งพิมพ์ตนเองไม่ได้ทำ เนื่องจากต้องทำงานด้านทีวีและไม่มีเวลาที่จะเขียนงานต้นฉบับส่งเป็นรายเดือนได้

ณัฐพัชญ์ ตนเองเรียนทางด้านการละครมาโดยตรงเพราะว่าชอบและสนใจด้วย เพราะชมละครและชอบจึงเรียนด้านละคร สิ่งที่ตนเองสนใจไม่ใช่การวิจารณ์แต่เป็นการเขียนบท ซึ่งก็มีเรื่องเกี่ยวกับการวิจารณ์วรรณกรรม จนกระทั่งปีสี่เรียนวิชาบังคับการวิจารณ์ละครและภาพยนตร์ และอาจารย์ที่สอนทักว่าตนเองมีความสามารถในการเขียน ซึ่งตนเองก็เป็นคนเขียนงานได้อยู่แล้ว เมื่อตนเองทำงานได้หนึ่งปีนิตยสาร a day นักวิจารณ์คนเก่าเลิกเขียนวิจารณ์ เพื่อนที่ทำงานที่ a day โทรมาชวนตนเองว่าสนใจที่จะเขียนงานวิจารณ์หรือไม่ ตนเองจึงรับเขียนบทวิจารณ์ใน a day ซึ่งก่อนหน้านี้สมัยที่เรียนตนเองเขียนบทวิจารณ์หนึ่งส่งไปที่นิตยสาร Bioscope จึงมีประสบการณ์การวิจารณ์หนึ่งส่งไปตามนิตยสารต่างๆ ตนเองเขียนวิจารณ์ในนิตยสาร a day มาเรื่อยๆ จนเมื่อ อินเทอร์เน็ตเริ่มมีบทบาทตนเองได้เขียนวิจารณ์เป็นชื่อของคนcommentหนึ่งในพันทิปซึ่งเป็นวิจารณ์แบบย่อ เมื่อเทียบกับงานวิจารณ์ที่ตนเองทำมาในนิตยสาร

ต่อมา เนื่องจากตนเองสนใจด้านเทคโนโลยีและสนใจด้านคอมพิวเตอร์ จึงหาญกล้าในการเปิดเว็บไซต์ของตนเอง ทำบล็อกเอง และตนเองรู้สึกว่าการไม่ต้องรอต้นฉบับหนังสือออกทุกเดือน เพราะละครบางเรื่องควรจะมีบทวิจารณ์ในขณะนั้น ซึ่งหากรอ นิตยสาร a day ออก ละครเรื่องนั้นก็จบไปแล้ว ตนเองจึงเปิดเว็บไซต์เพื่อลงบทวิจารณ์ ต่อจากนั้นก็มีการต่อยอดด้านบล็อก และ fanpage facebook

วชิรกรรณ ส่วนใหญ่วิทยากรที่เขียนบทวิจารณ์เป็นการเขียนแบบเพราะรักจึงมาสมัครเล่น มีเพียงคุณณัฐพัชญ์ที่เขียนเป็นอาชีพประจำในนิตยสาร a day ซึ่งส่วนใหญ่ นักวิจารณ์นั้นเขียนเพราะว่าชื่นชอบ แม้คุณณัฐพัชญ์จะเขียนบทวิจารณ์ลงในนิตยสาร a day ได้รับเงิน แต่ก็เขียนบทวิจารณ์ทางอินเทอร์เน็ตที่มีชิ้นงานมากกว่าในนิตยสาร a day และถามว่าสถานการณ์ของการละครจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

ศรชัย ต้องขอแสดงความชัดเจนว่า แต่ก่อนตนเองไม่ได้เขียนวิจารณ์ ซึ่งก็ไม่มีใครเขียนวิจารณ์เลย เพิ่งจะมีการเขียนวิจารณ์เมื่อไม่นานมานี้ สถานการณ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันในตัวนักวิจารณ์ตนเองยังไม่แน่ใจว่ามีอาชีพหรือเปล่า เพราะตนเองเขียนวิจารณ์ละครเพราะรู้สึก

อย่างไรก็เขียนอย่างนั้นเขียนสิ่งที่เรารัก เขียนถึงเพื่อนหรือคนที่เรารู้จัก ในปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ตถึงกันได้มาก เราไม่ต้องรอให้ตีพิมพ์สามารถอ่านได้ทันที อันนี้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนเขียนสิ่งที่ตนเองคิดมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับแต่เก่าที่ละครเล็กก็ไปคุยกันเกี่ยวกับเรื่องละครในกลุ่มของตนเอง ในปัจจุบันบรรยากาศคึกคักเพิ่มมากขึ้น

พงศ์พันธ์ ช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ตนเองเก็บรวบรวมข้อมูลละครทำวิจัยเมื่อสิบปี สิบห้าปีก่อน ละครแต่ละเรื่องหาชมได้ยากมาก เรื่องราวที่เกี่ยวกับละครเป็นบทปริวิตวณะน่ายน้อยมากจะมีงานของ อ.เจตนาที่จะบอกประปรายไม่มาก เรียกว่าเป็นเหมือนโอเอซิสกลางทะเลทรายก็ว่าได้ ในปัจจุบันมันค่อนข้างเยอะรวมถึงตัวงานละครที่มีมากกว่า ซึ่งเด็กปัจจุบันได้รับมากกว่าสมัยตัวเอง เช่น การเล่นละครในแต่ละเรื่องจะได้รับค่าตัวซึ่งเป็นการเข้าถึงที่ดี ซึ่งในสมัยของตนเองการเล่นละครเป็นแบบเข้าเนื้อ

วชิรกรณ สิ่งนี้เป็นข้อจำกัดในการทำวิจัยเก็บข้อมูลหรือไม่ในเรื่องจำนวนละคร

พงศ์พันธ์ ไม่ได้เป็นอุปสรรค เพราะการทำละครปีหนึ่งมีเพียงเรื่องสองเรื่อง และเกี่ยวเนื่องกับสถาบันการศึกษา ผลิตนักศึกษาทำละคร ส่วนในคณะนิเทศฯ สถาปัตย์ฯ ที่ทำละครนั้นคุณค่าในการทำละครก็ค่อยไปด้วยไม่อยู่ในข่ายที่จะเก็บข้อมูลวิจัย

ณัฐพัชญ์ เมื่อเปรียบเทียบกับเขียนบทวิจารณ์ครั้งแรกเมื่อ 8 ปีที่แล้ว ปริมาณละครน้อย การเขียนวิจารณ์ละครน้อยด้วย ซึ่งตนเองเขียนวิจารณ์ลงนิตยสารเป็นรายเดือน บางเดือนไม่มีละครให้ดูต้องลุ้นว่าจะมีเรื่องส่งต้นฉบับหรือเปล่า เมื่อเป็นเช่นนั้นนิตยสารรายสัปดาห์รายปักษ์ ต้องคิดหนักที่จะให้พื้นที่ในการวิจารณ์ เมื่อสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถเข้าถึงได้ขณะนั้นไม่มีพื้นที่ในการวิจารณ์ละคร การหาอ่านบทวิจารณ์ จึงไม่มี ส่วนสื่อทีวีไม่ทำในเรื่องนี้อยู่แล้ว ดังนั้นทั้งละครที่มีน้อย การวิจารณ์ที่มีน้อยด้วย นอกจากการวิจารณ์ด้วยมุขปาฐะคือการดูแล้วพูดคุยกัน จนกระทั่ง 3-4 ปีที่ผ่านมาที่กลุ่มละครมีงานเพิ่มมากขึ้น จึงเริ่มมีการพูดถึงในพื้นที่สื่อใหม่ๆ กลุ่มละครเป็นผู้ที่เข้าไปเฝ้าท์แตก ตั้งกระทู้เองในพันทิป แล้วคนดูก็จะมาพูดต่อในกระทู้จากเดิมเป็นห้องเฉลิมไทยแล้วมาที่ห้องเฉลิมกรุง มีการเขียนไดอารีออนไลน์ด้วย นับว่าในยุคปัจจุบันคึกคักขึ้นมาก เพราะคนสามารถที่จะครอบครองสื่อของตนเองได้ การที่คนรอบข้างเราเริ่มออกมาวิจารณ์เพิ่มมากขึ้น อยากพูดตามเพิ่มมากขึ้น ในสมัยก่อนการเขียนบทวิจารณ์เดือนหนึ่งได้หนึ่งบทก็จบ

แต่ในปัจจุบันเมื่อละครเรื่องหนึ่งจบมีคนพูดถึงยี่สิบกว่าคน เราก็อยากที่จะร่วมพูดคุยด้วย เดิมนี่
หนังเรื่องหนึ่งฉายมีคนพูดถึงในfacebookพริบเราารู้สึกว่าอยากแลกเปลี่ยนกับเขา ความง่ายและ
ความเร็วของเทคโนโลยีทำให้เราอยากพูด และงานวิจารณ์ก็เห็นเพิ่มมากขึ้น

พงศ์พันธ์ บรรยากาศของละครสมัยก่อนเมื่อเล่นรอบบ้ายจบแล้ว ก็จะมีประเพณี
การเชิญนักวิจารณ์มานั่งคุยกันเป็นประจำเช่นของกลุ่มมะขามป้อมและกลุ่มมายาก็ทำ ในบางรอบ
คนไม่ได้มาดูละคร แต่มาดู อาจารย์ ศ..ศิวลักษณ์มาพูดวิจารณ์

ศรัชย์ การพูดวิจารณ์นั้นจริงแต่การที่แลกเปลี่ยนนั้นตนเองยังไม่แน่ใจ เมื่อ
เปรียบเทียบกับสมัยก่อนละครเป็นสิ่งที่ทำแล้วได้ใจอิม และคนที่อยู่ใกล้เคียงจะพูดถึงก็เป็นคน
คุ้นเคยกัน รู้จักหน้า ตามไปถึงบ้านได้ ดังนั้นการจะพูดอะไร คนในวงการนั้นแคบจึงไม่มีการ
วิจารณ์เป็นเรื่องเป็นราวมาก หรือลายลักษณ์อักษร การพูดนั้นมีแต่การสานต่อการสนทนาเพื่อต่อ
ยอต่อออกไปนั้นยังไม่แน่ใจว่ามี ทุกคนพูดแต่จะมีการถกทอดต่อหรือไม่นั้นยังไม่รู้

วชิรกรณ์ จากวัฒนธรรมของคนทำละครไทยการวิจารณ์นั้นหมุนเนื่องคนทำละคร
หรือไม่

ณัฐพัชญ์ ไม่ใช่เพียงการวิจารณ์ละคร แต่การวิจารณ์แบบcriticism นั้น เป็น
กระบวนการการขัดเกลาทางความคิด ประการแรกการที่เราจะมาประเมินค่า ประเมินความคิดว่า
ถูกต้องหรือไม่ สองการยอมรับคำวิจารณ์ คนถูกวิจารณ์รับไปและขัดเกลาตัวเองแค่ไหน และสาม
คนวงนอกอีกวงหนึ่งเห็นการวิจารณ์และรับว่าการวิจารณ์มีอยู่ คนวิจารณ์ละครคือคนที่เกื้อหนุน
คนทำละคร สองการแชร์ความคิดเพื่อให้คนทำละครได้นำกลับไปขัดเกลางานของตนเองมากขึ้น
แค่ไหน เนื่องจากคนทำละครบางคนเมื่อทำงานเสร็จก็ถือว่าตนสำเร็จแล้ว และคนที่อ่านงาน
วิจารณ์ได้รู้ว่ามีสิ่งนั้นเกิดขึ้นงานศิลปะนั้นเกิดขึ้น นั่นคือการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน จาก
ประสบการณ์ส่วนตัว มีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์เข้ามาบอกว่าตนเองมาเรียนละคร
เพราะอ่านงานวิจารณ์ของตนเอง งานวิจารณ์ของตนเองเปิดโลกด้านละคร เมื่อฟังแล้วตนเองอึ้ง
เพราะไม่คิดว่าจะมีคนมาพูดอย่างนี้กับตนเอง เพราะว่าตนเองเรียนละครเพราะดูละคร แต่เด็กคน
นี้เรียนละครเพราะอ่านงานวิจารณ์ จึงกลับมาคิดถึงประเด็นที่สามว่าการวิจารณ์ไม่ได้อยู่ที่ผู้
วิจารณ์และผู้ถูกวิจารณ์เท่านั้น แต่ผู้ที่อ่านงานวิจารณ์เขาเกิดมีปฏิสัมพันธ์ว่ามีละครเรื่องนี้ การ

วิจารณ์ทำให้ละครเรื่องนี้มีอยู่ เป็นเรื่องของอีกชั้นหนึ่งที่เกิดขึ้นมา ทั้งหมดเป็นการขับเคลื่อนของ
 ทุกวงการ ไม่ใช่เป็นเพียงศิลปะการละครเท่านั้น ในทุกวงการหนัง วิทยุ เพลงมีทั้งหมด เพราะว่า
 ทุกคนเห็นวิจารณ์ว่าหนังเรื่องนี้สนุก ไม่สนุก คนที่อ่านงานวิจารณ์ได้เรียนรู้ไปด้วย และได้เข้าใจ
 กระบวนการประเมินค่าด้วย อันนี้เป็นความคิดส่วนตัว

พงศ์พันธ์ การวิจารณ์ในสังคมไทยเป็นของใหม่ในมุมมองตนเอง แต่ในสมัยใหม่นั้น
 ตนเองไม่แน่ใจว่าเด็กมองการวิจารณ์อย่างไร ตำแหน่งตรงนี้ค่อนข้างใหม่ และศิลปินก็โตขึ้นมา
 ในแนวคิดเดิมมันไม่ต้องวิจารณ์ก็ได้ มีคนกลุ่มหนึ่งที่ทำงานละครโดยไม่ต้องฟังคำวิจารณ์ก็ได้
 ส่วนตัวเองการเขียนก็เพราะจ่ายเงินไปดูชอบไม่ชอบก็ฟันเลย และตัวเองเขียนเพื่อบันทึกความทรง
 จำของตนเองด้วย เมื่อผ่านไปแล้วเราคิดอย่างนี้ได้อย่างไร และส่วนตัวงานวิจารณ์ส่งผลต่อศิลปิน
 อย่างไร จากประสบการณ์ของตนเองที่ได้ดูละครของคณะB-Floor เรื่อง Flu – Fool เมื่อเขียนคำ
 วิจารณ์แล้ว การจัดproductionต่อไปดีขึ้น จากการที่คุยกันเกิดความคลี่คลายในงาน จะเห็นว่ามี
 ปรากฏการณ์บางอย่างที่คลี่คลายได้

ศรชัย ตนเองมองว่าเป็นปัจจัยซึ่งกันและกันมากกว่า ตนเองเชื่อว่าเรา
 เปลี่ยนแปลงใครไม่ได้ แต่เป็นปัจจัยให้เขาได้ การวิจารณ์ในสังคมไทยแต่ก่อนไม่ใช่ว่าไม่มี แต่ไม่ใช่
 ในรูปแบบนี้ วิธีการที่วิจารณ์ไม่ได้แสดงออกมาโดยตรง เช่นการวิจารณ์การเมืองที่ปรากฏในนิตยสาร
 ในวัดที่จังหวัดเพชรบุรี หรือโบราณที่ร้องเพลงอีแซวกัน คล้ายๆ เช็กสเปียร์ที่วิจารณ์การเมืองสมัย
 นั้น เขามีความรุ่มรวยของภาษาที่ทำให้เข้าใจ หรือผู้ดูไม่คิดว่าตนเองแต่สะอึกได้เหมือนกันว่า การ
 วิจารณ์เป็นการแสดงความคิด แล้วคนไทยรับการวิจารณ์อย่างไร ซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อน และ
 สมัยใหม่มีfacebook มีอินเทอร์เน็ต คนไทยกลุ่มหนึ่งไม่ใช่ทั้งหมดที่เคยชินกับการนั่งรถเมล์แล้วคุ้ย
 ต่อกัน แสดงความคิดเห็นแม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อย ถ้าเป็นเรื่องของเทคโนโลยีที่ทำให้คนสามารถ
 พูดคุยกันได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่การร้ยฟังกันยังไม่รู้

วชิรกรณ์ การเปลี่ยนผ่านจากสิ่งพิมพ์เป็นอินเทอร์เน็ต

ณัฐพัชญ์ ตนเองเห็นว่ามีความต่างโดยเฉพาะทางสื่อ และตนเองสนใจในการทำ
 เว็บไซต์จึงต้องให้ความสนใจว่าการอ่านหนังสือมันแตกต่างจากการอ่านจากบนหน้าจอ ซึ่งการ
 อ่านบนหน้าจอคอมพิวเตอร์เปลี่ยนวิธีการอ่านไปทั้งความสว่าง สี ขนาดตัวหนังสือ หรือการอ่าน

มากๆ แล้วตาเบลอ เมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านแล้วจะพบว่า การเขียนบทความขนาดยาวลงในอินเทอร์เน็ตไม่ค่อยมีคนอ่าน เนื่องจากมีน้อยคนที่จะมีสมาธิอ่านบนหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือหน้าสกรีน และบนจอคอมพิวเตอร์มีสิ่งดึงดูดความสนใจผู้อ่านตลอดเวลา การเขียนบทความบนอินเทอร์เน็ตเพียงหนึ่งหน้ากระดาษ A4 ก็มากแล้วสำหรับคนทั่วไป แต่ยกเว้นการอ่านทางด้านวิชาการ ข้อดีของอินเทอร์เน็ตเราสามารถที่จะออกแบบบทความของเราเองได้ ถ้าอยากเน้นตรงไหนก็เน้นเป็นตัวโตหรือใส่สีตามที่เรจินตนาการ visualize ซึ่งก้าวข้ามจากเดิมที่ผู้เขียนงานวิจารณ์เขียนเพียงตัวบทเท่านั้น แต่ในปัจจุบันสามารถจินตนาการได้ ในพื้นที่ที่หน้าcomment ที่ให้เลือกลีกล่องข้อความและสีของตัวอักษรได้ ลูกเล่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนผ่าน เนื่องจากช่วงแรกของการเขียนบล็อกเป็นการนำบทความที่มีอยู่แล้วมาลงในบล็อก แต่ในช่วงสองสามปีที่ผ่านมามีการสร้างงานวิจารณ์ original บนบล็อก แต่ยังมีวัฒนธรรมบางอย่างที่แตกต่างออกไปในเรื่องการใช้ภาษา ถ้าเป็นการส่งพิมพ์จะใช้โปรแกรมเวิร์ดในการพิมพ์และส่งโรงพิมพ์ หรือหากลงบล็อกมีความอิสระสามารถใช้ภาษาที่กวนๆ ได้ และคำที่ใช้ภาษาที่ไม่อยู่ในกรอบกฎเกณฑ์ ซึ่งต่างจากการพิมพ์ที่ต้องผ่านบรรณาธิการเพื่อพิจารณาหนึ่งคนก่อนที่จะตีพิมพ์ แต่ในบล็อกของตนเองสามารถที่จะเขียนอะไรก็ได้เขียนยาวสั้นเท่าไรก็ได้โดยที่ไม่ต้องสนใจผู้อ่านว่าจะอ่านงานของเราหรือไม่เพราะว่าเป็นการอ่านฟรี

พงศ์พันธ์ ของตนเองมีfacebook ซึ่งตนเองจะเลือกรับผู้ที่เป็นเพื่อน และในfacebookมีบันทึก ซึ่งตนเองใช้ตรงนี้ในการเขียนเต็มที่ และบันทึกที่ตนเองนำไปลงในเว็บพื้นที่ซึ่งผู้อ่านไม่ใช่เพื่อนของตนเองต้องปรับเปลี่ยนภาษาในระดับหนึ่ง เราต้องเป็นบรรณาธิการงานของเราเอง เป็นการรับผิดชอบในสิ่งที่เราเขียน ตนเองจะระวังอยู่เสมอว่าคำพูดก่อนพูดเราเป็นนายมันแต่หากพูดออกไปแล้วคำพูดเป็นนายเรา

ศรชัย เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนสิ่งที่เห็นได้ชัดในการวิจารณ์หนังหรือละครคือความเป็นกันเองไม่มี การวิจารณ์ของสื่อสิ่งพิมพ์เมื่อก่อนไม่มี เนื่องจากเป็นสื่อสาธารณะ ในปัจจุบันภาษาที่ใช้บางครั้งเป็นภาษาที่ใช้พูดเล่นๆ กัน ซึ่งตนเองไม่ได้ถือในเรื่องความเปลี่ยนแปลงนี้ หากเป็นตนเองที่เขียนบล็อกเราจะปรับตัว อย่างที่คุณพงศ์พันธ์บอกว่าเราจะเป็น บก. งานของเราเอง เพราะการเขียนบล็อกที่จะมีคนเข้ามาcommentและมีการเขียนตอบเรื่อยๆ จะขัดเกลากการเขียนไปเอง จากที่ตนเองได้อ่านงานวิจารณ์ของตนเองนั้น จะถูกขัดเกลากว่าเป็นการเขียนเพื่อใคร

สื่อกันไม่ถึง คนเรามีสองอย่างคือชอบใจและไม่ชอบใจ เมื่อไม่ชอบใจก็เขียนโดยไปยกสิ่งใดมา โดยที่ไม่ได้แยกแยะว่ามาจากความไม่ชอบใจ แต่ไปยกเหตุผลมาหักล้างความไม่ชอบใจของตนเอง เราจะหักล้างไปทำไมเมื่อเป็นความรู้สึก เราไม่พูดถึงเรื่องความรู้สึกกัน เราจะยกเหตุผลต่างๆมาเพื่อที่จะบอกว่าคนคนนั้นแล้ว เป็นวัฒนธรรมที่แบ่งแยก และแยกที่จะกำจัดคนนั้นออกไป ตนเองคิดว่าสิ่งนี้เป็นมานานแล้วในสังคมไทย ดังนั้นการปลุกม็อบในสังคมไทยจึงเป็นไปได้ง่าย เพราะเราปลุกม็อบด้วยความรู้สึก แต่เหตุผลที่พูดมาไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ เราควรที่จะฝึกการตอบโต้กันด้วยเหตุผล ซึ่งทุกอย่างไม่ได้สวยงามอย่างที่คิด แต่หากมีการฝึกการใช้เหตุผลก็จะทำให้ดีขึ้น เหมือนในกรณีที่ฝรั่งเห็นการวิจารณ์เป็นเรื่องปกติ

วชิรกรณ์ ในปัจจุบันที่มีการนำเรื่องการวิจารณ์มาเป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์งานและการตลาด

ณัฐพัชญ์ เป็นเรื่องจริง การเกิดสื่อ new media รวมทั้ง digital ทั้งหมด ทำให้เกิดพื้นที่การโฆษณาใหม่ เมื่อก้าวถึงเรื่องนี้ต้องกล่าวถึงชุดความคิดหลายๆ อย่าง เนื่องจากคนในสมัยก่อนเราถูกสารส่งมาทางเดียวคือมีละครหนึ่งเรื่องนี่ที่ไหน เราอยู่เฉยและเป็นเพียงผู้รับสารเท่านั้น แต่เมื่อเกิด new media ทำให้คนสร้างพื้นที่ของตนเองและเลือกที่จะเสพสื่อได้มากขึ้น มีเว็บบอร์ด เว็บไซต์ต่างๆ ที่จะให้เราเสพสื่อได้มากยิ่งขึ้นกว่าเก่า นักการตลาดใช้โอกาสนี้ที่คนไม่ดูทีวีแต่หันมาหาเลือกที่จะเชื่อคนทั่วไปมากขึ้น เขาจึงจ้างคนทั่วไปพูด คนทั่วไปสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นนักวิจารณ์ได้ เพราะตนเองเขียนบล็อกและมีคนเข้ามาอ่าน นักการตลาดจึงจ้างบุคคลเหล่านี้เพื่อมาพูดถึงผลิตภัณฑ์ของตนเอง วิธีการที่เกิดขึ้นจริงคือมีคนเข้ามาจ้างตนเองเพื่อเขียนวิจารณ์วิจารณ์ชมหนึ่งในบอร์ด นักการตลาดจ้างในฐานะที่ตนเองเป็นบล็อกเกอร์ ซึ่งตนเองปฏิเสธเนื่องจากผิดกฎของการเป็นนักวิจารณ์ นี่เป็นการจ้างคนที่ทำงานวิจารณ์ในไซเบอร์มาทำงานวิจารณ์

และอีกวิธีคือการสร้างตัวตนขึ้นมา เมื่อไม่สามารถจ้างคนได้ ก็สร้างคนขึ้นมา เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่ของ anonymous แม้ว่าจะมีการพยายามในการชี้ตัวตน เช่นในพันทิปที่มีการบอกเลขที่บัตรประชาชน แต่เลขที่บัตรประชาชนสามารถหาซื้อได้ หรือหาจากที่ไหนก็ได้ นักการตลาดบางบริษัทมีบัญชี account ของเว็บพันทิป 30-40 account เรียกการตลาดแบบนี้ว่า seeding เช่นการลงว่าวันนี้ได้ไปดูหนังเรื่องนี้มาชอบจังเลย เป็นการตั้งของทีมงาน และมีทีมงานเข้ามาตอบ

ว่าชอบด้วยเช่นเดียวกัน โดยการเปลี่ยนเครื่องคอมพิวเตอร์ และคนที่สามเข้ามาตอบว่าชอบ เช่นเดียวกัน ชอบฉากนี้ๆ ทำอย่างนี้เพื่อให้มีการพูดถึงวิวัฒนาการศิลปะนั้นให้มีพื้นที่บนอินเทอร์เน็ต และมีคนกล่าวถึงไปเรื่อยๆ เช่นหนังเรื่อง”เอทีเอ็มเออร์รักเออเร่อ” ตอนที่หนังเข้าโรงไม่ค่อยมีคนรู้จัก แล้วตนเองไม่ได้เข้าไปดูหนังในช่วงนั้นจึงไม่รู้ แต่เมื่อเล่นfacebookแล้ววันนั้นมีการแชร์teaserหนังเรื่องนี้มาก เราก็ได้รู้ว่ามีหนังเรื่องนี้กำลังฉายอยู่ ซึ่งบางครั้งเราก็โดนหลอกเนื่องจากการจ้างคนมาแชร์ ซึ่งเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้น หรือในบางกรณีเช่นในทวิตเตอร์ที่มีคนตามจำนวนมาก จึงแจกตัวหนังให้และให้ช่วยเขียนถึงหนังเรื่องนั้นด้วย จริงๆ แล้วนักวิจารณ์ทำงานด้านวิจารณ์ของตนเอง แต่มีกระบวนการทางการตลาดสร้างกระแสปลุกกระแส ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในโลกโซเชียล ตัวอย่างศิลปินที่ไม่มีผลงานและเจียบไป ก็จ้างคนไปpostในพันทิป เว็บไซต์ ทำให้คนได้รู้ว่าศิลปินคนนั้นยังอยู่ ซึ่งเป็นกระบวนการที่รู้กันทั่วไปในวงการการตลาด จึงมีผู้ถามว่าคนทั่วไปก็น่าจะรู้ เช่นเดียวกัน แต่คนที่รู้เรื่องนี้จริงๆ เป็นคนกลุ่มน้อยบนโลกcyber คนที่ไม่รู้เยอะมากและตกเป็นเครื่องมือของคนพวกนี้โดยไม่รู้ตัว ความที่เป็นพื้นที่เสรีทำให้มีความเสี่ยงที่จะนำไปสู่บางอย่างที่ยังตอบไม่ได้ว่าดีหรือไม่ดี ซึ่งนับว่าเป็นการจ้างรีวิว ในขณะเดียวกันนักวิจารณ์ก็โดนจ้างรีวิว แต่เป็นการจ้างเพื่อให้เขียนบทความลงในนิตยสาร

พงศ์พันธ์ ตนเองคิดว่างานจะพ้องในสิ่งที่ตนเองทำ โดยที่จะมีชะงักคิดหลังตัวเอง การนำการวิจารณ์ไปทำเป็นการตลาดในการละครเริ่มมี เช่นที่รัชดาลัย เมื่อละครเล่นไปสักกระยะ เริ่มที่จะมีการทำประชาสัมพันธ์teaserในการสัมภาษณ์นักวิจารณ์ นักเขียน บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวกับละครเรื่องนี้ ซึ่งสิ่งที่ปรากฏออกมาจากที่เซอร์อาจจะไม่ใช่ทั้งหมด เช่นทั้งคอลัมน์อาจจะดำทั้งหมด แต่มีชมเพียงประโยคเดียวก็นำมาquoteไว้ ซึ่งตรงนี้ตนเองคิดว่าผู้ที่ถูกนำข้อความมาpostสู่ความเสี่ยงที่จะเสียเครดิต และเป็นhookข้างแคร์ในการทำการตลาด ในฐานะที่เราเป็นคนดู การที่หนังเรื่องหนึ่งมีผู้เข้าไปตั้งกระทู้และcommentอย่างนั้นอย่างนี้ เราอ่านรู้ว่าการวิจารณ์ไหนเกิดจากการตลาด หรือการวิจารณ์ไหนเกิดจากผู้ที่ดูหนังจริง จากประสบการณ์ของตนเองคิดว่าแยกออกเรื่องนี้ต้องอาศัยวิจารณญาณของผู้ชม เช่นเมื่อสิบกว่าปีที่แล้วมีการสัมภาษณ์เน็ตว่า โลกาวัดนั้นจะเปลี่ยนไปอย่างไร โดยที่อ.เจตนา กล่าวว่พวกเขาต้องช่วยตัวเองในโลกที่ข่าวสารข้อมูลที่เป็นอิสระเสรี

เขาเห็นเยอะมาก จึงคิดว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่เมื่อเขาได้เห็นสิ่งที่ดีก็จะเข้าใจว่าสิ่งนั้นดี เรารู้จักละครน้ำเน่าเพราะเรารู้ว่าอะไรคือละครน้ำดี

พงศ์พันธ์ เท่าที่ตนเองอ่านและตามงานของนักวิจารณ์มืออาชีพ งานของคุณณัฐพัชญ์ นักวิจารณ์จะต้องทนต่อแรงได้ เนื่องจากนักวิจารณ์ต้องอยู่ระหว่างคนสร้างงานและคนดูด้วย อยู่ตรงกลางบางที่เป็นหมาหัวเน่า เพราะคนทำงานก็เกลียดคนอ่านก็เกลียด นักวิจารณ์ต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะ เนื่องจากงานวิจารณ์เป็นงานที่ยากอาชีพหนึ่ง

ถาม มีการเขียนงานวิจารณ์ที่ตีออกมาชิ้นหนึ่งแล้วโดนถล่มจนต้องเลิกเขียนไปเลย

พงศ์พันธ์ ตนเองไม่แน่ใจแต่คิดว่าคงมี เพราะปัจจัยภายนอกและภายใน ซึ่งตนเองคิดว่าต้องใช้วุฒิภาวะค่อนข้างเยอะ นักวิจารณ์โดยเฉพาะตนเองจะเขียนวิจารณ์เฉพาะเรื่องที่ตนเองรู้จักจริง ส่วนเรื่องที่ไม่รู้จะไม่เขียน หรือบางเรื่องที่ข้อมูลไม่ชัดเจนต้องศึกษาเพื่อความพร้อมของข้อมูลด้วย ซึ่งถ้าเป็นนักวิจารณ์มืออาชีพมีส่วนที่พลาดอยู่เพราะความเร็วในการเขียนต้นฉบับเพื่อการพิมพ์ นักวิจารณ์ต้องยอมรับการโดนวิจารณ์ในงานของตนเอง ต้องเปิดใจรับตรงนี้ด้วย โดยทั่วไปสถานการณ์เรากำลังไป แต่ไปแต่ไปอย่างไรก็ต้องอยู่ในเงื่อนไข

ศรชัย ตนเองไม่เชื่อในเรื่องอนาคตอยู่แล้ว การเขียนวิจารณ์ในวันนี้เขียนเพราะอยากเขียน ถ้าไม่อยากเขียนก็หยุดเขียน ต่อให้ได้เงินแต่ไม่อยากเขียนก็ไม่เขียน การวิจารณ์นั้นดำเนินไป แต่จะไปในทางไหนตนเอง ก็แล้วแต่จะดำเนินไป ใช้ปัจจัยที่มีอยู่ในการเขียนงาน ซึ่งถ้าปัจจัยยังมีอยู่ก็เขียนงานได้ หากไม่มีปัจจัยก็ช่วยไม่ได้ ถ้าอยากให้การวิจารณ์ดำเนินต่อไปเราต้องพูดคุยว่าคนรุ่นใหม่สนใจไหม จัดworkshop เพราะวงการศึกษามหาวิทยาลัยนั้นเข้าถึงยาก เพื่อคนที่สนใจ อาจจะเป็นworkshopเล็กๆ ไม่ต้องมืออาชีพ เพราะตนเองไม่เชื่อว่างานวิจารณ์มีสูตรสำเร็จ 1 2 3 4... เชื่อว่างานละครเป็นศิลปะคนเรียนรู้ละครจากศิลปะ คนมีประสบการณ์สัมผัสกับละครอย่างไร ละครแล้วชนลูกอย่างนี้ต้องมี ไม่ใช่มีแต่ความคิด คนละครต้องมีอยู่ในตัว เรานำตรงนี้ไปจับไว้แล้วออกแบบการคิดวิเคราะห์ จับตรงนี้ในส่วนที่เราคิดและรู้สึก มันไม่ใช่สิ่งผิดเพราะเรารู้สึกอย่างนี้ อาจมีส่วนเพิ่มต่อไปว่าเราเขียนได้ ซึ่งแล้วแต่การสั่งสมของแต่ละคน

วชิรกรณ์ มองการวิจารณ์ต่างประเทศเปรียบเทียบกับวิจารณ์ไทยที่จะนำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ณัฐพัชญ์ ส่วนดีของเมืองนอกคือการมีบทวิจารณ์ที่เยอะซึ่งผสมกันทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี ทำให้คนมีตัวเลือกมาก การที่เราจะไปถึงจุดตรงนั้นได้เราต้องมียานวิจารณ์ดีๆ การสร้างนักวิจารณ์บนโลกcyberหรือบนสื่อสิ่งพิมพ์ทั่วไป จะต้องมียานที่มากพอ เมื่อถามจำนวนนักวิจารณ์ศิลปะการแสดงของประเทศไทยมีกี่คน มีอยู่สิบคนและเขียนอยู่บนสี่สื่อ การอ่านบทวิจารณ์ละครเวทีในเมืองไทยถึงจะมากก็ตาม แต่ไม่มากเหมือนต่างประเทศเมื่อค้นคำว่า theater critic มีคำค้นให้อ่านมากอ่านหนึ่งวันก็ไม่หมด เมื่อมีตัวเลือกมากทำให้มีทางเลือกในการเรียนความคิดสูง สิ่งที่คนไทยต้องการคือตัวเลือกทางเลือกที่มากขึ้น

ถาม เมื่อนักวิจารณ์รุ่นใหม่เห็นงานเขียนวิจารณ์รุ่นเก่าๆ ของรุ่นพี่แล้วเกิดอาการกลัวขึ้นมา

ณัฐพัชญ์ จริงแล้วต้นเหตุมองว่าเป็นเรื่องของการตั้ง community ซึ่งเป็นข้อดีของโลกโซเชียล ที่มียานพาหนะที่ดี ทำให้เกิดการตั้งกลุ่มของคนที่ชอบอะไรบางอย่างเหมือนกันขึ้นมาได้ มีการตั้งfacebook หน้าเพจของตนเองขึ้นมาได้และทุกคนสามารถที่จะเขียนวิจารณ์ ขึ้นมาร่วมกันตนเองในตอนแรกๆ หากอ่านงานวิจารณ์ อ.เจตนาผมคงเลิกเขียนวิจารณ์ไปแล้ว เพราะคงเขียนไม่ได้แบบนี้ และตนเองบอกกับเด็กรุ่นใหม่ว่าอย่าเอาคนอื่นเป็นแบบอย่างคือ เอาคนอื่นเป็นบรรทัดฐานได้ แต่จะเอามาเพื่อเลียนแบบไม่ได้เช่นนางานShakespeareมาเป็นบรรทัดฐาน แล้วตนเองก็ไม่เขียนงานแล้วเพราะทำได้ไม่เหมือนต้นแบบ ให้นำมาเป็นแรงบันดาลใจ แรงบัลดาลใจกับขีดจำกัดเป็นคนละเรื่องกัน การที่ได้เห็นบทวิจารณ์ที่ดี บรรดาผู้ที่เป็นหัวข้อนอยู่ในทุกวันนี้ควรที่จะสนับสนุนเป็นเรื่องที่serious เพราะคนที่เขียนงานวิจารณ์อยู่แล้วควรสนับสนุนให้ผู้ที่สนใจได้เขียน ไม่ใช่กีดเขา การไปตัดสินว่างานเขาไม่มีคุณค่า นั้นทำได้ในการวิจารณ์เพื่อกระบวนการขัดเกลาพัฒนาไม่ใช่เป็นการวิจารณ์ไม่ให้นักนี้ได้เกิดในวงการ แสดงว่าเราเห็นแก่ตัวที่ปกป้องตนเองโดยไม่ให้คนอื่นขึ้นมาเป็นนักวิจารณ์ อันนี้ผิด แม้ว่าจะไม่เกิดขึ้นในวงการนี้ แต่วงการอื่นมีที่กีดคนอื่นไม่ให้ขึ้นเพราะกลัวตัวเองจะไม่ได้งาน ซึ่งการทำอย่างนี้เป็นการทำลายสังคม หากตนเองตายงานก็จบไม่มีใครขึ้นมาแทน ตนเองเห็นว่าเรื่องนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ

ผู้เข้าร่วมเสวนา นอกจากความกลมกลืนของความคิดของเหตุผล สุนทรียะในการมองงาน และจากการดูและวิจารณ์งานละครเวทียังอยากเห็นอะไรอีก

ศรชัย ถ้ามถึงความความสมดุล ตนเองไม่ค่อยได้อ่านงานวิจารณ์ของคนอื่นมาก ความรู้สึกในการเขียนงานของเราที่พูดถึงเพื่อนเราที่อาจไม่ใช่เพื่อนสนิทแต่เขารู้จักเราก็ได้ ก็เลือกคำที่จะพูด เมื่อพูดเรื่องไม่ดีจะใช้คำอุปมาอุปมัยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ไม่ดี จะช่วยเป็นตัวเตอร์เพราะคนไทยไม่ชอบอะไรที่ตรง

พงศ์พันธ์ เริ่มมาจากการเขียนของตนเองที่นำไปเผยแพร่ และเป็นแรงบันดาลใจให้เขียน เมื่อเกิดความอยากกระบวนกรวิเคราะห์การเขียนจะเริ่มขึ้นมาเอง และจะมีเป้าหมายงานกระทบใจเรามีจุดอะไรที่เราประทับใจประสบการณ์ส่วนตัวมารวมมาปะทะ ตรงนั้นจะได้ข้อมูลออกมา ในส่วนที่เราไม่รู้ต้องไปค้นหาเพิ่มเติม

ณัฐพัชญ์ ยกบทเรียนวิชาวิจารณ์ว่าความจริงในโลกมีสองอย่าง ความจริงที่เป็น Subjective กับ Objective ความจริงที่เป็นอย่างนั้น ซึ่งเป็นไปตามเหตุผล งานวิจารณ์ซึ่งเป็นงานมุขปาฐะ หรืองานเขียนมีความจริงทั้งส่วนที่รวมกัน เมื่อถามว่าผู้คนใช้ส่วนเดียวกันหรือไม่บางคนเขียน Objective 90 เปอร์เซนต์ Subjective 10 เปอร์เซนต์ แล้วสรุป บางคนเขียน ร้อยเปอร์เซนต์ ไม่มีเหตุผลแล้วสรุปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นตนถือว่าเป็นขั้นเชิง และวิธีการเขียนงานศิลปะที่ทุกคนจะรังสรรค์งานเขียนของตนเองขึ้นมา โดยส่วนตัวตั้งคำถามกับตนเองก่อนว่าชอบไม่ชอบคือ Subjective และตนเองจะถามต่อไปว่า Subjective ของตนเองจะน่าเชื่อถือหรือไม่ เพราะมีคนบอกว่าเป็นการคิดเอง เราต้องหาวิธีการอธิบายซึ่งเป็นขั้นเชิงว่าเป็นเพราะอะไร มันเป็นการสลับกันของทั้งสองส่วน Subjective และ Objective แต่ขึ้นอยู่กับขั้นเชิงวิธีการเขียน เช่นการบอกว่าผมคิดว่า เป็น Subjective แต่หากเขียนว่า ในความเป็นจริง กลายเป็น Objective มันกลายเป็นเรื่องของเทคนิคการเขียนของนักเขียนแต่ละคนว่าจะมองทะลุว่าการเลือกเขียนอย่างนี้นำไปสู่อะไร ยอมรับว่าการเขียนงานวิจารณ์ของตนเองเลือกคำพูดนี้เพราะเหตุผลนี้ เลือกคำพูดสรรพนามเพราะเหตุผลนี้ เราต้องการพูดถึงมุมมองเรา มุมมองทฤษฎี ซึ่งตรงนี้ตอบคำถามได้ สิ่งที่ยากเห็นของวงการละครคือความคึกคักที่มากกว่านี้

พงศ์พันธ์ อยากเห็นความหลากหลายที่มากกว่านี้

ภาคผนวก 8

บทความและข้อเขียนที่ปรากฏใน
สื่อลายลักษณ์และสื่อ internet ที่เกี่ยวข้องกับ
ละครเพลง "สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล"